

REGIONALNY OŚRODEK POLITYKI SPOŁECZNEJ W OPOLU

45 - 315 OPOLE ul. Głogowska 25 C

TEL/FAX (77) 44 152 50, 44 165 64

KONTO : BANK MILLENIUM S.A 65116022020000000041390310 NIP 754 – 26 – 17 – 249

e-mail: rops@rops-opole.pl

OCENA ZASOBÓW POMOCY SPOŁECZNEJ WOJEWÓDZTWA OPOLSKIEGO w 2018 r.

Opole, czerwiec 2019

Wykaz skrótów

BAEL	Badanie aktywności ekonomicznej ludności
CIS	Centrum integracji społecznej
DPS	Dom Pomocy Społecznej
DDP	Dzienny Dom Pomocy
EFRR	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
ES	Ekonomia społeczna
PES	Podmiot ekonomii społecznej
JST	Jednostka samorządu terytorialnego
EFS	Europejski Fundusz Społeczny
GUS	Główny Urząd Statystyczny
KIS	Klub integracji społecznej
KPRES	Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej
MRPiPS-03	<i>Sprawozdanie półroczne i roczne z udzielonych świadczeń pomocy społecznej – pieniężnych, w naturze i usługach</i>
MRPiPS	Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej
MOPR	Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Opolu
NFZ	Narodowy Fundusz Zdrowia
NGO	Organizacja pozarządowa
NZOZ	Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej
OIS	Obserwatorium Integracji Społecznej
OPS	Ośrodek Pomocy Społecznej
OUW	Opolski Urząd Wojewódzki w Opolu
OWES	Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej
PCPR	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie
PFRON	Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych
PO WER	Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój na lata 2014-2020
RPO WO	Regionalny Program Operacyjny Województwa Opolskiego na lata 2014-2020
ROPS	Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Opolu
OCRG	Opolskie Centrum Rozwoju Gospodarki w Opolu
ŚDS	Środowiskowy Dom Samopomocy
SWO	Samorząd Województwa Opolskiego
UE	Unia Europejska
UMWO	Urząd Marszałkowski Województwa Opolskiego
WBD	Wojewódzki Bank Dany o sytuacji dzieci kwalifikujących się do przysposobienia
WTZ	Warsztat terapii zajęciowej
ZAZ	Zakład aktywności zawodowej

Spis treści

Wprowadzenie	4
Streszczenie	5
1. Sytuacja społeczno-demograficzna województwa opolskiego	15
1.1 Ludność	15
1.1.1 Stan, struktura i prognoza ludności	15
1.1.2 Przyrost naturalny	16
1.1.3 Migracje ludności	17
1.1.4 Najważniejsze wskaźniki demograficzne Polski i woj. opolskiego w 2018 r.	17
1.1.5 Starzenie się społeczeństwa	18
1.1.6 Ludność w powiatach woj. opolskiego w latach 2017-2018	21
1.1.7 Wybrane wskaźniki demograficzne woj. opolskiego w 2010 r. i latach 2016-2018 oraz wg prognozy GUS w 2030 r.	22
1.2 Warunki życia ludności	23
1.2.1 Sytuacja dochodowa	23
1.3 Ubóstwo w Polsce i woj. opolskim	26
1.3.1 Zakres i struktura ubóstwa wg wybranych czynników	26
1.3.2 Zróżnicowanie zasięgu ubóstwa skrajnego w Polsce - wg grup społecznych i wieku	27
1.3.3 <i>Stopień zagrożenia ubóstwem w woj. opolskim</i> wg badań ROPS w Opolu	30
1.4 Bezrobocie rejestrowane i wg BAEL w woj. opolskim w latach 2014-2018	31
1.5 Trzeci sektor	35
1.5.1 Liczba i struktura organizacji <i>non-profit</i> w Polsce i woj. opolskim	35
1.6 Infrastruktura społeczna - wybrane elementy	38
1.6.1 Lokale socjalne	38
1.6.2 Żłobki i kluby dziecięce	39
2. Zadania Samorządu Województwa Opolskiego w zakresie pomocy i integracji społecznej w 2018 r.	41
2.1 Realizacja RPO WO 2014-2020 w obszarze integracji społecznej	41
2.2 Realizacja Programu własnego Samorządu Województwa Opolskiego „ <i>Opolskie dla rodziny</i> ”	50
2.3 Realizacja zadań z zakresu rehabilitacji społecznej i zawodowej ze środków PFRON	51
2.4 Realizacja zadań wynikających z <i>Programu Współpracy Samorządu Województwa Opolskiego z Organizacjami Pozarządowymi oraz Podmiotami Prowadzącymi Działalność Pożytku Publicznego</i>	51
2.5 Realizacja zadania z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej (adopcja)	52
2.6 Realizacja założeń <i>Wojewódzkiej Strategii w Zakresie Polityki Społecznej na lata 2016-2025</i>	54
2.7 Realizacja zadań z zakresu przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie	55
3. Pomoc społeczna i inne zadania z zakresu polityki społecznej w woj. opolskim	57
3.1 Liczba osób i rodzin objętych pomocą i wsparciem	57
3.2 Klienci ośrodków pomocy społecznej	58
3.3 Świadczeniobiorcy pomocy społecznej według powiatów woj. opolskiego	61
3.4 Klienci długotrwale korzystający z pomocy społecznej w 2018 r.	62
3.5 Koszt pomocy środowiskowej w latach 2017-2018	63
3.6 Powody udzielenia pomocy (ośrodki pomocy społecznej i powiatowe centra pomocy rodzinie)	65
3.7 Formy pomocy – zadania gminy i powiatu	67
3.8 Realizacja ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej	68
3.8.1 Asystenci rodziny	68
3.8.2 Placówki wsparcia dziennego	69
3.8.3 Rodzinna piecza zastępcza	70
3.8.4 Instytucjonalna piecza zastępcza	72
3.8.5 Dzieci w pieczy zastępczej	73
3.8.6 Organizatorzy i koordynatorzy pieczy zastępczej	76
3.8.7 Usamodzielnieni wychowankowie pieczy zastępczej oraz innych ośrodków wychowawczych, o których mowa w art. 88 ustawy o pomocy społecznej	76
3.9 Formy pomocy i wsparcia dla osób starszych i niepełnosprawnych	77
3.9.1 Domy pomocy społecznej	77
3.9.2 Placówki zapewniające całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym, przewlekle chorym lub osobom w podeszłym wieku	83
3.9.3 Dzielne domy pomocy	84
3.9.4 Środowiskowe domy samopomocy	86
3.9.5 Mieszkania chronione	87
3.9.6 Usługi opiekuńcze realizowane przez samorząd gminny lub na jego zlecenie	89
3.9.7 Inne formy wsparcia osób niesamodzielnich	92
3.10 Inne rodzaje pomocy i świadczeń (świadczenia rodzinne oraz inne formy wsparcia rodzin)	94
4. Kadra pomocy społecznej woj. opolskiego	96
4.1 Kadra ośrodków pomocy społecznej i powiatowych centrów pomocy rodzinie	97
4.1.1 Pracownicy socjalni	97
4.1.2 Kadra kierownicza	101
4.1.3 Pozostali pracownicy	101
5. Zasoby instytucjonalne pomocy i wsparcia w woj. opolskim	101
6. Ekonomia społeczna w woj. opolskim	106
6.1 Podmioty ekonomii społecznej w woj. opolskim	106
6.2 Ośrodki Wsparcia Ekonomii Społecznej w woj. opolskim	109
7. Koszt pomocy społecznej oraz innych zadań z zakresu polityki społecznej w latach 2017-2018 i w 2019 r. (prognoza)	111
7.1 Zadania gminy	111
7.2 Zadania powiatu, w tym koszt świadczeń udzielonych przez powiatowe centra pomocy rodzinie	113
7.3 Zadania gmin i powiatów – razem	115
8. Wnioski	117
9. Rekomendacje	123
Spis tabel, wykresów i map	125

Wprowadzenie

Ocena zasobów pomocy społecznej województwa opolskiego to coroczne opracowanie samorządu województwa, przekazywane właściwemu wojewodzie do 31 lipca, co wynika z ustawy z 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej¹.

Ocena zasobów pomocy społecznej województwa opolskiego w 2018 r. zawiera obszary tematyczne wyszczególnione w ustawie (infrastrukturę, kadre, organizacje pozarządowe, nakłady finansowe ponoszone na zadania pomocy społecznej, informacje o osobach i rodzinach korzystających z pomocy społecznej) oraz inne, ważne z punktu widzenia regionu, zagadnienia z zakresu pomocy i integracji społecznej (w tym z zakresu realizacji projektów Samorządu Województwa Opolskiego, współfinansowanych z Unii Europejskiej).

Ocenę zasobów pomocy społecznej województwa opolskiego w 2018 r., podobnie jak w ubiegłych latach, przygotowano w Regionalnym Ośrodku Polityki Społecznej w Opolu. Zgodnie z zapisami ustawowymi opracowano ją na podstawie gminnych i powiatowych ocen zasobów pomocy społecznej, tj. informacji i danych zamieszczonych w ich elektronicznych wersjach w systemie informatycznym CAS².

Jednak w związku z wprowadzonymi w 2019 r. przez Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej zmianami do tego formularza, ograniczającymi dotychczasowy zakres danych, wprowadzanych przez gminy i powiaty, tegoroczną *Ocenę* przygotowano wspomagając się także innymi źródłami z obszaru polityki społecznej. Są to przede wszystkim dane i informacje pochodzące z Opolskiego Urzędu Wojewódzkiego w Opolu (w tym sprawozdawczość resortowa), GUS, Urzędu Statystycznego w Opolu, Wojewódzkiego Urzędu Pracy, Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, a także materiałów własnych ROPS w Opolu.

¹ Art. 16a i art. 21 pkt 8 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2018 r. poz. 1508 t. j.).

² CAS – Centralna Aplikacja Statystyczna to elektroniczne oprogramowanie użytkowe dla jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, które wspiera proces zbierania sprawozdań przeznaczonych dla Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z zakresu m. in. pomocy społecznej i świadczeń rodzinnych.

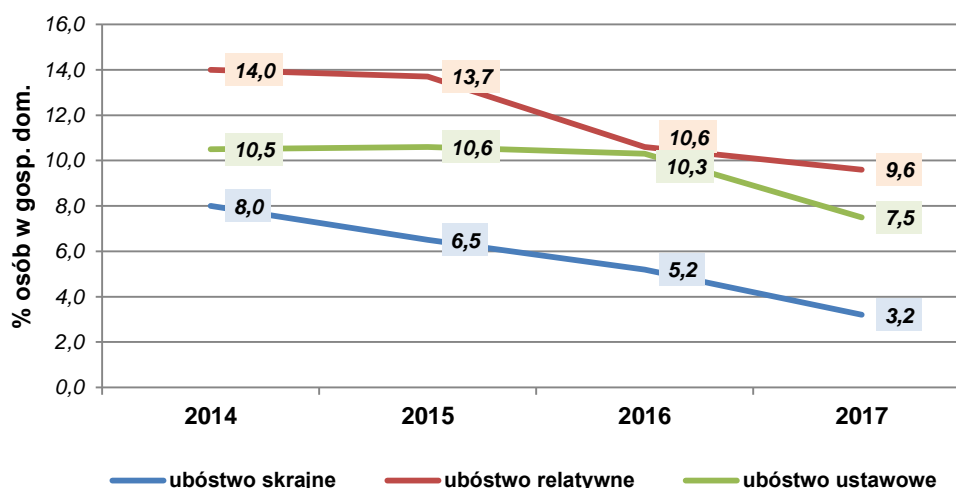
Streszczenie

1. W 2018 r. w województwie opolskim – podobnie jak w latach poprzednich, zmalał poziom bezrobocia oraz zasięg ubóstwa ekonomicznego. Liczba zarejestrowanych osób bezrobotnych zmalała na przestrzeni lat 2017-2018 o 13,1% - z 26,1 tys. do 22,7 tys. osób, stopa bezrobocia rejestrowanego spadła do 6,3%, a stopa bezrobocia wg BAEL – do 3,4%.

Zakres ubóstwa zmalał według wszystkich analizowanych granic, tj.,:

- ubóstwo skrajne zmalało do 3,2% (w kraju do 4,3%),
- ubóstwo relatywne zostało ograniczone do jednej z najniższych wartości w kraju – 9,6% (w Polsce do 13,4%),
- ubóstwo ustawowe spadło do 7,5% (w kraju do 10,7%).

Zasięg ubóstwa w woj. opolskim w latach 2014-2017 wg wyznaczonych granic ubóstwa (% osób w gospodarstwach domowych)

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu

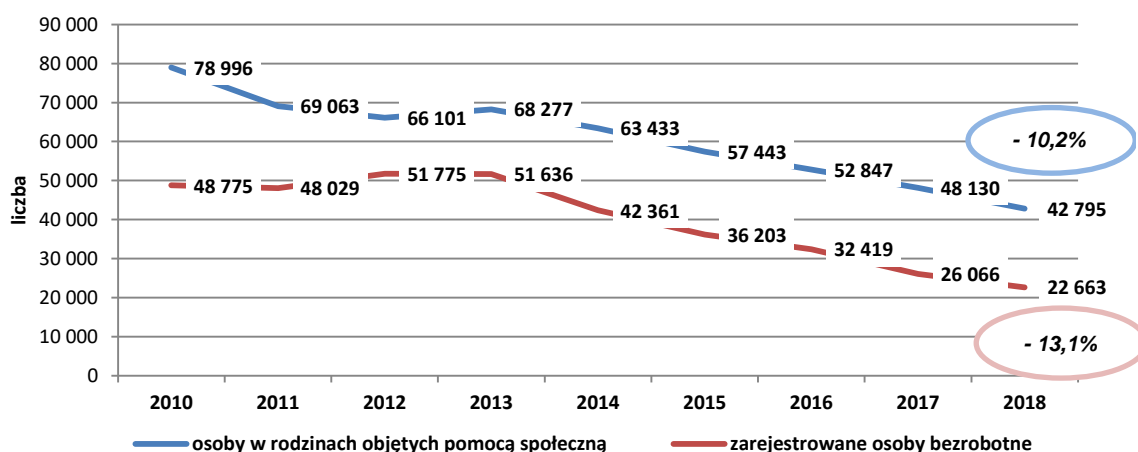
Według analizy ROPS w Opolu określającej stopień zagrożenia ubóstwem w gminach województwa, już w 2017 r. w regionie brak było gmin zagrożonych tym zjawiskiem w wysokim stopniu – w 2018 r. wszystkie gminy miały niski (18), bardzo niski (6) lub umiarkowany (47) stopień zagrożenia ubóstwem.

W 2018 r. po raz kolejny zaobserwowano poprawę sytuacji materialnej i dochodowej gospodarstw domowych w Polsce, w tym w woj. opolskim. Wzrosły wydatki i dochody poszczególnych grup gospodarstw domowych, a także wyposażenie w dobra trwałe użytkowania. Dotyczyło to zwłaszcza gospodarstw z co najmniej trójką dzieci na utrzymaniu, a także rodziców samotnie wychowujących dzieci. W woj. opolskim w latach 2016-2018 przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto w sektorze przedsiębiorstw wzrosły o ponad 10% i w 2018 r. wynosiły 4 597 zł brutto.

Nadal poważnym problemem regionu jest depopulacja, a także wynikające ze spadku liczby ludności - niekorzystne zmiany jej struktury według wieku - ubywa osób w wieku przed i produkcyjnym, a przybywa ludności w wieku poprodukcyjnym, choć dynamika tych zmian w latach 2017-2018 była mniejsza niż w latach poprzednich.

2. W systemie pomocy społecznej – w wyniku poprawy sytuacji na opolskim rynku pracy oraz ograniczenia zakresu ubóstwa, po raz kolejny odnotowano znaczny spadek liczby osób i rodzin wymagających wsparcia (o 10%), w tym również spadek liczby osób długotrwanie korzystających z pomocy. Jednocześnie zaobserwowano wzrost stosowania aktywnych form wsparcia (poradnictwa specjalistycznego – o 8%, wsparcia w formie interwencji kryzysowej – o 22%).

Liczba osób w rodzinach objętych pomocą społeczną i liczba zarejestrowanych bezrobotnych – woj. opolskie w latach 2010-2018

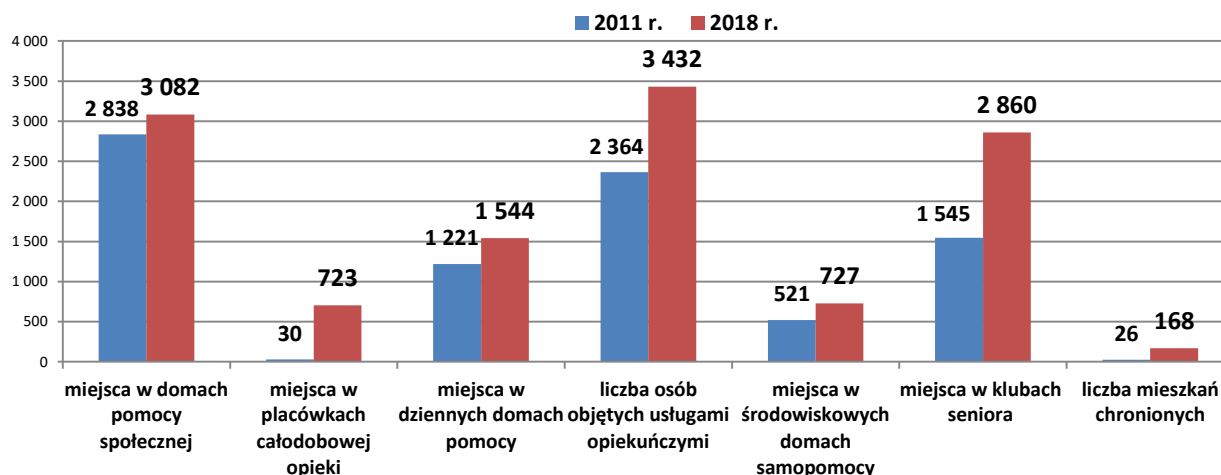
Źródło: obliczenia własne ROPS w Opolu na podstawie Oceny zasobów pomocy społecznej województwa opolskiego (w latach 2011-2018)

Wśród powodów trudnej sytuacji życiowej – nadal pierwsze pozycje zajmują: bezrobocie i ubóstwo, jednak w obu tych przypadkach nastąpił dość istotny spadek liczby osób otrzymujących wsparcie. Inaczej jest kiedy pomoc udzielana jest z powodu niepełnosprawności lub długotrwałej choroby – w latach 2010-2018 nastąpił wzrost liczby osób objętych wsparciem odpowiednio o: 18% i 27%.

W latach 2011-2018 znacząco poprawiła się infrastruktura usług pomocy i integracji społecznej województwa opolskiego. Liczba miejsc opieki i wsparcia powiększyła się o:

- 244 miejsca w domach pomocy społecznej (o 8,6%),
- 693 miejsca w placówkach całodobowej opieki dla osób niepełnosprawnych, przewlekle chorych i w podeszłym wieku - 23,5-krotnie,
- 206 miejsc w środowiskowych domach samopomocy - o 40%,
- 1 068 miejsc świadczenia usług opiekuńczych – w domu chorego (w tym specjalistycznych dla osób z zaburzeniami psychicznymi) – o 45%,
- 323 miejsca w dziennych domach pomocy - o 26%,
- 1 315 miejsc w klubach seniora - o 85%,
- 142 miejsca w mieszkaniach chronionych - 6,5-krotnie.

Liczba miejsc opieki i wsparcia dla osób starszych i niepełnosprawnych – woj. opolskie w latach 2011-2018

Źródło: obliczenia własne ROPS w Opolu na podstawie Oceny zasobów pomocy społecznej województwa opolskiego (w latach 2011-2018).

3. Istotną rolę w rozwoju infrastruktury usług społecznych (miejsc opieki i wsparcia) pełni realizacja wspólnie z samorządem terytorialnym projektów w ramach RPO WO na lata 2014-2020. **Samorząd Województwa Opolskiego w ramach RPO WO 2014-2020 (Priorytet 8 Integracja społeczna oraz Poddziałania 10.1.2. Infrastruktura usług społecznych), zawarł umowy na realizację 148 projektów, dzięki którym wsparcie otrzyma ponad 23 tys. mieszkańców regionu.** Wartość projektów wyniesie ponad 328 mln zł, w tym dofinansowanie UE – 242 mln zł. W latach 2016-2018 realizowano m.in. projekty:

- 1) *Bliżej rodziny i dziecka – wsparcie rodzin przeżywających problemy opiekuńczo-wychowawcze oraz wsparcie pieczy zastępczej.* Według stanu na koniec maja 2019 r. w ramach projektu **wsparcie objęto łącznie 1 859 osób**, w tym m.in.:

- utworzono i utrzymano **18 stanowisk – asystentów rodziny** w gminach: Opole (3), Domaszowice, Łubniany, Brzeg, Paczków, Popielów, Grodków, Korfantów, Bierawa, Strzelce Opolskie, Dąbrowa, Pokój, Strzeleczyki, Namysłów i Prószków, a także przeszkolono 60 kandydatów na asystentów rodziny;
- zatrudniono 3 koordynatorów pieczy zastępczej oraz psychologa i pracownika socjalnego,
- utworzono **11 nowych placówek wsparcia dziennego**, w formie wychowawstwa podwórkowego, z których korzystało 157 dzieci;
- utworzono **3 mieszkania chronione na 10 miejsc**, (w 2019 r. uruchomione zostaną kolejne (w maju uruchomiono 2 dla osób opuszczających pieczę zastępczą na 6 miejsc w powiecie opolskim i prudnickim, a do końca 2019 r. powstaną 2 mieszkania na 5 miejsc w powiecie nyskim); **łącznie do 2019 r. powstanie 7 mieszkań chronionych na 21 miejsc**;
- **598 dzieci skorzystało z usług wsparcia rodziny** w ramach działań prewencyjnych mających ograniczyć ich umieszczenie w pieczy zastępczej,
- **470 osób (dzieci i młodzież) skorzystało z usług aktywnej integracji** (wyjazdy tematyczne tj. 21 wyjazdów tematycznych- edukacyjnych kolonie, zimowiska) ,
- utworzono poradnię prawno-mediacyjną dla rodzin przeżywających problemy opiekuńczo-wychowawcze w woj. opolskim - zadanie regionalne),
- zorganizowano dwa pikniki integrujące środowisko lokalne oraz promujące aktywny i twórczy wypoczynek (dla 450 osób), turnusy kolonijne dla 260 dzieci oraz przeszkolono 213 osób (w 2017 r. 99), sprawujących rodzinną pieczę zastępczą oraz 60 kandydatów na

rodziców zastępczych, prowadzących rodzinne domy dziecka i dyrektorów placówek opiekuńczo-wychowawczych;

- w 2018 r. w siedzibie Ośrodka Adopcyjnego ROPS w Opolu **utworzono oraz wyposażono pomieszczenie diagnostyczno-konsultacyjne służące do badania i oceny rozwoju poznawczo-emocjonalnego dzieci przebywających w pieczy zastępczej,**
- zorganizowano Opolski Dzień Rodziny, w którym udział wzięło 1000 osób,
- w 2019 r. zaplanowano utworzenie nowego rodzinnego domu dziecka (powiat krapkowicki) oraz reorganizację dużej placówki opiekuńczo – wychowawczej na dwie placówki (po 14 miejsc każda) w powiecie prudnickim. Trwają prace polegające na zakupie środka transportu dostosowanego do przewozu osób niepełnosprawnych na potrzeby ww. placówek.

2) Projekt partnerski **Nie-Sami-Dzielni – rozwój usług społecznych oraz wspierających osoby niesamodzielne.**

Projekt zakłada: ♦zapewnienie wysokiej jakości wsparcia, świadczonego w ramach usług asystenckich (wyłącznie dla osób niesamodzielnych z niepełnosprawnością oraz rodzin z dziećmi z niepełnosprawnością), ♦utrzymanie miejsc świadczenia usług społecznych przez okres nie dłuższy niż 3 lata, ♦świadczenie usług opiekuńczych dla osób niesamodzielnych, w tym wsparcie ich deinstytucjonalizacji, ♦wzrost liczby miejsc świadczenia usług opiekuńczych i asystenckich oraz ♦zwiększenie liczby asystentów, a także ♦zachowanie trwałości nowoutworzonych miejsc świadczenia usług opiekuńczych.

W latach 2016-2018:

- zwiększono zatrudnienie kadry (wśród Partnerów), świadczącej usługi na rzecz osób niesamodzielnych, starszych i niepełnosprawnych (o 43 osoby), zwiększono zatrudnienie (wśród Partnerów) asystentów osób niesamodzielnych (o 7 osób);
- wprowadzono w województwie usługę teleopieki dla 36 osób starszych;
- zorganizowano dwa Regionalne Dni Seniora (dla ok. 600 uczestników) oraz Regionalny Bank Inicjatyw i Zasobów Senioralnych (w 2018 r. aktualizowano stronę internetową tej inicjatywy), prowadzono również spotkania informacyjne dla seniorów;
- uruchomiono **Ośrodek Wsparcia Dziennego dla osób z zespołem otępiennym** (na 11 miejsc - w ramach Dziennego Domu Pobytu nr 3 w **Kędzierzynie-Koźlu**;
- **do końca 2019 r. planuje się uruchomienie 8 mieszkań wspieranych (6 mieszkań na 8 miejsc w Paczkowie oraz 2 mieszkania w Białej na 4 miejsca);**
- wydano trzy numery kwartalnika SENIOR oraz prowadzono działania edukacyjne, informacyjne i promocyjne.

3) Projekt pozakonkursowy **Wsparcie dla opolskiego modelu promocji, upowszechniania oraz rozwoju sektora ekonomii społecznej** (Działanie 8.3. Wsparcie podmiotów ekonomii społecznej).

W latach 2017 -2018 w ramach jego realizacji zorganizowano i przeprowadzono m.in.:

- dwukrotnie zorganizowano – II i III Opolskie Tragi ES w Głuchołazach;
- prowadzono: seminaria, spotkania edukacyjne, informacyjne, sieciujące
- zorganizowano 2 krajowe i 4 zagraniczne wizyty studyjne na temat kluczowych sfer rozwoju;
- zorganizowano spotkanie *Opolszczyzna Aktywna Społecznie*, sieciujące przedstawicieli biznesu, PES, jednostek samorządu terytorialnego, w ramach którego odbyło się

seminarium *Ekonomia społeczna – Biznes. Współpraca międzysektorowa: potencjał, korzyści, bariery* oraz uhonorowanie m.in.: najlepszych organizacji pozarządowych, inicjatyw propagujących postawy i działalność prospołeczną oraz najlepszych wolontariuszy;

→ wydano Leksykon Spółdzielczości Socjalnej oraz przeprowadzono jego promocję podczas spotkania sieciującego w Mosznej, a także trzeci oraz czwarty numer kwartalnika „Monitor przedsiębiorczości społecznej i organizacji pozarządowych Opolszczyzny”.

- 4) Projekt partnerski Samorządu Województwa Opolskiego i Samorządu Województwa Łódzkiego, bezpośrednio dedykowany osobom niesamodzielnym, **Niezależne życie – wypracowanie standardu i przeprowadzenie pilotażu w zakresie usług mieszkalnictwa wspomaganego dla osób z chorobami neurologicznymi, w tym z chorobą Alzheimera i chorobą Parkinsona oraz osób starszych** (Działanie 2.8 Rozwój usług społecznych świadczonych w środowisku lokalnym, Oś priorytetowa *Efektywne polityki publiczne dla rynku pracy, gospodarki i edukacji* PO WER 2014-2020).

Celem projektu jest wypracowanie rozwiązań umożliwiających niezależne życie osobom z chorobami neurologicznymi, w tym z chorobą Alzheimera i chorobą Parkinsona. Projekt jest realizowany w ROPS w Opolu w partnerstwie z Samorządem Województwa Łódzkiego i organizacją pozarządową. Zakłada opracowanie modelowego rozwiązania z zakresu mieszkalnictwa wspomaganego dla osób z chorobami neurologicznymi, przeprowadzenie pilotażu oraz wdrożenie wypracowanego standardu na terenie 5 gmin (2 w woj. łódzkim i 3 w woj. opolskim – Brzeg, Paczków i Biała).

W następnych latach planuje się **utworzenie trzech mieszkań wspomaganych. Wykonana zostanie adaptacja pomieszczeń (remont), zakupione zostanie wyposażenie stanowiące środek trwały w postaci specjalistycznego sprzętu i wyposażenia, a także zakupiony będzie sprzęt codziennego użytku i meble.** Po oddaniu do użytkowania i zasiedleniu mieszkań prowadzona będzie działalność zgodnie z wypracowanym standardem. Przeszkolony i zatrudniony zostanie personel i realizowane będą usługi wspierające pobyt i aktywność osób mieszkających. Ponoszone będą koszty eksploatacji. Odbędą się spotkania gminne dotyczące wdrażanego standardu, w których wezmą udział przedstawiciele jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, JST. Przewiduje się zorganizowanie spotkań regionalnych dotyczących wdrożonego standardu.

- 5) Projekt partnerski **„KOOPERACJE 3D - model wielosektorowej współpracy na rzecz wsparcia osób i rodzin”**, realizowany w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój, Oś priorytetowa II. *Efektywne polityki publiczne dla rynku pracy, gospodarki i edukacji*. Działanie 2.5 Skuteczna pomoc społeczna.

Celem głównym projektu jest zwiększenie kooperacji oraz poprawa współpracy pomiędzy instytucjami pomocy i integracji społecznej a podmiotami innych polityk sektorowych istotnych z punktu widzenia włączenia społ. i zwalczania ubóstwa m.in. pomocy społecznej, edukacji, zdrowia, sądownictwa, policji. Cel główny zostanie osiągnięty poprzez wypracowanie i wdrożenie modelu kooperacji pomiędzy instytucjami pomocy i integracji społecznej z podmiotami innych polityk sektorowych. Model będzie wypracowany i testowany na terenie 4 województw: śląskie, opolskie, łódzkie, małopolskie (łącznie w 30 powiatach i 20 gminach poniżej 20 tys. mieszkańców). W woj. opolskim w projekcie uczestniczą gminy: Brzeg i Kędzierzyn-Koźle, oraz powiaty: brzeski i kędzierzyńsko-kozielski.

6) **Realizacja Programu własnego Samorządu Województwa Opolskiego „Opolskie dla rodziny”³**

W ramach realizacji Programu własnego SWO „Opolskie dla rodziny”, realizowane są m.in. projekty:

a) w Pakiecie III Opieka żłobkowo-przedszkolna:

→ optymalizacja opieki nad kobietą ciężarną (promocja karmienia piersią), poradnictwo specjalistyczne, profilaktyka diagnostyczna i niwelowanie nieprawidłowości w rozwoju dzieci do lat 2. W latach 2017-2018 **bezpłatną opieką w czasie ciąży, porodu i połogu objęto 15 681 kobiet oraz 5 085 dzieci objęto darmowymi szczepieniami ochronnymi;**

→ wsparcie rodziny w zakresie godzenia życia rodzinnego i zawodowego (dofinansowanie kosztu pobytu dzieci w żłobkach, zatrudnienie opiekuna dziennego, tworzenie miejsc opieki nad małym dzieckiem). **W latach 2017-2018 utworzono 796 nowych miejsc opieki w żłobkach i klubach dziecięcych oraz 1 501 młodych ojców objęto poradnictwem;**

b) w Pakiecie IV Złota Jesień:

→ utworzenie w Stobrowskim Centrum Medycznym w Kup Dziennego Domu Opieki Medycznej dla Seniorów;

→ wsparcie opieki nad osobami starszymi i niesamodzielnymi (projekty opisano w ramach realizacji RPO WO na lata 2014 -2020 - Działanie 8.1. oraz Poddziałanie 10.1.2), tj.:

- **7 295 seniorów objęto opieką zdrowotną, w tym – 4 387 w formie teleopieki,**
- **utworzono 15 nowych wypożyczalni sprzętu rehabilitacyjnego,**
- **przeszkolono 540 opiekunów osób starszych i niesamodzielnych,**
- **utworzono 693 miejsca opieki (346 miejsc w całodobowych domach opieki, 150 miejsc w dziennych domach opieki oraz 197 miejsc w mieszkaniach wspieranych);**

c) promocja działań podejmowanych przez SWO na rzecz opolskich rodzin, roli kobiet, problemów dotyczących godzenia pracy zawodowej z obowiązkami rodzinnymi i życiem osobistym. W ramach rozpoczętego w 2017 r. projektu *Opolska mama ma moc*, wydano książkę i kalendarz, wykonano 30 sesji zdjęciowych, organizowano cykliczne spotkania opolskich kobiet. W 2018 r. odbywały się warsztaty i imprezy plenerowe, do projektu przyłączył się Klub Ojca – Opole wraz z inicjatywą TATO.NET, odbyła się również konferencja inaugurująca drugą publikację OMMM „Oczami dziecka, mamy i taty”;

d) zorganizowano pierwszą edycję *Konkursu Opolskie dla Rodziny*, wyróżniającego opolskie samorządy i pracodawców przyjaznych rodzinie,

e) kontynuowanie (od 2014 r.) wsparcie osób pow. 60 lat oraz rodzin z dziećmi w formie wydawania *Opolskiej Karty Rodziny i Seniora*, uprawniającej do korzystania z systemu powszechnych zniżek i ulg w opłatach za usługi kulturalne, edukacyjne, zdrowotne. Do końca 2018 r. w projekcie uczestniczyło 205 partnerów (podmiotów komercyjnych i organizacji pozarządowych) oraz 67 gmin. **Wydano 67 tys. Kart, których właścicielami są głównie seniorzy oraz rodziny z dziećmi, a także rodziny zastępcze, rodzinne i instytucjonalne domy dziecka, rodziny z dzieckiem niepełnosprawnym⁴.**

4. W zakresie zadań z zakresu rehabilitacji społecznej i zawodowej ze środków PFRON

Samorząd Województwa Opolskiego udzielił **dotacji w wysokości 3 460 tys. zł** na:

- 1) **dofinansowanie kosztów tworzenia i działania zakładów aktywności zawodowej w wysokości 2 072 tys. zł**, dla: Zakładu Aktywności Zawodowej w Opolu, (prowadzonego przez *Fundację*

³ Opracowano na podstawie Informacji o realizacji programu „Opolskie dla Rodziny” w 2018 r., przekazanej do ROPS w Opolu z Departamentu Polityki Regionalnej i Przestrzennej UMWO w kwietniu 2019 r.

⁴ Tamże

„Dom Rodzinnej Rehabilitacji Dzieci z Porażeniem Mózgowym” w Opolu), oraz Zakładu Aktywności Zawodowej w Branicach (prowadzonego przez Stowarzyszenie Na Rzecz Osób Niepełnosprawnych w Głubczycach);

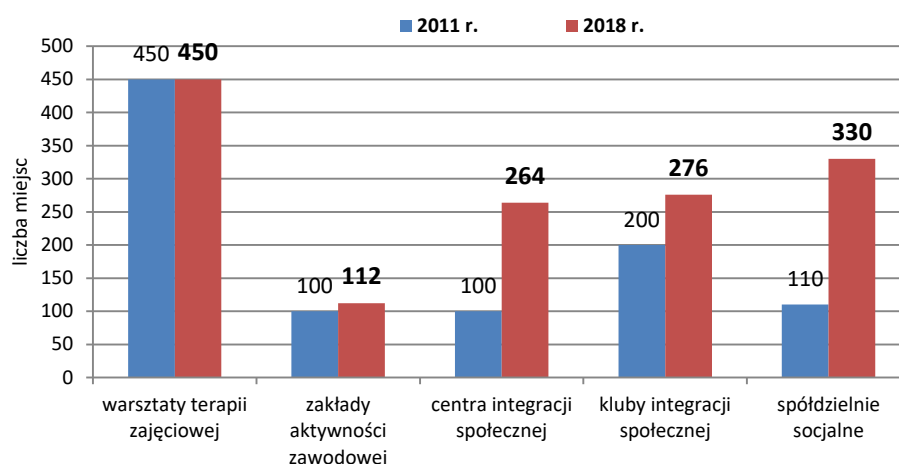
- 2) **zlecenie zadań z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych 30 fundacjom i organizacjom pozarządowym w wysokości 1 321 tys. zł.** Razem udzielono 55 dotacji (34 dotacji w trybie konkursowym, a 21 dotacji w trybie pozakonkursowym - zgodnie z art. 19 a ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie).
- 3) **dofinansowanie robót budowlanych** w obiektach służących rehabilitacji, w związku z potrzebami osób niepełnosprawnych, w wysokości **67 tys. zł.**

W 2018 r. w woj. opolskim funkcjonowało:

- 15 warsztatów terapii zajęciowej, w których uczestniczyło 450 osób,
- 2 zakłady aktywności zawodowej dla 112 osób,
- 5 centrów integracji społecznej, w których uczestniczyło 264 osoby
- 10 klubów integracji społecznej dla 276 uczestników
- 30 spółdzielni socjalnych, w których zatrudnionych było ok. 330 osób.

W latach 2011-2018 prawie nie zmieniła się liczba miejsc i uczestników warsztatów terapii zajęciowej (455 w 2011 r. i 450 w 2018 r.) oraz liczba miejsc w zakładach aktywności zawodowej – 100 i 112, natomiast ponad 2,6-krotnie wzrosła liczba uczestników centrów integracji społecznej, o 38% - liczba uczestników klubów integracji społecznej, a liczba spółdzielni socjalnych wzrosła 3-krotnie. Ponadto - istotną rolę w tym obszarze pełnią organizacje pozarządowe (w woj. opolskim ok. 100 podmiotów działających na rzecz osób przewlekle chorych oraz 26 podmiotów dla osób starszych i 57 dla osób z niepełnosprawnościami), które od wielu podejmują współpracę z jednostki samorządu terytorialnego i sektorem komercyjnym. Mimo to nadal poziom dostępności różnego typu usług dla osób z niepełnosprawnościami, w tym usług pielęgnacyjnych, rehabilitacyjnych oraz zdrowotnych, jest niewystarczający.

Liczba miejsc w podmiotach reintegracji społecznej i zawodowej w woj. opolskim w latach 2011-2018

Źródło: obliczenia własne ROPS w Opolu na podstawie *Oceny zasobów pomocy społecznej województwa opolskiego* (w latach 2012-2018).

Mimo zwiększonych nakładów finansowych (w ramach PFRON, w tym zmiany algorytmu naliczania środków dla województw⁵), co pozwoliło m.in. zwiększyć pulę środków na utrzymanie

⁵ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 26 czerwca 2018 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie algorytmu przekazywania środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych samorządom wojewódzkim i powiatowym (Dz. U z 2018 r., poz. 1266).

ZAZ-ów, nadal system wsparcia osób z niepełnosprawnościami wymaga usprawnienia. Postuluje się:

- wzmocnienie działań samorządu terytorialnego w zakresie programów wsparcia osób z niepełnosprawnościami (rozwój warsztatów terapii zajęciowej, rozwój usług aktywizacji społecznej i zawodowej, usług opiekuńczych, rehabilitacyjnych, we współpracy z partnerami pozarządowymi i prywatnymi),
- wzmocnienie działań wspierających sektor ekonomii społecznej (tworzenie sieci współpracy jednostek samorządu terytorialnego, nauki, biznesu oraz III sektora, promocję społecznej odpowiedzialności w zamówieniach publicznych, tworzenie mechanizmów zachęcających osoby prywatne, III sektor, samorząd terytorialny do tworzenia podmiotów ES, w tym spółdzielni socjalnych).

5. Ponadto – Samorząd Województwa Opolskiego realizuje również zadania:

- w zakresie *Programu Współpracy Samorządu Województwa Opolskiego z Organizacjami Pozarządowymi oraz Podmiotami Prowadzącymi Działalność Pożytku Publicznego* - udzielono dotacji czterem organizacjom pozarządowym, na ogółem 50 tys. zł;
- przekazano środki na utrzymanie 2 ośrodków adopcyjnych (w tym dla jednego prowadzonego na zlecenie Samorządu Województwa). W 2018 r. koszt utrzymania ośrodków wyniósł 907 tys. zł, a w wyniku procedur adopcyjnych, do adopcji skierowano **70 dzieci**.

6. **W obszarze innych systemów wsparcia:**

- świadczenia rodzinne w 2018 r. otrzymało ponad 37 tys. rodzin, (w tym 20 tys. rodzin pobierało zasiłki rodzinne wraz z dodatkami, a 17 tys. rodzin otrzymało świadczenia pielęgnacyjne oraz pomoc w ramach Funduszu Alimentacyjnego);
- świadczenia wychowawcze 500 + otrzymało prawie 49 tys. rodzin (dla 74 tys. dzieci)
- w 2018 r. wypłacono jednorazowy dodatek z tytułu rozpoczęcia roku szkolnego dla każdego dziecka w wieku szkolnym w ramach programu „Dobry Start” – w wysokości 300 zł (ok. 100 tys. dzieci),
- wprowadzono nowy „Program 75+” (zwiększający dostępność usług opiekuńczych dla osób w wieku pow. 75 lat),
- w ramach programu rządowego Senior+ (wcześniej Senior-Wigor) uruchomiono w woj. opolskiego 11 nowych klubów seniora;

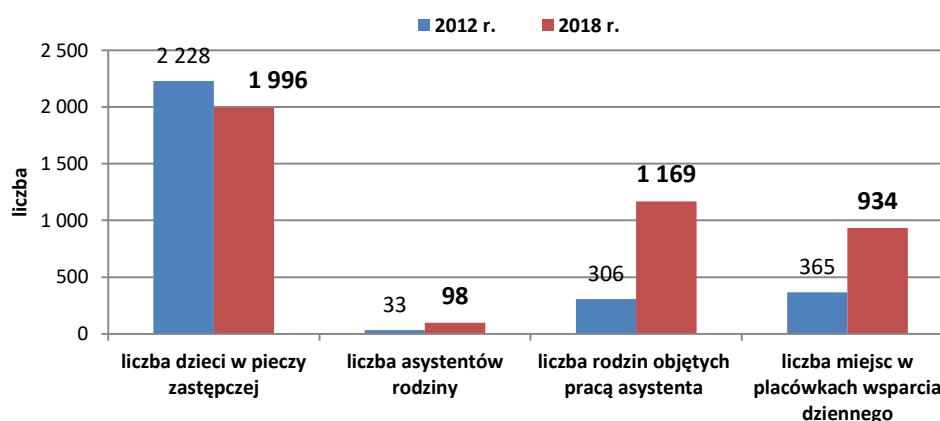
Jak wynika z badań GUS – świadczenia pieniężne (świadczenie wychowawcze 500+) w istotny sposób poprawiły sytuację dochodową polskich rodzin (powodując ograniczenie ubóstwa skrajnego wśród rodzin z 3 dziećmi o 50%), jednak w przypadku rodzin już otrzymujących pomoc w formie zasiłków pieniężnych, dodatkowe kwoty świadczeń mogą wpływać na ograniczenie aktywności i samodzielności tych rodzin, które właśnie z powodu niezaradności życiowej i niewydolności wychowawczej stały się beneficjentami pomocy społecznej. W przypadku tych środowisk chodzi o wzmocnienie działań profilaktycznych, zwiększenie pomocy w formie usług asystenckich, doradczych, wspierających – przy systematycznym i celowym ograniczaniu świadczeń pieniężnych.

7. **W systemie wspierania rodziny i pieczy zastępczej** – w latach 2017-2018 (podobnie jak w latach poprzednich):

- zmalała ogólna liczba podmiotów pieczy zastępczej i liczba umieszczonych w nich dzieci – odpowiednio o: 3,2% i 0,5%, przy czym w największym stopniu zmalała liczba rodzin spokrewnionych z dzieckiem, na korzyść wzrostu liczby rodzinnych domów dziecka (o 5%) i umieszczonych w nich dzieci (o 4,2%),

- w latach 2012-2018 ogólna liczba podmiotów pieczy zastępczej zmalała o 14%, w tym najbardziej liczba rodzin spokrewnionych z dzieckiem – o 21%, liczba dzieci umieszczonych w systemie pieczy zastępczej zmalała o 10%,
- w tym samym okresie wzrosła liczba rodzin zawodowych o 39%, 3-krotnie wzrosła liczba rodzinnych domów dziecka, prawie 3-krotnie wzrosła liczba zatrudnionych w gminach asystentów rodziny (18 osób zatrudniono w ramach projektu „Blżej rodziny i dziecka”) oraz 3,8-krotnie liczba rodzin objęta pomocą asystenta rodziny, ponad 2,5-krotnie zwiększyła się liczba miejsc w placówkach wsparcia dziennego (11 placówek uruchomiono w ramach projektu „Blżej rodziny i dziecka).

System pieczy zastępczej w woj. opolskim w latach 2012-2018

Źródło: obliczenia własne na podstawie oceny zasobów pomocy społecznej woj. opolskiego w latach 2012-2018

Dzięki aktywności samorządu terytorialnego, a także projektom współfinansowanym ze środków UE, możliwe było systematyczne ograniczanie liczby dzieci kierowanych do pieczy zastępczej. Coraz większa liczba dzieci mogła pozostać w swoich rodzinach naturalnych, uzyskując jednocześnie wsparcie asystentów rodziny lub możliwość korzystania z usług placówek wsparcia dziennego.

8. Nadal poważnym problemem wszystkich systemów wsparcia jest niedostatek kadry – niewystarczająca liczba pracowników socjalnych, asystentów rodziny, psychologów, pedagogów, doradców zawodowych, terapeutów zajęciowych, asystentów osób niesamodzielnych, starszych oraz osób z niepełnosprawnościami. Określony w ustawie standard zatrudnienia odpowiedniej liczby pracowników socjalnych (nie więcej niż 2000 mieszkańców na 1 pracownika) spełniało w 2018 r. tylko 27 gmin (38%), a standard liczby samotnych gospodarstw domowych objętych pracą socjalną przez 1 pracownika socjalnego (nie więcej niż 50) spełniły 44 gminy (62%).

Zmieniająca się struktura świadczeniobiorców pomocy społecznej – coraz częściej pomocy wymagają rodziny wieloproblemowe, w których występuje przemoc, sytuacje kryzysowe, problemy opiekuńczo-wychowawcze, trudności dzieci i młodzieży w przystosowaniu się do skomplikowanych sytuacji społecznych, wymaga nie tylko zwiększenia liczby specjalistów (psychologów, pedagogów, terapeutów rodziny, asystentów rodziny, osób niesamodzielnych), ale równocześnie podniesienia ich kwalifikacji i umiejętności zawodowych (w tym zmiany systemów kształcenia).

Szczególną rolę w tym zakresie pełnią projekty edukacyjne realizowane przez ROPS w Opolu w ramach PO WER na lata 2014-2020:

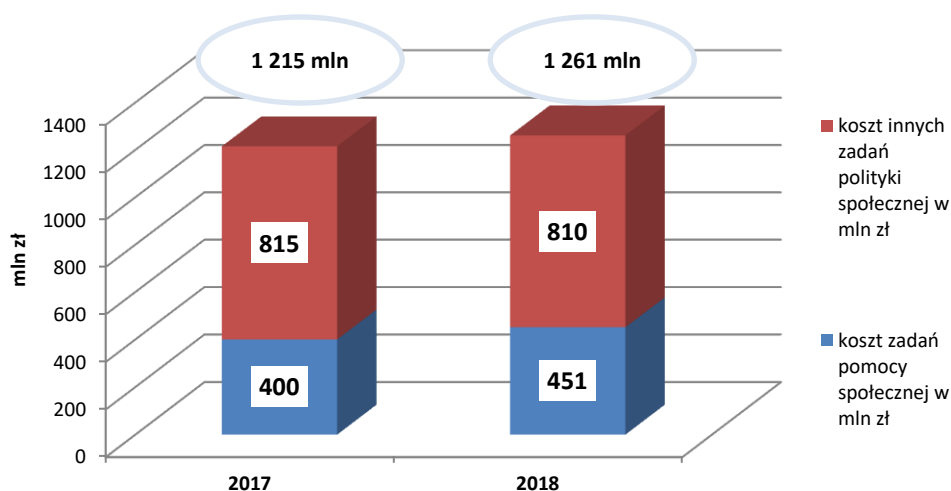
- 1) Projekt **Inwestycja w poprawę wykształcenia kadr zatrudnionych w instytucjach pomocy i integracji społecznej** (Działanie 2.5 Skuteczna pomoc społeczna, Oś priorytetowa Efektywne

polityki publiczne dla rynku pracy, gospodarki i edukacji, PO WER 2014-2020). Celem projektu jest uzyskanie przez pracowników instytucji pomocy i integracji społecznej **(186 osób) specjalizacji II. stopnia w zawodzie pracownik socjalny** w zakresie przygotowania specjalistycznego na kierunku praca socjalna z osobami starszymi. Tematyka specjalizacji obejmuje m.in. szczegółowe metody pracy socjalnej z osobami starszymi, problematykę starości w ujęciu interdyscyplinarnym, hospitalizację instytucji działających w obszarze pracy socjalnej z osobami starszymi;

- 2) Projekt **Specjalizacja kadr zatrudnionych w instytucjach pomocy i integracji społecznej - I stopień specjalizacji w zawodzie pracownik socjalny**. Projekt (okres realizacji: sierpień 2016r. - lipiec 2018 r.) **obejmuje szkoleniem 200 osób - 40 z woj. opolskiego, 100 z dolnośląskiego, 60 osób z woj. śląskiego**.
 - 3) Projekt partnerski **Szkolenie i doskonalenie zawodowe kadr systemu wspierania rodziny i pieczy zastępczej**, skierowany do asystentów rodziny, pracowników placówek wsparcia dziennego, wychowawców, psychologów, pedagogów i osób zajmujących się terapią i opieką nad dzieckiem, koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej, pracowników PCPR. Projekt realizowany jest w partnerstwie z województwami: śląskim, małopolskim i dolnośląskim. W latach 2017-2018 zorganizowano i przeprowadzono prawie 40 tematów szkoleniowych, w których uczestniczyło 1 314 osób, w tym 459 osób uczestniczyło w projekcie po raz pierwszy – w 2018 r.
9. W 2018 r. wydatki na zadania z zakresu polityki społecznej realizowane przez gminy i powiaty woj. opolskiego wyniósł ponad 1 260 mln zł – o prawie 4% więcej niż w 2017 r., w tym wydatki na realizację zadań pomocy i integracji stanowiły 36%, a inne zadania z zakresu polityki społecznej (świadczenia rodzinne, wychowawcze, dodatki mieszkaniowe, energetyczne, koszt utrzymania żłobków, klubów dziecięcych, inne świadczenia na rzecz rodziny) – 64% wydatków ogółem.

W latach 2017-2018 najbardziej wzrosły wydatki przeznaczone na: realizację usług opiekuńczych, utrzymanie ośrodków wsparcia, odpłatność gmin za pobyt osób w domach pomocy społecznej, a z uwagi na przystąpienie coraz większej liczby samorządów do projektów w ramach RPO WO na lata 2014-2020 – również środki przeznaczone na realizowane projekty.

Wydatki samorządu terytorialnego na zadania pomocy społecznej oraz inne zadania z zakresu polityki społecznej – woj. opolskie w latach 2017-2018 (wydatki w mln zł)

Źródło: obliczenia własne ROPS w Opolu na podstawie Oceny zasobów pomocy społecznej województwa opolskiego (w latach 2017-2018).

1. Sytuacja społeczno-demograficzna województwa opolskiego

1.1. Ludność

1.1.1. Stan, struktura i prognoza ludności

Wg stanu na 31 grudnia 2018 r. w województwie opolskim mieszkało 986 506 osób, tj. 0,4% mniej niż w 2017 r. i o 0,7% mniej niż w 2016 r.⁶

W latach 2016-2018 spadek liczby ludności odnotowano w większości województw kraju, przy czym liczba ludności ogółem w Polsce pozostała prawie bez zmian (spadek o 0,1%). Podobnie jak w ubiegłych latach, spadek liczby mieszkańców woj. opolskiego jest wynikiem niekorzystnych tendencji demograficznych, zwłaszcza przyrostu naturalnego (w tym: spadku liczby urodzeń, utrzymującej się liczby zgonów oraz niekorzystnych wskaźników dotyczących migracji).

W 2018 r. w woj. opolskim zarejestrowano:

- 8,7 tys. urodzeń żywych, tj. o 500 mniej niż rok wcześniej;
- zmarło 10,7 tys. osób, o 183 mniej niż w 2017 r.;
- przyrost naturalny na 1000 osób zmalał z minus 1,8 do minus 2,1 w 2018 r. (w Polsce wystąpił spadek z 0,0 do minus 0,7 w 2018 r.).

Wśród mieszkańców województwa opolskiego w 2018 r.: liczba dzieci i młodzieży do 17 roku życia (wiek przedprodukcyjny) wynosiła 157,2 tys. (15,9%), osób w wieku produkcyjnym było 611,8 tys. (62,0%), a w wieku poprodukcyjnym 217,5 tys. (22,1%).

Tabela 1. Ludność wg ekonomicznych grup wieku w Polsce i woj. opolskim w latach 2016 – 2018

Wyszczególnienie	Ludność wg ekonomicznych grup wieku w latach 2016-2018									
	Polska					woj. opolskie				
	2016 r.	2017 r.	2018 r.	Wzrost / spadek w 2018 r. 2017 r.=100%	Wzrost / spadek w 2018 r. 2016 r.=100%	2016 r.	2017 r.	2018 r.	Wzrost / spadek w 2018 r. 2017 r.=100%	Wzrost / spadek w 2018 r. 2016 r.=100%
Ogółem	38 432 992	38 433 558	38 411 148	-0,1	-0,1	993 036	990 069	986 506	-0,4	-0,7
<i>w tym:</i>										
wiek przedprodukcyjny	6 879 506	6 920 652	6 935 523	+0,2	+0,8	158 146	157 829	157 194	-0,4	-0,6
%	17,9	18,0	18,0	x	x	15,9	16,0	15,9	x	x
wiek produkcyjny	23 790 022	23 517 643	23 269 725	-1,1	-2,2	627 826	620 022	611 801	-1,3	-2,6
%	61,9	61,2	60,6	x	x	63,2	62,6	62,0	x	x
wiek poprodukcyjny	7 763 464	7 995 263	8 205 900	+2,6	+5,7	207 064	212 218	217 511	+2,5	+5,0
%	20,2	20,8	21,4	x	x	20,9	21,4	22,1	x	x

Źródło: Ludność. Stan i struktura oraz ruch naturalny w przekroju terytorialnym. Stan w 2016 r., 2017 r. i 2018 r. GUS

W roku 2018 odnotowano zbliżone jak w latach poprzednich, zmiany w zakresie liczby i struktury wiekowej ludności. W latach 2017-2018:

- udział dzieci i młodzieży do 17 lat zmalał o 0,4% (w Polsce o 0,2%),

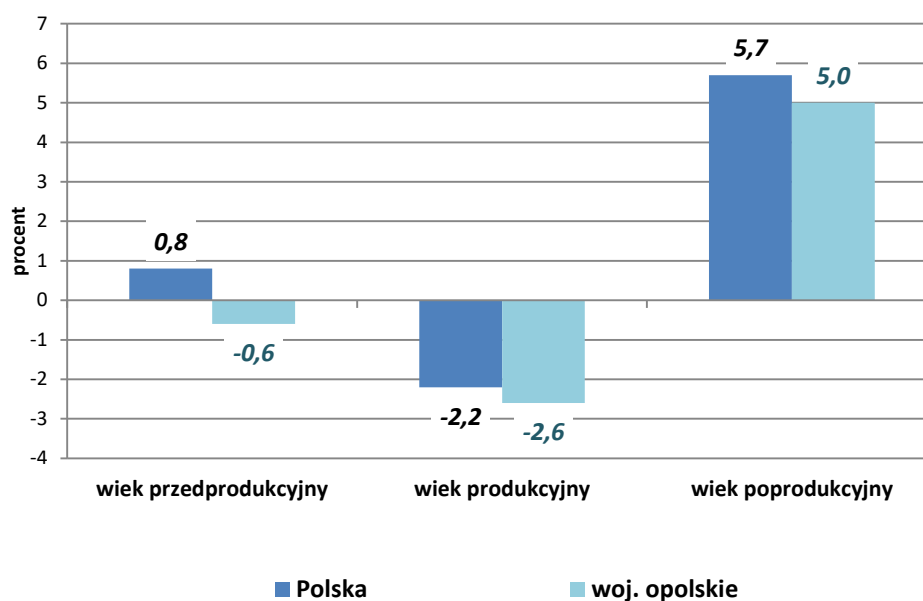
⁶ Ludność. Stan i struktura oraz ruch naturalny w przekroju terytorialnym w 2018 r. Stan w dniu 31 XII, GUS <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ludnosc/ludnosc/ludnosc-stand-i-struktura-oraz-ruch-naturalny-w-przekroju-terytorialnym-w-2018-r-stand-w-dniu-31-xii,6,25.html> (15.05.2019 r.).

- ludność w wieku produkcyjnym zmalała o 1,3%, (w Polsce o 1,1%),
- udział osób w wieku poprodukcyjnym wzrósł o 2,5% (w Polsce o 2,6%)⁷.

Analiza danych w latach 2016-2018 wskazuje na utrwalenie tendencji występujących w latach poprzednich. W 2018 r. woj. opolskim, w porównaniu do 2016 r.:

- liczba osób w wieku przedprodukcyjnym zmniejszyła się o 0,6% (w Polsce średnio wzrosła o 0,8%);
- liczba ludności w wieku produkcyjnym spadła o 2,6% (w kraju o 2,2%);
- **liczba osób w wieku poprodukcyjnym wzrosła o 5,0% (w Polsce o 5,7%).**

Wykres 1. Zmiany liczby ludności wg ekonomicznych grup wieku w Polsce i woj. opolskim w latach 2016 - 2018 (w %)

Źródło: obliczenia własne ROPS w Opolu na podstawie na podstawie danych GUS.

1.1.2. Przyrost naturalny

W 2018 r. w woj. opolskim urodziło się 8 596 dzieci, tj. o 500 mniej niż w 2017r. Liczba zgonów wyniosła 10 707 (mniej niż rok wcześniej o 183). Przyrost naturalny – podobnie jak w latach poprzednich był ujemny i wynosił *minus* 2 111.

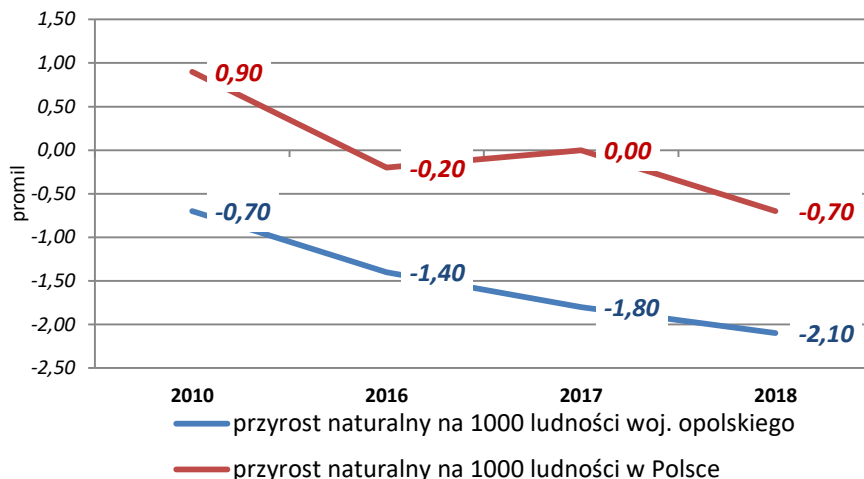
W 2018 r. w woj. opolskim:

- wskaźnik liczby urodzeń żywych na 1000 mieszkańców wyniósł 8,7‰ i był o 0,5 p. prom. niższy niż w 2017 r. W Polsce urodziło się ogółem 388 178 dzieci, a wskaźnik na 1000 ludności wyniósł 10,1‰ (o 0,4 p. prom. mniej niż rok wcześniej);
- wskaźnik liczby zgonów na 1000 osób wyniósł 10,8 (spadek o 0,2 p. ‰) – średni wskaźnik w Polsce 10,8‰;
- współczynnik przyrostu naturalnego pogorszył się z minus 1,8‰ do minus 2,1‰ (w Polsce wynosił -0,7‰).

⁷ Tamże

Według prognozy GUS – do 2030 r., przyrost naturalny w woj. opolskim będzie wynosić minus 5,5%, przy średniej w kraju minus 3,3%⁸.

Wykres 2. Przyrost naturalny na 1000 ludności w Polsce i woj. opolskim w 2010 r. oraz w latach 2016–2018

Źródło: obliczenia własne ROPS w Opolu na podstawie danych GUS.

1.1.3. Migracje ludności

W 2018 r. wskaźnik salda migracji stałej w Polsce wyniósł 0,0, tj. pozostał bez zmian w porównaniu do 2017 r.

W woj. opolskim wskaźnik salda migracji stałej utrzymał się na poziomie -1,3‰. Z tytułu migracji ubyło w woj. opolskim 1 275 osób, tj. o 87 osób więcej niż rok wcześniej (1 188 w 2017 r.).

Mimo spadku liczby migrantów, woj. opolskie należy do grupy województw kraju o najwyższym ogólnym wskaźniku migracji stałej - razem z województwami: lubelskim (-2,5), warmińsko-mazurskim (-2,5), podlaskim (-1,7) i świętokrzyskim (-2,0)⁹.

1.1.4. Najważniejsze wskaźniki demograficzne Polski i woj. opolskiego w 2018 r.¹⁰

W 2018 r. w Polsce:

→ wskaźnik urodzeń żywych na 1000 ludności wyniósł średnio 10,1 i był najwyższy w województwach: pomorskim (11,4), małopolskim i mazowieckim

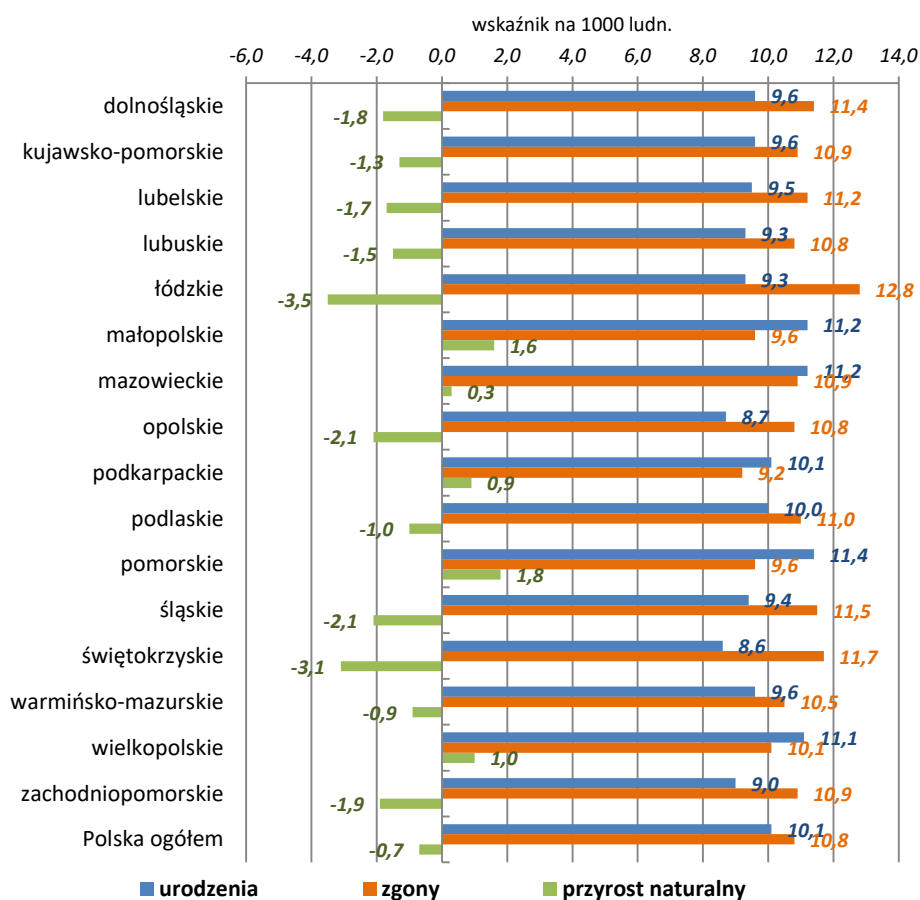
⁸ Sytuacja demograficzna województwa opolskiego. Stan obecny i perspektywy, Urząd Statystyczny w Opolu, Nysa 19-20-4.2018 r.

⁹ Ludność, stan i struktura oraz ruch naturalny ludności w przekroju terytorialnym w 2018 r. Stan w dniu 31. XII. GUS, Warszawa 2019, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ludnosc/ludnosc/ludnosc-stan-i-struktura-oraz-ruch-naturalny-w-przekroju-terytorialnym-w-2018-r-stan-w-dniu-31-xii,6,25.html>

¹⁰ Zob. Ludność. Stan i struktura oraz ruch naturalny w przekroju terytorialnym w 2018 r. Stan w dniu 31 XII., GUS, Warszawa 2019 - Tablice w formacie XLS/X w pliku ZIP <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ludnosc/ludnosc/ludnosc-stan-i-struktura-oraz-ruch-naturalny-w-przekroju-terytorialnym-w-2018-r-stan-w-dniu-31-xii,6,25.html> (7.05.2019 r.).

- (po 11,2). Natomiast najmniej dzieci w porównaniu do liczby ludności urodziło się w województwach: świętokrzyskim (8,6) oraz opolskim (8,7);
- wskaźnik zgonów wyniósł średnio 10,8 i był najwyższy w województwach: łódzkim (12,8) i świętokrzyskim (11,7), a najniższy w województwach: podkarpackim (9,2) oraz pomorskim i małopolskim (po 9,6). W woj. opolskim wskaźnik zgonów wynosił 10,8 (tyle co średnio w kraju);
 - wskaźnik przyrostu naturalnego, wyniósł *minus* 0,7 i był najniższy w województwach: łódzkim (-3,5) i świętokrzyskim (-3,1), a najwyższy w województwach: pomorskim (+1,8) i małopolskim (+1,6). Woj. opolskie miało przyrost naturalny o wartości minus 2,1 (poniżej średniej w kraju).

Wykres 3. Wskaźnik urodzeń, zgonów i przyrostu naturalnego na 1000 ludności wg województw Polski w 2018 r.

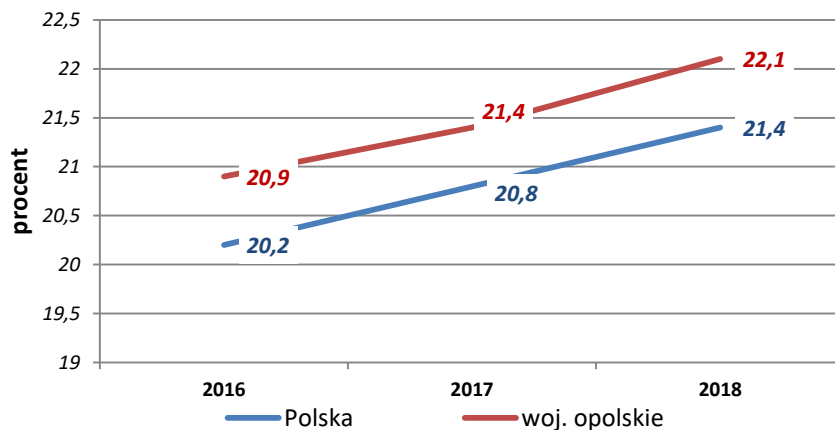
Źródło obliczenia własne ROPS w Opolu na podstawie danych GUS.

1.1.5 Starzenie się społeczeństwa

W 2018 r. w woj. opolskim liczba osób w wieku poprodukcyjnym wynosiła 217,5 tys. i była większa o 2,5% niż w 2017 r. oraz o 5% - niż w 2016 r. W latach 2016 - 2018 liczba osób w wieku poprodukcyjnym wzrosła o 10 447. Na koniec 2018 r. w województwie opolskim udział procentowy osób w wieku poprodukcyjnym wynosił 22,1% i był wyższy niż średni w kraju o 0,7 p. proc. W kraju (w latach 2016-2018) przyrost liczby osób w wieku

poprodukcyjnym był większy (+5,7%), jednak udział procentowy tej grupy wiekowej był nadal niższy niż w woj. opolskim (wynosił 21,4%).

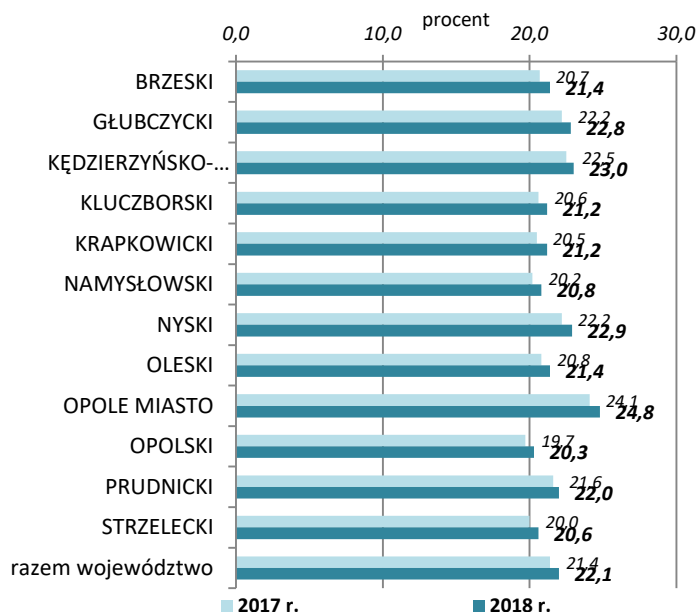
Wykres 4. Udział procentowy liczby osób w wieku poprodukcyjnym – Polska i woj. opolskie w latach 2016-2018

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych GUS.

Najwyższy odsetek osób w wieku poprodukcyjnym, wśród ogółu mieszkańców województwa odnotowano w Mieście Opolu (24,8%) i powiecie kędzierzyńsko-kozielskim (23%), a najniższy w powiatach: opolskim (20,3%) i strzeleckim (20,6%).

Wykres 5. Udział procentowy liczby osób w wieku poprodukcyjnym w populacji ogółem w woj. opolskim w latach 2017-2018 - wg powiatów

Źródło: obliczenia własne ROPS w Opolu na podstawie danych GUS.

Według Prognozy ludności Polski na lata 2014-2050 (opracowanej przez GUS w 2014 r.), mimo ogólnego spadku liczby ludności (o 4,5 mln do 2050 r.), przewiduje się wzrost liczby ludności w wieku 60 lat i więcej - do 13,7 mln osób, co stanowić będzie ponad

40% ogółu ludności Polski¹¹. Województwo opolskie należy do grupy regionów o niekorzystnych wskaźnikach w zakresie struktury ludności według wieku. Do 2050 r. w woj. opolskim:

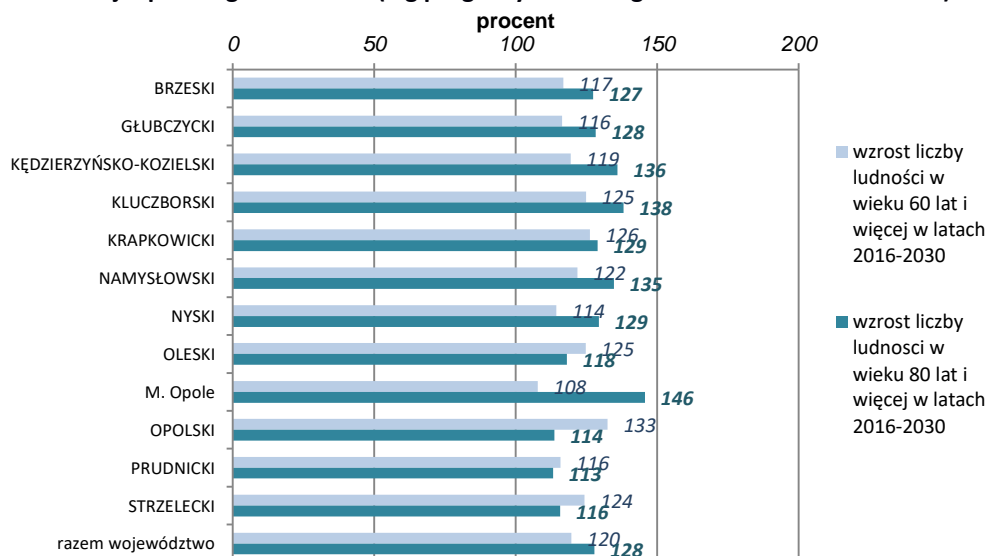
- liczba ludności w wieku 65 lat i więcej wzrośnie do 269 tys., stanowiąc 36,1% mieszkańców;
- mediana wieku ludności (przeciętny wiek), wynosić będzie 56,1 lat (przy średniej w Polsce 52,5 lat);
- liczba osób najstarszych (80 lat i więcej) wzrośnie 2,5-krotnie, stanowiąc 12,2% ludności.

W oparciu o powyższą prognozę, GUS przygotował analizę o prognozowanej liczbie ludności gmin w Polsce do 2030 r. (opracowaną w 2017 r.)¹². Wynika z niej m. in., że będzie pogłębiał się podział kraju na „centra” i peryferia”, tzn. będzie postępował odpływ ludności (zwłaszcza w wieku przed- i produkcyjnym) z małych miejscowości i wsi do dużych miast.

W konsekwencji, a także w wyniku innych zjawisk demograficznych (ujemnego przyrostu naturalnego, migracji) do 2030 r. w woj. opolskim:

- liczba mieszkańców spadnie o 7,5%;
- liczba osób w wieku 60 lat i więcej wzrośnie o 20% (w tym najwięcej w powiatach opolskim i krapkowickim);
- liczba osób w wieku 80 lat i więcej wzrośnie o 28% (w tym najbardziej w Mieście Opolu i powiecie kędzierzyńsko-kozielskim);
- udział procentowy 60-latków wzrośnie do 31,4%, a osób w wieku 80 lat i więcej do 6,1%, liczby ludności regionu.

Wykres 6. Wzrost liczby ludności w grupach wieku: 60 lat i więcej oraz 80 lat i więcej, w powiatach woj. opolskiego do 2030 r. (wg prognozy ludności gmin GUS na lata 2017-2030)

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu na podstawie *Prognoza liczby ludności gmin na lata 2017-2030*, GUS 2017 r.

¹¹ Informacja o sytuacji osób starszych na podstawie badań GUS, Warszawa, wrzesień 2018 r., <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/osoby-starsze/osoby-starsze/informacja-o-sytuacji-osob-starszych-na-podstawie-badan-glownego-urzedu-statystycznego,1,2.html> (7.05.2019 r.)

¹² Zob. *Prognoza ludności gmin na lata 2017-2030*, GUS, Warszawa sierpień 2017 <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ludnosc/prognoza-ludnosc/prognoza-ludnosc-gmin-na-lata-2017-2030-opracowanie-eksperymentalne,10,1.html> (02.05.2018 r.).

1.1.6. Ludność w powiatach woj. opolskiego w latach 2017-2018

W 2018 r. – w porównaniu do 2017 r., w większości powiatów woj. opolskiego spadła liczba ludności, w tym najbardziej w powiatach: głubczycki (o 0,7%), kędzierzyńsko-kozielskim (o 0,8%) i nyskim (po 0,6%). Natomiast w dwóch powiatach (Miasto Opole i powiat namysłowski) liczba ludności pozostała bez zmian.

W latach 2017-2018 liczba ludności w poszczególnych powiatach zmalała w grupie wieku przedprodukcyjnego i produkcyjnego, natomiast wzrosła wśród osób w wieku poprodukcyjnym, w tym najbardziej w Opolu (o 24,8%) i Kędzierzynie-Koźlu (o 23%), a najmniej w powiatach: opolskim (20,3%) i namysłowskim (20,8%).

Tabela 2. Ludność wg ekonomicznych grup wieku w woj. opolskim w latach 2017-2018 – wg powiatów

Lp.	Powiat	Ludność wg funkcjonalnych grup wieku w latach 2017-2018						Wzrost/spadek w 2018r. 2017r.=100%
		Razem w 2017 r.	Razem w 2018 r.	w tym grupy wieku			Udział wieku poprodukcyjnego %	
				przed-produkcyjny	produkcyjny	po-produkcyjny		
1	brzeski	90 493	90 275	15 613	55 353	19 309	21,4	99,8
2	głubczycki	46 209	45 883	7 206	28 204	10 473	22,8	99,3
3	kędzierzyńsko-kozielski	95 236	94 487	14 389	58 399	21 699	23,0	99,2
4	kluczborski	66 189	65 837	10 227	41 623	13 987	21,2	99,5
5	krapkowicki	64 227	63 942	9 897	40 519	13 526	21,2	99,6
6	namysłowski	42 677	42 688	7 476	26 314	8 898	20,8	100,0
7	nyski	137 819	136 946	21 155	84 489	31 302	22,9	99,4
8	oleski	64 848	64 602	10 360	40 411	13 831	21,4	99,6
9	Opole Miasto	128 140	128 137	20 345	76 067	31 725	24,8	100,0
10	opolski	123 612	123 520	19 584	78 807	25 129	20,3	99,9
11	prudnicki	55 748	55 524	9 042	34 260	12 222	22,0	99,6
12	strzelecki	74 871	74 665	11 900	47 355	15 410	20,6	99,7
Razem województwo		990 069	986 506	157 194	611 801	217 511	22,1	99,6

Źródło: obliczenia własne ROPS w Opolu na podstawie danych GUS.

1.1.7. Wybrane wskaźniki demograficzne woj. opolskiego w 2010 r. i latach 2016-2018 oraz wg prognozy GUS w 2030 r.

Tabela 3. Najważniejsze wskaźniki demograficzne woj. opolskiego w 2010 r. i latach 2016-2018 oraz wg prognozy GUS w 2030 r.

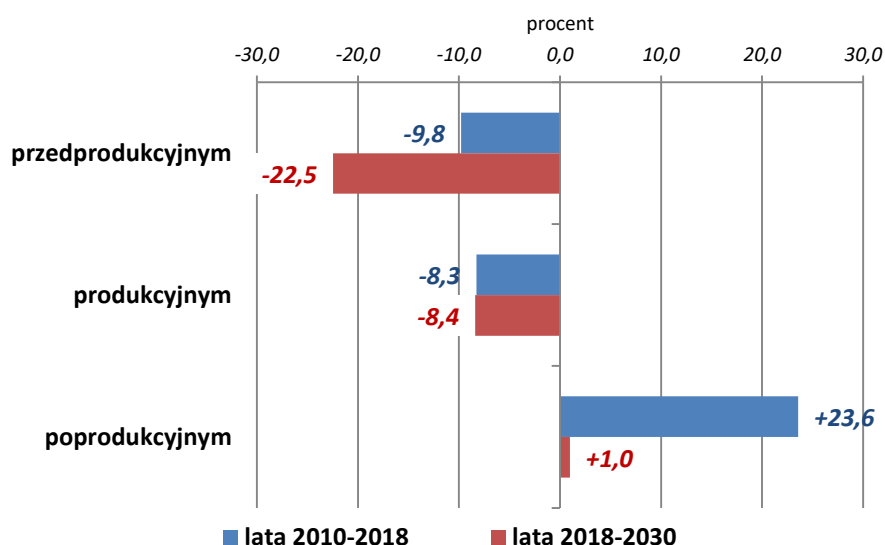
Lp.	Wyszczególnienie	Wybrane wskaźniki demograficzne województwa opolskiego						
		2010 r.	2016 r.	2017 r.	2018 r.	Wzrost / spadek w 2018 r. 2010 r.=100%	2030 r.	Wzrost / spadek w 2030 r. 2018 r.=100%
1	Ludność ogółem	1 017 241	993 036	990 069	986 506	-3,0%	902 020	-8,6%
2	w wieku przedprodukcyjnym	174 257	158 146	157 829	157 194	-9,8%	121 891	-22,5%
3	w wieku produkcyjnym	666 937	627 826	620 022	611 801	-8,3%	560 490	-8,4%
4	w wieku poprodukcyjnym	176 047	207 064	212 218	217 511	+23,6%	219 639	+1%
5	udział wieku poprodukcyjnego (%)	17,3	20,9	21,4	22,1	x	24,3%	x
6	urodzenia żywe	9 163	8 634	9 200	8 596	-6,2%	5 683	-33,9%
7	urodzenia żywe na 1000 ludności	9,0	8,7	9,2	8,7	-0,3 pkt	6,3	-2,4 pkt
8	zgony	9 882	10 006	11 000	10 707	+8,3%	10 644	-0,6%
9	zgony na 1000 ludności	9,7	10,1	11,0	10,8	+1,1 pkt	11,8	+1 pkt
10	przyrost naturalny	-719	-1 372	-1 800	-2 111	-193,6%	-4 961	-135%
11	przyrost naturalny na 1000 ludności	-0,7	-1,4	-1,8	-2,1	-1,4 pkt	-5,5	-3,4 pkt
12	saldo migracji stałej na 1000 ludności	-1,8	-1,4	-1,2	-1,3	+0,5 pkt	-2,3	-1 pkt

Źródło: obliczenia własne ROPS w Opolu na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Opolu, oraz BDL.

W latach 2010-2018 w woj. opolskim:

- o prawie 10 % zmalała liczba dzieci i młodzieży do 17 lat (wiek przedprodukcyjny),
- o 8,3% zmalała liczba ludności w wieku produkcyjnym,
- o prawie 24% wrosła liczba osób w wieku poprodukcyjnym.

Wykres 7. Zmiany liczby ludności wg ekonomicznych grup wieku w woj. opolskim w latach 2010-2018 r. oraz wg prognozy GUS w latach 2018-2030

Źródło: obliczenia własne ROPS w Opolu na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Opolu.

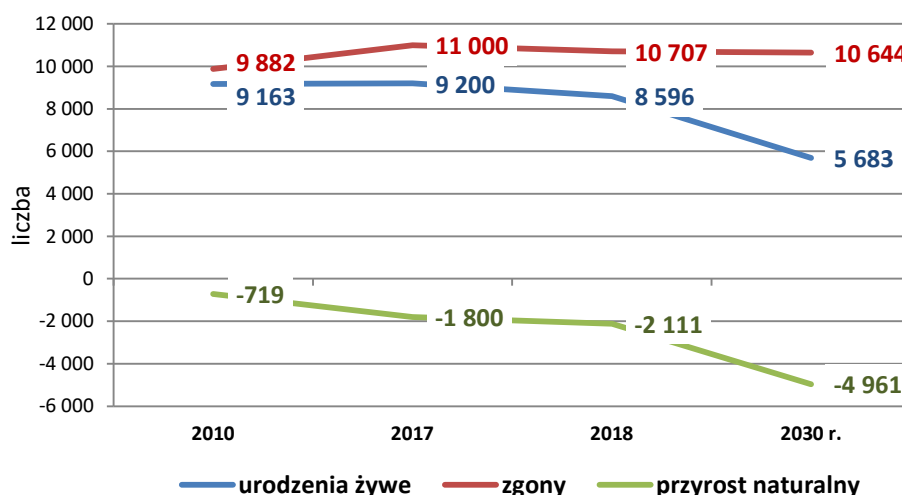
Do 2030 r. (wg prognozy GUS, w porównaniu do 2018 r.) w woj. opolskim:

- liczba ludności ogółem zmniejszy się o 8,6%;
- o 22,5% spadnie liczba ludności w wieku przedprodukcyjnym;
- o 8,4% spadnie liczba ludność w wieku produkcyjnym;
- o 1% wzrośnie liczba osób w wieku poprodukcyjnym.

Jednocześnie do 2030 r. (w porównaniu do 2018 r.) w woj. opolskim:

- liczba urodzeń żywych spadnie o 33,9% (wskaźnik urodzeń na 1000 ludności zmniejszy się o 2,4 pkt prom.);
- liczba zgonów spadnie o 0,6% (przy czym wskaźnik na 1000 ludności wzrośnie o 1 pkt prom.);
- o 135% spadnie przyrost naturalny (w 2030 r. różnica między urodzeniami a zgonami wynosić będzie *minus* 4 691, podczas gdy w 2018 r. różnica ta wynosiła *minus* 1 800, a w 2010 r. wynosiła *minus* 719).

Wykres 8. Zmiany liczby urodzeń żywych, zgonów i przyrostu naturalnego w woj. opolskim w 2010 r. i 2018 r. oraz - wg prognozy GUS - w 2030 r.

Źródło: obliczenia własne ROPS w Opolu na podstawie danych GUS.

1.2. Warunki życia ludności

1.2.1. Sytuacja dochodowa

Według badania budżetów gospodarstw domowych w woj. opolskim, w 2017 r. – podobnie jak w latach poprzednich, poprawiła się sytuacja materialna gospodarstw domowych¹³. Wzrosły dochody i wydatki poszczególnych grup gospodarstw oraz ich wyposażenie w dobra trwałe użytkowania.

W 2017 r. w woj. opolskim przeciętny, miesięczny dochód rozporządzalny na osobę wynosił 1 510,73 zł, tj. był o 8,7% wyższy niż w 2016 r. (o 120,81 zł), a przeciętne, miesięczne

¹³ *Budżety gospodarstw domowych w województwie opolskim w 2017 r.*, Urząd statystyczny Opolu, informacja sygnałna, 2018, <https://opole.stat.gov.pl/opracowania-biezace/opracowania-sygnaalne/finanse/budżety-jednostek-samorządu-terytorialnego-w-województwie-opolskim-w-2017-r-,3,4.html> (26.04.2019r.)

wydatki na osobę - 1 236,71 zł, tj. były o 3,5% wyższe niż 2016 r. (o 41,67 zł). Jednocześnie w 2017 r. w woj. opolskim:

- przeciętne miesięczne dochody gospodarstw domowych stanowiły 94,5% średnich dochodów w kraju (ok. 1 598,13 zł);
- przeciętne miesięczne wydatki stanowiły 105,1% średnich wydatków w kraju (tj. 1 176,44 zł)¹⁴.

W 2017 r. w woj. opolskim przeciętne, miesięczne wynagrodzenie brutto (w sektorze przedsiębiorstw) wyniosło 4 385,92 zł, tj. było wyższe niż w 2016 r. o 6,1%, natomiast w 2018 r. wartość ta wzrosła do 4 596,72 zł, tj. o kolejne 4,8%¹⁵.

Podobnie jak w latach poprzednich, w 2017 r. w woj. opolskim odnotowano zwiększenie wyposażenia gospodarstw domowych w dobra trwałego użytku. Zwiększył się udział gospodarstw domowych posiadających m.in. smartfon (o 7,2 p. proc.), drukarkę (o 2,1 p. proc.), oraz samochód osobowy (o 1,7 p. proc.). W odniesieniu do 2010r. – w roku 2017 zwiększył się udział gospodarstw domowych posiadających komputer osobisty, w tym z dostępem do Internetu i dostępem szerokopasmowym (odpowiednio o: 10,3 p. proc., 14 p. proc. i o 19,3 p. proc.)¹⁶.

Wyniki badania pn. *Dochody i warunki życia ludności Badania EU-SILK 2017* wskazują, że sytuacja dochodowa ludności Polski w latach 2014 – 2017 istotnie poprawiła się, przy czym – w największym stopniu poprawę odczuły gospodarstwa domowe z dziećmi na utrzymaniu, zwłaszcza rodziny wielodzietne (150%). Najniższy wzrost dochodów uzyskały gospodarstwa jednoosobowe (108%), a w przypadku pozostałym typów gospodarstw dynamika mieściła się w przedziale od 113% (dla gospodarstw domowych z jednym dzieckiem) do 118% (dla gospodarstw samotnych rodziców). Jednocześnie – województwo opolskie (region południowo-zachodni), w 2017 r. uzyskało drugą – najwyższą pozycję wśród województw kraju pod względem wysokości rocznego dochodu do dyspozycji przypadającego na 1 osobę w gospodarstwie domowym. W 2017 r. dochód ten w całym roku wyniósł 21 275 zł i w odniesieniu do roku 2014 był wyższy o 6,6%¹⁷.

Wzrost dochodów ludności istotnie wpłynął na poprawę sytuacji w zakresie zagrożenia ubóstwem relatywnym. W latach 2014 – 2017 wskaźnik zagrożenia ubóstwem relatywnym we wszystkich typach gospodarstw domowych z dziećmi na utrzymaniu - spadł o 5 p. proc. Jednak sytuacja wśród poszczególnych kategorii była zróżnicowana:

- największy spadek dotyczył osób z gospodarstw z co najmniej trojgiem dzieci (ponad 20,0 p. proc.: z 35,8% w 2014 r. do 14,7 % w 2017 r.),
- w przypadku osób z gospodarstw samotnych rodziców wskaźnik zmalał o 4,3 p. proc.;

¹⁴ Tamże, s. 3.

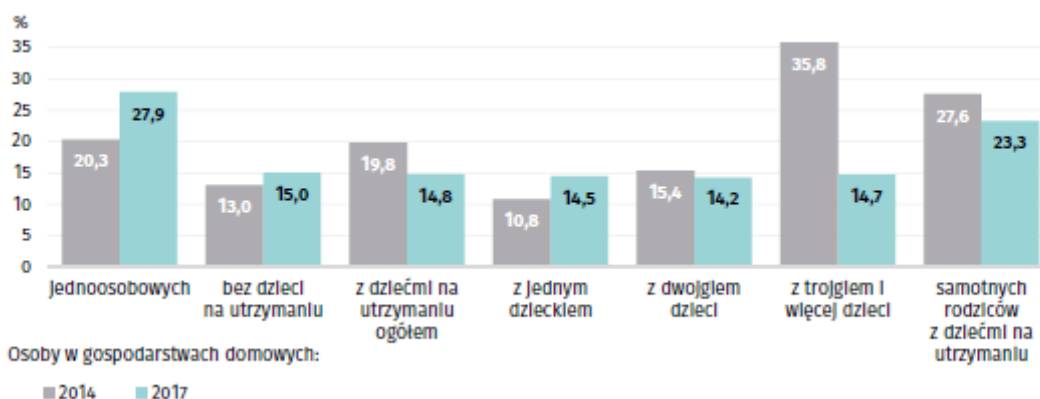
¹⁵ *Sytuacja społeczno-gospodarcza województwa opolskiego w grudniu 2018 r.*, Informacja sygnałna US w Opolu, 30.01.2019 r. <https://opole.stat.gov.pl/dla-mediow/informacje-prasowe/informacja-o-sytuacji-spolesczno-gospodarczej-w-wojewodztwie-opolskim-w-grudniu-2018-r-,10,26.html> (26.04.2019r.)

¹⁶ *Budżety gospodarstw domowych w województwie opolskim w 2017 r.*, Informacja sygnałna Urzędu Statystycznego w Opolu, Opole, wrzesień 2018 r. <https://opole.stat.gov.pl/opracowania-biezace/opracowania-sygnalne/finanse/budzety-jednostek-samorzadu-terytorialnego-w-wojewodztwie-opolskim-w-2017-r-,3,4.html> (26.04.2019r.)

¹⁷ *Dochody i warunki życia ludności – raport z badania EU-SILC 2017*, Informacje statystyczne GUS, 2018, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/warunki-zycia/dochody-wydatki-i-warunki-zycia-ludnosci/dochody-i-warunki-zycia-ludnosci-polski-raport-z-badania-eu-silc-2017,6,11.html> (26.04.2019 r.).

- natomiast wzrost odsetka (o 7,6 p. proc.) osób z dochodem poniżej progu zagrożenia ubóstwem między 2014 a 2017 rokiem nastąpił w populacji osób z gospodarstw jednoosobowych (wzrost z 20,3% w 2014 r. do 27,9% w 2017 r.),
- z grupy gospodarstw z dziećmi na utrzymaniu, wzrost odsetka osób zagrożonych ubóstwem relatywnym dotknął osoby z gospodarstw z jednym dzieckiem na utrzymaniu (o 3,7 p. proc.).

Wykres 9. Wskaźnik zagrożenia ubóstwem po uwzględnieniu w dochodach transferów społecznych wg typów gospodarstwa domowego w 2014 r. i w 2017 r.

Źródło: Dochody i warunki życia ludności – raport z badania EU-SILC 2017, Informacje statystyczne GUS, 2018, s. 33, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/warunki-zycia/dochody-wydatki-i-warunki-zycia-ludnosci/dochody-i-warunki-zycia-ludnosci-polski-raport-z-badania-eu-silc-2017,6,11.html> (26.04.2019 r.)

W 2017 r. - według obwieszczenia Prezesa GUS z 27 marca 2018 r., przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny na 1 osobę w Polsce wzrósł do wysokości 1 598 zł (o 8,3% więcej niż w 2016 r.)¹⁸. W 2018 r. dochód ten wzrósł o kolejne 6% i wyniósł 1 693 zł¹⁹.

Nadto z badania Urzędu Statystycznego w Opolu wynika, że w 2017 r. - podobnie jak rok wcześniej, nastąpił dalszy wzrost odsetka gospodarstw domowych oceniających swoją sytuację materialną jako bardzo dobrą (17,4% - o 0,5 p. proc. więcej niż w 2016 r.). Jednocześnie spadł odsetek gospodarstw oceniających swoją sytuację materialną jako złą lub raczej złą (8,5% wobec 11,2% w 2016 r.). W 2017 r. województwo opolskie zajmowało najwyższą lokatę wśród województw ze względu na ocenę sytuacji materialnej gospodarstw domowych jako bardzo lub raczej dobrą (44,2%) i tym samym region uzyskał pierwszą pozycję wśród najmniej zadowolonych (8,5% gospodarstw oceniających swoją sytuację materialną jako złą lub raczej złą)²⁰.

¹⁸ Obwieszczenie Prezesa GUS w sprawie przeciętnego miesięcznego dochodu rozporządzalnego na 1 osobę w 2017 r. ogółem, <https://stat.gov.pl/sygnalne/komunikaty-i-obwieszczenia/lista-komunikatow-i-obwieszczen/obwieszczenie-w-sprawie-przecietnego-miesiecznego-dochodu-rozporzadzalnego-na-1-osobe-ogolem-w-2016-roku,294,3.html> (04.05.2018 r.). <https://stat.gov.pl/sygnalne/komunikaty-i-obwieszczenia/lista-komunikatow-i-obwieszczen/obwieszczenie-w-sprawie-przecietnego-miesiecznego-wynagrodzenia-w-sektorze-przedsiębiorstw-w-marcu-2019-roku,56,64.html>

¹⁹ Obwieszczenie Prezesa GUS z 27 marca 2019 r. w sprawie przeciętnego miesięcznego dochodu rozporządzalnego na 1 osobę ogółem w 2018 r. <https://stat.gov.pl/sygnalne/komunikaty-i-obwieszczenia/lista-komunikatow-i-obwieszczen/obwieszczenie-w-sprawie-przecietnego-miesiecznego-dochodu-rozporzadzalnego-na-1-osobe-ogolem-w-2018-roku,294,5.html>

²⁰ Budżety Gospodarstw domowych w województwie opolskim w 2017 r., Informacja sygnałna Urząd Statystyczny w Opolu, wrzesień 2018 r., <https://opole.stat.gov.pl/opracowania-biezace/opracowania-sygnalne/finanse/budzety-jednostek-samorzadu-terytorialnego-w-województwie-opolskim-w-2017-r-,3,4.html> (26.04.2019r.).

1.3. Ubóstwo w Polsce i woj. opolskim ²¹

1.3.1. Zakres i struktura ubóstwa wg wybranych czynników

Według GUS w 2017 r. - z uwagi na poprawę sytuacji gospodarstw domowych w Polsce, odnotowano dalszy spadek zasięgu ubóstwa ekonomicznego, według wszystkich badanych granic, przy czym w największym stopniu zmalał zakres ubóstwa obliczanego wg granicy ustawowej – z 12,7% w 2016 r. do 10,7% w 2017 r.²²

Tabela 4. Zasięg ubóstwa w woj. opolskim w latach 2014–2017 (wg przyjętych w danym roku granic ubóstwa) - % osób w gospodarstwach domowych

Wyszczególnienie	Odsetek osób w gospodarstwach domowych w Polsce i woj. opolskim, żyjących poniżej:											
	granicy ubóstwa skrajnego (minimum egzystencji)				granicy ubóstwa relatywnego				ustawowej granicy ubóstwa			
	2014 r.	2015 r.	2016 r.	2017 r.	2014 r.	2015 r.	2016 r.	2017 r.	2014 r.	2015 r.	2016 r.	2017 r.
Zasięg ubóstwa w woj. opolskim	8,0	6,5	5,2	3,2	14,0	13,7	10,6	9,6	10,5	10,6	10,3	7,5
Dynamika wskaźnika (zmiany wartości wskaźnika r/r)	1,3	0,8	0,8	0,6	0,9	1,0	0,8	0,9	0,9	1,0	1,0	0,7
Zasięg ubóstwa w Polsce (średni)	7,4	6,5	4,9	4,3	16,2	15,5	13,9	13,4	12,2	12,2	12,7	10,7
Wartości wskaźnika ubóstwa woj. opolskiego do wskaźnika w Polsce w %	108,1	100,0	106,1	74,4	86,4	88,4	76,3	71,6	86,0	86,9	81,1	70,1
Pozycja woj. opolskiego wśród województw Polski	10	9	10	7	5	7	6	4	5	6	7	4

Źródło: Aneks do opracowania sygnalnego „Zasięg ubóstwa ekonomicznego w Polsce w 2017 r., Warszawa 2018 r.

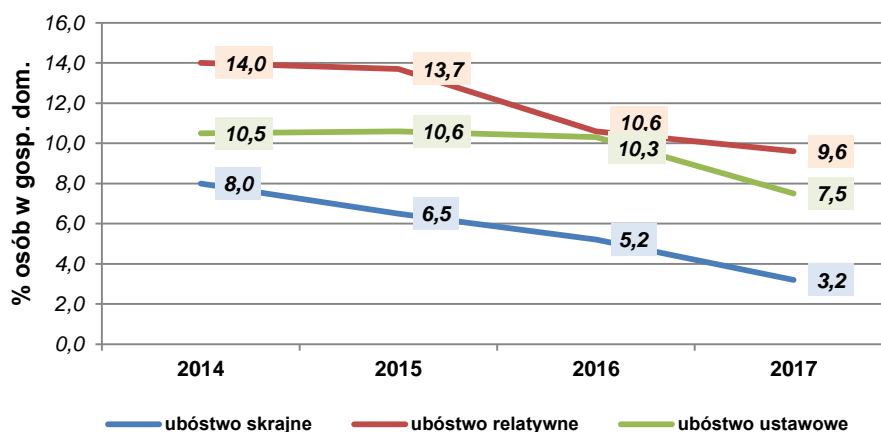
W 2017 r. wskaźniki ubóstwa w woj. opolskim wynosiły:

- **ubóstwo skrajne** (minimum egzystencji) **dotyczyło 3,2% osób** w gospodarstwach domowych (7 pozycja w kraju) – w Polsce średnio 4,3%. W porównaniu do 2016 r. zakres ubóstwa skrajnego spadł w województwie opolskim o 2 pkt proc.;
- **ubóstwo relatywne** (50% przeciętnych wydatków) **dotknęło 9,6%** osób w gospodarstwach domowych (średnio w Polsce 13,4%); woj. opolskie zajęło 4 pozycję w kraju pod względem zasięgu ubóstwa relatywnego, a wartość tego wskaźnika spadła w porównaniu do 2016 r. o 1 pkt proc.;
- **ustawowa granica ubóstwa** (dochody są mniejsze niż wyznaczony próg ustawowy) **objęła 7,5% osób** w gospodarstwach domowych (w Polsce 10,7%), a mniej niż w woj. opolskim (4 pozycja w kraju) było w województwach: śląskim – 6,3%, zachodniopomorskim – 7,4% i łódzkim – 5,2%. W porównaniu do 2016 r. zakres ubóstwa „ustawowego” spadł o 2,8 pkt proc.

²¹ Do opracowania tego zagadnienia wykorzystano: *Zasięg ubóstwa ekonomicznego w Polsce w 2016 r. (na podstawie badania budżetów gospodarstw domowych)*, GUS, Opracowanie sygnalne, 23.06.2017 r. <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/warunki-zycia/ubostwo-pomoc-spoleczna/zasieg-ubostwa-ekonomicznego-w-polsce-w-2016-r-,14,4.html> (04.05.2018 r.).

²² Tamże, s.1

Wykres 10. Zasięg ubóstwa w woj. opolskim w latach 2014-2017 wg wyznaczonych granic ubóstwa (% osób w gospodarstwach domowych)

Źródło: Zasięg ubóstwa ekonomicznego w Polsce w 2017 r., GUS, Warszawa 2018 r.

W latach 2014-2017 zasięg ubóstwa ekonomicznego w woj. opolskim spadł wg wszystkich granic ubóstwa, w tym:

- ✓ ubóstwo skrajne – o 2 pkt proc.;
- ✓ ubóstwo relatywne – o 1 pkt proc.;
- ✓ wg ustawowej granicy ubóstwa – o 2,8 pkt proc.

1.3.2. Zróżnicowanie zasięgu ubóstwa skrajnego w Polsce – wg grup społecznych i wieku

Z punktu widzenia skuteczności działań, których celem jest ograniczenie skutków ubóstwa, szczególnie ważna jest obserwacja sytuacji gospodarstw domowych żyjących poniżej granicy ubóstwa skrajnego (egzystencjalnego). Zgodnie z danymi GUS do najbardziej zagrożonych ubóstwem skrajnym należą gospodarstwa domowe:

- ✓ **utrzymujące się z niezarobkowych źródeł dochodów**, szczególnie osób bezrobotnych (najbardziej zagrożone ubóstwem skrajnym są rodziny utrzymujące się z innych niż zarobkowe źródła dochodów - 10%, oraz rolnicy - 10%, i renciści - 7%);
- ✓ **wielodzietne** (najbardziej zagrożone skrajnym ubóstwem są rodziny wielodzietne z co najmniej trójką dzieci (7,6%);
- ✓ **mieszkańców wsi**, którzy zagrożeni są ubóstwem skrajnym prawie 3-krotnie częściej (7%) niż mieszkańcy miast (2,9%)²³.

W latach 2016-2017 najbardziej widoczne zmiany w zakresie ubóstwa skrajnego odnotowano wśród gospodarstw domowych z dziećmi na utrzymaniu (do 18 lat), tj.:

- w rodzinach niepełnych (samotne matki lub ojcowie) – spadek o 3 pkt proc.,
- w gospodarstwach domowych z przynajmniej jednym dzieckiem z orzeczeniem o niepełnosprawności – spadek o 3 pkt proc.
- w rodzinach z przynajmniej jednym dzieckiem na utrzymaniu ubóstwo skrajne

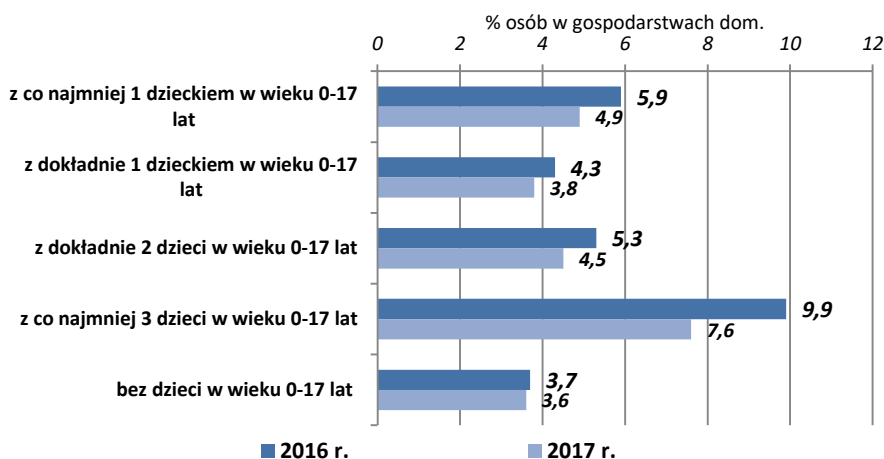
²³ Zasięg ubóstwa ekonomicznego w Polsce w 2017 r. Informacja sygnałna, GUS, Warszawa 2018, s.2.

spadło o 1 pkt proc.;

- w rodzinach z dwójką dzieci ubóstwo skrajne zmniejszyło się o 0,8 pkt. proc.;
- w rodzinach z co najmniej trójką dzieci ubóstwo skrajne obniżyło się o 2,3 pkt. proc. (z 9,9% w 2016 r. do 7,6% w 2017 r.).

Jednocześnie w latach 2016-2017 w gospodarstwach domowych bez dzieci ubóstwo skrajne pozostało na podobnym poziomie i wynosiło w 2017 r. - 3,6%.²⁴

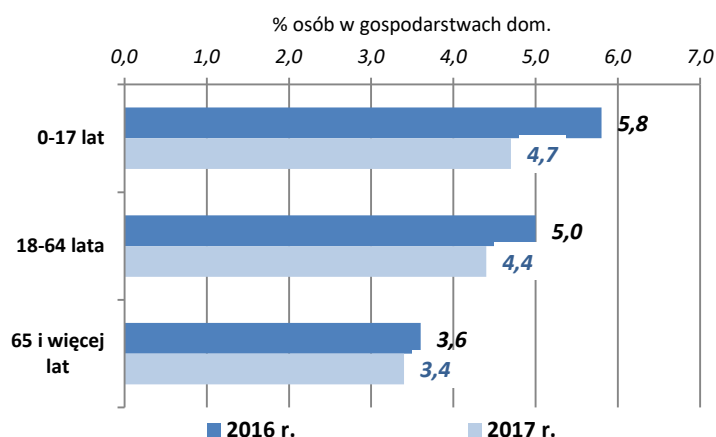
Wykres 11. Zasięg ubóstwa skrajnego w Polsce w 2017r. w gospodarstwach domowych z dziećmi w wieku 0-17 lat

Źródło: Zasięg ubóstwa ekonomicznego w Polsce w 2017 r., GUS 2018, s. 3.

Podobnie jak w 2016 r., w roku 2017 największą poprawę sytuacji materialnej odczuły rodziny wielodzietne, wśród których zasięg ubóstwa skrajnego zmniejszył się z 9,9% w 2016 r. do 7,6% w 2017 r. Poprawę sytuacji materialnej rodzin z dziećmi na utrzymaniu potwierdza również analiza zasięgu ubóstwa wg grup wieku - ubóstwo skrajne w grupie dzieci do 17 lat zmalało z 5,8% w 2016 r. do 4,7% w 2017 r.²⁵

Wykres 12. Zasięg ubóstwa skrajnego wg grup wieku w latach 2016-2017

Źródło: Zasięg ubóstwa ekonomicznego w Polsce w 2017 r., GUS, Warszawa 2018 r., s. 4.

²⁴ Zasięg ubóstwa ekonomicznego w Polsce w 2017r., GUS, Warszawa 2018, s. 3.

²⁵ Tamże, s. 4

W 2017 r. - według badania budżetów gospodarstw domowych GUS, granica ubóstwa relatywnego (dochody poniżej 50% mediany przeciętnych dochodów do dyspozycji netto) wynosiła:

- na 1 osobę 799 zł;
- dla 4-osobowej rodziny (2 osoby dorosłe i 2 dzieci) - 2 157 zł.

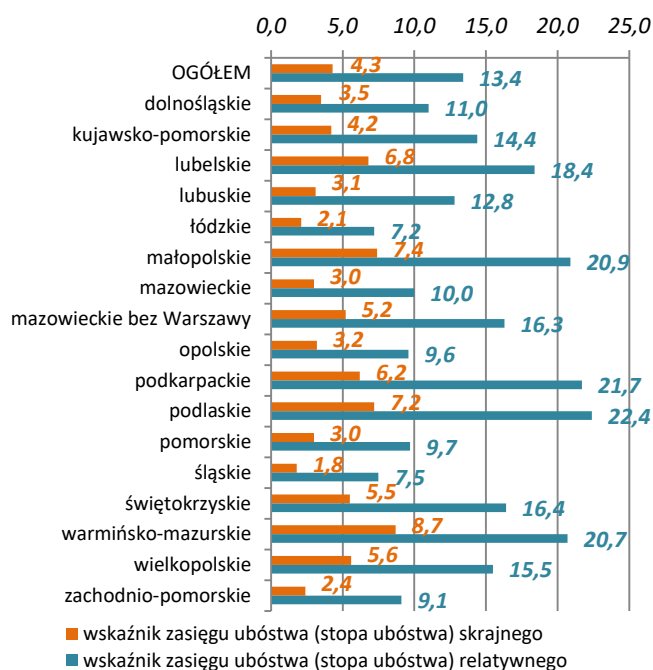
Natomiast granica ubóstwa skrajnego wynosiła:

- na 1 osobę 582 zł (o 32 zł więcej niż w 2016 r.);
- dla 4-osobowej rodziny (2 osoby dorosłe i 2 dzieci) – 1 571 zł (o 85 zł więcej niż w 2016 r.).

Skrajnym ubóstwem najbardziej zagrożeni są nadal mieszkańcy wsi – 7,3% (o 0,7 pkt proc. mniej niż w 2016 r., z tym że są oni prawie dwukrotnie częściej zagrożeni tym zjawiskiem niż mieszkańcy miast poniżej 20 tysięcy ludności), a najmniej mieszkańcy miast powyżej 500 tys. mieszkańców – 1,5%.

Ubóstwem skrajnym najbardziej zagrożeni są mieszkańcy sześciu województw: podlaskiego, podkarpackiego, warmińsko-mazurskiego, świętokrzyskiego, małopolskiego i lubelskiego, a najmniej mieszkańcy centralnie położonych regionów kraju (województwa: mazowieckie i łódzkie), Śląska (województwa: dolnośląskie, śląskie, i opolskie) oraz województw: lubuskiego i zachodniopomorskiego. Ubóstwo relatywne było najniższe w województwach: lubuskim, łódzkim, zachodniopomorskim, śląskim, pomorskim i opolskim, a najwyższe – w województwach: podlaskim i podkarpackim²⁶.

Wykres 13. Wskaźnik zasięgu ubóstwa według województw w 2017r. – ubóstwo skrajne i relatywne

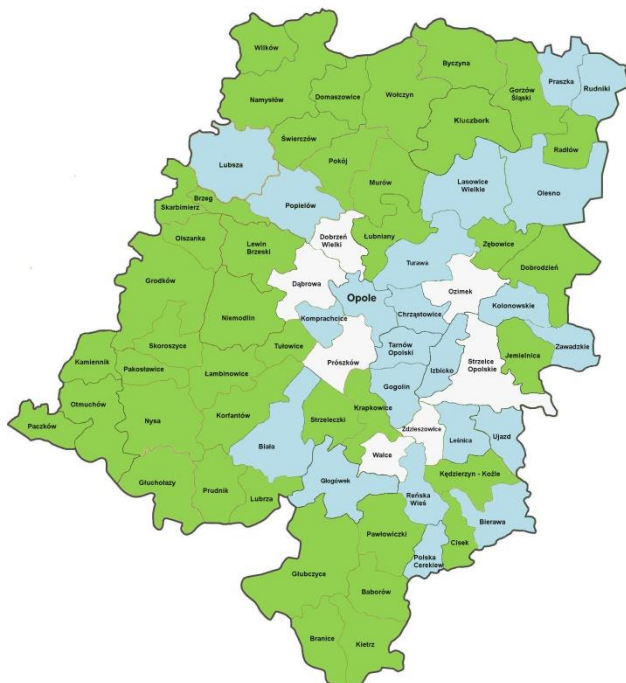

Źródło: Aneks do opracowania sygnałowego, Zasięg ubóstwa ekonomicznego w Polsce w 2017r..., GUS, Warszawa 2018, s. 7.

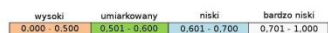
²⁶ Aneks do opracowania sygnałowego, Zasięg ubóstwa ekonomicznego w Polsce w 2017 r., GUS, Warszawa 2018, s. 7.

1.3.3 Stopień zagrożenia ubóstwem w woj. opolskim wg badań ROPS w Opolu

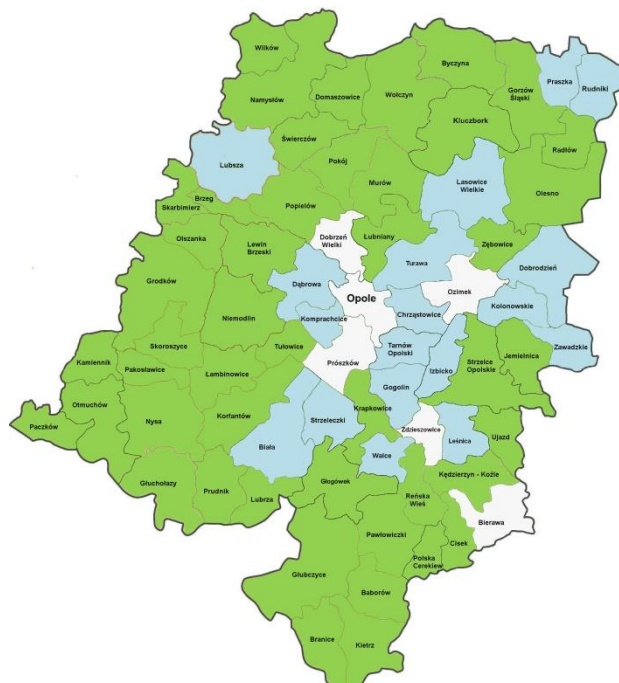
Mapa 1. Stopień zagrożenia ubóstwem w woj. opolskim obliczony wg metody wzorca rozwoju – stan na 31.12.2017 r.

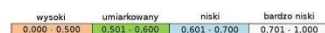
Legenda:
Stopień zagrożenia ubóstwem w 2017 r.

Mapa 2. Stopień zagrożenia ubóstwem w woj. opolskim obliczony wg metody wzorca rozwoju – stan na 31.12.2018 r.

Legenda:
Stopień zagrożenia ubóstwem w 2018 r.

Coroczne badania Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Opolu potwierdzają wyniki badań ogólnopolskich. W 2018 r. – po raz kolejny odnotowano zmniejszanie stopnia zagrożenia ubóstwem w większości gmin województwa. Badania prowadzone są w oparciu o tzw. metodę *wzorca rozwoju*, pozwalającą na określenie zagrożenia ubóstwem w gminach woj. opolskiego wg przyjętych stopni (wysokiego, umiarkowanego, niskiego i bardzo niskiego).

W 2018 r. – podobnie jak rok wcześniej, brak było w woj. opolskim gmin o wysokim stopniu zagrożenia ubóstwem (w 2016 r. była jedna taka gmina, a w 2015 r. 4). Oznacza to, że wszystkie gminy w woj. opolskim znalazły się w grupach o bardzo niskim (6 gmin), niskim (18 gminy) lub umiarkowanym stopniu zagrożenia ubóstwem (47 gminy).

W latach 2015-2017 większość gmin także należała do grupy o umiarkowanym stopniu zagrożenia ubóstwem (w 2015 r. – 40, w 2016 r. – 38, a w 2017 r. - 47), w przeciwieństwie do lat 2010-2014, w których większość gmin w województwie było zagrożonych ubóstwem w stopniu wysokim.

W 2018 r. – podobnie jak w latach ubiegłych, w najlepszej sytuacji na tle innych gmin województwa znajdują się: Opolo Miasto i większość gmin w powiatach: opolskim, strzeleckim i krapkowickim.

Wpływ na ograniczenie zjawiska ubóstwa w woj. opolskim w 2018 r. (brak gmin w grupie o wysokim stopniu zagrożenia ubóstwem) miały – odnotowane po raz kolejny

spadki: liczby zarejestrowanych bezrobotnych (o 13%, w porównaniu do 2017 r.), stopy bezrobocia (o 0,9 p. proc. do wartości 6,3%) oraz spadek liczby klientów ośrodków pomocy społecznej (osób w rodzinach objętych pomocą) do 29 034 w 2018 r., tj. o 10,2%²⁷.

1.4. Bezrobocie rejestrowane i wg BAEL w woj. opolskim w latach 2014-2018

Wg stanu na 31 grudnia 2018 r. w woj. opolskim zarejestrowano 22 663 osoby bezrobotne (spadek w stosunku do 2017 r. o 3 403 osoby, tj. o 13,1%).

Stopa bezrobocia wyniosła 6,3% (w 2017 r. 7,2%, a 2016 r. 9,0%), co sytuowało woj. opolskie na 8 miejscu w kraju (średni wskaźnik stopy bezrobocia w Polsce – 5,8%, w 2017 r. – 6,6%). W 2018 r. - podobnie jak w ubiegłych latach, najwyższą stopę bezrobocia miały powiaty: głubczycki i prudnicki (po 9,5%) oraz brzeski (8,9%), a najniższą Miasto Opole (3,3%).

Jednocześnie w 2018 r., tj. po raz kolejny od 2014 r. - **liczba bezrobotnych spadła we wszystkich powiatach województwa opolskiego** (najwięcej w powiecie nyskim - o 590, a najmniej w powiecie krapkowickim - o 58 osób).

We wszystkich powiatach województwa spadła też **stopa bezrobocia** (najwięcej w powiecie namysłowskim o 2 pkt proc., a najmniej w powiatach: strzeleckim i krapkowickim (po 0,3 pkt proc.).

Tabela 5. Bezrobocie w woj. opolskim w latach 2016-2018

Lp.	Powiat	Liczba bezrobotnych według stanu na 31 grudnia					Stopa bezrobocia w proc. *			
		2016 r.	2017 r.	2018 r.	Spadek liczby bezrobotnych w stosunku do 2017 r. - liczba	Spadek w 2018 r. w % 2017 r.=100%	2016 r.	2017 r.	2018 r.	Spadek w pkt. procentowych w stosunku do 2017 r.
1.	brzeski	3 638	2 909	2 479	-430	85,2	12,5	10,1	8,9	- 1,2
2.	głubczycki	2 129	1 729	1 472	-257	85,1	13,4	11,0	9,5	-1,5
3.	kędzierzyńsko-kozielski	3 449	3 058	2 705	-353	88,5	10,4	9,0	8,0	-1,0
4.	kluczborski	2 018	1 699	1 561	-138	91,9	9,7	8,1	7,4	-0,7
5.	krapkowicki	1 822	1 493	1 435	-58	96,1	6,8	5,5	5,2	-0,3
6.	namysłowski	1 563	1 261	1 026	-235	81,4	11,8	9,4	7,4	-2,0
7.	nyski	5 027	3 840	3 250	-590	84,6	12,0	9,2	7,9	-1,3
8.	oleski	1 587	1 188	1 027	-161	86,4	6,6	4,9	4,2	-0,7
9.	opolski	3 611	2 767	2 226	-541	80,4	9,3	7,0	6,3	-0,7
10.	prudnicki	2 388	1 757	1 655	-102	94,2	13,7	10,1	9,5	-0,6
11.	strzelecki	1 658	1 384	1 273	-111	92,0	6,6	5,4	5,1	-0,3
12.	Miasto Opole	3 529	2 981	2 554	-427	85,7	4,9	4,1	3,3	-0,8
Woj. opolskie - razem		32 419	26 066	22 663	-3 403	86,9	9,0	7,2	6,3	-0,9

* stan na 31 grudnia

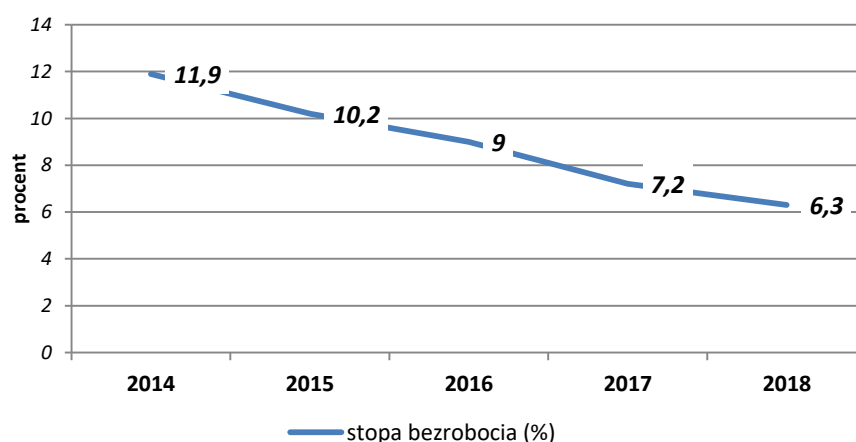
Źródło: obliczenia własne na podstawie statystyk WUP w Opolu: *Analizy sytuacji na rynku pracy województwa opolskiego w 2016 r., 2017 r. i 2018 r., Bezrobocie rejestrowane I – IV kwartał 2018 r., GUS, 2019 r., <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/rynek-pracy/bezrobocie-rejestrowane/bezrobocie-rejestrowane-iiv-kwartal-2018-r-,3,35.html>*

Wśród najważniejszych przyczyn spadku liczby zarejestrowanych bezrobotnych oraz stopy bezrobocia (w latach 2014 – 2018 z 11,9% do 6,3%) wymienić należy:

²⁷ Stopień zagrożenia ubóstwem w woj. opolskim. Wielowymiarowa analiza porównawcza opracowana na podstawie metody wzorca rozwoju wg stanu na 31.12.2018 r.

- poprawę sytuacji na rynku pracy woj. opolskiego, w tym szczególnie wzrost przeciętnego zatrudnienia, które w okresie styczeń - grudzień 2018 r. w sektorze przedsiębiorstw wzrosło o 5,1% do poziomu 104,4 tys. osób;
- utrzymującą się – korzystną tendencję do wyższej liczby pracujących niż biernych zawodowo (mimo spadku liczby pracujących wg BAEL),
- wzrost liczby nowo tworzonych miejsc pracy – w trakcie trzech kwartałów 2018 r. przedsiębiorstwa wytworzyły 10,9 tys. nowych miejsc pracy – o 830 więcej niż w tym samym okresie 2017 r.,
- wzrost przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia brutto w sektorze przedsiębiorstw – w okresie od stycznia do grudnia 2018 r. do poziomu 4 596,72 zł, tj. o 6,1% więcej niż w 2017 r.²⁸

Wykres 14. Stopa bezrobocia rejestrowanego w woj. opolskim w latach 2014 – 2018

Źródło: obliczenia własne ROPS w Opolu na podstawie danych WUP w Opolu oraz GUS (za lata 2014-2018)

W 2018 r., wśród bezrobotnych w woj. opolskim, będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy (blisko 9 na 10 bezrobotnych)²⁹:

- 25,6% to osoby do 30 lat (o 0,3 p. proc. mniej niż 2017 r.)³⁰ - w Polsce 26,0%³¹;
- 31,2% to osoby powyżej 50 lat (o 0,4 p. proc. mniej niż 2017 r.) - w Polsce 27,1%;
- 50,4% to długotrwale bezrobotni, tj. o 3,5 p. proc. mniej niż w 2017 r. (przez ostatnie 24 miesiące co najmniej 12 miesięcy mieli status osoby bezrobotnej) – w Polsce 52,4%;
- 2,0% to bezrobotni korzystający ze świadczeń pomocy społecznej (o 0,4 p. proc. mniej niż w 2017 r.) - w kraju 2,3%;

²⁸ Analiza sytuacji na rynku pracy województwa opolskiego w 2018 r., WUP Opole, 2019 r., s. 6-7 <http://wupopole.praca.gov.pl/documents/75476/899822/Analiza%202018/ae3d6670-c89d-41ce-8689-abe231e50a59?t=1554295178883> (26.04.2019 r.).

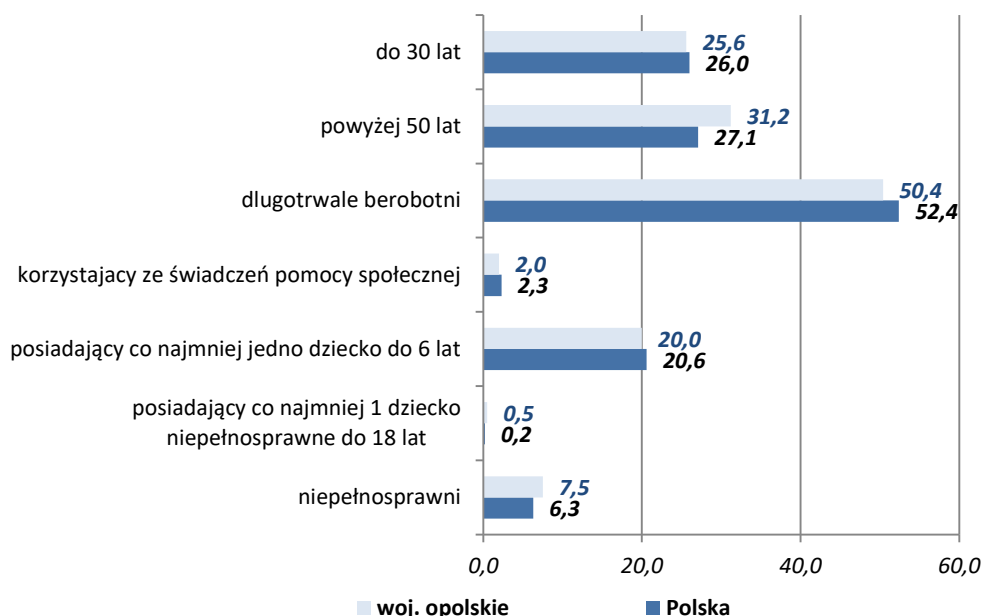
²⁹ Osoby będące w szczególnej sytuacji na rynku pracy wymienione są w art. 49 ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz. U. z 2017 r., poz. 1065 t.j.).

³⁰ Bezrobocia rejestrowane w województwie opolskim w 2018 r., Urząd Statystyczny Opolu, Opole, 22.03.2019 r., <https://opole.stat.gov.pl/opracowania-biezace/opracowania-sygnalne/praca-wynagrodzenie/bezrobocie-rejestrowane-w-województwie-opolskim-w-2018-r-,4,2.html> (26.04.2019 r.).

³¹ Analiza sytuacji na rynku pracy województwa opolskiego w 2018 r., WUP, Opole 2019 r., <http://wupopole.praca.gov.pl/documents/75476/899822/Analiza%202018/ae3d6670-c89d-41ce-8689-abe231e50a59?t=1554295178883> oraz Sytuacja społeczno-gospodarcza województwa opolskiego w grudniu 2018 r., Informacja sygnałowa US w Opolu, 30.01.2019 r. <https://opole.stat.gov.pl/dla-mediow/informacje-prasowe/informacja-sytuacji-spolesczno-gospodarczej-w-województwie-opolskim-w-grudniu-2018-r-,10,26.html> (26.04.2019 r.).

- 20,0% to osoby posiadające co najmniej jedno dziecko do 6 lat (wzrost o 1,2 p. proc. w stosunku do 2017 r.) - w Polsce 20,6%;
- 0,5% to bezrobotni posiadający co najmniej jedno dziecko niepełnosprawne do 18 lat, (bez zmian w stosunku do 2017 r.) - w Polsce 0,2%;
- 7,5% to niepełnosprawni (o 0,1 p. proc. mniej niż w 2017 r.) – w kraju 6,3%³².

Wykres 15. Grupy bezrobotnych będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy w Polsce i woj. opolskim w 2018 r.

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu na podstawie danych MRPiPS.

Według Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL)³³ w IV kwartale 2018 r. **współczynnik aktywności zawodowej** ludności w woj. opolskim wyniósł 55,9%, tj. o 0,4 p. proc. mniej niż w poprzednim kwartale oraz w relacji do analogicznego okresu 2017 r. W 2018 r. na każde 1000 osób pracujących przypadały 853 osoby niepracujące (w III kwartale 2018 r. – 826, w IV kwartale 2017 r. - 839)³⁴.

W Polsce współczynnik aktywności zawodowej ludności w IV kw. 2018 r. wyniósł 56,1% (o 0,2 pkt proc. więcej niż w woj. opolskim).

Wyższy współczynnik aktywności zawodowej w woj. opolskim występuje wśród mężczyzn (65,9%) niż kobiet (46,8%). W porównaniu do 2017 r. współczynnik aktywności zawodowej dla mężczyzn zmalał o 1,3 p. proc., a kobiet wzrósł o 0,5 pkt proc.

Większą aktywność zawodową wykazują mieszkańcy miast - 56,1% (w 2017 r. 57,3%), niż wsi - 55,6% (w 2017 r. 55,1%).

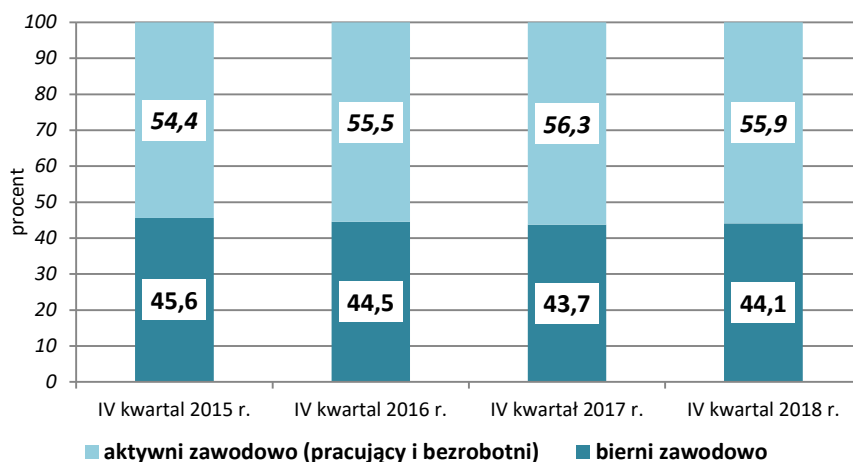
³² *Bezrobocie rejestrowane I-IV kwartał 2018 r.*, GUS marzec 2019, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/rynek-pracy/bezrobocie-rejestrowane/bezrobocie-rejestrowane-iiv-kwartał-2018-r-,3,35.html> (26.04.2019 r.).

³³ *Aktywność Ekonomiczna Ludności w województwie opolskim w IV kwartale 2018 r.*, Urząd Statystyczny w Opolu, 29.03.2019 r., s. 2

³⁴ Współczynnik aktywności zawodowej ludności określa udział pracujących i bezrobotnych (aktywnych zawodowo) w liczbie ludności w wieku 15 i więcej lat (aktywnych i biernych zawodowo). W IV kw. 2018 r. liczba ludności w wieku 15 lat i więcej w woj. opolskim wyniosła 742 tys. osób.

W IV kw. 2018 r. - w porównaniu do okresu sprzed 4 lat (IV kw. 2014 r.), współczynnik aktywności zawodowej wzrósł w woj. opolskim o 1,5 p. proc. (z 54,4% do 55,9%), a w Polsce spadł o 0,2 p. proc. (z 56,3% do 56,1%).

Wykres 16. Wskaźniki BAEL w woj. opolskim w IV kwartale roku w latach 2015-2018

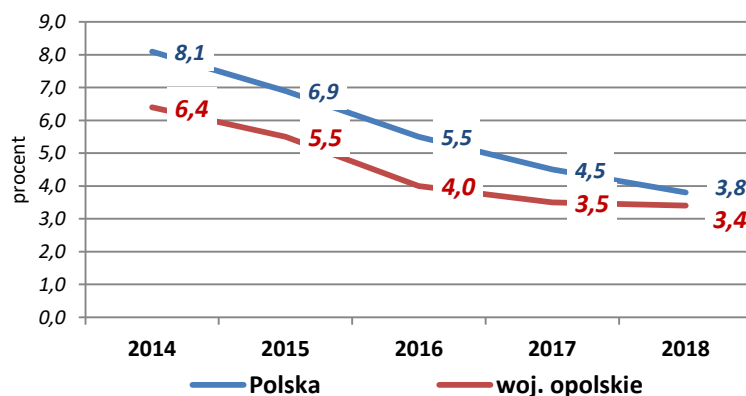

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu na podstawie *Aktywność ekonomiczna ludności w województwie opolskim w IV kwartale 2015 r., 2016 r., 2017 r. i 2018 r.*,

Stopa bezrobocia według BAEL (dla ludności w wieku 15 i więcej lat) w IV kwartale 2018 r. w woj. opolskim wyniosła **3,4%**. W porównaniu do IV kw. 2017 r. wskaźnik ten obniżył się o 0,1 pkt proc. (z 3,5% do 3,4%), a w relacji do III kwartału 2018 r. – wzrosła o 0,8 pkt proc. (z 2,6% do 3,4%)³⁵.

W porównaniu do IV kwartału 2014, stopa bezrobocia wg BAEL w woj. opolskim spadła o 3 pkt proc. (do 3,4% w IV kw. 2018 r.), a w Polsce o 4,3 pkt proc. (do 3,8%).

Wykres 17. Stopa bezrobocia według BAEL w Polsce i woj. opolskim w latach 2014-2018 (IV kwartał)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS *Kwartalna informacja o rynku pracy* za lata 2014, 2015, 2016, 2017, 2018.

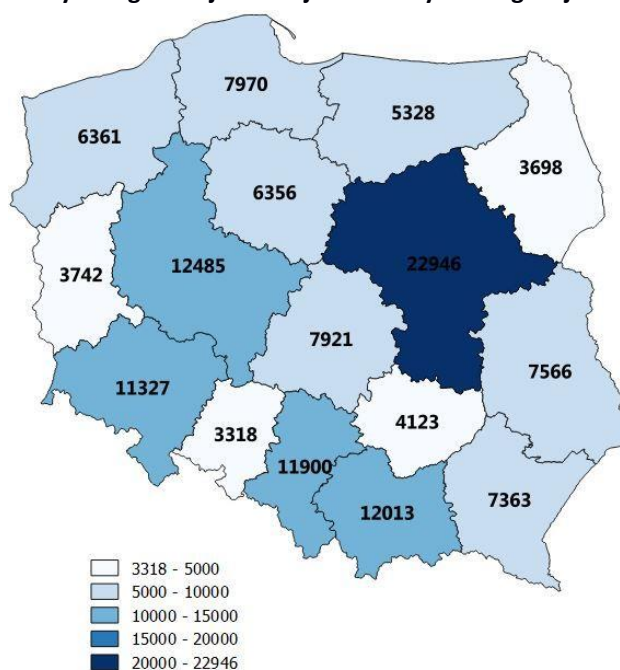
³⁵Zob. *Aktywność ekonomiczna ludności Polski. IV kwartał 2018 r.*, GUS, Warszawa 2019, oraz *Kwartalna informacja o rynku pracy za IV kwartał 2018 r.*, GUS, https://stat.gov.pl/files/gfx/portalinformacyjny/pl/defaultaktualnosci/5475/12/36/1/informacja_o_ryнку_pracy_w_czwartym_kwartale_2018_roku.pdf (26.04.2019 r.).

1.5. Trzeci sektor

1.5.1. Liczba i struktura organizacji *non-profit* w Polsce i woj. opolskim

Według danych Stowarzyszenia Klon/Jawor oraz statystyki GUS, na koniec 2017 r. było w Polsce zarejestrowanych 23 tys. fundacji i 111 tys. stowarzyszeń³⁶. Jednak aktywną działalność prowadzi tylko część z nich (wg szacunków jest to ok. 70-75%), pozostałe - mimo iż są nadal zarejestrowane nie prowadzą działalności. Szacuje się, że liczba aktywnie działających organizacji obejmuje 92,7 tys. podmiotów, tj. organizacji mających osobowość prawną, stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych, fundacji, społecznych podmiotów wyznaniowych oraz organizacji samorządu gospodarczego i zawodowego (bez organizacji pracodawców i związków zawodowych)³⁷. W latach 2015-2017 liczba aktywnych organizacji pozarządowych wzrosła o 3,9% (3,5 tys. pomiotów), a w stosunku do 2010 r. o 15%³⁸.

Mapa 3. Liczba zarejestrowanych organizacji fundacji i stowarzyszeń wg województw w 2017 r.

Źródło: Portal organizacji pozarządowych, ngo.pl <https://fakty.ngo.pl/fakt/liczba-ngo-w-polsce> (26.04.2019r.)

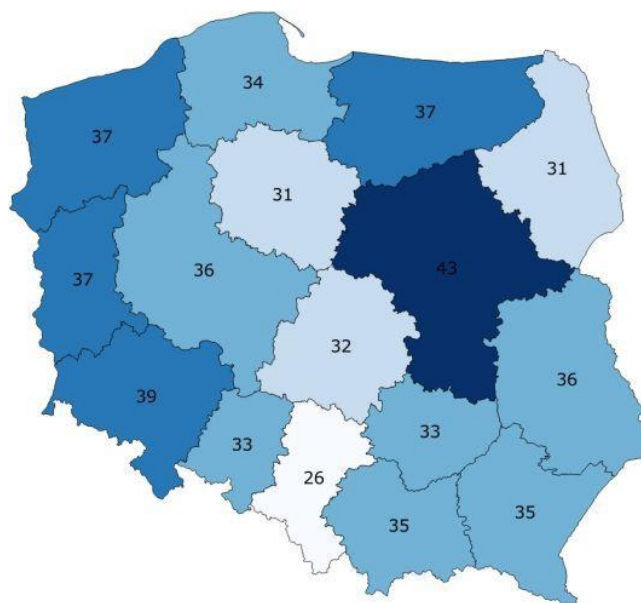
W przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców – najwięcej organizacji pozarządowych odnotowano w woj. mazowieckim – 43, a najmniej w woj. śląskim – 26. Województwo opolskie plasuje się na 11 pozycji pod względem wskaźnika liczby organizacji III sektora - na każde 10 tys. mieszkańców regionu – przypadają 33 organizacje.

³⁶ Portal organizacji pozarządowych, ngo.pl <https://fakty.ngo.pl/fakt/liczba-ngo-w-polsce> (26.04.2019 r.)

³⁷ Współpraca organizacji non-profit z innymi podmiotami w 2017 r., Informacja sygnałna GUS, grudzień 2018 r., <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/gospodarka-spoeczna-wolontariat/gospodarka-spoeczna-trzeci-sektor/wspolpraca-organizacji-non-profit-z-innymi-podmiotami-w-2017-r-,9,3.html> (26.04.2019 r.).

³⁸ Tamże, s. 1 oraz *Działalność stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych, fundacji, społecznych podmiotów wyznaniowych oraz samorządu gospodarczego i zawodowego w 2016 r.*, GUS, notatka informacyjna, grudzień 2017 r.

Mapa 4. Wskaźnik liczby organizacji pozarządowych przypadających na 10 tys. mieszkańców – wg województw w 2017 r.

Źródło: Portal organizacji pozarządowych, ngo.pl <https://fakty.ngo.pl/fakt/liczba-ngo-w-polsce> (26.04.2019 r.)

Spośród wszystkich zarejestrowanych organizacji pozarządowych w Polsce najczęściej (29%) działa w obszarze sportu, rekreacji, turystyki i hobby. Kolejnymi dziedzinami działalności organizacji są:

- ratownictwo – 17%;
- kultura i sztuka – 12%;
- edukacja, wychowanie, badania naukowe – 10%;
- pomoc społeczna i humanitarna – 7%;
- zdrowie, rozwój lokalny oraz sprawy zawodowe, branżowe i pracownicze (po 4% - łącznie 12%);
- ochrona środowiska i łowiectwo – po 3% (razem 6%);
- rynek pracy i aktywizacja zawodowa (1%);
- wsparcie III sektora – 2%;
- inne – 4%.

łącznie działalność charytatywną i dobroczynną w obszarze zdrowia, pomocy społecznej, rynku pracy oraz wsparcia III sektora prowadzi ok. 14% podmiotów³⁹.

Według analizy ROPS w Opolu, w woj. opolskim aktywnie działało około 2 500 organizacji pozarządowych - stowarzyszeń, fundacji, organizacji samorządu gospodarczego, zawodowego (bez organizacji pracodawców oraz związków zawodowych), w tym ok. 800 organizacji działających w obszarze polityki społecznej (ochrony zdrowia, pomocy społecznej, pomocy osobom niepełnosprawnym, wsparcia rodzin, osób starszych, lokalnych inicjatyw samorządowych, obywatelskich, oświatowych, kulturalnych itp.), bez organizacji

³⁹ Tamże, s. 4

o charakterze sportowym, branżowym i specjalistycznym (np. ochotnicze straże pożarne, kluby sportowe, stowarzyszenia inżynierów, architektów itp.)⁴⁰.

Aktywną działalność charytatywną i dobroczynną (bez lokalnych inicjatyw samorządowych, obywatelskich, oświatowych, kulturalnych), prowadzi ok. 370 organizacji, których obszar działania obejmował: zdrowie, pomoc społeczną i humanitarną, pomoc na rzecz bezrobotnych, wsparcie III sektora oraz działalność kombatancką (organizacje kombatanckie).

Spośród 370 organizacji pozarządowych, działających charytatywnie lub dobroczynnie, prawie 80% skupiało swoją działalność wokół dwóch obszarów: ochrony zdrowia (ponad 27% organizacji) oraz pomocy społecznej i humanitarnej (prawie 53% organizacji), wśród których najwięcej zajmowało się wsparciem osób niepełnosprawnych i ogólną dobroczynnością.

Pozostałe obszary działalności organizacji obejmowały: pomoc bezrobotnym i wsparcie III sektora (po 8,2%) oraz działalność kombatancką (3,6%), która wraz z organizacjami przeciwdziałającymi uzależnieniom, głównie od alkoholu i narkotyków jest najmniej reprezentowaną dziedziną wsparcia organizacji pozarządowych w woj. opolskim⁴¹.

Większość funkcjonujących organizacji pozarządowych (80,4%) podejmuje współpracę z instytucjami publicznymi, drugą grupą partnerów są inne organizacje III sektora (51,8%), a 32% organizacji wskazało na współpracę z podmiotami komercyjnymi⁴². Badane organizacje najczęściej współpracują z co najmniej dwoma rodzajami instytucji, a 22,5% deklaruje współpracę z trzema sektorami jednocześnie.

Celem współpracy z sektorem publicznym jest najczęściej pozyskanie środków finansowych (64,5% wskazań), natomiast głównym celem współpracy wewnątrzsektorowej (z inną organizacją pozarządową) jest integracja środowiska lokalnego i poszerzanie kontaktów (66,9% odpowiedzi)⁴³.

Większość badanych organizacji pozarządowych (87%) nie dostrzega problemów związanych ze współpracą. Pozostałe organizacje najczęściej wskazywały na trudności we współpracy wynikające z: niejasnych przepisów i procedur prawnych (13,4% jednostek), braku relacji partnerskich i instrumentalnego traktowania przez partnera (11,1%) oraz braku wiedzy ze strony partnera na temat współpracy (6,9%)⁴⁴.

⁴⁰ Wykaz organizacji pozarządowych, działających w obszarze polityki społecznej w województwie opolskim, w podziale na powiaty, zamieszczony jest w *Aneksie do Wojewódzkiej Strategii w zakresie Polityki Społecznej na lata 2016-2025* <http://www.rops-opole.pl/index.php?id=2> (08.03.2018 r.). Brak danych szczegółowych dotyczących 2016 r.

⁴¹ *Aneksie do Wojewódzkiej Strategii w zakresie Polityki Społecznej na lata 2016-2025* <http://www.rops-opole.pl/index.php?id=2> (08.03.2019 r.).

⁴² Współpraca organizacji non-profit z innymi podmiotami w 2017 r., Informacja sygnałowa GUS, grudzień 2018 r., <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/gospodarka-spoleczna-wolontariat/gospodarka-spoleczna-trzeci-sektor/wspolpraca-organizacji-non-profit-z-innymi-podmiotami-w-2017-r-,9,3.html>

⁴³ Tamże, s. 3.

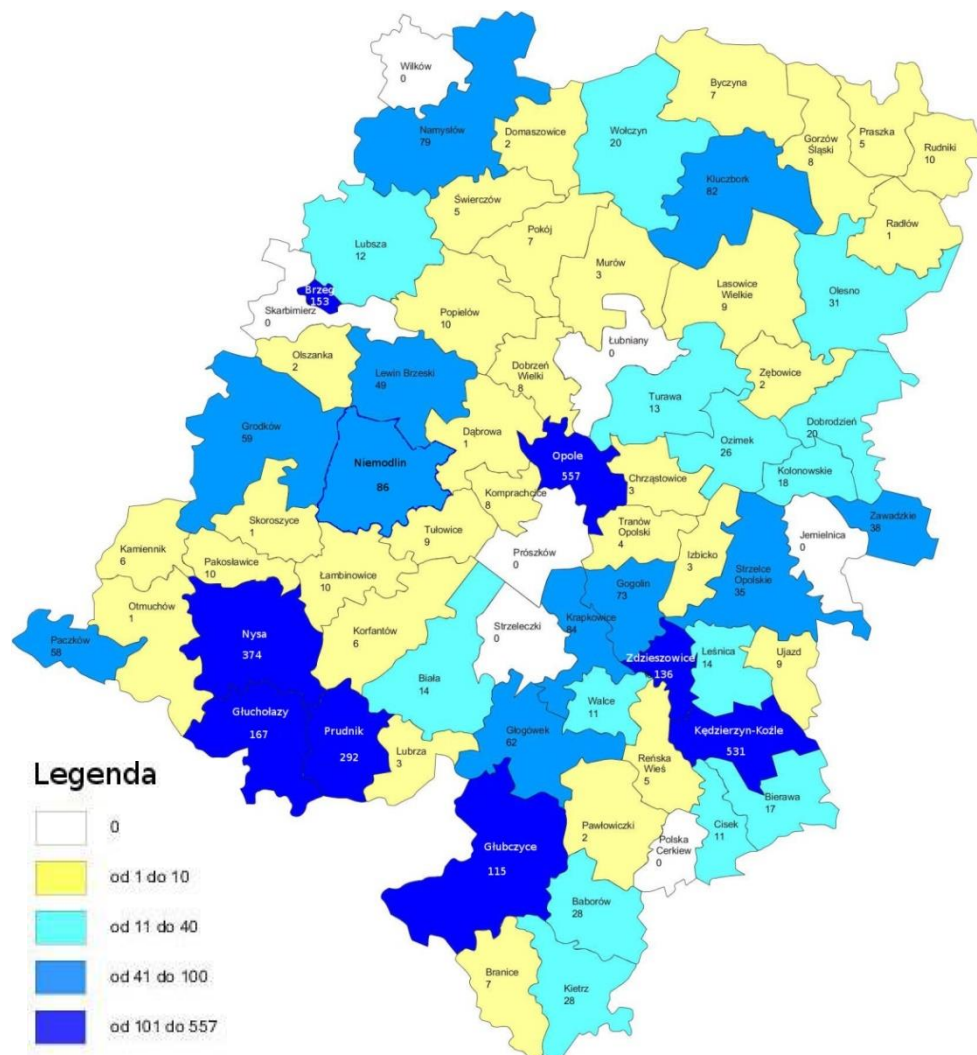
⁴⁴ Tamże, s. 4.

1.6. Infrastruktura społeczna – wybrane elementy

1.6.1. Lokale socjalne ⁴⁵

W 2018 r. liczba lokali (mieszkań) socjalnych w gminach woj. opolskiego wyniosła 3 460 (o 109 więcej niż w 2017 r.).

Mapa 5. Liczba lokali socjalnych w gminach woj. opolskiego w 2018 r.

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu na podstawie gminnych ocen zasobów pomocy społecznej w 2018 r.

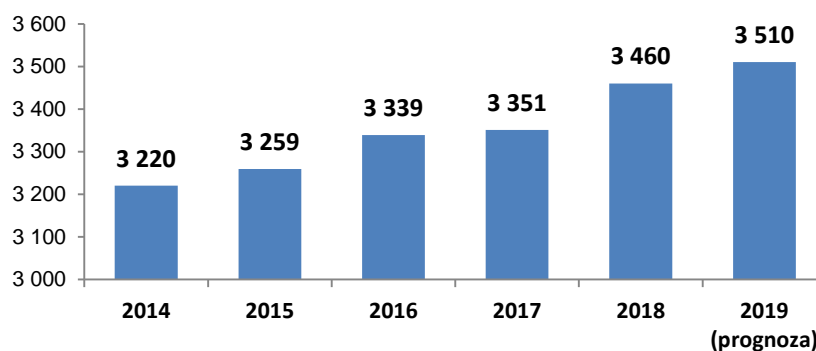
Najwięcej lokali socjalnych (powyżej 100) – podobnie jak w latach 2014-2017, ma 8 gmin województwa, tj. Miasto Opole (557 - najwięcej) i gminy miejskie (Kędzierzyn-Koźle – 531 i Brzeg – 153) oraz część gmin miejsko-wiejskich znajdujących się na południu

⁴⁵ Lokal socjalny to lokal nadający się do zamieszkania (ze względu na wyposażenie i stan techniczny), wydzielony z zasobu mieszkaniowego gminy, przeznaczony dla osób z wyrokiem eksmisyjnym lub znajdującym się w trudnej sytuacji materialnej. Zasady gospodarowania mieszkaniowym zasobem gminy, w tym lokali socjalnych, reguluje ustawa z 21 czerwca 2001 r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego (Dz. U. z 2018, poz. 1234 t.j.). Zasady najmu lokalu socjalnego szczegółowo określają uchwały rady gminy, w tym wysokość dochodów gospodarstwa domowego uprawniające do ubiegania się o taki lokal. Jednocześnie najem lokalu socjalnego jest zawsze zawierany na czas określony (nie mogą być to umowy bezterminowe). Do grupy szczególnie chronionych osób, którym sąd przyznaje prawo do lokalu socjalnego w przypadku eksmisji, należą kobiety w ciąży, dzieci, niepełnosprawni, ubezwłasnowolnieni, ciężko chorzy i zamieszkujący z nimi opiekunowie, bezrobotni, emeryci i renciści, którzy spełniają kryteria do otrzymania świadczenia z pomocy społecznej. Wg gmin w 2018 r. bez wskazania lokalu socjalnego sądy orzekły 166 eksmisji.

województwa (Nysa – 374, Prudnik – 292, Głuchołazy – 167, Zdzeszowice – 136 i Głubczyce – 115). W grupie posiadających od 41 do 100 lokali socjalnych jest 9 gmin (Niemodlin, Krapkowice, Kluczbork, Namysłów, Głogówek, Gogolin, Grodków, Lewin Brzeski i Paczków), a grupie gmin mających od 11 do 40 lokali jest 16 gmin. Poniżej 11 lokali ma w swoich zasobach 31 gmin (głównie wiejskich), a 7 gmin nie posiada żadnego lokalu socjalnego (w 2017 r. było 8 takich gmin).

Lokale socjalne posiadają w swoich zasobach głównie ośrodki miejskie (największe miasta województwa opolskiego), a ich brak lub minimalna liczba występuje przede wszystkim w gminach wiejskich.

Wykres 18. Liczba lokali socjalnych w woj. opolskim w latach 2014-2018 i 2019 (prognoza)

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu na podstawie gminnych ocen zasobów pomocy społecznej w 2015 r., 2016 r., 2017 r. i 2018 r.

W latach 2014-2018 liczba lokali socjalnych w woj. opolskim wzrosła o 240 (z 3 220 do 3 460). W 2019 r. ich liczba ma się zwiększyć o kolejne 50 (do 3 510). Ich liczbę planują zwiększyć zwłaszcza gminy: Nysa i Miasto Opole. Jednocześnie - nadal w 8 gminach nie ma lokali socjalnych.

W 2018 r. – podobnie jak w ubiegłych latach, liczba lokali socjalnych w woj. opolskim była mniejsza niż liczba oczekujących. Według gmin na mieszkanie socjalne oczekiwało 1 891 osób (w 2017 r. 1 734 osoby). Celem zaspokojenia potrzeb w tym zakresie gminy winny zwiększyć liczbę lokali socjalnych o prawie 54%.

1.6.2. Żłobki i kluby dziecięce⁴⁶

Wg stanu na 23 maja 2019 r w woj. opolskim było 100 placówek opieki żłobkowej, w tym 92 żłobki na 4 276 miejsc i 8 klubów dziecięcych na 126 miejsc (wg rejestru MRPiPS publikowanego na bieżąco)⁴⁷.

W porównaniu do marca 2018 r. (stan wskazany w ubiegłorocznej *Ocenie*) liczba placówek opieki żłobkowej wzrosła o 13 (z 87 do 100), z tego liczba żłobków wzrosła o 14, a liczba klubów dziecięcych zmniejszyła się o 2 (z 10 do 8). W konsekwencji liczba miejsc

⁴⁶ Zgodnie z ustawą z dnia 4 lutego 2011 r. o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3 (Dz. U. z 2019 r., poz. 409 t.j.) opieka nad dziećmi w wieku do lat 3 organizowana jest w formie żłobka, oddziału żłobkowego w przedszkolu, klubu dziecięcego, a także sprawowana przez dziennego opiekuna oraz nianię.

⁴⁷ *Rejestr żłobków i klubów dziecięcych*, zamieszczony w Portalu informacyjno-usługowy Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej emp@tia, <https://empatia.mpips.gov.pl/dla-swiadczeniobiorcow/rodzina/d3/rejestr-zlobkow-i-klubow#> (23.05.2019 r.).

w żłobkach zwiększyła się o 880 (z 3 396 do 4 276), a spadła w klubach dziecięcych o 18 (z 146 do 128).

W latach 2017-2018 w zakresie realizacji Programu własnego Samorządu Województwa Opolskiego „Opolskie dla rodziny” utworzono 796 nowych miejsc opieki w żłobkach i klubach dziecięcych w woj. opolskim, co oznacza, że zdecydowana większość z utworzonych 880 miejsc w tych instytucjach powstała ze środków EFRR, w ramach *Pakietu III Opieka żłobkowo-przedszkolna* – wsparcie rodziny w zakresie godzenia życia rodzinnego i zawodowego.

Tabela 6. Żłobki i kluby dziecięce w woj. opolskim w 2019 r. – wg powiatów

Lp.	Powiat	Liczba			
		Żłobków	Miejsz w żłobkach	Klubów dziecięcych	Miejsz w klubach dziecięcych
1	brzeski	8	363	2	20
2	głubczycki	4	121	1	30
3	kędzierzyńsko-kozielski	9	420	1	13
4	kluczborski	4	121	0	0
5	krakowicki	5	218	0	0
6	namysłowski	2	150	0	0
7	nyski	13	510	2	20
8	oleski	3	87	0	0
9	opolski	8	284	2	45
10	prudnicki	3	86	0	0
11	strzelecki	5	197	0	0
12	Opole Miasto	28	1 719	0	0
Razem woj.		92	4 276	8	128

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu na podstawie *Rejestru żłobków i klubów dziecięcych* Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej – portal informacyjno-usługowy emp@tia (26.04.2019 r.).

2. Zadania Samorządu Województwa Opolskiego w zakresie pomocy i integracji społecznej w 2018 r.

W 2018 r. - w obszarze pomocy i integracji społecznej – Samorząd Województwa Opolskiego realizował zadania polegające na promowaniu i wdrażaniu celowych programów poprawiających skuteczność pomocy społecznej, a także inspirowaniu i wsparciu samorządu terytorialnego oraz podmiotów III sektora w rozwoju infrastruktury usług społecznych.

W szczególności była to realizacja *Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Opolskiego na lata 2014-2020* (w tym własnego Programu „Opolskie dla Rodziny”), finansowanego ze środków UE oraz programów operacyjnych o zasięgu ogólnopolskim, zwłaszcza *Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020*, służących poprawie skuteczności pomocy społecznej oraz instytucji systemu wspierania rodziny i pieczy zastępczej, a także sektora ekonomii społecznej.

2.1 Realizacja RPO WO 2014-2020 w obszarze integracji społecznej

W ramach realizacji RPO WO 2014-2020 realizowane były projekty polegające na bezpośrednim wsparciu osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym, w tym osób starszych, z niepełnosprawnościami, bezrobotnych, rodzin przeżywających problemy opiekuńczo-wychowawcze oraz dzieci i młodzieży umieszczonej w systemie pieczy zastępczej.

Do końca marca 2019 r. podpisano umowy na dofinansowanie realizacji **148 projektów**, w ramach których wsparcie otrzyma **ponad 23 tys. osób**⁴⁸. **Wartość projektów wynosi 327 294 tys. zł, w tym dofinansowanie UE 241 611 tys. zł.**

Tabela 7. Projekty realizowane w ramach RPO WO na lata 2014-2020⁴⁹ w Priorytecie 8. Integracja społeczna

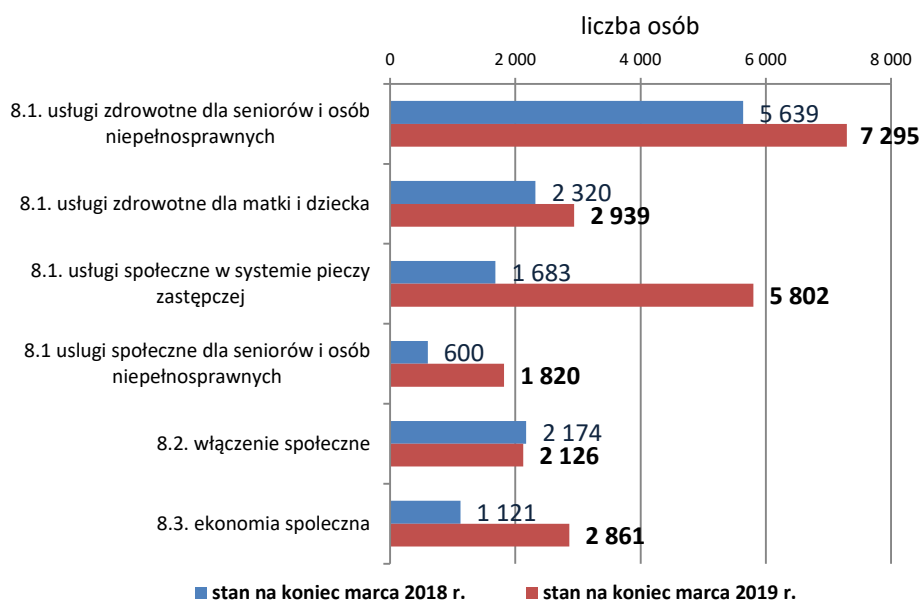
Lp.	Obszar wsparcia	Wsparcie osób zagrożonych wykluczeniem w projektach realizowanych w ramach RPO WO 2014-2020 - w zakresie EFS (wsparcie bezpośrednie osób) stan na koniec marca 2019 r.			
		Liczba projektów	Liczba uczestników / miejsc	wartość projektu (tys. zł)	dofinansowanie UE (tys. zł)
1	8.1. dostęp do usług zdrowotnych i społecznych ogółem , w tym:	98	17 856	145 360	123 567
2	<i>usługi zdrowotne dla seniorów i osób niepełnosprawnych</i>	39	7 295	46 179	39 256
3	<i>usługi zdrowotne dla matki i dziecka</i>	10	2 939	26 227	22 294
4	<i>usługi społeczne w systemie pieczy zastępczej</i>	18	5 802	30 644	26 050
5	<i>usługi społeczne dla seniorów i osób niepełnosprawnych</i>	31	1 820	42 310	35 967
6	8.2. włączenie społeczne	32	2 126	42 411	36 041
7	8.3. ekonomia społeczna	5	2 861	23 425	19 910
8	10.1.2. infrastruktura społeczna	13	693	116 098	62 093
9	Razem (wiersze 1+ 6+7+8)	148	23 536	327 294	241 611

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu na podstawie informacji przekazanej przez Departament Koordynacji Programów Operacyjnych UMWO, kwiecień 2019 r.

⁴⁸ Wg stanu na 31.03.2019 r. – informacja Departamentu Koordynacji Programów Operacyjnych UMWO (informacja przekazana pocztą elektroniczną 5.04.2019 r.)

⁴⁹ Oprócz ww. priorytetów SWO realizuje również projekty w ramach priorytetu 10.1.1 *Infrastruktura usług zdrowotnych* (doposażenie oddziałów szpitalnych) oraz w ramach priorytetu 10.2 *Inwestycje wynikające z Lokalnych Planów Rewitalizacji* – działania polegające na rewitalizacji obszarów miejskich, w tym dostosowanie obiektów i przestrzeni do potrzeb osób niepełnosprawnych.

Wykres 19. Uczestnicy Projektów realizowanych w ramach RPO WO na lata 2014-2020⁵⁰ w Priorytecie 8. Integracja społeczna, wg stanu na koniec marca 2018 r. i na koniec marca 2019 r.

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu.

W 2018 r. (stan umów na koniec marca 2019 r.), w porównaniu do 2017 r.:

- 2,2-krotnie wzrosła liczba uczestników wszystkich projektów;
- najbardziej wzrosła liczba korzystających z usług społecznych – łącznie 3,4-krotnie, w tym: 3-krotnie wzrosła liczba seniorów, a 3,5-krotnie liczba dzieci i młodzieży przebywających lub opuszczających pieczę zastępczą;
- liczba uczestników projektów związanych z rozwojem sektora ekonomii społecznej wzrosła 2,6-krotnie.

- ❖ **Działanie 8.1. Dostęp do wysokiej jakości usług zdrowotnych i społecznych** - wybrano 49 projektów w zakresie rozwoju usług zdrowotnych, w których bezpośrednio wsparcie otrzyma ponad 10 tys. osób, w tym 7 295 seniorów i osób z niepełnosprawnościami oraz 2 939 osób – w związku z opieką nad matką i dzieckiem. Projekty umożliwią rozwój infrastruktury ochrony zdrowia w zakresie profilaktyki zdrowotnej mieszkańców regionu, poprzez m.in. wsparcie działalności lub tworzenie dziennych domów opieki medycznej, zapewnienie niezbędnego transportu, rozwój działań wpływających na poprawę stanu zdrowia osób starszych, w tym z niepełnosprawnościami (w ramach rehabilitacji ruchowej, psychiatrycznej i logopedycznej oraz zwiększenia dostępu do sprzętu pielęgnacyjnego, rehabilitacyjnego), a także doskonalenie infrastruktury zdrowotnej w zakresie opieki nad matką i dzieckiem;
- ❖ **Działanie 8.1. Dostęp do wysokiej jakości usług zdrowotnych i społecznych** - wybrano 49 projektów w zakresie rozwoju usług społecznych, w których bezpośrednio wsparcie otrzyma **7 622 osób**, tj. 3,6-krotnie więcej niż w 2017 r. Projekty umożliwią rozwój usług społecznych (opiekuńczych, rehabilitacyjnych, aktywizujących dla osób starszych z niepełnosprawnościami), kształcenie kadr oraz opiekunów nieformalnych, rozwój opieki wytchnieniowej, udostępnianie

⁵⁰ Oprócz ww. priorytetów SWO realizuje również projekty w ramach priorytetu 10.1.1 *Infrastruktura usług zdrowotnych* (doposażenie oddziałów szpitalnych) oraz w ramach priorytetu 10.2 *Inwestycje wynikające z Lokalnych Planów Rewitalizacji* – działania polegające na rewitalizacji obszarów miejskich, w tym dostosowanie obiektów i przestrzeni do potrzeb osób niepełnosprawnych.

sprzętu rehabilitacyjnego, upowszechnianie teleopieki medycznej i opiekuńczej, a także wsparcie rodzin z problemami opiekuńczo-wychowawczymi w ramach działań profilaktycznych;

- ❖ **Działanie 8.2. Włączenie społeczne** - wybrano 32 projekty, w których bezpośrednie wsparcie otrzymają **2 126 osób**, w tym **290 osób z niepełnosprawnościami**. Projekty umożliwią rozwój sieci placówek wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży, wsparcie rodzin przeżywających problemy opiekuńczo-wychowawcze oraz rodzin i dzieci w pieczy zastępczej, a także rozwoju usług reintegracji społecznej i zawodowej osób biernych zawodowo oraz z niepełnosprawnościami;
- ❖ **Działanie 8.3. Wsparcie podmiotów ekonomii społecznej** – wybrano 5 projektów, w ramach których wsparcie otrzyma **2 861 osób zagrożonych ubóstwem i/lub wykluczeniem społecznym**. Celem projektów jest wzmocnienie sektora ekonomii społecznej w regionie, w tym wzrost zatrudnienia w gospodarce społecznej, zwiększenie integracji społecznej i upowszechnienie idei ES, oraz wsparcie Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej w subregionach woj. opolskiego (północnego, środkowego i południowego). Realizatorem jednego z projektów jest ROPS w Opolu;
- ❖ **Poddziałanie 10.1.2 Infrastruktura usług społecznych** – zawarto 13 umów dotyczących realizacji projektów, mających na celu rozwój miejsc opieki i wsparcia dla osób niesamodzielnych. Tworzone będą ośrodki wsparcia dla osób starszych i niepełnosprawnych, tj.: **dzienne domy pomocy (na 150 miejsc), placówki całodobowej opieki (346 miejsc) oraz mieszkania wspomagane (197 miejsc). Łącznie przewiduje się utworzenie 693 miejsc opieki i wsparcia.**

Projekty będą realizować podmioty komercyjne w gminach: Kolonowskie, Głogówek, Strzeleczy, Jemielnica, Zawadzkie, Murów, Dąbrowa, Kluczbork, Praszka, Opole, Turawa, Głuchołazy oraz Gorzów Śląski. Wartość projektów wynosi 116 098 tys. zł, w tym dofinansowanie UE 62 093 tys. zł.

Tabela 8. Miejsca opieki i wsparcia tworzone w ramach Poddziałania 10.1.2 Infrastruktura usług społecznych

Lp.	Wyszczególnienie	Wsparcie osób zagrożonych wykluczeniem w projektach realizowanych w ramach RPO WO 2014-2020 (rozwój infrastruktury) stan w marcu 2019 r.	
		Liczba placówek	Liczba miejsc
1	Dzienne domy pomocy	7	150
2	Mieszkania chronione/wspomagane	155	197
3	Placówki całodobowej opieki	12	346
	Razem	174	693

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu na podstawie informacji przekazanej przez Departament Koordynacji Programów Operacyjnych UMWO, kwiecień 2019 r.

Ponadto - w poddziałaniu 10.1.1. realizowane są projekty usprawniające infrastrukturę ochrony zdrowia (wyposażenie oddziałów szpitalnych w sprzęt, innowacyjne metody leczenia, dostosowanie infrastruktury do potrzeb osób starszych i niepełnosprawnych, a także oddziałów ginekologiczno-położniczych w ramach poprawy opieki nad matką i dzieckiem).

Projekty realizowane w Regionalnym Ośrodku Polityki Społecznej w Opolu:

- 1) Projekt partnerski **Bliżej Rodziny i Dziecka** (Działanie 8.1. – dostęp do wysokiej jakości usług społecznych i zdrowotnych), polegający na wsparciu rodzin przeżywających problemy opiekuńczo-wychowawcze oraz wsparciu pieczy zastępczej, poprzez zwiększenie dostępu do usług społecznych, umożliwiających eliminację deficytów i dysfunkcji tych grup społecznych oraz

przeciwdziałanie ich marginalizacji. Okres realizacji projektu: kwiecień 2016 r. - sierpień 2018 r.⁵¹ Projekt realizowany jest w partnerstwie z 17 podmiotami (16 gmin i 1 organizacja pozarządowa). Według stanu na koniec maja 2019 r.:

- utrzymano 18 stanowisk – asystentów rodziny w gminach: Opole (3), Domaszowice, Łubniany, Brzeg, Paczków, Popielów, Grodków, Korfantów, Bierawa, Strzelce Opolskie, Dąbrowa, Pokój, Strzeleczyki, Namysłów i Prószków,
- zatrudniono 3 koordynatorów pieczy zastępczej oraz psychologa i pracownika socjalnego
- przeszkolono wszystkich asystentów rodziny (ROPS) oraz 60 kandydatów na asystentów rodziny (OCDL);
- przeprowadzono dwie kampanie na rzecz promocji rodzin wspierających (realizator OCDL);
- utrzymano 9 (uruchomionych w 2016 r.) placówek wsparcia dziennego, w formie pracy podwórkowej, z których korzysta 127 dzieci (placówki powstały w Pokoju, Brzegu i Dzieszcowicach), a w 2018 r. utworzono 2 dodatkowe placówki na łącznie 30 miejsc. **Razem na koniec 2018 r. utworzono w ramach projektu 11 placówek na 157 miejsc;**
- **utworzono 3 mieszkania chronione na 10 miejsc**, a w 2019 r. uruchomione zostaną kolejne 4 (w maju utworzono 2 mieszkania w powiatach opolskim i prudnickim, a do końca roku powstaną kolejne 2 mieszkania w powiecie nyskim. **łącznie do końca 2019 r. powstanie 7 mieszkań chronionych na 21 miejsc;**
- 598 dzieci skorzystało z usług wsparcia rodziny w ramach działań prewencyjnych mających ograniczyć ich umieszczanie w pieczy zastępczej;
- 470 osób (dzieci i młodzież) skorzystało z usług aktywnej integracji (wyjazdy tematyczne tj. 21 wyjazdów tematycznych- edukacyjnych kolonie, zimowiska);
- utworzono poradnię prawno-mediacyjną dla rodzin przeżywających problemy opiekuńczo-wychowawcze w woj. opolskim - zadanie regionalne;
- zorganizowano dwa pikniki integrujące środowisko lokalne oraz promujące aktywny i twórczy wypoczynek (dla 450 osób);
- zorganizowano turnusy kolonijne dla 260 dzieci oraz przeprowadzono 21 zajęć tematycznych o charakterze aktywnej integracji społecznej, zapobiegających ubóstwu, marginalizacji i wykluczeniu społecznemu dzieci poniżej 15 lat, umieszczonych w rodzinach zastępczych (zawodowych i rodzinnych domach dziecka);
- przeszkolono 213 osób (w 2017 r. 99), sprawujących rodzinną pieczę zastępczą oraz 60 kandydatów na rodziców zastępczych, prowadzących rodzinne domy dziecka i dyrektorów placówek opiekuńczo-wychowawczych;
- w 2018 r. zorganizowano bezpłatny wypoczynek zimowy dla 28 dzieci, oraz zabawę karnawałową dla dzieci wraz z rodzicami;
- w ramach prowadzonej kampanii informacyjno-świadomościowej oraz prowadzonych działań rozpowszechniających projekt, opracowano, wydrukowano i rozpowszechniono materiały promocyjne (gry, notesy, pudełka książki, maskotki, kalendarz oraz kolorowanki pt. "Opolskie w oczach dziecka");
- w siedzibie Ośrodka Adopcyjnego ROPS w Opolu utworzono oraz wyposażono pomieszczenie diagnostyczno-konsultacyjne służące do badania i oceny rozwoju poznawczo-emocjonalnego dzieci przebywających w pieczy zastępczej;

⁵¹ Od sierpnia 2018 r. rozpoczęła się II edycja projektu.

- zorganizowano Opolski Dzień Rodziny, w którym udział wzięło 1000 osób;
- w 2019 r. zaplanowano utworzenie nowego rodzinnego domu dziecka (powiat krapkowicki) oraz reorganizację dużej placówki opiekuńczo – wychowawczej na dwie placówki (po 14 miejsc każda) - w powiecie prudnickim (zakupiono środek transportu dostosowany do przewozu osób niepełnosprawnych na potrzeby ww. placówek).

Łącznie w latach 2016-2019:

- **objęto wsparciem 1 859 osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym,**
- **wydatkowano 7 438 tys. zł (koszt projektu w 2018 r. wyniósł 3 407 tys. zł).**

- 2) Projekt partnerski **Nie-Sami-Dzielni – rozwój usług społecznych oraz wspierających osoby niesamodzielne.** Wsparciem objęte zostały: ♦osoby i rodziny zagrożone ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, w tym w pierwszej kolejności osoby niesamodzielne (i rodziny tych osób), których dochód nie przekracza 150% właściwego kryterium dochodowego na osobę samotnie gospodarującą lub na osobę w rodzinie, o którym mowa w ustawie z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, oraz ♦osoby niesamodzielne, ♦starsze i ♦niepełnosprawne, ♦opiekunowie faktyczni osób niesamodzielnych, osoby niepełnosprawnej powyżej 3 roku życia, ♦otoczenie ww. osób i rodzin, ♦personel służb świadczących usługi społeczne, a także ♦osoby fizyczne w zakresie szkolenia na opiekunów środowiskowych i asystentów osobistych osób niepełnosprawnych.

Projekt zakłada: ♦zapewnienie wysokiej jakości wsparcia, świadczonego w ramach usług asystenckich (wyłącznie dla osób niesamodzielnych z niepełnosprawnością oraz rodzin z dziećmi z niepełnosprawnością), ♦utrzymanie miejsc świadczenia usług społecznych przez okres nie dłuższy niż 3 lata, ♦świadczenie usług opiekuńczych dla osób niesamodzielnych, w tym wsparcie ich deinstytucjonalizacji, ♦wzrost liczby miejsc świadczenia usług opiekuńczych i asystenckich oraz ♦zwiększenie liczby asystentów, a także ♦zachowanie trwałości nowoutworzonych miejsc świadczenia usług opiekuńczych.

W latach 2017-2018:

- zwiększono zatrudnienie kadry (wśród Partnerów), świadczącej usługi na rzecz osób niesamodzielnych, starszych i niepełnosprawnych (o 43 osoby);
- zwiększono zatrudnienie (wśród Partnerów) asystentów osób niesamodzielnych (o 7 osób);
- wprowadzono w województwie usługę teleopieki dla 36 osób starszych;
- prowadzono działania wspierające aktywność społeczną osób starszych (warsztaty teatralne i muzyczne dla 32 osób, aktywizacja ruchowa oraz relaksacyjno-pobudzająca osób korzystających z Dziennego Domu Pobytu w Głubczycach – dla 20 osób);
- zorganizowano dwa Regionalne Dni Seniora (dla ok. 600 uczestników) oraz Regionalny Bank Inicjatyw i Zasobów Senioralnych (w 2018 r. aktualizowano stronę internetową tej inicjatywy), prowadzono również spotkania informacyjne dla seniorów;
- prowadzono działania wspierające samodzielne funkcjonowanie osób starszych (finansowano wypożyczenie sprzętu rehabilitacyjnego i niezbędnego do opieki dla 11 osób);
- zatrudniono psychologa dla osób objętych usługami opiekuńczymi oraz dla opiekunów tych osób;
- uruchomiono **Ośrodek Wsparcia Dziennego dla osób z zespołem otępiennym** (na 11 miejsc) - w ramach Dziennego Domu Pobytu nr 3 w Kędzierzynie-Koźlu;

- przeprowadzono 64 spotkania aktywizujące seniorów w formie warsztatów kulturalnych i form aktywności teatralnej/twórczej, prowadzoną przez aktorów a także specjalistów od muzyki, improwacji głosu, ruchu scenicznego. Uczestnicy nabywają umiejętności mówienia wierszem, obycia na scenie, umiejętności wokalne, jak i prezentowania tekstów ze sztuk teatralnych,
 - przeprowadzono szkolenia uzupełniające wiedzę i umiejętności z zakresu opieki nad osobą starszą i niepełnosprawną, w których łącznie uczestniczyło około 70 osób,
 - wydano i przekazano trzy numery kwartalnika SENIOR w nakładzie 500 szt. do wszystkich instytucji, organizacji pozarządowych w woj. opolskim, ministerstwa i departamentów zajmujących się osobami starszymi. Publikacja posiada numer ISSN w Bibliotece Narodowej,
 - zrealizowano dwa szkolenia z przygotowania z zakresu świadczenia sąsiedzkich usług opiekuńczych,
 - **do końca 2019 r. planuje się uruchomienie mieszkań wspieranych (6 mieszkań na 8 miejsc w Paczkowie oraz 2 mieszkania w Białej na 4 miejsca).**
- Okres realizacji projektu: grudzień 2016 r. - styczeń 2020 r.**
- W latach 2017 -2018 na realizację projektu wydatkowano 2 742 tys. zł (łączy koszt projektu – 4 542 tys. zł.).**

3) Projekt pozakonkursowy **Wsparcie dla opolskiego modelu promocji, upowszechniania oraz rozwoju sektora ekonomii społecznej** (Działanie 8.3. Wsparcie podmiotów ekonomii społecznej).

W latach 2017 -2018 w ramach jego realizacji zorganizowano i przeprowadzono:

- trzy spotkania Regionalnego Komitetu Rozwoju Ekonomii Społecznej;
- spotkanie OCRG z prezydium RKRES i przedstawicielami Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej w woj. opolskim celem omówienia kryteriów wyboru i wypracowania wspólnego stanowiska w sprawie naboru projektów w ramach *Poddziałania 2.1.4. Inwestycje dla Podmiotów Ekonomii Społecznej*
- konkurs na logo ekonomii społecznej w woj. opolskiego oraz regulamin Regionalnego Portalu Sprzedażowego produktów i Usług Opolskich pomiotów ES oraz prowadzono prace związane z uruchomieniem Portalu;
- dwukrotnie zorganizowano – II i III Opolskie Tragi ES w Głuchołazach;
- seminarium *Kształtowanie wizerunku podmiotów Ekonomii Społecznej w przestrzeni publicznej* w Głuchołazach oraz cykl 19 seminariów dotyczących kluczowych sfer rozwoju województwa opolskiego;
- cykl 15 spotkań edukacyjno-informacyjnych z zakresu stosowania klauzul społecznych w zamówieniach publicznych oraz zlecania zadań podmiotom ES (dla przedstawicieli samorządu terytorialnego oraz podmiotów ekonomii społecznej);
- trzy spotkania sieciujące, w tym w 2017 r. pn. *Wioski tematyczne – pomysł na rozwój lokalny oraz tworzenie warunków sprzyjających przedsiębiorczości społecznej* oraz dwudniowe spotkanie (dla 15 osób) w gminie Nysa, sieciujące podmioty reintegracji społecznej z woj. opolskiego;
- zorganizowano 2 krajowe i 4 zagraniczne wizyty studyjne na temat kluczowych sfer rozwoju;
- spotkanie *Opolszczyzna Aktywna Społecznie*, sieciujące przedstawicieli biznesu, PES, jednostek samorządu terytorialnego, w ramach którego odbyło się seminarium

- Ekonomia społeczna – Biznes. Współpraca międzysektorowa: potencjał, korzyści, bariery* oraz uhonorowanie m.in.: najlepszych organizacji pozarządowych, inicjatyw propagujących postawy i działalność prospołeczną oraz najlepszych wolontariuszy;
- opracowano materiały informacyjne dla szkół oraz wykonana grę edukacyjną z zakresu ES „Spółdzielcy”;
 - wydano Leksykon Spółdzielczości Socjalnej oraz przeprowadzono jego promocję podczas spotkania sieciującego w Mosznej (rozdano egzemplarze książki, podpisane przez autorów),
 - opublikowano 8 artykułów sponsorowanych dotyczących poszczególnych sfer rozwoju ekonomii społecznej;
 - podjęto współpracę z Funduszem Regionu Wałbrzyskiego oraz Opolskim Ośrodkiem Doradztwa Rolniczego w Łosiowie i podpisano stosowane porozumienie dotyczące podejmowania wspólnych działań na rzecz ES w województwie opolski;
 - przeprowadzono 41 spotkań informacyjnych nt. ekonomii społecznej dla uczniów w szkołach ponadpodstawowych województwa opolskiego,
 - wydano trzeci oraz czwarty numer kwartalnika „Monitor przedsiębiorczości społecznej i organizacji pozarządowych Opolszczyzny”.

W latach 2017-2018 koszt realizacji projektu wyniósł 1 869 tys. zł (koszt całego projektu 2 161 tys. zł.).

- 4) Projekt partnerski Samorządu Województwa Opolskiego i Samorządu Województwa Łódzkiego, bezpośrednio dedykowany osobom niesamodzielnym, **Niezależne życie – wypracowanie standardu i przeprowadzenie pilotażu w zakresie usług mieszkalnictwa wspomaganego dla osób z chorobami neurologicznymi, w tym z chorobą Alzheimera i chorobą Parkinsona oraz osób starszych** (Działanie 2.8 Rozwój usług społecznych świadczonych w środowisku lokalnym, Oś priorytetowa *Efektywne polityki publiczne dla rynku pracy, gospodarki i edukacji* PO WER 2014-2020).

Celem projektu jest wypracowanie rozwiązań umożliwiających niezależne życie osobom z chorobami neurologicznymi, w tym z chorobą Alzheimera i chorobą Parkinsona. Projekt jest realizowany w ROPS w Opolu (kwiecień 2018 – marzec 2022) w partnerstwie z Samorządem Województwa Łódzkiego i organizacją pozarządową. Zakłada opracowanie modelowego rozwiązania z zakresu mieszkalnictwa wspomaganego dla osób z chorobami neurologicznymi, przeprowadzenie pilotażu oraz wdrożenie wypracowanego standardu na terenie 5 gmin (2 w woj. łódzkim i 3 w woj. opolskim).

Od kwietnia do grudnia 2018 r.:

- powołano Zespół ekspertów ds. opracowania *Wprowadzenia diagnostycznego do modelu mieszkania wspomaganego*, który zawiera zagadnienia z zakresu:
 - krajowej polityki społecznej w zakresie wspomaganie osób z chorobami neurologicznymi,
 - regulacji systemowych w zakresie deinstytucjonalizacji usług dla tych osób,
 - charakterystykę chorób: Alzheimer, Parkinson i inne często związane z osobami starszymi, potrzeby ww. grupy osób, zwłaszcza w zakresie rehabilitacji oraz innych usług społecznych, w tym realizowanych w formie mieszkania wspomaganego
 - współpracy między podmiotami bezpośrednio zajmującymi się wsparciem tej grupy osób, w szczególności w obszarze pomocy społecznej i ochrony zdrowia,
 - doświadczeń i standardów międzynarodowych w zakresie deinstytucjonalizacji usług i wspomaganie

osób z chorobami neurologicznymi. Ostatecznie *Wprowadzenie diagnostyczne* zostało opracowane, zredagowane i przekazane Liderowi Projektu we wrześniu 2018 r.

Ponadto w ramach Projektu:

- opracowano metodologię doboru gmin, biorących udział w projekcie (opracowano zestaw wskaźników i wymagań), a także przeprowadzono i rozstrzygnięto ten nabór,
- zawarto listy intencyjne między ROPS w Opolu a Gminami: **Brzeg, Paczków i Biała**, w sprawie deklaracji wspólnego udziału w Projekcie,
- pracownicy ROPS w Opolu uczestniczyli w dwóch zagranicznych wizytach studyjnych oraz panelu eksperckim (wraz z przedstawicielami Lidera, Partnera i Gmin uczestniczących w Projekcie), w trakcie którego przedstawiono założenia i etapy realizacji Projektu oraz elementy Modelu,
- odbyły się 3 spotkania w gminach woj. opolskiego biorących udział w Projekcie, w których uczestniczyli przedstawiciele Gmin, przedstawiciele Lidera (RCPS w Łodzi) oraz Konsultant merytoryczny Projektu, przedstawiciele Realizatora – ROPS w Opolu, Burmistrzowie, Radni Gmin, kierownicy i pracownicy OPS-ów, przedstawiciele lokalnej ochrony zdrowia, oświaty, policji, organizacji pozarządowych oraz seniorzy – mieszkańcy gmin.

W następnych latach planuje się **utworzenie trzech mieszkań wspomaganych**. Wykonana zostanie adaptacja pomieszczeń (remont), zakupione zostanie wyposażenie stanowiące środek trwały w postaci specjalistycznego sprzętu i wyposażenia, a także zakupiony będzie sprzęt codziennego użytku i meble. Po oddaniu do użytkowania i zasiedleniu mieszkań prowadzona będzie działalność zgodnie z wypracowanym standardem. Przeszkolony i zatrudniony zostanie personel i realizowane będą usługi wspierające pobyt i aktywność osób mieszkających. Ponożone będą koszty eksploatacji.

Odbędą się spotkania gminne dotyczące wdrażanego standardu, w których wezmą udział przedstawiciele jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, JST. Przewiduje się zorganizowanie spotkań regionalnych dotyczących wdrożonego standardu.

Projekt realizowany jest w okresie od kwietnia 2018 r. do marca 2022 r., a jego łączna wartość wynosi 3 272 tys. zł. W 2018 r. wydatkowano na jego realizację 126 tys. zł.

- 5) **Projekt partnerski „KOOPERACJE 3D - model wielosektorowej współpracy na rzecz wsparcia osób i rodzin”**, realizowany w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój, Oś priorytetowa II. Efektywne polityki publiczne dla rynku pracy, gospodarki i edukacji. Działanie 2.5 Skuteczna pomoc społeczna.

Celem głównym projektu jest zwiększenie kooperacji oraz poprawa współpracy pomiędzy instytucjami pomocy i integracji społecznej a podmiotami innych polityk sektorowych istotnych z punktu widzenia włączenia społ. i zwalczania ubóstwa m.in. pomocy społecznej, edukacji, zdrowia, sądownictwa, policji. Cel główny zostanie osiągnięty poprzez wypracowanie i wdrożenie modelu kooperacji pomiędzy instytucjami pomocy i integracji społecznej z podmiotami innych polityk sektorowych. Model będzie wypracowany i testowany na terenie 4 województw: śląskie, opolskie, łódzkie, małopolskie (łącznie w 30 powiatach i 20 gminach poniżej 20 tys. mieszkańców).

Rezultaty osiągnięte w ramach zadań projektu:

W 2018 r.:

- opracowano metodologię doboru gmin do projektu (w woj. opolskim założenia projektu spełniają jedynie 2 gminy miejskie (Brzeg i Kędzierzyn-Koźle) i 2 powiaty (odpowiednio

powiązane z nimi administracyjnie: powiat brzeski i powiat kędzierzyńsko-kozielski), tj. 4 jst, których liczba wskazana jest dla woj. opolskiego;

- powołano regionalny Zespół ekspertów ds. opracowania Modelu (zawarto umowy z Ekspertami; w 2018 r. odbyło się łącznie 10 spotkań roboczych zespołu ekspertów w Opolu oraz 6 spotkań ekspertów z makroregionu (woj. opolskie, śląskie, małopolskie i łódzkie) w siedzibie Lidera w Katowicach;
- podpisano porozumienia o współpracy z 4 jst uczestniczącymi w Projekcie,
- zorganizowano i przeprowadzono **Regionalną konferencję edukacyjną w Opolu** dla przedstawicieli instytucji pomocy i integracji społecznej oraz innych polityk sektorowych z woj. opolskiego – policji, oświaty, ochrony zdrowia, rynku pracy, organizacji pozarządowych,
- zakończono realizację usług coachingowych dla wszystkich jst uczestniczących w Projekcie (podpisano umowę z OCDL w Opolu na przeprowadzenie szkoleń międzysektorowych dla 24 grup, przeprowadzono nabór uczestników na szkolenia).

Projekt będzie realizowany od kwietnia 2018 r. do marca 2021 r., a jego łączna wartość wynosi 9 967 tys. zł. W 2018 r. wydatkowano 318 tys. zł.

- 6) Projekt **Inwestycja w poprawę wykształcenia kadr zatrudnionych w instytucjach pomocy i integracji społecznej** (Działanie 2.5 Skuteczna pomoc społeczna, Oś priorytetowa *Efektywne polityki publiczne dla rynku pracy, gospodarki i edukacji*, PO WER 2014-2020). Celem projektu jest uzyskanie przez pracowników instytucji pomocy i integracji społecznej (186 osób) specjalizacji II. stopnia w zawodzie pracownik socjalny w zakresie przygotowania specjalistycznego na kierunku praca socjalna z osobami starszymi. Tematyka specjalizacji obejmuje m.in. szczegółowe metody pracy socjalnej z osobami starszymi, problematykę starości w ujęciu interdyscyplinarnym, hospitalizację instytucji działających w obszarze pracy socjalnej z osobami starszymi.

Okres realizacji projektu: listopad 2017 r. – październik 2019 r.

W latach 2017-2018 r. koszt projektu wyniósł 691 tys. zł, a do października 2019 r. II stopień specjalizacji uzyskać ma 186 osób;

- 7) Projekt **Specjalizacja kadr zatrudnionych w instytucjach pomocy i integracji społecznej - I stopień specjalizacji w zawodzie pracownik socjalny**. Projekt (okres realizacji: sierpień 2016 r. - lipiec 2018 r.) obejmuje szkoleniem 200 osób (40 z woj. opolskiego, 100 z dolnośląskiego, 60 osób z woj. śląskiego). W 2017 r. przeszkolono 100 osób, które pomyślnie zdały egzamin otrzymując potwierdzenie uzyskania specjalizacji I stopnia w zawodzie pracownik socjalny. **W 2018 r. przeszkolono 99 osób**, które w czerwcu 2018 r. przystąpiły do egzaminu przed Regionalną Komisją Egzaminacyjną w Opolu;
- 8) Projekt partnerski **Szkolenie i doskonalenie zawodowe kadr systemu wspierania rodziny i pieczy zastępczej**, skierowany do asystentów rodziny, pracowników placówek wsparcia dziennego, wychowawców, psychologów, pedagogów i osób zajmujących się terapią i opieką nad dzieckiem, koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej, pracowników PCPR. Projekt realizowany jest w partnerstwie z województwami: śląskim, małopolskim i dolnośląskim i obejmuje realizację 23 zadań (w tym 3 szkoleń w woj. opolskim w zakresie: kontroli zarządczej, zarządzania motywacją pracowników, efektywnej roli i zadań kadry kierowniczej, wypalenia zawodowego).

W latach 2017-2018 zorganizowano i przeprowadzono prawie 40 tematów szkoleniowych, w których uczestniczyło 1 314 osób, w tym 459 osób uczestniczyło w projekcie po raz pierwszy – w 2018 r.;

2.2 Realizacja Programu własnego Samorządu Województwa Opolskiego „Opolskie dla rodziny”⁵²

W ramach realizacji Programu własnego SWO „Opolskie dla rodziny”, realizowane są m.in. projekty:

1) w Pakiecie III Opieka żłobkowo-przedszkolna:

- optymalizacja opieki nad kobietą ciężarną (promocja karmienia piersią), poradnictwo specjalistyczne, profilaktyka diagnostyczna i niwelowanie nieprawidłowości w rozwoju dzieci do lat 2. W latach 2017-2018 **bezpłatną opieką w czasie ciąży, porodu i połogu objęto 15 681 kobiet oraz 5 085 dzieci objęto darmowymi szczepieniami ochronnymi**;
- wsparcie rodziny w zakresie godzenia życia rodzinnego i zawodowego (dofinansowanie kosztu pobytu dzieci w żłobkach, zatrudnienie opiekuna dziennego, tworzenie miejsc opieki nad małym dzieckiem). **W latach 2017-2018 utworzono 796 nowych miejsc opieki w żłobkach i klubach dziecięcych oraz 1 501 młodych ojców objęto poradnictwem**;

2) w Pakiecie IV Złota Jesień:

- utworzenie w Stobrowskim Centrum Medycznym w Kup Dziennego Domu Opieki Medycznej dla Seniorów;
- wsparcie opieki nad osobami starszymi i niesamodzielnymi (projekty opisano w ramach realizacji RPO WO na lata 2014 -2020 - Działanie 8.1. oraz Poddziałanie 10.1.2), tj.:
 - **7 295 seniorów objęto opieką zdrowotną, w tym – 4 387 w formie teleopieki,**
 - **utworzono 15 nowych wypożyczalni sprzętu rehabilitacyjnego,**
 - **przeszkolono 540 opiekunów osób starszych i niesamodzielnych,**
 - **utworzono 693 miejsca opieki (346 miejsc w całodobowych domach opieki, 150 miejsc w dziennych domach opieki oraz 197 miejsc w mieszkaniach wspieranych)**;

3) promocja działań podejmowanych przez SWO na rzecz opolskich rodzin, roli kobiet, problemów dotyczących godzenia pracy zawodowej z obowiązkami rodzinnymi i życiem osobistym. W ramach rozpoczętego w 2017 r. **projektu Opolska mama ma moc**, wydano książkę i kalendarz, wykonano 30 sesji zdjęciowych, organizowano cykliczne spotkania opolskich kobiet. W 2018 r. odbywały się warsztaty i imprezy plenerowe, do projektu przyłączył się Klub Ojca – Opole wraz z inicjatywą TATO.NET, odbyła się również konferencja inauguracyjna drugą publikację OMMM „Oczami dziecka, mamy i taty”;

4) zorganizowano pierwszą edycję *Konkursu Opolskie dla Rodziny*, wyróżniającego opolskie samorządy i pracodawców przyjaznych rodzinie,

5) kontynuowanie (od 2014 r.) wsparcie osób pow. 60 lat oraz rodzin z dziećmi w formie wydawania **Opolskiej Karty Rodziny i Seniora**, uprawniającej do korzystania z systemu powszechnych zniżek i ulg w opłatach za usługi kulturalne, edukacyjne, zdrowotne. Do końca 2018 r. w projekcie uczestniczyło 205 partnerów (podmiotów komercyjnych i organizacji pozarządowych) oraz 67 gmin. **Wydano 67 tys. Kart**, których właścicielami są głównie seniorzy oraz rodziny z dziećmi,

⁵² Opracowano na podstawie Informacji o realizacji programu „Opolskie dla Rodziny” w 2018 r., przekazanej do ROPS w Opolu z Departament Polityki Regionalnej i Przestrzennej UMWO w kwietniu 2019 r.

a także rodziny zastępcze, rodzinne i instytucjonalne domy dziecka, rodziny z dzieckiem niepełnosprawnym⁵³.

2.3 Realizacja zadań z zakresu rehabilitacji społecznej i zawodowej ze środków PFRON

W ramach środków PFRON udzielono **dotacji w wysokości 3 460 tys. zł** na:

- 1) **dofinansowanie kosztów tworzenia i działania zakładów aktywności zawodowej w wysokości 2 072 tys. zł**, dla: Zakładu Aktywności Zawodowej w Opolu, (prowadzonego przez *Fundację „Dom Rodzinnej Rehabilitacji Dzieci z Porażeniem Mózgowym” w Opolu*), oraz Zakładu Aktywności Zawodowej w Branicach (prowadzonego przez *Stowarzyszenie Na Rzecz Osób Niepełnosprawnych w Głubczycach*);
- 2) **zlecenie zadań z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych 30 fundacjom i organizacjom pozarządowym w wysokości 1 321 tys. zł**. Razem udzielono 55 dotacji (34 dotacji w trybie konkursowym, a 21 dotacji w trybie pozakonkursowym - zgodnie z art. 19 a ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie). Dotacje przeznaczono na:
 - ✓ organizowanie szkoleń, kursów, warsztatów, grup środowiskowego wsparcia oraz zespołów aktywność społecznej dla samych osób niepełnosprawnych, a także ich opiekunów, kadry i wolontariuszy;
 - ✓ prowadzenie poradnictwa psychologicznego, społeczno-prawnego oraz udzielania informacji na temat przysługujących uprawnień;
 - ✓ prowadzenie grupowych i indywidualnych zajęć;
 - ✓ organizowanie regionalnych i lokalnych imprez kulturalnych, sportowych, turystycznych i rekreacyjnych;
 - ✓ promocję aktywności osób niepełnosprawnych;
- 3) **dofinansowanie robót budowlanych** w obiektach służących rehabilitacji, w związku z potrzebami osób niepełnosprawnych, w wysokości **67 tys. zł**.

2.4 Realizacja zadań wynikających z Programu Współpracy Samorządu Województwa Opolskiego z Organizacjami Pozarządowymi oraz Podmiotami Prowadzącymi Działalność Pożytku Publicznego

W 2017 r. w obszarach pomocy społecznej oraz przeciwdziałania uzależnieniom i dysfunkcjom społecznym, zlecono zadania:

- 1) z zakresu pomocy i integracji społecznej 4 organizacjom pozarządowym:
 - **Bankowi Żywności w Opolu** (z siedzibą w Luboszycach), który z kolei udzielił wsparcia ok. 100 organizacjom pozarządowym w woj. opolskim, przekazując 200 ton żywności z przeznaczeniem dla osób znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej;
 - **Stowarzyszeniu Wigilia dla Samotnych i Bezdomnych w Opolu**, które zorganizowało kolację wigilijną oraz przygotowało i rozdało paczki świątecznej dla ok. 1000 osób wymagających wsparcia;
 - **Piastun - Fundacji Na Rzecz Dzieci i Młodzieży w Opolu**, która zorganizowała warsztaty edukacyjne dla młodzieży pochodzenia polskiego, mieszkającej na Ukrainie. Celem

⁵³ Tamże

warsztatów było przygotowanie młodzieży ukraińskiej do pełnienia funkcji liderów młodzieżowych w środowiskach polskich;

- **Opolskiemu Towarzystwu Społeczno-Kulturalnemu „Teraz Wieś” w Łosiovie**, które otrzymało wsparcie do letniego wypoczynku dzieci i młodzieży z rodzin problemowych.

2.5 Realizacja zadania z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej (adopcja)

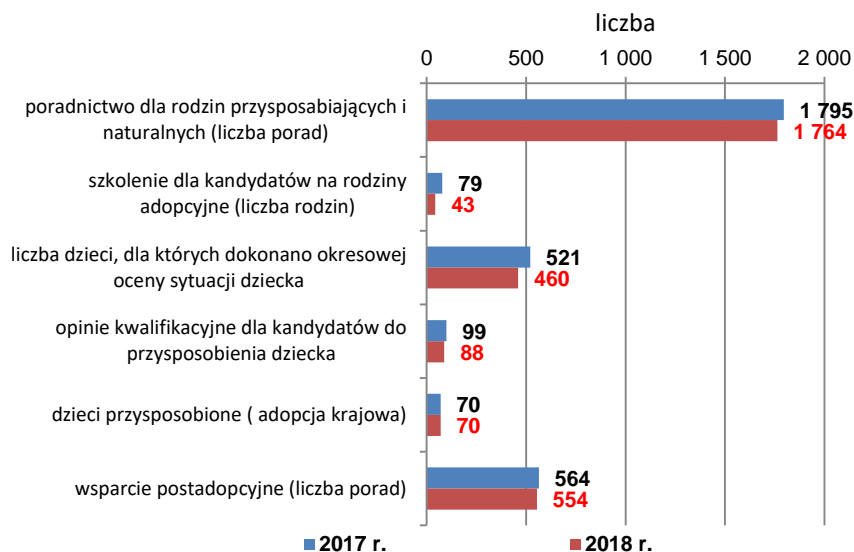
W 2018 r. koszt realizacji zadania z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej, tj. bieżącego utrzymania **2 ośrodków adopcyjnych** (jednego prowadzonego przez Samorząd Województwa Opolskiego, drugiego na zlecenie SWO) oraz prowadzenia **Wojewódzkiego Banku Danych, wyniósł 907 tys. zł** (o 3,1% więcej niż 2017 r.).

W 2018 r. w dwóch ośrodkach adopcyjnych działających w woj. opolskim **prowadzono procedury adopcyjne, w wyniku których do adopcji skierowano łącznie 70 dzieci** (tyle samo co w roku poprzednim).

Działalność Ośrodków obejmowała również:

- szkolenie kandydatów na rodziców adopcyjnych (przeszkolono łącznie 43 osoby);
- okresową ocenę sytuacji 460 dzieci;
- wydanie 88 opinii kwalifikacyjnych dla kandydatów na rodziny adopcyjne;
- przeprowadzenie badań psychologicznych i pedagogicznych, w wyniku których pozyskano 81 kandydatów do przysposobienia dziecka;
- dokonanie analizy sytuacji **624** dzieci do przysposobienia **z kraju** (w ramach zadań **Wojewódzkiego Banku Danych**). Dla **13** dzieci z woj. opolskiego wszczęto poszukiwania rodzin w innych Wojewódzkich Bankach Danych w Polsce, a 7 dzieci (po upływie ustawowego terminu poszukiwania rodzin na terenie kraju) zgłoszono do Ośrodka Adopcyjnego w Warszawie, prowadzącego Centralny Bank Danych z prośbą o zakwalifikowanie do adopcji zagranicznej,
- udzielono 554 porady w zakresie wsparcia postadopcyjnego dla rodzin;
- współpracę (w zakresie promowania idei adopcji, w tym poszukiwania kandydatów do przysposobienia dziecka) z instytucjami i podmiotami realizującymi zadania ustawowe (Ośrodek Adopcyjny w Opolu podjął współpracę z sądami rodzinnymi w zakresie usprawnienia postępowania sądowego). Zorganizowano szereg spotkań z przedstawicielami instytucji (OPS, PCPR, placówki opiekuńczo-wychowawcze, szpital ginekologiczno-położniczy, placówki handlowe, szkoły, rodzinne domy dziecka i rodziny zastępcze) oraz radnymi powiatowymi. Przeprowadzono także organizację pikniku rodzinnego oraz uczestniczono w realizacji projektów w ramach RPO WO na lata 2014-2020, tj.: „Opolska mama ma moc” (udział w opracowaniu publikacji, organizacja spotkań z przedstawicielami rodzin adopcyjnych, rodzin zastępczych, rodzinnych domów dziecka) oraz „Blżej rodziny i dziecka” - organizacja pikniku dla rodzin i rodziców zastępczych oraz uruchomienie w siedzibie Ośrodka Adopcyjnego, pomieszczenia diagnostyczno-konsultacyjnego dla dzieci i rodzin. Upowszechniano informacje o działalności Ośrodka oraz problemach adopcji w trakcie konferencji, seminariów, oraz przekazywano materiały promocyjne (ulotki, plakaty, broszury), Promowano działania Ośrodka w mediach (Radio Opole, NTO).

Wykres 20. Działalność ośrodków adopcyjnych woj. opolskiego w latach 2017 – 2018

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu.

W 2018 r. spośród 70 przysposobionych dzieci:

- 43 przysposobiono w Ośrodku Adopcyjnym ROPS w Opolu;
- 27 dzieci skierował do adopcji Katolicki Ośrodek Adopcyjny Diecezjalnej Fundacji Ochrony Życia w Opolu.

W 2018 r. przysposobione tyle samo dzieci co rok wcześniej, przy czym więcej (o 6) było adoptowanych dziewcząt, a mniej (o 6) chłopców.

Tabela 9. Dzieci przysposobione w woj. opolskim w latach 2016-2018

Wyszczególnienie	Działalność ośrodków adopcyjnych w woj. opolskim			
	2016 r.	2017 r.	2018 r.	Wzrost/spadek w 2018 r. 2017 r.=100%
Dzieci przysposobione ogółem,	73	70	70	100,0
w tym w wieku:				
poniżej 1 roku	4	4	7	175
%	5,5	5,7	10,0	x
od 1 do 4 lat	27	34	31	91
%	37,0	48,6	44,3	x
od 5 do 9 lat	23	19	25	132
%	31,5	27,1	35,7	x
10 i więcej lat	19	13	7	54
%	26,0	18,6	10,0	x
dziewczęta	35	31	37	119
chłopcy	38	39	33	85
dzieci przysposobione z orzeczeniem o niepełnosprawności	3	1	1	100
Dzieci wg miejsca pobytu przed przysposobieniem,	73	70	70	100
w tym:				
w pieczy instytucjonalnej	3	0	1	x
%	4,1	0,0	1,4	x
w rodzinnej pieczy zastępczej	41	48	52	108
%	56,2	68,6	74,3	x
w rodzinie biologicznej	29	22	17	77
%	39,7	31,4	24,3	x

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu na podstawie Sprawozdania rzeczowo-finansowego z wykonania przez samorząd województwa zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej za I i II półrocze. i 2016 r., 2017 r i 2018 r..

W 2018 r. – w porównaniu do roku poprzedniego, w strukturze wieku dzieci przysposobionych w woj. opolskim:

- prawie podwoił się odsetek dzieci poniżej 1 roku życia (z 5,7% do 10,0%);
- zmalał odsetek liczby dzieci w wieku 1-4 lata (z 49% do prawie 44%);
- zwiększyła się grupa dzieci starszych w wieku od 5 do 9 lat (z 27% do 36%), a zmalał udział dzieci najstarszych powyżej 10 lat (z 19% do 10%).

Ze względu na miejsce pobytu dzieci adoptowanych przed adopcją, w porównaniu do 2017 r.:

- wzrósł odsetek dzieci przebywających w rodzinnej pieczy zastępczej (z 69% do 74%, tj. o 5 pkt proc.);
- spadł udział dzieci przebywających przed adopcją w rodzinie biologicznej (z 31% do 24%);
- 1 dziecko zostało adoptowane z placówki opiekuńczo-wychowawczej (w 2017 r. nie było takich przypadków).

2.6 Realizacja założeń Wojewódzkiej Strategii w Zakresie Polityki Społecznej na lata 2016-2025

W ramach realizacji założeń Wojewódzkiej Strategii w Zakresie Polityki Społecznej na lata 2016-2025 opracowano:

1) dwa programy z zakresu wsparcia społecznego osób z zaburzeniami psychicznymi, wchodzące w skład Regionalnego Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego na lata 2018-2022:

- wojewódzki program poszerzenia, zróżnicowania i unowocześnienia pomocy i oparcia społecznego dla osób z zaburzeniami psychicznymi w zakresie pomocy i oparcia społecznego;
- wojewódzki program rozwoju zróżnicowanych form wspieranego i wspomaganego zatrudnienia oraz przedsiębiorczości społecznej dostosowanej do potrzeb osób niepełnosprawnych, w tym z zaburzeniami psychicznymi,

2) informację dla MRPiPS o realizatorach oceny zasobów pomocy społecznej w woj. opolskim (luty 2018 r.)

W związku z rozpoczęciem przez Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej oraz Instytut Pracy i Spraw Socjalnych w Warszawie projektu, mającego na celu wzmocnienie procesów monitorowania i ewaluacji polityki na rzecz włączenia społecznego i zwalczania ubóstwa, przekazano do IPISS podstawowe informacje o narzędziu oceny zasobów pomocy społecznej, wykorzystywanej do sporządzania informacji z zakresu polityki społecznej w gminie, powiecie i województwie, ponadto - uczestniczono w pracach konsultacyjnych nad wykorzystywaniem tego narzędzia w opracowaniu dla radnych gmin, powiatów i województwa corocznych ocen zasobów pomocy społecznej,

3) Ocenę zasobów pomocy społecznej województwa opolskiego w 2017 r. (kwiecień - maj 2018r.);

4) Analizę sytuacji społeczno-ekonomicznej województwa opolskiego w obszarach oddziaływania Europejskiego Funduszu Społecznego. W dokumencie przedstawiono analizę sytuacji społeczno-ekonomicznej województwa opolskiego w czterech głównych obszarach, w tym m.in. w zakresie integracji społecznej. W Analizie przedstawiono część diagnostyczną (w oparciu o wskaźniki wskazane przez KE) oraz część rekomendacyjną odnoszącą się do dalszego wdrażania Europejskiego Funduszu Społecznego w województwie opolskim, zarówno w obecnej perspektywie jak i po 2020 roku. Materiał został wzbogacony także o dodatkowe wskaźniki oraz zidentyfikowane wyzwania i proponowane rozwiązania sformułowane na poziomie krajowym;

- 5) **Analizę pn. *Stopień zagrożenia ubóstwem woj. opolskiego wg stanu na 31.12.2017r. Wielowymiarowa analiza porównawcza opracowana na podstawie metody wzorca rozwoju*** (coroczne badanie, którego celem jest rozpoznanie przyczyn ubóstwa w regionie oraz opracowywanie programów ograniczających to zjawisko).

2.7 Realizacja zadań z zakresu przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie

W 2018 r. w ramach środków z Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie zorganizowano trzy 3-dniowe szkolenia pn. „Superwizja w zakresie przeciwdziałania przemocy” dla członków zespołów interdyscyplinarnych i grup roboczych realizujących procedurę „Niebieskiej Karty” oraz dwa 3-dniowe szkolenia pn. „Praca z osobami oraz rodzinami uwikłanymi w przemoc domową” dla pracowników służb mających bezpośredni kontakt z osobami doświadczającymi przemocy oraz członków zespołów interdyscyplinarnych i grup roboczych realizujących procedurę „Niebieskiej Karty”. Szkolenie ukończyło 89 osób.

Łącznie na realizację zadań pomocy społecznej oraz niektórych zadań z zakresu polityki społecznej Samorząd Województwa Opolskiego wydatkował 13 711 tys. zł

W latach 2017-2018 koszt realizacji tych zadań wzrósł o 7,5%, w tym:

- o prawie 54% zwiększyły się środki przeznaczone na realizację projektów finansowanych ze środków europejskich w ramach RPO WO 2014-2020 (z 5 mln zł do ponad 7,7 mln zł);
- nieznacznie spadły środki przewidziane na rehabilitację społeczną i zawodową finansowaną przez PFRON o 1,5% - przy czym, zwiększono dotacje dla organizacji pozarządowych realizujących zadania z zakresu rehabilitacji społecznej i zawodowej osób niepełnosprawnych, a zmniejszono wydatki związane z dofinansowaniem robót budowlanych służących rehabilitacji osób niepełnosprawnych;
- o 3,1% wzrosły środki przeznaczone na utrzymanie ośrodków adopcyjnych oraz prowadzenie Wojewódzkiego Banku Danych o sytuacji dzieci oczekujących na przysposobienie;
- z uwagi na zwiększony zakres realizacji projektów w ramach RPO WO na lata 2014-2020, a także w ramach POWER 2014-2020, o 21% wzrosły wydatki związane z bieżącym utrzymaniem Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej.

Tabela 10. Wydatki Samorządu Województwa Opolskiego w zakresie zadań pomocy społecznej oraz niektórych zadań z zakresu polityki społecznej w latach 2016-2018

Lp.	Rodzaj zadania	Zadania samorządu województwa w zakresie pomocy społecznej oraz niektórych zadań z zakresu polityki społecznej			
		2016 r.	2017 r.	2018 r.	Wzrost / spadek w 2018 r. 2017 r.=100%
		w tys. zł			
1	Rehabilitacja społeczna i zawodowa ze środków PFRON (dofinansowanie kosztów tworzenia i działania ZAZ, zlecenie zadań organizacjom pozarządowym, dofinansowanie robót budowlanych)	3 550	3 512	3 460	- 1,5%
2	Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie	15	30	46	+ 53,3%
3	Współpraca z organizacjami pozarządowymi	50	50	50	0
4	Koordinacja systemu zabezpieczenia społecznego (świadczenia rodzinne)	1 496	1 071	x*	x
5	Koordinacja systemu zabezpieczenia społecznego (świadczenia wychowawcze 500+)	350	925	x*	x
6	Ośrodki adopcyjne i WBD	885	880**	907	+ 3,1%
7	Projekty konkursowe (środki EFS, budżetu państwa i własne)	2 438	5 031	7 724	+ 53,5%
8	Utrzymanie ROPS	1 156	1 252	1 524	+ 21,7%
Razem		9 940	12 751	13 711	+ 7,5%

*od 1 stycznia 2018 r. zadanie zostało przekazane Wojewodzie Opolskiemu

**razem z kosztem utrzymania Katolickiego Ośrodka Opiekuńczo-Adopcyjnego w Opolu

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu.

3. Pomoc społeczna i inne zadania z zakresu polityki społecznej w woj. opolskim

3.1. Liczba osób i rodzin objętych pomocą i wsparciem⁵⁴

W 2018 r. z różnych form pomocy i wsparcia w woj. opolskim korzystało 55 401 osób i rodzin (o 4,6% mniej niż w 2017 r.), z tego:

- 29 034 osoby objęto środowiskową pomocą społeczną (w ośrodkach pomocy społecznej);
- 13 175 osób wsparły powiatowe centra pomocy rodzinie lub inne instytucje powiatowe (osoby z niepełnosprawnościami otrzymujące wsparcie ze środków PFRON, dzieci i młodzież umieszczona w pieczy zastępczej oraz osoby i rodziny objęte poradnictwem specjalistycznym, wsparciem w sytuacjach kryzysowych);
- 3 082 osoby to mieszkańcy domów pomocy społecznej;
- 1 544 seniorów korzystało z usług w dziennych domach pomocy;
- 727 osób z zaburzeniami psychicznymi korzystało z usług w środowiskowych domach samopomocy;
- 521 dzieci i młodzieży przebywało w placówkach opiekuńczo-wychowawczych;
- 7 318 osób korzystało z innych instytucji i ośrodków wsparcia (noclegowni, schronisk dla bezdomnych, mieszkań chronionych, klubów samopomocy, KIS-ów, CIS-ów, WTZ-ów i innych).

Ponadto – w sektorze komercyjnym funkcjonują placówki całodobowej opieki dla osób niepełnosprawnych, przewlekle chorych i w podeszłym wieku, których liczba od kilku lat systematycznie wzrasta. W 2018 r. było 19 placówek na 723 miejsc, tj. o 228 miejsc więcej niż w 2017 r. (wzrost o 46%)⁵⁵.

Tabela 11. Osoby i rodziny, którym udzielono wsparcia w woj. opolskim w latach 2016-2018 i 2019 r. (prognoza)*

Lp.	Wyszczególnienie	Liczba osób i rodzin, którym udzielono wsparcia w woj. opolskim				
		2016 r.	2017 r.	2018 r.	Wzrost/spadek w 2018r. 2017=100%	2019 r. (prognoza)
1	Ogółem, w tym	62 471	58 099	55 401	-4,6	55 605
2	ośrodkach pomocy społecznej	35 379	32 317	29 034	-10,2	29 120
3	powiatowych centrach pomocy rodzinie	13 434	12 757	13 175	+3,3	13 214
4	domach pomocy społecznej	3 088	3 092	3 082	-0,3	3 082
5	placówkach opiekuńczo-wychowawczych	542	532	521	-2,1	521
6	dziennych domach pomocy	1 476	1 510	1 544	+2,3	1 626
7	środowiskowych domach samopomocy	677	707	727	+2,8	732
8	innych ośrodkach wsparcia (schroniska, noclegownie, kluby samopomocy, KIS, CIS, WTZ, ZAZ i inne)	7 875	7 184	7 318	+1,9	7 310

* Szacunkową liczbę klientów w wybranych jednostkach organizacyjnych pomocy społecznej w 2019 r. ustalono na podstawie danych wskazanych przez gminy i powiaty w ocenach zasobów pomocy społecznej (prognoza na 2019 r.).

Źródło: Sprawozdanie MPIPS-03 z udzielonych świadczeń pomocy społecznej, pieniężnych, w naturze i usługach za 2016 r., 2017 r., 2018 r. oraz gminne i powiatowe oceny zasobów pomocy społecznej woj. opolskiego w latach 2016-2018.

W 2018 r. – w porównaniu do poprzedniego roku, liczba osób i rodzin, które otrzymały pomoc spadła o 4,6%, w tym:

⁵⁴ Bez rodzin objętych systemem świadczeń rodzinnych i świadczeń wychowawczych.

⁵⁵ Rejestr Wojewody Opolskiego – placówki zapewniające całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym, przewlekle chorych lub osobom w podeszłym wieku, stan na 8.04.2019 r.

- o prawie 10,2% spadła liczba osób korzystających z pomocy środowiskowej (OPS) – głównie w wyniku znaczącego spadku liczby osób bezrobotnych (o 13%);
- o 2,1% zmalała liczba dzieci umieszczonych w placówkach opiekuńczo-wychowawczych (w wyniku procesu deinstytucjonalizacji następuje stopniowe ograniczanie umieszczania dzieci w domach dziecka na rzecz kierowania ich do rodzinnej pieczy zastępczej),
- minimalnie (o 0,3%) zmalała liczba miejsc w domach pomocy społecznej (w wyniku standaryzacji placówek, ogólna liczba miejsc w DPS-ach zmniejszyła się o 10);
Wzrost liczby świadczeniobiorców odnotowano w zakresie:
- pomocy udzielanej w ramach rehabilitacji społecznej i zawodowej finansowanej ze środków PFRON - o 3,3%,
- osób starszych korzystających z dziennych domów pomocy – o 2,3%,
- osób objętych wsparciem środowiskowych domów samopomocy – o prawie 3%,
- osób z niepełnosprawnościami, przewlekłe chorych i w podeszłym wieku objętych opieką w placówkach całodobowych, których liczba wzrosła o prawie połowę (o 46%).

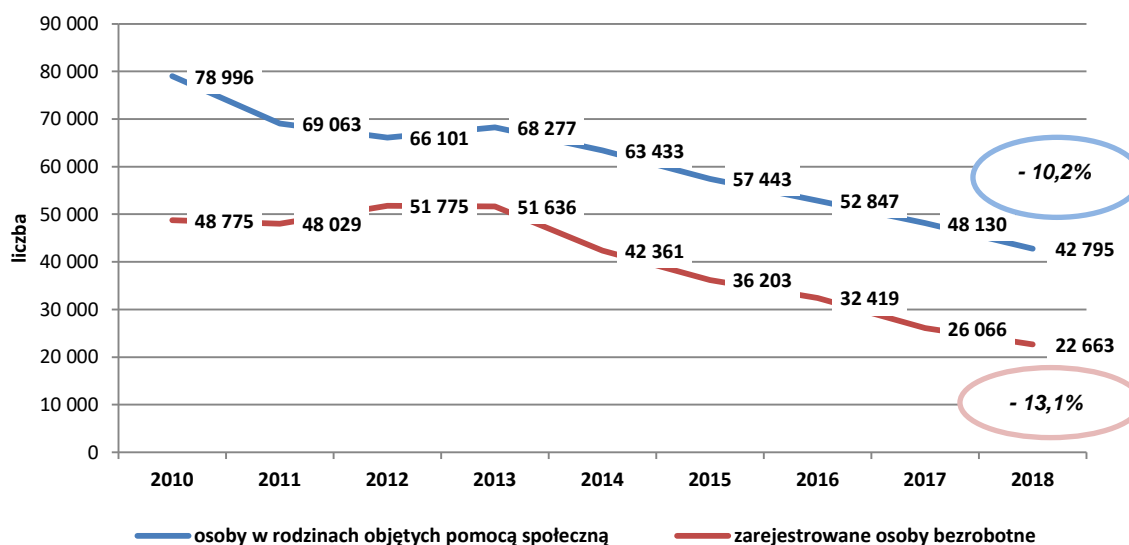
Według prognozy gmin i powiatów na 2019 r. liczba osób i rodzin objętych wsparciem będzie minimalnie większa tj. obejmować będzie 55 605 osób.

3.2. Klienci ośrodków pomocy społecznej

W 2018 r. w ośrodkach pomocy społecznej woj. opolskiego wsparciem objęto 29 034 świadczeniobiorców oraz 42 795 osób w ich rodzinach (o 10,2% mniej niż w 2017r.).

W latach 2010-2018 liczba osób i rodzin korzystających z pomocy społecznej systematycznie malała (łącznie o prawie 46%), głównie z powodu poprawiającej się sytuacji na opolskim rynku pracy i spadku liczby zarejestrowanych bezrobotnych (o 54%).

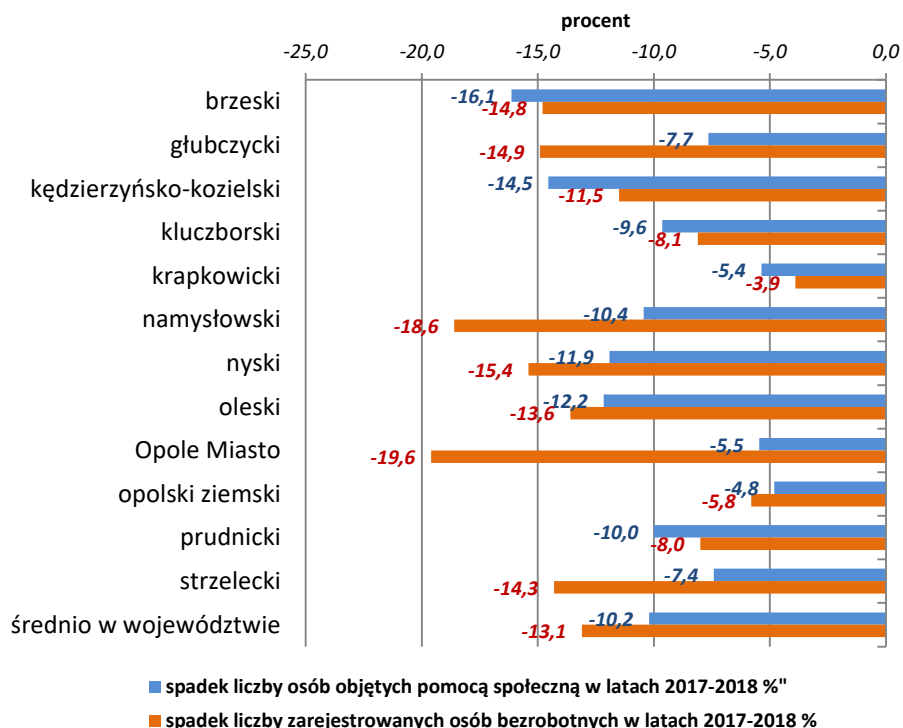
Wykres 21. Beneficjenci pomocy społecznej (osoby w rodzinach świadczeniobiorców) oraz zarejestrowani bezrobotni w woj. opolskim w latach 2010-2018

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu na podstawie Oceny zasobów pomocy społecznej województwa opolskiego (za lata 2010-2018) oraz analiz sytuacji na opolskim rynku pracy WUP w Opolu za lata 2010-2018.

W latach 2017-2018 liczba zarejestrowanych bezrobotnych zmniejszyła się z 26 066 osób do 22 663 (o 13,1%), w tym najwięcej w Opolu (-19,6%) oraz powiecie namysłowskim (-18,6%).

Wykres 22. Zmiana liczby zarejestrowanych bezrobotnych oraz klientów ośrodków pomocy społecznej w woj. opolskim w latach 2017-2018 (w %).

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu na podstawie oceny zasobów pomocy społecznej woj. opolskiego za lata 2017-2018 oraz analiz sytuacji na opolskim rynku pracy WUIP w Opolu za lata 2017- 2018 r.

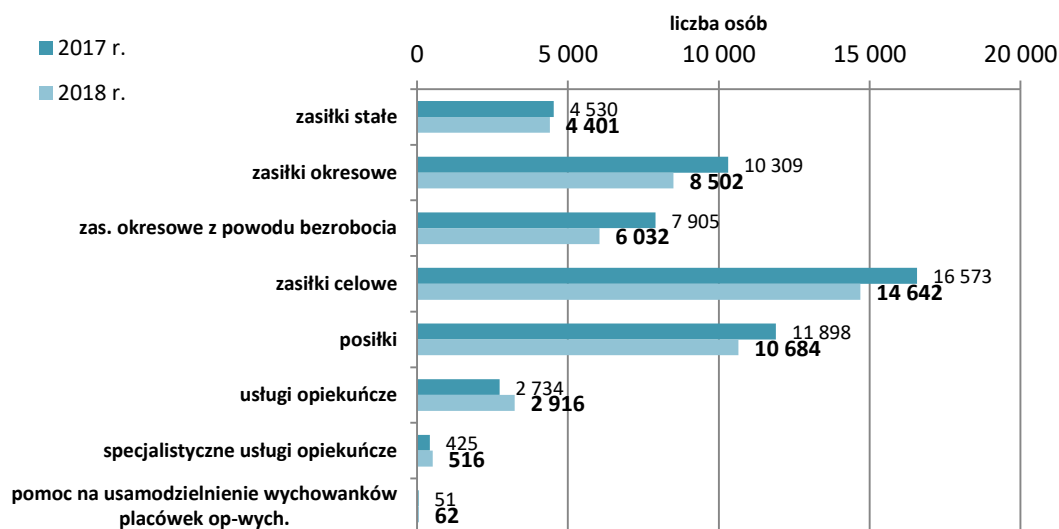
Spadek liczby beneficjentów pomocy społecznej był największy w powiatach: brzeskim (o 16,1%), kędzierzyńsko-kozielskim (o 14,5%) i oleskim (o 12,2%).

W latach 2017-2018 w strukturze świadczeniobiorców pomocy społecznej odnotowano:

- spadek liczby osób otrzymujących zasiłki okresowe – z 10 309 w 2017 r. do 8 502 (tj. o prawie 18%), w tym zwłaszcza zasiłki okresowe przyznane z powodu bezrobocia (z 7 905 do 6 032 osób, tj. o ponad 23%);
- spadek liczby osób korzystających z zasiłków celowych (o 11%) oraz liczby osób objętych pomocą w formie posiłku (o ponad 10%).

Natomiast wzrost liczby świadczeniobiorców odnotowano w zakresie realizacji usług opiekuńczych i specjalistycznych usług opiekuńczych, gdzie zakres pomocy wzrósł odpowiednio: o 6,7% i ponad 21%. Łącznie w 2018 r. usługami opiekuńczymi objęto prawie 3,4 tys. osób (2 916 „zwykłymi” usługami opiekuńczymi i 516 – specjalistycznymi usługami opiekuńczymi).

Wykres 23. Struktura świadczeniobiorców pomocy społecznej woj. opolskiego w latach 2017-2018

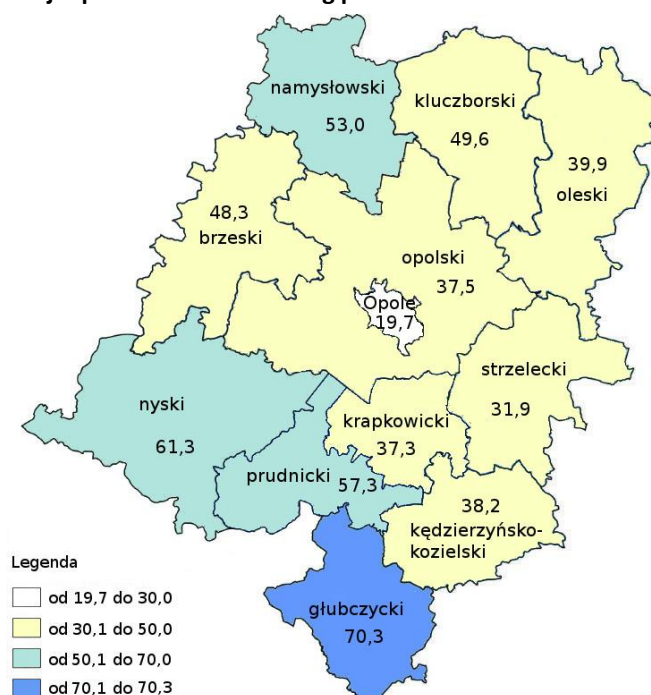

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu na podstawie *Sprawozdania MPiPS-03 z udzielonych świadczeń pomocy społecznej, pieniężnych w naturze i usługach* za lata 2017-2018.

Wskaźnik deprivacji lokalnej

W rodzinach świadczeniobiorców pomocy społecznej woj. opolskiego w 2018 r. było **42 795 osób**, a **wskaźnik deprivacji lokalnej** (liczby osób w rodzinach świadczeniobiorców na 1000 mieszkańców województwa) wyniósł **43,4** i wahał się od najniższego (**19,7**) w Mieście Opolu, do najwyższego (**70,3**) w powiecie głubczyckim.

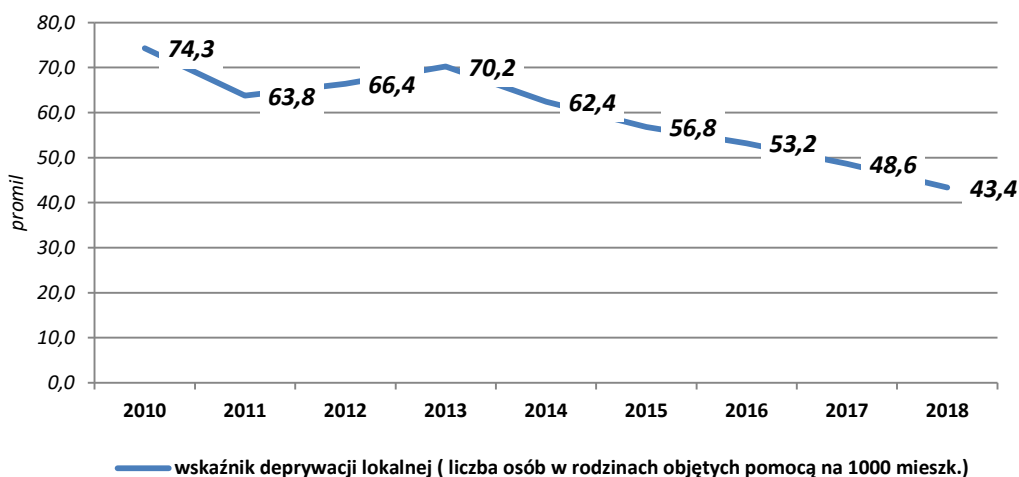
Mapa 6. Wskaźnik deprivacji lokalnej (liczba osób w rodzinach, którym przyznano świadczenie na każde 1 000 mieszkańców) w woj. opolskim w 2018 r. – wg powiatów

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu na podstawie gminnych ocen zasobów pomocy społecznej woj. opolskiego w 2018 r.

W latach 2010-2018 wskaźnik deprivacji lokalnej (liczba osób w rodzinach klientów na 1000 mieszkańców) zmalał z 74,3 w 2010 r. do 43,4 w 2018 r., tj. o prawie 31 pkt %.

Wykres 24. Wskaźnik deprivacji lokalnej w woj. opolskim w latach 2010-2018

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu na podstawie ocen zasobów pomocy społecznej woj. opolskiego w 2018 r.

3.3. Świadczeniobiorcy pomocy społecznej według powiatów woj. opolskiego

W 2018 r. na 100 mieszkańców województwa opolskiego przypadają 3 osoby (średnio 2,9), którym przyznano świadczenie pomocy społecznej. Wskaźnik ten wahał się od najwyższego w powiecie głubczyckim (4,8%) do najniższego w Opolu (1,6%). Podobnie jak w latach poprzednich - wysoki udział liczby osób objętych pomocą odnotowano również w powiatach: prudnickim (4,0%) i namysłowskim (3,8%), a niski w powiatach: krapkowickim (2,5%) i strzeleckim (2,2%), opolskim i oleskim (po 2,7%).

W latach 2017-2018 we wszystkich powiatach odnotowano spadek liczby świadczeniobiorców:

- największy w powiecie brzeskim (-16,1%) i kędzierzyńsko-kozielskim (-14,5%),
- najmniejszy w powiatach: opolskim (-4,8%), krapkowickim (-5,4%) i Opolu (-5,5%).

Tabela 12. Liczba osób i rodzin objętych pomocą ośrodków pomocy społecznej w woj. opolskim w latach 2017-2018 - wg powiatów

Powiaty	Klienci ośrodków pomocy społecznej w woj. opolskim					
	2016 r.	2017 r.	Wskaźnik liczby ludności w 2017 r. %	2018 r.	Wskaźnik liczby ludności w 2018 r. %	Wzrost / spadek liczby klientów w latach 2017-2018 (%)
brzeski	3 723	3 638	4,0	3 051	3,4	-16,1
głubczycki	2 811	2 391	5,2	2 208	4,8	-7,7
kędzierzyńsko-kozielski	3 605	2 971	3,1	2 539	2,7	-14,5
kluczborski	2 498	2 450	3,7	2 214	3,4	-9,6
krapkowicki	2 048	1 696	2,6	1 605	2,5	-5,4
namysłowski	2 032	1 802	4,2	1 614	3,8	-10,4
nyski	6 137	5 607	4,1	4 939	3,6	-11,9
oleski	2 000	1 974	3,0	1 734	2,7	-12,2
Opole Miasto	1 995	2 108	1,6	1 993	1,6	-5,5
opolski ziemski	3 942	3 449	2,8	3 283	2,7	-4,8
prudnicki	2 686	2 463	4,4	2 217	4,0	-10,0
strzelecki	1 902	1 768	2,4	1 637	2,2	-7,4
Razem z tego:	35 379	32 317	3,3	29 034	2,9	-10,2

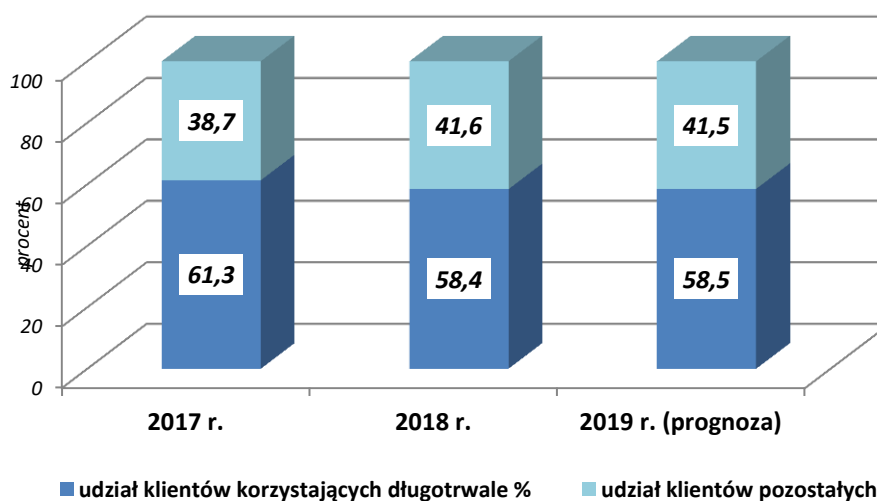
Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu na podstawie *Oceny zasobów pomocy społecznej woj. opolskiego w 2018 r.*

3.4. Klienci długotrwale korzystający z pomocy społecznej w 2018 r.

W 2018 r. odnotowano spadek liczby osób długotrwale korzystających z pomocy społecznej (w ciągu 36 miesięcy były zarejestrowane w systemie pomocy społecznej przez co najmniej 18 miesięcy) – z 19 796 do 16 956 świadczeniobiorców, tj. o 14,3%.

Odnotowano również spadek procentowego udziału osób długotrwale korzystających z pomocy – o prawie 3 p. proc. (z 61,3 do 58,4%).

Wykres 25. Udział klientów długotrwale korzystających z pomocy społecznej wśród wszystkich osób objętych świadczeniami pomocy społecznej w woj. opolskim w latach 2017-2019 (prognoza)

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu na podstawie ocen zasobów pomocy społecznej woj. opolskiego w 2018 r.

3.5. Koszt pomocy środowiskowej w latach 2017-2018

Całkowity koszt świadczeń udzielonych przez ośrodki pomocy społecznej w woj. opolskim w latach 2017-2018 uwzględnia:

1. świadczenia pieniężne (zasiłki stałe, zasiłki okresowe i zasiłki celowe);
2. świadczenia niepieniężne (posiłki, usługi opiekuńcze i specjalistyczne usługi opiekuńcze, udzielenie schronienia, ubrania, sprawienie pogrzebu oraz inne świadczenia rzeczowe, w tym pomoc na usamodzielnieniu wychowanków ośrodków wsparcia wskazanych w art. 88 ustawy o pomocy społecznej oraz pomoc dla uchodźców).

W 2018 r. koszt świadczeń pomocy społecznej w woj. opolskim, udzielonych przez gminy, wyniósł prawie 86 548 tys. zł, tj. o 7,6% mniej niż w 2017 r.

W 2018 r. – w stosunku do 2017 r., głównymi przyczynami spadku kosztu udzielonej pomocy były: zmniejszająca się liczba klientów pomocy społecznej (o 10,2%) oraz spadek wartości udzielonej pomocy pieniężnej, tj.:

- ✓ koszt zasiłków okresowych zmniejszył się o 18% (w tym o prawie 30% spadły środki własne gmin przeznaczone na ten cel);
- ✓ koszt zasiłków stałych spadł o 1,8%;
- ✓ koszt zasiłków celowych zmniejszył się o 3,2%.

Jednocześnie w badanym okresie nastąpił wzrost kosztu pomocy w formie usług opiekuńczych – łącznie o prawie 20%, w tym usług „zwykłych” - o 3,5% oraz specjalistycznych usług opiekuńczych - o ponad 21%.

Tabela 13. Koszt świadczeń udzielanych przez ośrodki pomocy społecznej woj. opolskiego w latach 2017-2018

Lp.	Wyszczególnienie	Koszt środowiskowej pomocy społecznej w zł		
		2017 r.	2018 r.	Wzrost/spadek w 2018 r. 2017=100%
1	Koszt pomocy środowiskowej – ogółem*, w tym:	93 622 349	86 547 884	92,4
2	zasiłki stałe	22 470 986	22 069 142	98,2
3	zasiłki okresowe, z tego:	24 321 794	19 933 854	82,0
4	<i>dotacja budżetu państwa</i>	<i>24 255 502</i>	<i>19 886 603</i>	82,0
5	<i>środki własne gminy</i>	<i>66 292</i>	<i>47 251</i>	71,3
6	zasiłki celowe	15 934 144	15 417 155	96,8
7	usługi opiekuńcze i specjalistyczne usługi dla osób z zaburzeniami psychicznymi	13 976 106	16 697 994	119,5
8	pozostałe świadczenia (posiłki, schronienie ,sprawienie pogrzebu, usamodzielnienie, inne)	16 919 319	12 429 739	73,5
9	Liczba świadczeniobiorców	32 317	29 034	89,8
10	Liczba mieszkańców**	990 069	986 506	99,6
11	Średnia - roczna wartość pomocy ogółem dla beneficjenta w zł (w.1 / w. 9)	2 897	2 981	102,9
12	Średnia - roczna wartość zasiłków pieniężnych w zł (w. 2+3+6 / w. 9)	1 941	1 978	101,9
13	Średnia roczna wartość pomocy w zł na 1 mieszkańca (w. 1 / w. 10)	95	88	92,8

* wartość pomocy uwzględnia zadania powiatu (pomoc na usamodzielnienie dla wychowanków instytucji wymienionych w art. 88 ustawy o pomocy społecznej oraz pomoc dla uchodźców).

** stan w grudniu 2017 r. oraz grudniu 2018 r.

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu na podstawie Sprawozdania MRPIPS-03 z udzielonych świadczeń pomocy społecznej - pieniężnych, w naturze i usługach w 2017 r. i 2018 r.

Średnia, roczna wartość pomocy przypadająca w 2018 r. na jednego świadczeniobiorcę wyniosła 2 981 zł (o 2,9% więcej niż w 2017 r.), co wynikało ze znaczącego (10-procentowego) spadku liczby uprawnionych do pomocy przy jednocześnie wzroście wydatków przeznaczonych na świadczenia niepieniężne, w tym szczególnie zwiększenie wydatków na realizację usług opiekuńczych oraz specjalistycznych usług opiekuńczych

Przeciętna, miesięczna wartość:

- ✓ zasiłku stałego wzrosła 503 zł w 2017 r. do 511 zł w 2018 r. (o 1,6 %);
- ✓ zasiłku okresowego – zmalała z 359 zł do 358 zł (spadek o 0,2%).

Natomiast w przypadku zasiłku celowego można ustalić jedynie wartość rocznej pomocy, która wzrosła z 942 zł w 2017 r. do 1 053 zł w 2018 r. tj. o 11,8%.

Tabela 14. Świadczenia pieniężne pomocy społecznej w woj. opolskim w latach 2017-2018

FORMY POMOCY PIENIĘŻNEJ	2017 r.	2018 r.	Wzrost/spadek w 2018 r. 2017 r.=100%
ZASIŁKI STAŁE			
liczba świadczeniobiorców	4 530	4 401	97,1
liczba świadczeń	44 694	43 185	96,6
koszt świadczeń w zł	22 470 986	22 069 142	98,2
średnia wartość 1 zasiłku	503	511	101,6
ZASIŁKI OKRESOWE			
liczba świadczeniobiorców	10 309	8 502	82,5
liczba świadczeń	67 824	55 659	82,1
koszt świadczeń w zł	24 321 794	19 933 854	82,0
średnia wartość 1 zasiłku	359	358	99,8
ZASIŁKI CELOWE			
liczba świadczeniobiorców	16 573	14 642	88,3
koszt świadczeń w zł	15 934 144	15 417 155	96,8
średnia-roczna wartość 1 zasiłku	942	1 053	111,8

Źródło: obliczenia własne ROPS w Opolu na podstawie Sprawozdań MRPIPS-03 z udzielonych świadczeń pomocy społecznej - pieniężnych, w naturze i usługach w 2017 r. i 2018 r.

W 2017 r. (brak danych ogólnopolskich za 2018 r.) - podobnie jak w latach poprzednich, woj. opolskie należało do czołówki województw kraju pod względem wartości pomocy społecznej na 1 beneficjenta - 2 897 zł (w Polsce średnio 2 598 zł)⁵⁶. W 2018 r. wartość tej pomocy wzrosła w woj. opolskim o 84 zł (do 2 981 zł). Natomiast wartość pomocy w 2017 r. przypadającej na 1 mieszkańca województwa wyniosła 95 zł. W 2018 r., w związku ze spadkiem ogólnego kosztu pomocy (o 7,6%), wynikającym ze zmniejszenia się liczby świadczeniobiorców, średnia wartość pomocy przypadająca na 1 mieszkańca zmalała z 95 zł do 88 zł.

W 2017 r. średnia wartość pomocy w kraju, przypadająca na:

- **jednego beneficjenta wynosiła 2 598 zł** (o 14% więcej niż w 2016 r.);
- **jednego mieszkańca 97 zł** (o 2 zł więcej niż w 2016 r.).

⁵⁶ Koszt pomocy uwzględnia również wydatki powiatów na usamodzielnienie wychowanków placówek opiekuńczych i wychowawczych wymienionych w art. 88 ustawy o pomocy społecznej, Zob. *Pomoc społeczna i opieka nad dzieckiem i rodziną w 2017 roku*, GUS, <http://zws.stat.gov.pl/karta-produktu/pomoc-spoeczna-i-opieka-nad-dzieckiem-i-rodzina-w-2017-r-355.html>. Korzystano także z danych zawartych w *Sprawozdaniu MPiPS-03 z udzielonych świadczeń pomocy społecznej - pieniężne, w usługach i naturze za I-XII 2017 i 2018 r.* (26.05.2019 r.).

3.6. Powody udzielania pomocy (ośrodki pomocy społecznej i powiatowe centra pomocy rodzinie)

Tabela 15. Powody udzielenia świadczeń z pomocy społecznej w latach 2017-2018

Lp.	Powody udzielonych świadczeń	Liczba osób w rodzinach, którym udzielono pomocy z powodu - Woj. opolskie w latach 2017-2018		
		2017 r.	2018 r.	Wzrost / spadek w 2018 r. 2017 r.=100%
1	ubóstwo	27 007	21 224	-21,4
2	bezrobocie	26 627	21 327	-19,9
3	niepełnosprawność	14 352	13 636	-5,0
4	długotrwała choroba	16 893	16 208	-4,1
5	bezradność w sprawach op.-wych.	11 102	9 844	-11,3
6	w tym: rodziny niepełne	5 455	4 831	-11,4
7	rodziny wielodzietne	2 919	2 634	-9,8
8	przemoc w rodzinie	1 723	1 164	-32,4
9	potrzeba ochrony macierzyństwa	8 553	7 942	-7,1
10	w tym wielodzietność	6 062	5 698	-6,0
11	alkoholizm	2 776	2 245	-19,1
12	narkomani	146	131	-10,3
13	bezdumność	1 330	1 257	-5,5
14	trudności w przyst. po opuszczeniu zakładu karnego	536	419	-21,8
15	zdarzenie losowe	438	476	8,7
16	klęska żywiołowa i ekologiczna	337	110	-67,4
17	sieroctwo	27	38	40,7
18	potrzeba ochrony ofiar handlu ludźmi	5	1	x

Źródło: oceny zasobów pomocy społecznej woj. opolskiego w 2017 r. oraz Sprawozdanie MRPiPS-03 z udzielonych świadczeń pomocy społecznej w 2018 r.

W 2018 r. – podobnie jak rok wcześniej, ogólny spadek liczby mieszkańców województwa objętych pomocą społeczną zdecydował o zmniejszeniu poszczególnych grup klientów, wyróżnionych ze względu na główny powód jej udzielania.

Nadal – najczęściej występującym powodem udzielania wsparcia było: ubóstwo (21,2 tys. osób w rodzinach) oraz bezrobocie (21,3 tys.), chociaż liczby te w porównaniu do 2017 r. zmalały odpowiednio o: 21,4% i 19,9%.

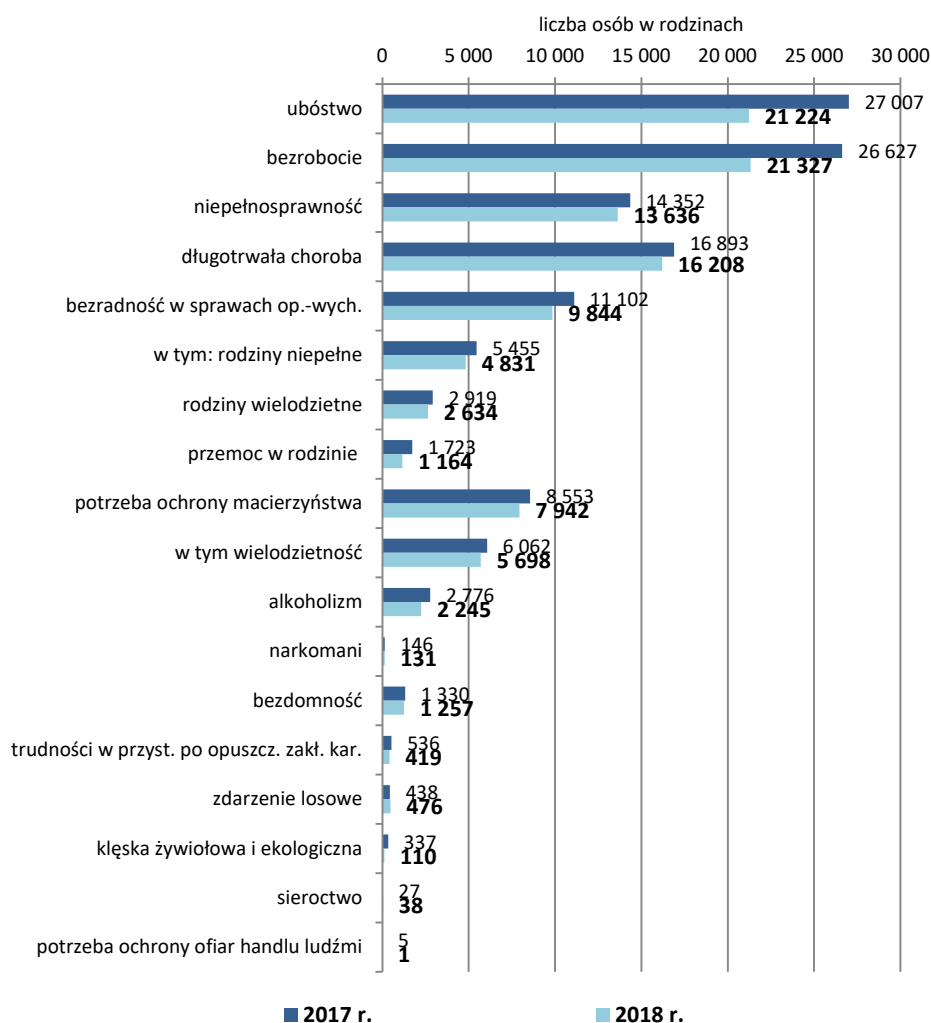
Ponadto – zmalały również grupy świadczeniobiorców, którym pomocy udzielono z powodu:

- przemocy w rodzinie – o 32,4%,
- trudności po opuszczeniu zakładu karnego – o 21,8%,
- klęski żywiołowej i ekologicznej – o 67,4%

Liczba osób w rodzinach świadczeniobiorców wzrosła jedynie w dwóch przypadkach:

- z powodu sieroctwa pomocą objęto 38 osób w rodzinach, tj. – o 40,7% więcej niż rok wcześniej,
- z powodu zdarzenia losowego – o 8,7%.

Wykres 26. Powody udzielenia pomocy społecznej w woj. opolskim w latach 2017-2018

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu na podstawie oceny zasobów pomocy społecznej woj. opolskiego w 2017 r. oraz Sprawozdania MRPIPS-03 z udzielonych świadczeń pomocy społecznej w 2018 r.

3.7. Formy pomocy – zadania gminy i powiatu

Tabela 16. Klienci pomocy społecznej wg form pomocy w latach 2017 – 2018 i w 2019 r. (prognoza)*

Wyszczególnienie	Klienci pomocy społecznej wg form pomocy			
	2017 r.	2018 r.	Wzrost / spadek w 2018 r. 2017 r. =100%	2019 r. (prognoza)
Ogółem (liczba klientów OPS)	32 317	29 034	-10,2	29 120
zasiłki stałe	4 530	4 401	-2,8	4 448
zasiłki okresowe	10 309	8 502	-17,5	8 656
zasiłki celowe	16 573	14 642	-11,7	14 730
posiłki	11 942	10 684	-10,5	10 788
usługi opiekuńcze	3 158	3 432	8,7	x
w tym dla osób z zaburzeniami psychicznymi	424	516	+21,7	x
odpłatność gmin za pobyt osób w DPS	2 008	2 066	+2,9	2 113
praca socjalna	22 447	20 612	-8,2	x
poradnictwo	3 985	4 293	+7,7	br. d.
interwencja kryzysowa	3 632	4 436	+22,1	br. d.
kontrakt socjalny	1 786	1 723	-3,5	1 857
program wychodzenia z bezdomności	47	br. d.	x	br. d.
indywidualny program zatrudnienia socjalnego	111	br. d.	x	br. d.
praca asystenta rodziny	1236	1169	-5,4	1184

*pozycje nie sumują się, ponieważ każda osoba może otrzymywać kilka form pomocy jednocześnie

Źródło: gminne i powiatowe oceny zasobów pomocy społecznej woj. opolskiego w 2018 r. oraz Sprawozdanie MRPiPS-03 z udzielonych świadczeń pomocy społecznej, pieniężnych w usługach i naturze za 2018 r.

W systemie pomocy społecznej utrzymuje się od wielu lat tendencja dominacji świadczeń pieniężnych nad niepieniężnymi. W 2018 r. – podobnie jak rok wcześniej, najczęściej udzielaną formą wsparcia był zasiłek celowy – otrzymało go 14 642 osoby (wprawdzie o prawie 11,7% mniej niż w 2017 r. jednak o wartości wyższej o ponad 100 zł). Podobnie często udzielano pomocy w formie posiłku, z którego skorzystały 10 684 osoby, (w tym 7 458 dzieci i młodzieży), jednak w tym przypadku również odnotowano duży spadek liczby świadczeniobiorców o prawie 11%.

W 2018 r. – w porównaniu do 2017 r., wzrosła liczba osób objętych:

- usługami opiekuńczymi – ogółem o 8,7% (w tym: liczba osób wykazujących zaburzenia psychiczne korzystających ze specjalistycznych usług opiekuńczych wzrosła o 21,7%);
- poradnictwem – o 7,7%;
- wsparciem w sytuacjach kryzysowych – o ponad 22%.

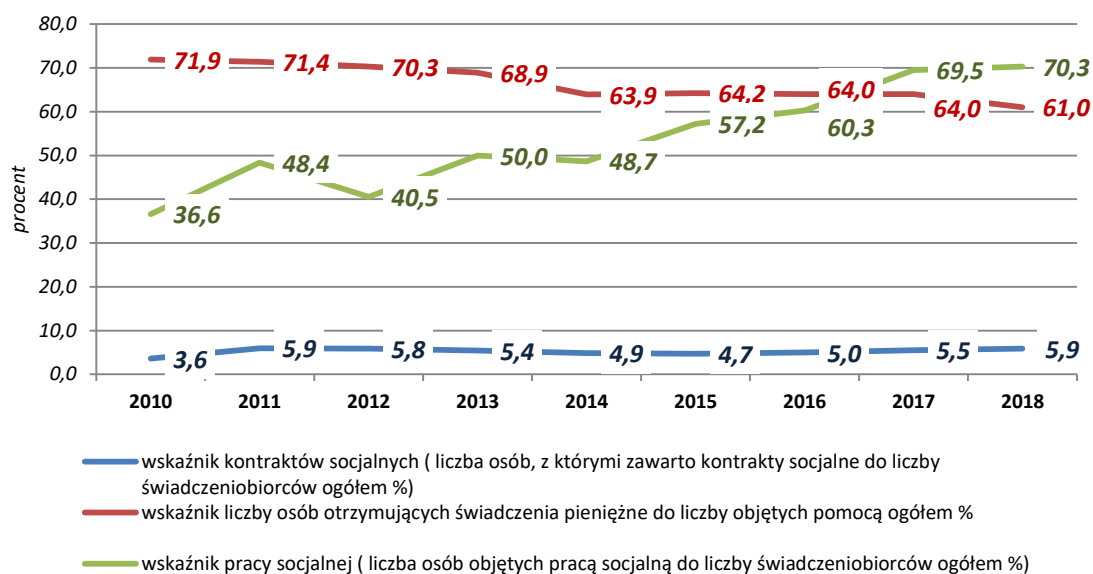
Z uwagi na znaczny spadek ogólnej liczby klientów pomocy społecznej, w 2018 r. zmniejszyła się pomoc w formie kontraktu socjalnego, który zawarto z 1 723 osobami, tj. o 3,5% mniej niż w 2017 r.

W latach 2010-2018:

- liczba osób objętych kontraktem socjalnym systematycznie wzrastała, choć w omawianym okresie odsetek osób objętych tą formą wsparcia był znikomy – niecałe 6%;
- korzystanie zmieniała się relacja między świadczeniami pieniężnymi a niepieniężnymi – w 2018 r. odnotowano spadek o 3 p. proc. liczby osób otrzymujących świadczenia pieniężne, a w latach 2010-2018 udział świadczeniobiorców otrzymujących zasiłki pieniężne zmalał z prawie 72% do 61%;

→ w 2018 r. pracą socjalną objęto 20 602 osoby, tj. ponad 70% wszystkich świadczeniobiorców i był to wzrost o 0,8 p. proc. w stosunku do 2017 r., ale prawie dwukrotnie więcej niż w 2010 r.

Wykres 27. Udział procentowy klientów pomocy społecznej otrzymujących świadczenia pieniężne, objętych pracą socjalną i kontraktem socjalnym w woj. opolskim w latach 2010-2017

Źródło: gminne oceny zasobów pomocy społecznej woj. opolskiego w 2018 r. oraz Sprawozdanie MRPIPS-03 z udzielonych świadczeń pomocy społecznej, pieniężnych w usługach i naturze za 2018 r.

3.8. Realizacja ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej

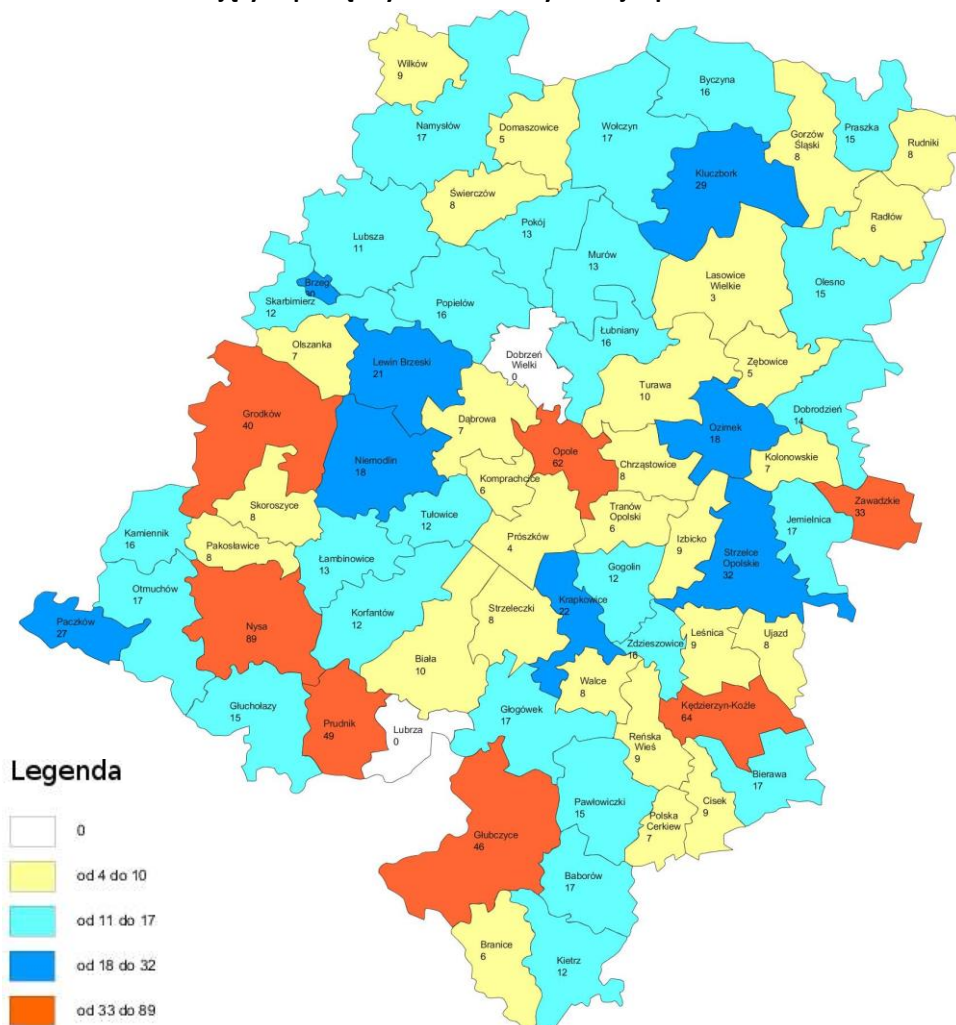
3.8.1. Asystenci rodziny

W 2018 r. prawie bez zmian pozostała liczba zatrudnionych asystentów rodziny. **W 69 gminach** (o 1 więcej niż w 2017 r.) **zatrudnianych było ogółem 98 asystentów** – o 1 zatrudnionego więcej niż rok wcześniej, w tym – **w latach 2016-2018 - zatrudniono 18 asystentów w ramach RPO WO 2014-2020 (projekt *Blżej rodziny i dziecka*)**.

W porównaniu do 2015 r., *zatrudnienie asystentów rodziny* wzrosło o 12,6%, a od początku działania systemu wspierania rodziny i pieczy zastępczej liczba asystentów rodziny wzrosła z 33 do 98, tj. prawie 3-krotnie.

Asystenci rodziny mieli pod opieką 1 169 rodzin (o 5,4% mniej niż w 2017 r.). Na 1 asystenta przypadało średnio 12 rodzin. Od początku działania systemu (2012 r.), liczba rodzin korzystających z pracy asystentów rodziny wzrosła 3,8-krotnie (z 306 w 2012 r. do 1 169 w 2018 r.).

Mapa 7. Liczba rodzin objętych pracą asystenta rodziny w woj. opolskim w 2018 r.

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu na podstawie gminnych oceny zasobów pomocy społecznej woj. opolskiego w 2018 r.

Najwięcej rodzin objętych pracą asystenta rodziny występuje w gminach miejskich i miejsko-wiejskich (w Nysie – 89, Kędzierzynie-Koźlu – 64, Opolu – 62, a także Prudniku - 49, Głubczycach – 46 i Grodkowie - 40). Wysokie wskaźniki liczby rodzin przypadających na 1 asystenta rodziny odnotowano również w: Zawadzkim, Strzelcach Opolskich, Brzegu, Kluczborku, Paczkowie, Krapkowicach i Lewinie Brzeskim (21-33 rodziny). W pozostałych gminach na asystenta rodziny przypadało od 18 rodzin w Ozimku i Niemodlinie do 3 rodzin w Lasowicach Wielkich.

W 2018 r. w 2 gminach w woj. opolskim (Dobrzeń Wielki, Lubrza) brak było zatrudnionych asystentów rodziny (w latach 2015-2017 były 3 takie gminy).

3.8.2. Placówki wsparcia dziennego

W 2018 r. w wyniku działania projektu realizowanego przez ROPS w Opolu pn. **Blżej rodziny i dziecka**, zwiększyła się liczba miejsc w placówkach wsparcia dziennego dla dzieci z rodzin przeżywających trudności opiekuńczo-wychowawcze. Utworzono 2 nowe placówki – w Dąbrowie i Zawadzkim (po 15 miejsc każda). Ponadto w wyniku zwiększenia liczby miejsc w pozostałych

jednostkach, na koniec 2018 r. w województwie opolskim było 40 placówek wsparcia dziennego na ogółem 934 miejsca, tj. o prawie 15% więcej niż w 2017 r. , z tego było:

- 16 placówek opiekuńczych;
- 9 specjalistycznych;
- 15 w formie pracy podwórkowej.

W 2018 r. z placówek wsparcia dziennego przeciętnie korzystało 769 dzieci, tj. o prawie 12% więcej niż w 2017 r.

Tabela 17. Placówki wsparcia dziennego w woj. opolskim w 2018 r.

Lp.	Powiat	Gmina	Liczba jednostek	Liczba miejsc w placówce wsparcia dziennego	Przeciętna liczba korzystających dzieci
1	brzeski	Brzeg	1	15	15
2		Lewin Brzeski	1	60	60
3		Branice	1	30	30
4	Kędzierzyńsko-kozielski	Kędzierzyn-Koźle	4	146	109
5	krupkowski	Zdzieszowice	1	15	10
6	kluczborski	Kluczbork	2	50	36
7	namysłowski	Pokój	7	105	105
8	nyski	Głuchołazy	2	60	51
9		Nysa	1	30	67
10		Paczków	1	15	15
11	opolski	Niemodlin	1	30	30
12		Komprachcice	1	53	17
13		Dąbrowa	1	15	15
14	Opole Miasto	Opole	14	280	194
15	prudnicki	Prudnik	1	15	12
16	strzelecki	Zawadzkie	1	15	3
Razem			40	934	769

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu na podstawie gminnych ocen zasobów pomocy społecznej woj. opolskiego w 2018 r.

Łącznie w latach 2016-2018 – w efekcie działań projektu ***Blżej rodziny i dziecka*** w systemie wspierania rodziny zwiększono zakres usług społecznych dla rodzin problemowych, w formie asysty rodzinnej, specjalistycznego poradnictwa, usług wspierających, edukacyjnych, rekreacyjnych, integracyjnych w placówkach wsparcia dziennego, tj.:

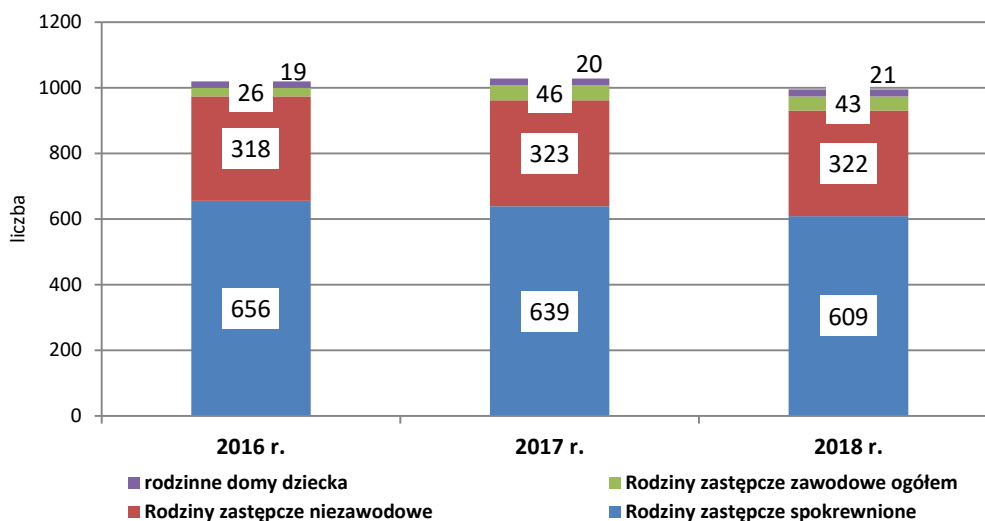
- zatrudniono 18 asystentów rodziny oraz 3 koordynatorów pieczy zastępczej,
- powstało 11 nowych placówek wsparcia dziennego na 157 miejsc (w 2019 r. powstaną kolejne placówki oraz rodzinny dom dziecka);
- usługami wsparcia rodziny objęto łącznie 1 294 osoby (turnusy kolonijne, szkolenia dla rodziców, kadry placówek, imprezy integrujące, kampanie informacyjno-świadomościowe).

3.8.3. Rodzinna piecza zastępcza

W 2018 r. liczba podmiotów rodzinnej pieczy zastępczej obejmowała 995 podmiotów, tj. o 33 mniej niż w 2017 r. (o 3,2%), z tego było:

- 609 rodzin zastępczych spokrewnionych z dzieckiem (639 w 2017 r.);
- 322 rodziny niezawodowe (323 w 2017 r.);
- 43 rodziny zastępcze zawodowe (o 3 mniej niż w 2017 r.), z tego:
 - ✓ 30 „zwykłych” zawodowych rodzin zastępczych;
 - ✓ 9 rodzin pełniących funkcję pogotowia rodzinnego;
 - ✓ 4 rodziny specjalistyczne (wychowujące niepełnosprawne dzieci);
- 21 rodzinnych domów dziecka (o 1 dom więcej niż w 2017 r.).

Wykres 28. Struktura podmiotów rodzinnej pieczy zastępczej w woj. opolskim w latach 2016-2018

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu na podstawie informacji przekazanych telefonicznie przez PCPR-y w maju 2018 r.

- W 2018 r. – w porównywaniu do 2017 r., w strukturze rodzinnych form pieczy zastępczej:
- prawie nie zmieniła się liczba rodzin niezawodowych (w 2018 r. było ich 322 – o 1 mniej niż rok wcześniej);
 - o 4,7% zmalała liczba rodzin spokrewnionych z dzieckiem (o 30 rodzin);
 - bez zmian pozostała liczba rodzin zawodowych specjalistycznych (4) oraz pełniących funkcję pogotowia rodzinnego (9);
 - o 1 wzrosła liczba rodzinnych domów dziecka.

Tabela 18. Podmioty pieczy zastępczej w woj. opolskim w latach 2012-2018

Lp.	Podmioty pieczy zastępczej	Podmioty rodzinnej pieczy zastępczej w woj. opolskim							Wzrost / spadek w 2018 r. 2017 r. =100%	Wzrost / spadek w 2018 r. 2012 r. =100%
		2012 r.	2013 r.	2014 r.	2015 r.	2016 r.	2017 r.	2018 r.		
1	Razem	1 159	1 143	1 102	1 019	1 019	1 028	995	-3,2	-14,2
2	Rodziny zastępcze spokrewnione	769	737	691	638	656	639	609	-4,7	-20,8
3	Rodziny zastępcze niezawodowe	352	357	357	324	318	323	323	0,0	-8,2
4	Rodziny zastępcze zawodowe ogółem z tego:	31	32	36	38	26	46	43	-6,5	+38,7
5	rodziny zastępcze zawodowe „zwykłe”	19	19	24	25	13	33	30	-9,1	+57,9
6	rodziny zastępcze pełniące funkcję pogotowia rodzinnego	10	10	10	9	9	9	9	X	-10,0
7	rodziny zastępcze specjalistyczne	2	3	2	4	4	4	4	X	+100,0
8	rodzinne domy dziecka	7	17	18	19	19	20	21	+5,0	+200,0

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu na podstawie gminnych ocen zasobów pomocy społecznej woj. opolskiego w latach 2012-2018.

Natomiast analiza danych w latach 2012-2018 (podobnie jak w latach poprzednich), wskazuje na spadek ogólnej liczby podmiotów rodzinnej pieczy zastępczej – o 14,2%, w tym:

- o 21% zmalała liczba rodzin spokrewnionych z dzieckiem,
- 3-krotnie wzrosła liczba rodzinnych domów dziecka (z 7 do 21);
- o 38,7% wzrosła liczba zastępczych rodzin zawodowych (z 31 do 43), przy czym o 2 wzrosła liczba specjalistycznych rodzin zawodowych, a o 11 wzrosła liczba „zwykłych” rodzin zawodowych.

W 2018 r. – w porównaniu do 2012 roku, liczba rodzin zastępczych wzrosła jedynie w powiecie głubczyckim (o 15%), a w pozostałych powiatach zmalała, w tym najbardziej w powiatach: oleskim (o 37%), kędzierzyńsko-kozielskim i strzeleckim (po 29%).

Tabela 19. Podmioty rodzinnej pieczy zastępczej w powiatach woj. opolskiego w latach 2012- 2018

Powiat	Podmioty rodzinnej pieczy zastępczej w woj. opolskim							Wzrost / spadek w 2018 r. 2012 r.=100%
	2012 r.	2013 r.	2014 r.	2015 r.	2016 r.	2017 r.	2018 r.	
brzeski	107	101	98	99	107	108	95	88
głubczycki	57	64	60	56	57	60	66	115
kędzierzyńsko-kozielski	166	167	158	115	137	136	119	71
kluczborski	90	85	82	80	76	76	84	93
krapkowicki	80	81	75	73	69	69	68	85
namysłowski	41	51	49	46	43	43	33	80
nyski	126	121	123	122	104	105	119	94
oleski	58	52	45	39	34	35	37	63
Opole Miasto	128	139	127	119	119	119	121	94
opolski ziemski	121	112	110	114	105	105	107	88
prudnicki	102	93	91	88	102	102	87	85
strzelecki	83	77	84	68	66	66	59	71
razem woj.	1 159	1 143	1 102	1 019	1 019	1 019	995	85

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu na podstawie informacji przekazanych telefonicznie przez powiatowe centra pomocy rodzinie woj. opolskiego w 2019 r.

3.8.4. Instytucjonalna piecza zastępcza

W 2018 r. – podobnie jak w roku poprzednim, w woj. opolskim były 23 placówki opiekuńczo-wychowawcze. Liczba miejsc zmalała o 11 i na koniec 2018 r. wynosiła 521.

Średnio na 10 tys. dzieci i młodzieży w wieku do 17 lat przypadało w województwie 33,1 miejsca w placówkach opiekuńczo-wychowawczych, przy czym:

- najwięcej w powiatach: brzeskim (63,4), głubczyckim (61,1) i kluczborskim (54,8);
- najmniej w powiatach kędzierzyńsko-kozielskim (20,8) i oleskim (24,1);
- domy dziecka nie występują w dwóch powiatach: krapkowickim i strzeleckim (w powiecie krapkowickim występuje największa w województwie liczba rodzinnych domów dziecka).

Wykres 29. Wskaźnik liczby miejsc w placówkach opiekuńczo-wychowawczych na 10 tys. mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym wg powiatów woj. opolskiego w 2018 r.

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu na podstawie Rejestru Wojewody Opolskiego w zakresie placówek opiekuńczo-wychowawczych (stan w dniu 24 kwietnia 2018 r.), oraz danych GUS za 2018 r..

3.8.5. Dzieci w pieczy zastępczej

Tabela 20. Liczba dzieci w pieczy zastępczej w woj. opolskim w latach 2012-2018

Wyszczególnienie	Dzieci w pieczy zastępczej							Wzrost / spadek w 2018 r. 2017 r.=100%	Wzrost / spadek w 2018 r. 2012 r.=100%
	2012 r.	2013 r.	2014 r.	2015 r.	2016 r.	2017 r.	2018 r.		
w rodzinach zastępczych spokrewnionych	996	984	886	801	818	792	760	-4,0%	-23,7%
w rodzinach zastępczych niezawodowych	495	489	494	434	423	422	447	+5,9%	-9,7%
w rodzinach zastępczych zawodowych	152	144	149	139	125	142	145	+2,1%	-4,6%
w rodzinnych domach dziecka	39	114	123	127	127	118	123	+4,2%	+215,4%
w placówkach opiekuńczo-wychowawczych (miejsca)	546	526	514	528	542	532	521	-2,1%	-4,6%
Razem	2 228	2 257	2 166	2 029	2 118	2 006	1 996	-0,5%	-10,4%

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu na podstawie powiatowych ocen zasobów pomocy społecznej woj. opolskiego w latach 2012-2018.

W 2018 r. w systemie pieczy zastępczej umieszczonych było 1 996 dzieci (o 10 dzieci mniej niż w 2017 r., tj. o 0,5%).

Od początku działania systemu pieczy zastępczej, tj. od 2012 r., liczba umieszczonych w nim dzieci systematycznie maleje. Jest to w dużym stopniu efekt działań profilaktycznych, prowadzonych przez ośrodki pomocy społecznej w formie wsparcia asystentów rodziny oraz działalności placówek wsparcia dziennego. Coraz więcej dzieci może pozostać w swoich rodzinach naturalnych, które objęte zostają wsparciem asystentów rodziny oraz usługami realizowanymi w placówkach wsparcia dziennego, dzięki czemu możliwe jest ograniczenie konieczności umieszczania dzieci w pieczy zastępczej.

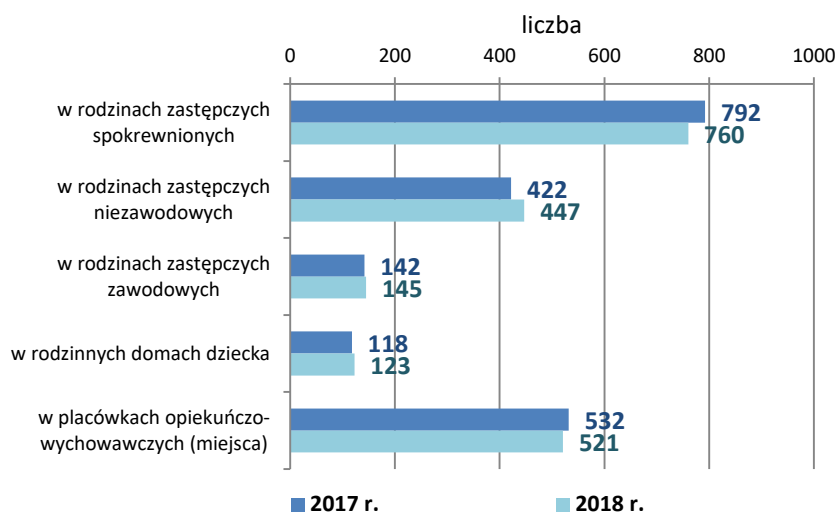
W latach 2012-2017 liczba dzieci umieszczonych w systemie zmalała o 10,4%, w tym:

- w rodzinach spokrewnionych z dzieckiem – o prawie 24%,
- w rodzinach niezawodowych – o prawie 10%,
- w rodzinach zawodowych – o niecałe 5%,
- podobnie - o prawie 5% spadła liczba dzieci w placówkach opiekuńczo-wychowawczych,

Natomiast ponad 3-krotnie wzrosła liczba dzieci umieszczonych w rodzinnych domach dziecka – podmiotach, które w formie zdeinstytucjonalizowanej zapewniają obecnie najlepszą formę pieczy zastępczej dzieciom pozbawionym opieki rodziny biologicznej.

W 2018 r. odnotowano po raz kolejny wzrost liczby dzieci umieszczanych w rodzinach zawodowych lub rodzinnych domach dziecka, i jednocześnie spadek liczby dzieci przebywających w rodzinach w spokrewnionych z dzieckiem, mimo to liczba dzieci w rodzinach spokrewnionych jest prawie 3-krotnie większa (760), niż liczba dzieci przebywających w rodzinach zawodowych i rodzinnych domach dziecka (268).

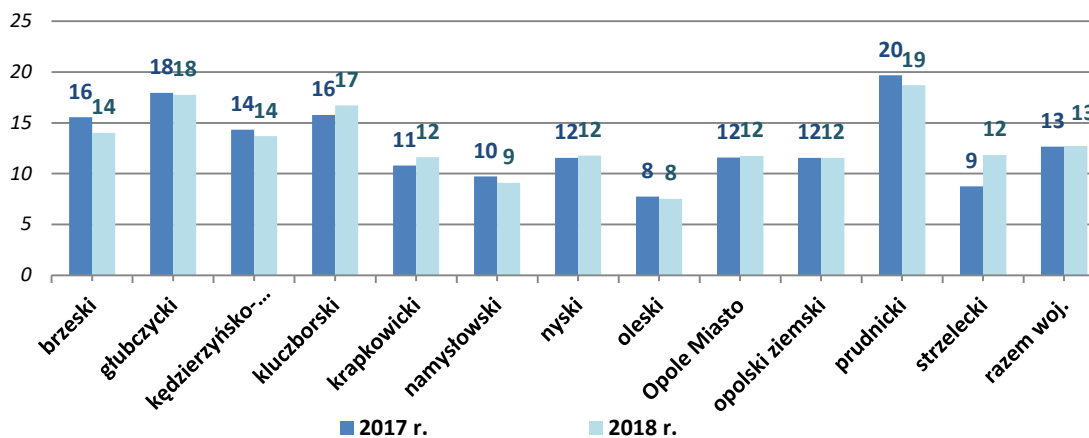
Wykres 30. Dzieci w podmiotach pieczy zastępczej w woj. opolskim w latach 2017-2018

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu na podstawie gminnych ocen zasobów pomocy społecznej województwa opolskiego w 2017 r. i 2018 r.

Podobnie jak w roku poprzednim, w 2018 r. **średnio na 1000 mieszkańców woj. opolskiego w wieku do 17 lat przypadało 13 dzieci i młodzieży umieszczonej w pieczy zastępczej.** Wartość tego wskaźnika wahała się od 19 w powiecie prudnickim do 8 w powiecie oleskim. Niskie wskaźniki odnotowano również w powiatach strzeleckim i opolskim ziemskim (12), namysłowskim (9), natomiast wysokie w powiatach: głubczyckim (18) i kluczborskim (17).

Wykres 31. Liczba dzieci w pieczy zastępczej na 1000 ludności w wieku przedprodukcyjnym w woj. opolskim w 2017 r. i 2018 r. wg powiatów

liczba ludności w wieku przedprodukcyjnym wg stanu na 31.12. 2017 r. oraz 31.12.2018 r.(BDL)

Źródło: obliczenia własne ROPS w Opolu na podstawie informacji przekazanych telefonicznie przez powiatowe centra pomocy rodzinie oraz danych oceny zasobów pomocy społecznej w 2018 r. (formie prezentacji PDF), a także danych GUS.

W latach 2012-2018, w systemie wspierania rodziny i pieczy zastępczej.:

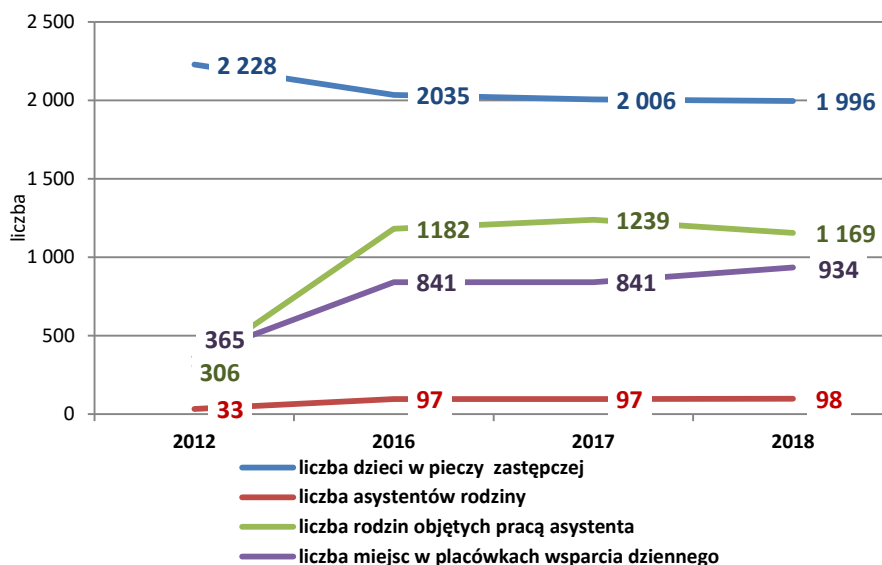
- liczba podmiotów rodzinnej pieczy zastępczej spadła o 14%, w tym najbardziej liczba rodzin spokrewnionych z dzieckiem (o 21%),
- wzrosła liczba rodzin zawodowych – o 39%, a **liczba rodzinnych domów dziecka zwiększyła się 3-krotnie** (o 200%),
- **prawie 3-krotnie wzrosła liczba asystentów rodziny** (o 197%) i **3,8-krotnie liczba rodzin korzystających z ich pomocy** (o 282%),
- wzrosła również liczba **placówek wsparcia dziennego**, a **liczba miejsc zwiększyła się o 156%**.

Tabela 21. System wspierania rodziny i pieczy zastępczej w woj. opolskim w latach 2012-2018

Lp.	Wyszczególnienie	Piecza zastępcza w latach 2012-2017							Wzrost / spadek w 2018 r. 2012 r.=100%
		2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	
1	liczba podmiotów rodzinnej pieczy zastępczej	1 159	1 143	1 102	1 019	1019	1028	995	-14
2	liczba rodzin zastępczych spokrewnionych	769	737	691	638	656	639	609	-21
3	liczba rodzin zastępczych niezawodowych	352	357	357	324	318	323	322	-9
4	liczba rodzin zastępczych zawodowych	31	32	36	38	26	46	43	+39
5	liczba rodzinnych domów dziecka	7	17	18	19	19	20	21	+200
6	liczba miejsc w placówkach opiekuńczo-wychowawczych	546	526	514	526	542	532	521	-5
7	liczba dzieci w pieczy zastępczej	2 228	2 257	2 166	2 029	2035	2 006	1 996	-10
8	liczba asystentów rodziny	33	56	68	87	97	97	98	+197
9	liczba rodzin objętych pracą asystenta	306	648	809	963	1182	1239	1 169	+282
10	liczba miejsc w placówkach wsparcia dziennego	365	760	684	672	841	841	934	+156

Źródło: gminne i powiatowe oceny zasobów pomocy społecznej woj. opolskiego (w latach 2012- 2018).

Wykres 32. System wspierania rodziny i pieczy zastępczej w woj. opolskim w 2012 r. i w latach 2016-2018

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu na podstawie gminnych ocen zasobów pomocy społecznej woj. opolskiego w latach 2012-2018.

3.8.6. Organizatorzy i koordynatorzy pieczy zastępczej

W województwie opolskim funkcję organizatorów pieczy zastępczej w każdym powiecie pełnią powiatowe centra pomocy rodzinie, w których zatrudnieni zostali koordynatorzy pieczy zastępczej. W 2018 r. pcp-r-y zatrudniały 39 koordynatorów pieczy zastępczej (w tym 3 koordynatorów zatrudniono w ramach projektu „*Bliżej rodziny i dziecka*”), opiekujących się 749 rodzinami zastępczymi. Na jednego koordynatora przypadało średnio 19 rodzin zastępczych lub rodzinnych domów dziecka, o 10 mniej niż rok wcześniej.

3.8.7. Usamodzielnieni wychowankowie pieczy zastępczej oraz innych ośrodków wychowawczych, o których mowa w art. 88 ustawy o pomocy społecznej⁵⁷

W 2018 r. w woj. opolskim w ramach systemu wspierania rodziny i pieczy zastępczej proces usamodzielnienia rozpoczęło 358 wychowanków⁵⁸, z tego:

- ok. 200 młodzi opuszczającej rodzinne formy pieczy zastępczej;
- 120 osób opuszczających placówki opiekuńczo-wychowawcze;
- 38 osób opuszczających inne ośrodki wychowawcze, o których mowa w art. 88 ust.1 ustawy o pomocy społecznej.

Koszt pomocy na usamodzielnienie wychowanków, finansowany przez powiaty województwa opolskiego, wyniósł **2 772 tys. zł**⁵⁹ (o 7% więcej niż w 2017 r.), z tego koszt pomocy:

⁵⁷ Osoby pełnoletnie opuszczające dom pomocy społecznej dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie, dom dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży oraz schronisko dla nieletnich, zakład poprawczy, specjalny ośrodek szkolno-wychowawczy, specjalny ośrodek wychowawczy, młodzieżowy ośrodek socjoterapii zapewniający całodobową opiekę i młodzieżowy ośrodek wychowawczy.

⁵⁸ Dane szacunkowe uzyskane z powiatowych centrów pomocy rodzinie (telefonicznie).

- pieniędzy na usamodzielnienie to 560 tys. zł,
- na kontynuowanie nauki – 2 075 tys. zł,
- na zagospodarowanie w formie rzeczowej – 137 tys. zł.

Średnia wartość pomocy przypadająca na 1 osobę usamodzielniającą się wyniosła w 2018 r. 7 743 zł.

3.9. Formy pomocy i wsparcia dla osób starszych i niepełnosprawnych

3.9.1. Domy pomocy społecznej

W 2018 r. w województwie opolskim funkcjonowało 29 placówek stacjonarnych pomocy społecznej, w których były 3 082 miejsca, z tego:

- 4 domy dla osób w podeszłym wieku na 192 miejsca;
- 11 domów dla osób w podeszłym wieku i somatycznie chorych i/lub niepełnosprawnych fizycznie na 1 047 miejsc;
- 3 domy dla przewlekle psychicznie chorych na 841 miejsc,
- 5 domów dla dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie na 479 miejsc,
- 6 domów dla dzieci i młodzieży oraz dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie na 523 miejsca⁶⁰.

W porównaniu do 2017 r. liczb placówek nie zmieniła się, natomiast:

- w wyniku standaryzacji placówek stacjonarnych - zmalała liczba miejsc w Domu Pomocy Społecznej dla osób w podeszłym wieku i przewlekle chorych somatycznie w Kluczborku (z 95 do 76 miejsc, tj. o 19)⁶¹,
- wzrosła liczba miejsc w DPS w Prószkowie – o 7 miejsc dla osób przewlekle chorych somatycznie,
- wzrosła liczba miejsc w DPS dla przewlekle chorych psychicznie w Nysie – o 2 miejsca (z 63 do 65).

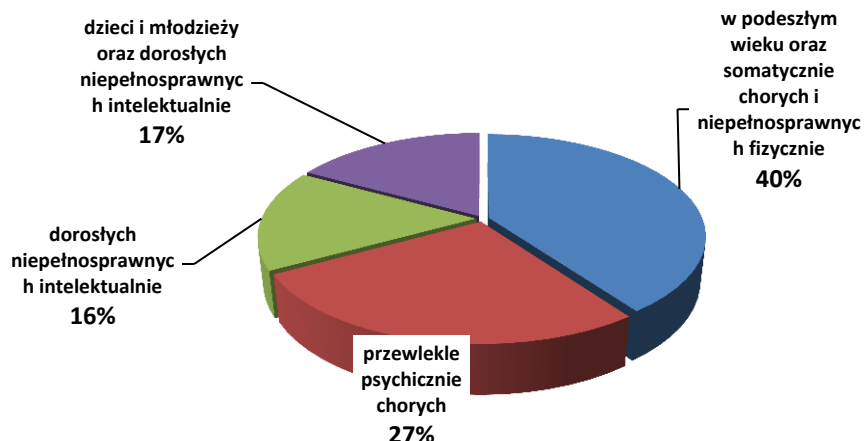
Łącznie liczba miejsc zmalała o 10 – z 3 092 do 3 082.

⁵⁹ Koszt świadczeń obliczony na podstawie *Sprawozdania rzeczowo-finansowego z realizacji przez powiaty zadań innych niż realizacja dodatku wychowawczego za kres 1.01.2018-30.06.2018 oraz 1.07.2018 – 31.12.2018.* (przekazane elektronicznie 21.05.2019)

⁶⁰ Na 29 placówek stacjonarnych pomocy społecznej (domów pomocy społecznej) w 2018 r. 28 jest prowadzonych przez powiat lub na zlecenie powiatu przez inny podmiot (III sektor), 1 prowadzi gmina (Gogolin).

⁶¹ Decyzja Wojewody Opolskiego nr 12/2018 z 23.04.2018 r.

Wykres 33. Domy pomocy społecznej woj. opolskie w 2018 r. – struktura liczby miejsc wg typów

Źródło: Rejestr domów pomocy społecznej prowadzony przez Wojewodę Opolskiego oraz MRPiPS-05 Sprawozdanie o placówkach zapewniających całodobową opiekę i wsparcie za I-XII 2018 r

Podobnie jak rok wcześniej - w 2018 r., w strukturze placówek stacjonarnych pomocy społecznej wg typów nie odnotowano istotnych zmian:

- dominującą grupą są nadal DPS-y dla osób w podeszłym wieku, przewlekle somatycznie chorych oraz niepełnosprawnych fizycznie – łącznie 40% miejsc,
- 27% miejsc przeznaczonych jest dla przewlekle psychicznie chorych,
- 1/3 stanowią Domy dla dzieci i młodzieży oraz dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie, w tym DPS-y przeznaczone wyłącznie dla osób dorosłych – 16% miejsc .

Tabela 22. Liczba domów pomocy społecznej i miejsc w tych domach w woj. opolskim w 2018 r.

Lp.	Powiat	Domy pomocy społecznej w woj. opolskim - powiatowe i gminne w 2018 r.													
		Ogółem		w tym dla osób:											
		Liczba domów	Liczba miejsc	w podeszłym wieku		przewlekle somatycznie chorzy oraz w podeszłym wieku		w podeszłym wieku oraz somatycznie chorzy i niepełnosprawnych fizycznie		przewlekle psychicznie chorzy		dorośli niepełnosprawni intelektualnie		dzieci i młodzieży oraz dorośli niepełnosprawni intelektualnie	
				Liczba domów	Liczba miejsc	Liczba domów	Liczba miejsc	Liczba domów	Liczba miejsc	Liczba domów	Liczba miejsc	Liczba domów	Liczba miejsc	Liczba domów	Liczba miejsc
1	brzeski	2	148	0	0	0	0	1	53	0	0	1	95	0	0
2	głubczycki	2	793	0	29	0	0	0	0	1	714	0	0	1	50
3	kędzierzyńsko-kozielski	3	172	0	0	0	0	1	49	0	0	1	70	1	53
4	kluczborski	2	191	0	0	1	76	0	45	0	0	1	70	0	0
5	krakowicki	1	25	1	25	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
6	namysłowski	1	49	1	49	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
7	nyski	4	309	0	0	0	0	2	164	1	65	0	0	1	80
8	oleski	2	112	1	42	0	0	0	0	0	0	1	70	0	0
9	Miasto OPOLE	3	310	0	0	0	0	2	190	0	0	0	0	1	120
10	opolski	2	278	0	0	0	49	1	55	0	0	1	174	0	0
11	prudnicki	3	190	0	0	0	0	2	128	1	62	0	0	0	0
12	strzelecki	3	458	0	0	0	0	1	238	0	0	0	0	2	220
13	GOGOLIN - DPS prowadzony przez gminę	1	47	1	47	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
RAZEM WOJ.		29	3 082	4	192	1	125	10	922	3	841	5*	479	6	523

* w tym: 1 Dom dla osób niepełnosprawnych intelektualnie i przewlekle somatycznie chorych (Proszków)

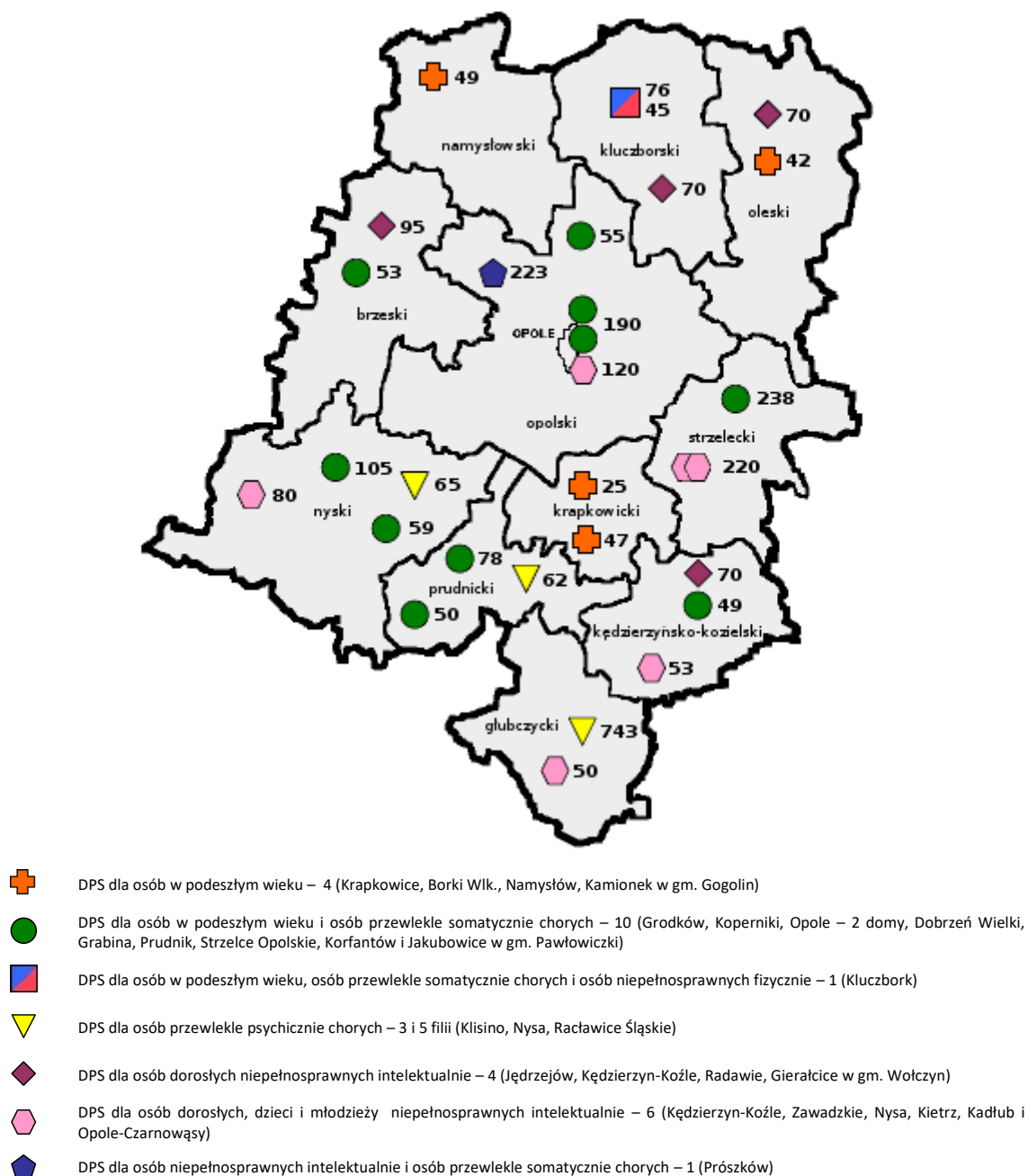
Źródło: Rejestr domów pomocy społecznej prowadzony przez Wojewodę Opolskiego oraz oceny zasobów pomocy społecznej woj. opolskiego w 2018 r. MRPiPS-05 Sprawozdanie o placówkach zapewniających całodobową opiekę i wsparcie za I-XII 2018 r.

Podobnie jak w latach poprzednich - województwo opolskie utrzymuje pierwszą pozycję w Polsce pod względem liczby miejsc w zakładach stacjonarnych pomocy społecznej (w tym głównie w domach pomocy społecznej) – w relacji do liczby mieszkańców. Według danych

MRP i PS, w 2017 r. najwyższy wskaźnik liczby miejsc i mieszkańców w gminnych i ponadgminnych domach pomocy społecznej (na 10 tys. ludności) wystąpił w woj. opolskim (31,23) oraz w woj. świętokrzyskim (25,69), warmińsko-mazurskim (25,92) i łódzkim (25,24). Średnia wartość w kraju wynosiła 20,94.

Województwo opolskie wyróżnia także najwyższy w kraju wskaźnik liczby miejsc w domach pomocy społecznej dla osób niepełnosprawnych intelektualnie oraz przewlekle chorych psychicznie, zwłaszcza występujący w powiatach: głubczyckim, nyskim, prudnickim, brzeskim i namysłowskim.

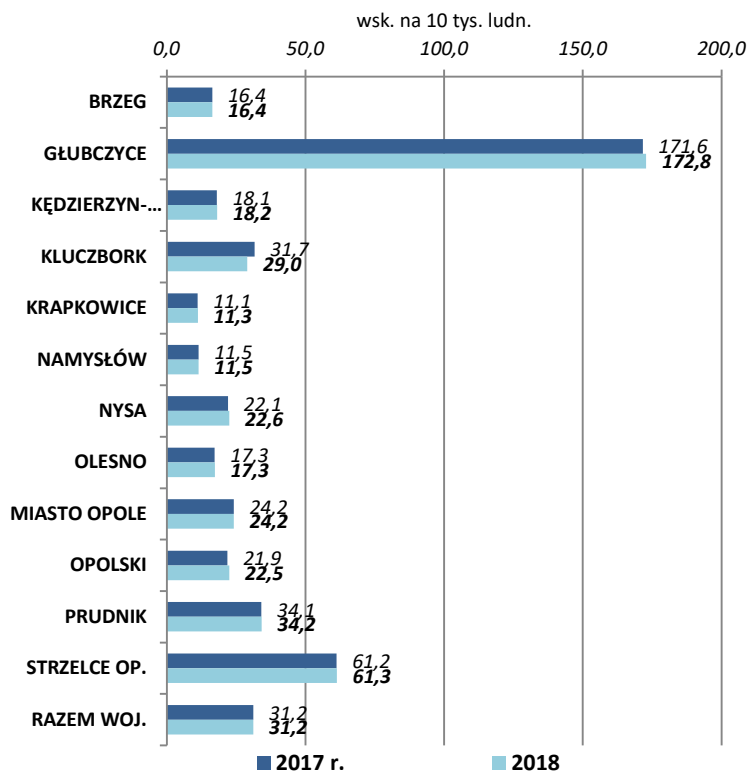
Mapa 8. Liczba miejsc w domach pomocy społecznej w woj. opolskim w 2018 r. – wg typów

W woj. opolskim w 2018 r. na każde 10 tys. mieszkańców **przypadały 31,2 miejsca w domach pomocy społecznej** i wskaźnik ten wahał się od najniższego w powiecie krapkowickim

(11) do najwyższego w powiecie głubczyckim **prawie 173 miejsc na 10 tys. mieszkańców**. W latach 2017-2018 wskaźnik ten pozostał bez zmian we wszystkich powiatach, za wyjątkiem powiatu kluczborskiego, gdzie w wyniku zmniejszenia (o 19) liczby miejsc wskaźnik na 10 tys. ludności zmalał z 31,7 do 29,0.

Wykres 34. Wskaźnik liczby miejsc w domach pomocy społecznej na 10 tys. ludności wg powiatów woj. opolskiego w latach 2017-2018

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu na podstawie Sprawozdania MRPiPS o ponadgminnych domach pomocy społecznej za 2018r. oraz oceny zasobów pomocy społecznej woj. opolskiego w 2018 r.

W 2018 r. bieżące utrzymanie 29 domów pomocy społecznej w woj. opolskim, wyniosło 115 334 tys. zł (o 8% więcej niż w 2017 r.).

Według najnowszych danych w 2019 r. miesięczny **koszt utrzymania 1 miejsca w domu pomocy społecznej** wynosi **3 341 zł** i waha się od 2 900 zł (w DPS dla osób w podeszłym wieku w Borkach Wielkich) do 3 763 zł (w DPS dla dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie w Radawiu). Obie placówki funkcjonują w powiecie oleskim, jednak różni je istotnie standard (w przypadku domu dla dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie wymagający specjalistycznego wyposażenia oraz zatrudnienia dużej grupy specjalistów)

Średni koszt utrzymania jednego miejsca wzrósł w latach 2017-2018 o 6,4% (z 3 140 zł do 3 341 zł).

Tabela 23. Średni, miesięczny koszt utrzymania 1 miejsca w domach pomocy społecznej w woj. opolskim na 2018 r. i 2019 r.

Lp.	Powiat / DPS	Liczba domów	Liczba miejsc	Średni miesięczny koszt utrzymania 1 miejsca w zł w 2018 r.	Średni miesięczny koszt utrzymania 1 miejsca w zł w 2019 r.
1.	Powiat brzeski	2	148		
2.	DPS Grodków		53	3 420	3 662
3.	DPS Jędrzejów		95	3 555	3 719
4.	Powiat głubczycki	2	793		
5.	DPS Klisino		743	3 239	3 353
6.	DPS Kietrz		50	3 117	3 459
7.	Powiat kędzierzyńsko-kozielski	3	172		
8.	DPS K-Koźle (Sławięcice)		70	3 151	3 395
9.	DPS K-Koźle (ul. Łukasiewicz)		53	3 465	3 602
10.	DPS w Jakubowicach		49	3 199	3 105
11.	Powiat kluczborski	2	191		
12.	DPS Kluczbork		121	2 702	3 065
13.	DPS Gierałcice		70	3 120	3 064
14.	Powiat krapkowicki	1	25	3 140	3 380
15.	Powiat namysłowski	1	49	3 200	3 511
16.	Powiat nyski	4	309		
17.	DPS Korfantów		59	3 043	3 157
18.	DPS Nysa, ul. Świętojańska		65	3 239	3 487
19.	DPS Nysa, Al. Wojska Pol.		80	3 247	3 646
20.	DPS Koperniki		105	2 915	2 994
21.	Powiat oleski	2	112		
22.	DPS Radawie		70	3 435	3 763
23.	DPS Borki Wielkie		42	2 860	2 900
24.	Miasto Opole	3	310		
25.	Opole – Szpitalna		52	2 850	2 923
26.	Opole – DPS Kombatant		138	3 464	3 716
27.	Czarnowąsy		120	3 000	2 923
28.	Powiat opolski	2	278		
29.	Prószków		223	3 080	3 440
30.	Dobrzeń Wielki		55	3 000	3 180
31.	Powiat prudnicki	3	190		
32.	DPS Grabina		50	2 998	3 156
33.	DPS Prudnik		78	3 035	3 447
34.	DPS Raclawice Śl.		62	3 125	3 390
35.	Powiat strzelecki	3	458		
36.	DPS Strzelce Op.		238	3 149	3 372
37.	DPS Zawadzkie		110	3 081	3 333
38.	DPS Kadłub		110	3 200	3 500
40.	Kamionek (gm. Gogolin)	1	47		3 251
41.	Łączna średnia	29	3 082	3 140	3 341

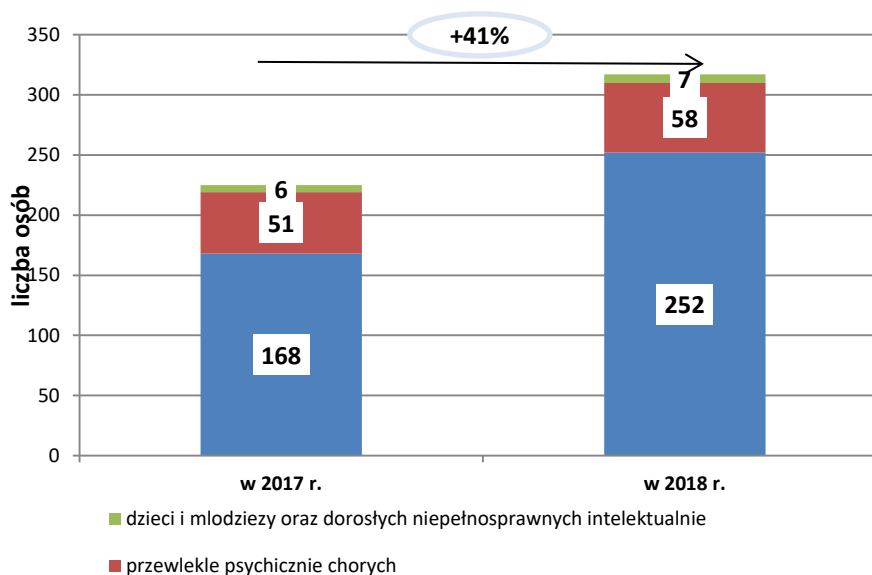
Źródło: na podstawie informacji ogłoszonych w Dziennikach Urzędowy Województwa Opolskiego przez starostów powiatów i Prezydenta Miasta Opola w marcu 2018 r. i marcu 2019 r. (za Wydziałem Zdrowia i Polityki Społecznej OUW w Opolu).

Tabela 24. Oczekujący na umieszczenie w domach pomocy społecznej w woj. opolskim w latach 2016-2018 (w tym: dla osób w podeszłym wieku, przewlekle somatycznie chorych i niepełnosprawnych fizycznie)

Powiat	Domy pomocy społecznej w woj. opolskiej w latach 2016-2018				Wskaźnik liczby oczekujących do l. miejsc
	Miejsca statutowe na 31.12.2018 r.	Liczba osób oczekujących na przyjęcie do DPS			
		w grudniu 2016 r.	w grudniu 2017 r.	w grudniu 2018 r.	
brzeski	148	0	0	1	0,7
głubczycki	793	57	46	49	6,2
kędzierzyńsko-kozielski	172	2	11	15	8,7
kluczborski	191	4	2	25	13,1
krapkowicki	72	5	4	4	5,6
namysłowski	49	0	3	0	x
nyski	309	55	44	48	15,5
oleski	112	8	5	0	x
Opole Miasto	310	29	43	57	18,4
opolski ziemski	278	3	17	55	19,8
prudnicki	190	12	24	27	14,2
strzelecki	458	24	26	36	7,9
DPS woj. opolskiego – ogółem	3 082	199	225	317	10,3
W tym DPS-y dla osób w podeszłym wieku, przewlekle chorych somatycznie i niepełnosprawnych fizycznie	1 329	125	168	252	19,0
Udział liczby miejsc w DPS dla osób w podeszłym wieku, chorych somatycznie i niepełnosprawnych fizycznie w % (ogółem)	43,0	62,8	74,7	79,5	x

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu na podstawie rządowego Sprawozdania MPIPS-05 za 2018 r., o gminnych i ponadgminnych domach pomocy społecznej, środowiskowych domach samopomocy, mieszkaniach chronionych oraz placówkach całodobowej opieki oraz dane Wydziału Zdrowia i Polityki Społecznej OUW.

Wykres 35. Oczekujący na umieszczenie w domu pomocy społecznej woj. opolskiego w latach 2017-2018 wg typów domów

Źródło: obliczenia własne ROPS w Opolu na podstawie Sprawozdania MRPiPS-05 o ponadgminnych i gminnych domach pomocy społecznej, środowiskowych domach samopomocy oraz placówkach całodobowej opieki za 2018 r.

Na koniec 2018 r. na umieszczenie w domu pomocy społecznej oczekiwało ogółem 317 osób, tj. o 41% więcej niż w 2017 r. Podobnie jak w latach poprzednich - dwie największe grupy oczekujących to: osoby w podeszłym wieku i przewlekle chore somatycznie i/lub niepełnosprawne fizycznie (252 osób – 79,5%) oraz przewlekle chore psychicznie (58 osób – 18%), a 7 osób (łącznie

2,2%) oczekiwało na miejsce w domach dla dzieci, młodzieży lub dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie.

W porównaniu do 2017 r.:

- najbardziej wzrosła liczba oczekujących na miejsc w DPS-ach dla osób w podeszłym wieku, niepełnosprawnych fizycznie i przewlekle somatycznie chorych – o 84 osoby, tj. 50%, a udział procentowy oczekujących na te miejsca wzrósł o 5 pkt proc.;
- zainteresowanie umieszczeniem w domach dla przewlekle psychicznie chorych wzrosło o 13,7%;
- o jedną osobę wzrosła liczba oczekujących na miejsce w domach dla osób niepełnosprawnych intelektualnie.

3.9.2. Placówki zapewniające całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym, przewlekle chorym lub osobom w podeszłym wieku

Zgodnie z zapisami ustawy o pomocy społecznej zapewnienie całodobowej opieki osobom niepełnosprawnym, przewlekle chorym lub w podeszłym wieku może odbywać się także na zasadach komercyjnych (działalność gospodarcza), po uzyskaniu zezwolenia właściwego wojewody⁶².

W 2018 r. w rejestrze Wojewody Opolskiego było **19 podmiotów, prowadzących domy o łącznej liczbie 723 miejsca**⁶³. W porównaniu do 2017 r. liczba miejsc w placówkach całodobowych wzrosła o 228 miejsc (o prawie 46%).

Łącznie w 2018 r. województwo dysponowało 48 stacjonarnymi placówkami opiekuńczymi (29 DPS-ów i 19 placówek całodobowej opieki), w których było 3 805 miejsc (3082 miejsca w DPS-ach i 723 w placówkach całodobowych). Wskaźnik liczby miejsc na 10 tys. mieszkańców wyniósł 38,6.

⁶² Art. 67-69 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2018 poz. 1508 t. j.).

⁶³ Rejestr placówek zapewniających całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym, przewlekle chorym lub osobom w podeszłym wieku, prowadzony przez Wojewodę Opolskiego (24.05.2019 r.).

Tabela 25. Placówki zapewniające całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym, przewlekle chorym lub osobom w podeszłym wieku w woj. opolskim w 2018 r.

Lp.	Nazwa domu	Gmina	Typ domu	Liczba miejsc
1	Dom św. Jana Bożego w Prudniku	Prudnik	dla osób niepełnosprawnych, przewlekle chorych i osób w podeszłym wieku	30
2	Dom Opieki im. Bł. Edmunda Bojanowskiego w Porębie	Leśnica	dla osób niepełnosprawnych, przewlekle chorych i osób w podeszłym wieku	50
3	Dom Opieki „Siedlisko” w Staniszczach Wielkich	Kolonowskie	dla osób niepełnosprawnych, przewlekle chorych i osób w podeszłym wieku	24
4	Dom Opieki Zgromadzenia Sióstr Służebniczek NMP w Ozimku	Ozimek	dla osób niepełnosprawnych, przewlekle chorych i osób w podeszłym wieku	18
5	Dom Opieki Zgromadzenia Córek Św. Kamila w Sławicach	Dąbrowa	dla osób niepełnosprawnych, przewlekle chorych i osób w podeszłym wieku	15
6	Dom Spokojnej Starości Konfederak Marzena	Radłów	dla osób niepełnosprawnych, przewlekle chorych i osób w podeszłym wieku	24
7	"Spokojna Przystań" w Chomiąży	Głubczyce	dla osób w podeszłym wieku, niepełnosprawnych, przewlekle chorych	46
8	Dom Seniora Słoneczna Jesień życia	Brzeg	dla osób w podeszłym wieku, niepełnosprawnych, przewlekle chorych	58
9	Rezydencja Seniora EDESSA w Ładzach	Pokój	dla osób w podeszłym wieku, niepełnosprawnych, przewlekle chorych	53
10	Rezydencja dla Seniorów „Złote Borki”	Olesno	dla osób w podeszłym wieku, niepełnosprawnych, przewlekle chorych	94
11	Dom opieki dla osób starszych „Spokojna Przystań II” w Baborowie	Baborów	dla osób w podeszłym wieku, niepełnosprawnych, przewlekle chorych	73
12	Dom Seniora „TILIAM”	Zawadzkie	dla osób w podeszłym wieku, niepełnosprawnych, przewlekle chorych	30
13	Pensjonat „Pokoje seniora”	Niemodlin	dla osób w podeszłym wieku, niepełnosprawnych, przewlekle chorych	23
14	Rezydencja dla Seniorów „Złote Borki Jarnołtówek”	Głuchołazy	dla osób w podeszłym wieku, niepełnosprawnych, przewlekle chorych	22
15	Rodziny Dom Pomocy „Siedlisko”	Cisek	dla osób w podeszłym wieku, niepełnosprawnych, przewlekle chorych	8
16	Dom Seniora Paulinka	Gorzów Śląski	dla osób w podeszłym wieku, niepełnosprawnych, przewlekle chorych	30
17	Stabrowskie Centrum Seniora	Kluczbork	dla osób w podeszłym wieku, niepełnosprawnych, przewlekle chorych	72
18	Dom Opieki Dwór Biskupi w Nysie	Nysa	dla osób w podeszłym wieku, niepełnosprawnych, przewlekle chorych	36
19	Centrum Opieki i Rehabilitacji Ostoja	Cisek	dla osób niepełnosprawnych, przewlekle chorych i w podeszłym wieku	17
	RAZEM			723

Źródło: Rejestr placówek zapewniających całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym, przewlekle chorym lub osobom w podeszłym wieku w województwie opolskim Wojewody Opolskiego wg stanu na 24.04.2019 r.

3.9.3. Dienne domy pomocy

W 2018 r. na terenie woj. opolskiego funkcjonowało 20 dziennych domów pomocy, w których były 1 544 miejsca (o 2,3% więcej niż w 2017 r.), w tym 3 placówki powstały w ramach programu Senior–Wigor (w Niemodlinie na 16 miejsc, w Polskiej Cerekwi na 22 miejsca oraz w Głogówku na 15 miejsc).

Tabela 26. Liczba dziennych domów pomocy i miejsc w tych domach w woj. opolskim w 2018 r.

Powiat	Dzienne domy pomocy				Kluby seniora				Razem dzienne domy pomocy i kluby seniora	
	w tym powstałe z wykorzystaniem				w tym powstałe z wykorzystaniem					
	własnych środków samorządu		Programu Senior+		własnych środków samorządu		Programu Senior+		liczba jednostek	liczba jednostek
	liczba jednostek	liczba miejsc	liczba jednostek	liczba miejsc	liczba jednostek	liczba miejsc	liczba jednostek	liczba miejsc		
brzeski	1	30	0	0	2	45	0	0	3	75
głubczycki	1	201	0	0	2	80	1	20	4	301
kędzierzyńsko-kozielski	5	480	1	22*	5	600	1	20	12	1 122
kluczborski	0	0	0	0	1	213	0	0	1	213
krapkowicki	3	140	0	0	1	370	0	0	4	510
namysłowski	1	30	0	0	1	30	1	20	3	80
nyski	1	80	0	0	2	100	3	60	6	240
oleski	0	0	0	0	5	388	1	20	6	408
Opole Miasto	4	470	0	0	4	200	0	0	8	670
opolski	0	0	1	16**	9	439	2	40	12	495
prudnicki	1	60	1	15***	0	0	1	20	3	95
strzelecki	0	0	0	0	1	170	1	25	2	195
Razem w województwie	17	1 491	3	53	33	2 635	11	225	64	4 404

*Dom Senior-Wigor w Polskiej Cerekwi,

**Dom Senior-Wigor w Niemodlinie (16 miejsc)

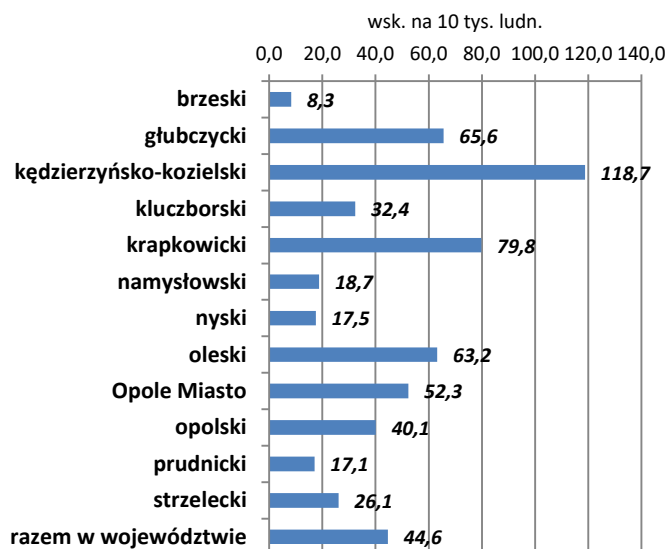
***Dom Senior Wigor w Głogówku(15 miejsc)

Źródło: dane Sprawozdania MRPiPS-03 z udzielonych świadczeń pomocy społecznej za 2018 r. oraz gminne oceny zasobów pomocy społecznej woj. opolskiego w 2018 r.

Ponadto – w województwie opolskim działają 44 kluby seniora (33 utworzone w ramach własnych środków samorządu oraz 11 w ramach programu Senior+) o łącznej liczbie 225 miejsc. Razem na koniec 2018 r. w województwo opolskie dysponowało 64 placówkami wsparcia dziennego dla osób starszych (dzienne domy pomocy i kluby seniora) o łącznej liczbie 4,4 tys. miejsc.

W 2018 r., podobnie jak w latach poprzednich, największą liczbą miejsc w stosunku do liczby ludności dysponował powiat kędzierzyńsko-kozielski (prawie 119), a najmniej miał powiat brzeski – 8,3. Dzięki aktywności samorządów, a także realizacji programów rządowych (Senior-Wigor i Senior+) oraz aktywności gmin w zakresie realizacji projektów w ramach RPO WO na lata 2014-2020 w *Priorytecie 10.1.2. Infrastruktura usług społecznych*, w latach 2016-2018 w każdym powiecie województwa nastąpił znaczący wzrost liczby miejsc opieki i wsparcia dziennego dla osób starszych.

Wykres 36. Liczba miejsc w DDP klubach seniora (środki własne samorządu oraz Programy rządowe Senior-Wigor i Senior +) w woj. opolskim na 10 tys. ludności w 2018 r. (wskaźnik wg powiatów) *

*bez dziennych domów pomocy tworzonych z udziałem środków UE (w trakcie realizacji)

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu na podstawie dane Sprawozdania MRPiPS-03 z udzielonych świadczeń pomocy społecznej za 2018 r. oraz gminne oceny zasobów pomocy społecznej woj. opolskiego w 2018 r.

W 2018 r. koszt utrzymania DDP-ów (finansowany przez budżet gmin oraz ze środków budżetu państwa i UE) wyniósł 9 791 tys. zł i w porównaniu do 2017 r. wzrósł o 17,3% (w 2018 r. miesięczny koszt utrzymania jednego miejsca wyniósł ok. 550 zł).

3.9.4. Środowiskowe domy samopomocy

Tabela 27. Środowiskowe domy samopomocy w woj. opolskim w 2018 r.

Lp.	Powiat	Liczba jednostek	Liczba miejsc
1.	Brzeg	1	30
2	Głubczyce	1	60
3	Kędzierzyn-Koźle	1	45
4	Kluczbork	1	85
5	Krapkowice	1	70
6	Namysłów	1	38
7	Nysa	1	55
8	Opole	2	130
9	Praszka	1	57
10	Prudnik	1	60
11.	Strzelce Op.	1	60
12.	Olesno (Sowczyce)	1	37
	Razem	13	727

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu na podstawie gminnych i powiatowych oceny zasobów pomocy społecznej woj. opolskiego w 2018 r.

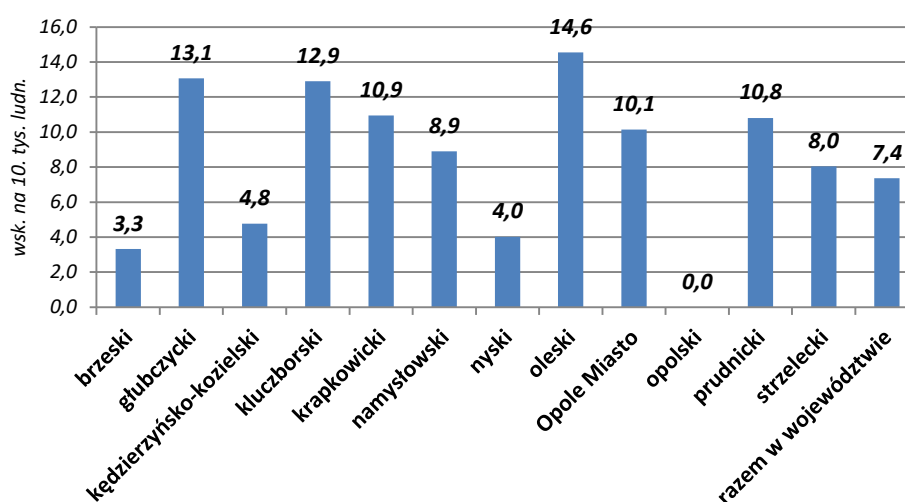
W 2018 r. w woj. opolskim w 13 ŚDS-ach było 727 miejsc dla osób wykazujących zaburzenia psychiczne (liczba miejsc wzrosła o 20, tj. o prawie 3%).

Spośród środowiskowych domów samopomocy w województwie:

- 9 prowadzonych jest przez gminę (Głubczyce – ŚDS w Nowych Gołuszowicach, Praszka – ŚDS w Ganie, Strzelce Opolskie, Prudnik, Krapkowice, Namysłów, Opole, Kluczbork, Kędzierzyn-Koźle);
- 1 przez powiat – oleski (Sowczyce);
- 3 przez podmioty niepubliczne na zlecenie gmin w Brzegu, Nysie i w Opolu.

W 2018 r. koszt utrzymania tych placówek wyniósł 14 390 tys. zł i w porównaniu do 2017r. wzrósł o 15,5% (z uwagi na wzrost liczby miejsc)⁶⁴. Miesięczny koszt utrzymania 1 miejsca w ŚDS-ach w 2018 r. wyniósł ok. 1 650 zł.

Wykres 37. Wskaźnik liczby miejsc w środowiskowych domach samopomocy w woj. opolskim w 2018 r.

Źródło: gminne i powiatowe oceny zasobów pomocy społecznej woj. opolskiego w 2018 r.

3.9.5. Mieszkania chronione

W 2018 r. w woj. opolskim liczba miejsc w mieszkaniach chronionych wzrosła z 122 do 168, tj. o prawie 38 %, w tym:

- 32 miejsca (19%) przypadają dla młodzieży opuszczającej placówki opieki i wychowania;
- 76 miejsc przeznaczonych było dla osób z zaburzeniami psychicznymi (45%);
- 60 miejsc zajmowały osoby starsze oraz inne mające trudności w samodzielnym funkcjonowaniu (36%).

⁶⁴ Koszt utrzymania środowiskowych domów samopomocy jest nadal finansowany z budżetu państwa i w nieznacznym stopniu z własnych środków samorządu.

Tabela 28. Mieszkania chronione w województwie opolskim w 2018 r.

Powiat	Mieszkania chronione w woj. opolskim w 2018 r.					Wskaźnik liczby miejsc na 10 tys. ludności
	Wyszczególnienie (gmina lub powiat)	Liczba mieszkań/miejsc	w tym:			
			dla osób usamodzielnianych, opuszczających niektóre typy placówek opiekuńczo-wychowawczych, schronisk, zakłady poprawcze i inne	dla osób z zaburzeniami psychicznymi	dla osób w podeszłym wieku	
	Liczba mieszkań - razem	120	8	52	60	x
Liczba miejsc						
brzeski	Gmina Brzeg	5	0	5	0	1,7
	Powiat brzeski	10	10	0	0	
strzelecki	Gmina Strzelce Opolskie	60	0	0	60	8,1
kędzierzyńsko-kozielski	Gmina Kędzierzyn-Koźle	52	0	52	0	5,8
	Powiat kędzierzyńsko-kozielski	3	3	0	0	
kluczborski	Gmina Kluczbork	6	0	6	0	0,9
krapkowicki	Gmina Krapkowice	9	1	8	0	2,5
	Powiat krapkowicki	7	7	0	0	
Miasto Opole	Miasto Opole	6	6	0	0	0,5
nyski	Gmina Nysa	5	0	5	0	0,4
opolski ziemski	Powiat opolski	5	5	0	0	0,4
Woj. opolskie – razem	Liczba miejsc - razem	168	32	76	60	1,7

Źródło: materiały własne ROPS w Opolu oraz gminne oceny zasobów pomocy społecznej województwa opolskiego w 2018 r.

W 2018 r. utworzono 1 nowe mieszkanie chronione na 6 miejsc (w Kluczborku), 5 miejsc w powiecie brzeskim oraz zwiększono liczbę miejsc w Strzelcach Opolskich (z 24 do 60) z przeznaczeniem dla osób w podeszłym wieku. Natomiast w ramach RPO WO 2014-2020, w projekcie *Bliżej rodziny i dziecka*, w 2016 r. utworzono 10 miejsc (3 mieszkania chronione dla młodzieży opuszczającej system pieczy zastępczej). W układzie powiatów w 2018 r.:

- najwięcej mieszkań chronionych miał powiat strzelecki – 60 miejsc dla osób starszych, wskaźnik na 10 tys. ludności wynosił 8,1;
- drugą pozycję pod względem dostępności mieszkań chronionych zajmował powiat kędzierzyńsko-kozielski (52 mieszkania chronione dla osób z zaburzeniami psychicznymi i 3 dla usamodzielniającej się młodzieży), wskaźnik na 10 tys. mieszkańców wynosił 5,8;
- najmniej mieszkań chronionych w przeliczeniu na 10 tys. ludności odnotowano w powiatach nyskim i opolskim ziemskim (po 0,4).

Rozwój mieszkalnictwa chronionego i wspomaganego jest jednym z priorytetów programów współfinansowanych ze środków europejskich (RPO WO na lata 2014-2020 oraz PO WER na lata 2014-2020), w ramach których realizowane są projekty polegające na wdrażaniu standardów oraz tworzeniu mieszkań wspomaganego dla różnych grup ludności, w tym m.in. osób z niepełnosprawnościami. Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Opolu w partnerstwie z Województwem Łódzkim realizuje Projekt pn. *Niezależne życie – wypracowanie standardu i przeprowadzenie pilotażu w zakresie usług mieszkalnictwa wspomaganego dla osób z chorobami neurologicznymi, w tym z chorobą Alzheimera i chorobą Parkinsona oraz osób starszych*. W efekcie projektu powstanie 5 mieszkań wspomaganego (2 w woj. łódzkim i 3 w woj. opolskim), wdrożony zostanie standard w zakresie deinstytucjonalizacji usług, przeprowadzone zostaną działania edukacyjne i promocyjne⁶⁵.

Natomiast w ramach projektu „Nie-sami-dzielni” w 2019 r. powstanie 8 mieszkań wspieranych dla seniorów na 12 miejsc (w Paczkowie i Białej).

⁶⁵ Zob. Zadania SWO s. 48

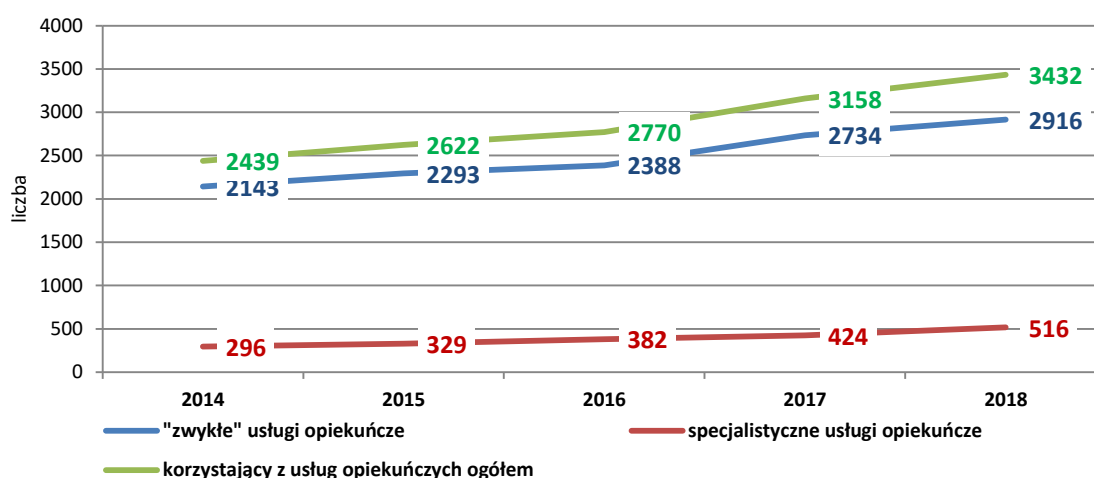
3.9.6. Usługi opiekuńcze realizowane przez samorząd gminny lub na jego zlecenie

W 2018 r. pomocą w formie usług opiekuńczych i specjalistycznych usług opiekuńczych objęto 3 432 osoby, w tym 516 osób z zaburzeniami psychicznymi, które korzystały ze specjalistycznych usług opiekuńczych.

W latach 2017-2018 ogólna liczba osób objętych usługami wzrosła o prawie 8,7%, w tym:

- w formie „zwykłych” usług opiekuńczych objęto o 6,7% osób więcej;
- zakres specjalistycznych usług opiekuńczych zwiększył się o prawie 22%.

Wykres 38. Liczba osób korzystających z usług opiekuńczych i specjalistycznych usług opiekuńczych w woj. opolskim w latach 2014-2018

Źródło: gminne oceny zasobów pomocy społecznej woj. opolskiego w latach: 2014-2017 r. oraz Sprawozdanie MRPiPS-03 z udzielonych świadczeń pomocy społecznej, pieniężnych, w usługach i naturze za 2018 r.

Tabela 29. Liczba osób korzystających z usług opiekuńczych i specjalistycznych usług opiekuńczych i wskaźnik na 10 tys. ludności w woj. opolskim w latach 2017-2018

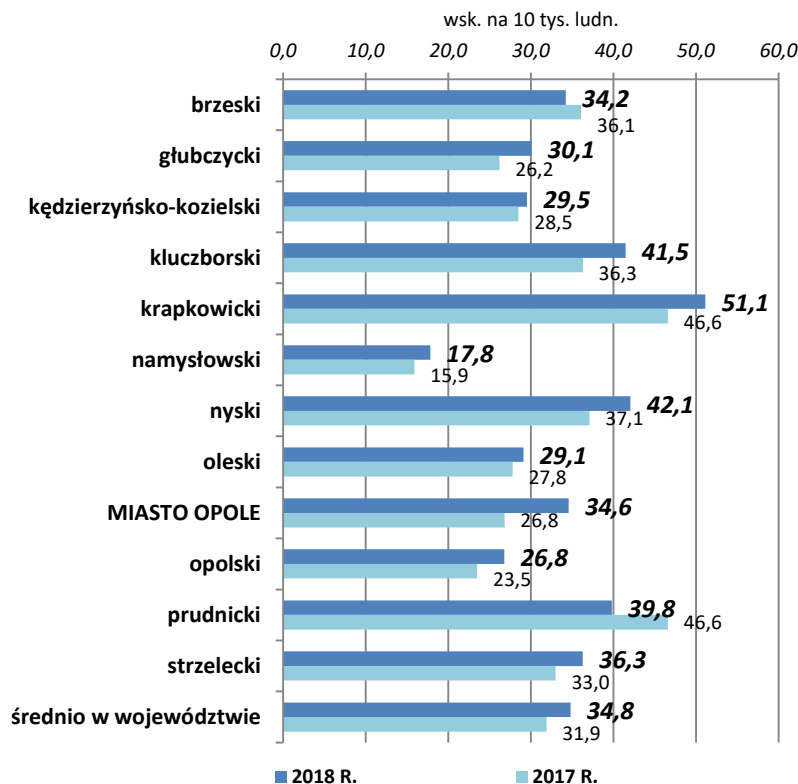
Powiat	Liczba osób korzystających z usług opiekuńczych i specjalistycznych usług opiekuńczych w 2018 r.			wskaźnik liczby korzystających z usług opiekuńczych na 10 tys. ludności powiatu w 2017 r.	wskaźnik liczby korzystających z usług opiekuńczych na 10 tys. ludności powiatu w 2018 r.
	Razem	z tego:			
		zwykłe	specjalistyczne		
brzeski	309	263	46	36,1	34,2
głubczycki	138	119	19	26,2	30,1
kędzierzyńsko-kozielski	279	240	39	28,5	29,5
kluczborski	273	232	41	36,3	41,5
krakowicki	327	302	25	46,6	51,1
namysłowski	76	60	16	15,9	17,8
nyski	576	423	153	37,1	42,1
oleski	188	155	33	27,8	29,1
MIASTO OPOLE	443	394	49	26,8	34,6
opolski	331	316	15	23,5	26,8
prudnicki	221	153	68	46,6	39,8
strzelecki	271	259	12	33,0	36,3
razem/średnio w woj.	3 432	2 916	516	31,9	34,8

* liczba ludności wg stanu w dn. 31.12.2017 r. i 31.12.2018 r.

Źródło: Sprawozdanie MRPiPS-03 z udzielonych świadczeń pomocy społecznej, pieniężnych, w usługach i naturze za 2018 r.

W 2018 r. wskaźnik liczby osób objętych usługami na 10 tys. mieszkańców województwa wzrósł z 31,9 do prawie 34,8 (o 3 pkt.), w tym najbardziej w Opolu (o prawie 8 pkt.) oraz w powiatach: nyskim (o 5 pkt.), kluczborskim (o 5,2 pkt.) i głubczyckim (o prawie 4 pkt.).

Wykres 39. Liczba osób objętych usługami opiekuńczymi i specjalistycznymi usługami opiekuńczymi w powiatach woj. opolskiego w latach 2017-2018 (wskaźnik na 10 tys. ludności)

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu na podstawie Sprawozdania MRPIPS-03 z udzielonych świadczeń pomocy społecznej, pieniężnych, w usługach i naturze za 2018 r. oraz gminnych ocen zasobów pomocy społecznej w 2018 r.

Najwięcej osób objętych wsparciem w odniesieniu do liczby ludności miały powiaty: krapkowicki (51), nyski (42) i prudnicki (prawie 40). Najmniej pomocy w formie usług opiekuńczych udzielał powiat namysłowski (niecałe 18 osób na 10 tys. ludności powiatu).

Tabela 30. Koszt usług opiekuńczych w woj. opolskim w 2018 r.

Wyszczególnienie	Usługi opiekuńcze w woj. opolskim w 2018 r.					
	koszt usług w zł	liczba osób objętych usługami	liczba godzin usług	średnia liczba godzin usług	Średni koszt 1 godziny usług w zł	źródło finansowania
usługi opiekuńcze "zwykłe"	13 094 209	2 916	676 277	ok. 1 godziny dziennie	19,40	budżet gmin
specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi	3 587 511	516	121 134	ok. 1 godziny dziennie	29,60	budżet państwa
Razem	16 681 720	3 432	797 411	1 godzina dziennie	20,90	x

Źródło: obliczenia własne ROPS w Opolu na podstawie Sprawozdania MRPIPS-03 z udzielonych świadczeń pomocy społecznej, pieniężnych, w usługach i naturze za 2018 r.

W 2018 r. średnio w województwie udzielano ok. 1 godziny usług dziennie, a koszt wykonania 1 godziny usług wyniósł przeciętnie 20,90 zł, przy czym – koszt usług finansowanych

przez gminy – 19,40 zł, a koszt specjalistycznych usług (finansowanych z budżetu państwa) 29,60 zł.⁶⁶ W porównaniu do 2017 r. średni koszt godziny usług opiekuńczych wzrósł (o ponad 2 zł), w tym szczególnie koszt specjalistycznych usług opiekuńczych – o prawie 10 zł.

Infrastruktura usług społecznych województwa opolskiego, przeznaczonych dla osób starszych i niesamodzielnych od kilku lat systematycznie powiększa się:

- w latach 2017-2018 najbardziej wzrosła liczba miejsc w placówkach zapewniających całodobową opiekę (o prawie 46% - z 495 w 2017 r. do 723 miejsc w 2018 r.),
- o prawie 9% wzrosła liczba objętych usługami opiekuńczymi i o prawie 3% liczba miejsc w środowiskowych domach samopomocy;
- w relacji do liczby mieszkańców województwa największy wzrost świadczeniobiorców odnotowano w zakresie:
 - liczby osób objętych usługami opiekuńczymi – z 31,9% do 34,8%
 - liczby miejsc w placówkach całodobowej opieki – z 5,0% do 7,3%.

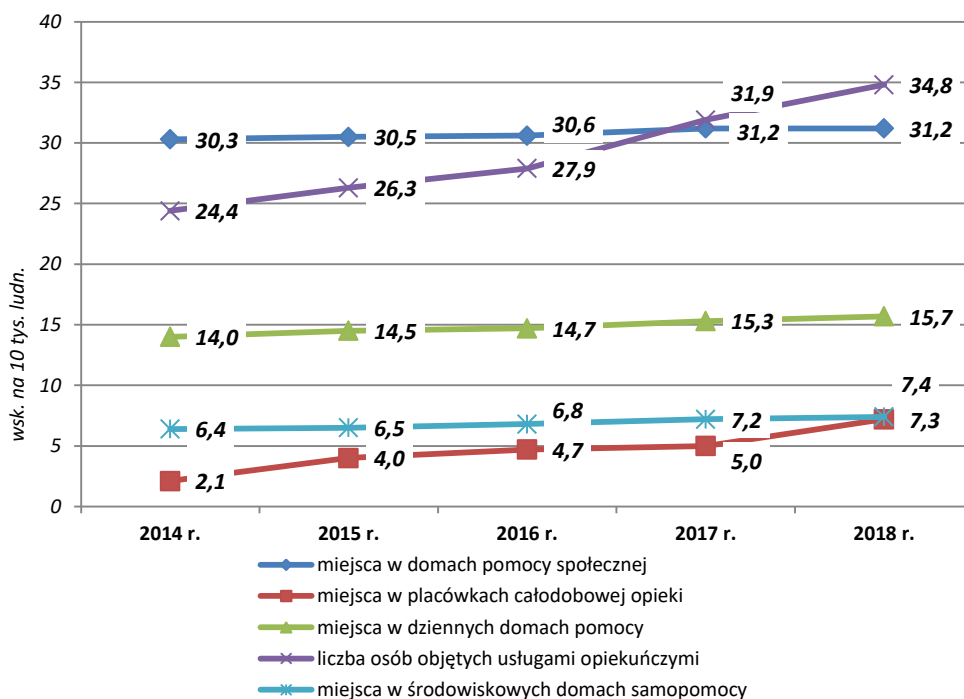
Tabela 31. Miejsca opieki i wsparcia dla osób starszych i niesamodzielnych w woj. opolskim w latach 2014-2018

Wyszczególnienie	Liczba miejsc oraz wskaźnik na 10 tys. ludności					Wzrost / spadek w 2018 2017 r.=100 %	Wzrost / spadek w 2018 r. 2014 r.=100%
	2014 r.	2015 r.	2016 r.	2017 r.	2018 r.		
liczba ludności	1 000 858	996 011	993 036	990 069	986 506	99,6	98,6
miejsca w domach pomocy społecznej	3 082	3 086	3 088	3 092	3 082	99,7	100,0
wskaźnik l. miejsc w DPS	30,3	30,5	30,6	31,2	31,2	x	x
miejsca w placówkach całodobowej opieki	212	395	468	495	723	146,1	341,0
wskaźnik l. miejsc w placówkach całodobowych	2,1	4,0	4,7	5,0	7,3	x	x
miejsca w dziennych domach pomocy	1 404	1 446	1 461	1 510	1 544	102,3	110,0
wskaźnik l. miejsc w dziennych domach pomocy	14,0	14,5	14,7	15,3	15,7	x	x
liczba osób objętych usługami opiekuńczymi	2 438	2 622	2 770	3 158	3 432	108,7	140,8
wskaźnik l. osób objętych usługami opiekuńczymi	24,4	26,3	27,9	31,9	34,8	x	x
miejsca w środowiskowych domach samopomocy	637	647	677	707	727	102,8	114,1
wskaźnik l. miejsc w ŚDS	6,4	6,5	6,8	7,2	7,4	x	x

Źródło: obliczenia własne ROPS w Opolu na podstawie gminnych ocen zasobów pomocy społecznej woj. opolskiego (za lata 2014-2017) oraz na podstawie Sprawozdania MRPIPS-03 z udzielonych świadczeń pomocy społecznej, pieniężnych, w usługach i naturze za 2018 r.

⁶⁶ Szczegółowe dane dotyczące innych instytucji świadczących w woj. opolskim usługi opiekuńcze, a także prowadzących działalność w zakresie opieki długoterminowej, zawiera Informacja przedstawiona w 2017 r. na Komisji Rodziny, Zdrowia i Polityki Społecznej Sejmiku Województwa Opolskiego, pn. *Depopulacja w województwie opolskim – funkcjonowanie placówek opiekuńczo-leczniczych, oddziałów geriatrycznych, eurosierpctwo, formy opieki i pomocy*.

Wykres 40. Wskaźnik liczby miejsc w instytucjach opieki i wsparcia dla osób starszych i niepełnosprawnych. Województwo opolskie w latach 2014-2018

Źródło: obliczenia własne ROPS w Opolu.

3.9.7. Inne formy wsparcia osób niesamodzielnych

System wsparcia osób w podeszłym wieku i niesamodzielnych obejmuje wiele innych instytucji i podmiotów działających w samorządzie terytorialnym, wśród organizacji pozarządowych, a także w sektorze komercyjnym.

W strukturze pomocy społecznej działa: 29 domów pomocy społecznej, 19 placówek całodobowej opieki (w tym z miejscami krótkookresowego pobytu), 20 dziennych domów pomocy, 44 kluby seniora, ok. 20 uniwersytetów III wieku, a ponad 3,4 tys. osób objętych jest usługami opiekuńczymi. Wielu starszych mieszkańców regionu korzysta także z różnych środowiskowych form wsparcia finansowanych przez gminy (Koperta życia, Karta Rodziny i Seniora, udział w imprezach integracyjnych, możliwość wypożyczenia sprzętu rehabilitacyjnego, czy wsparcie w formie teleopieki). Powstają również (choć na razie liczba tych instytucji jest znikoma) punkty/centra informacji senioralnej, centra wolontariatu, mieszkania wspomagane/serwisowane, rady seniorów. W nielicznych samorządach (Opole, Nysa, Kluczbork, Kędzierzyn-Koźle, Gogolin, Strzelce Opolskie) polityka senioralna jest częścią przyjętych przez rady gminy strategii i programów;

Spośród wielu organizacji non-profit działających na rzecz osób niesamodzielnych, wiodącą rolę odgrywa Caritas Diecezji Opolskiej, obejmując wsparciem ok. 45 tys. starszych i niesamodzielnych mieszkańców województwa.

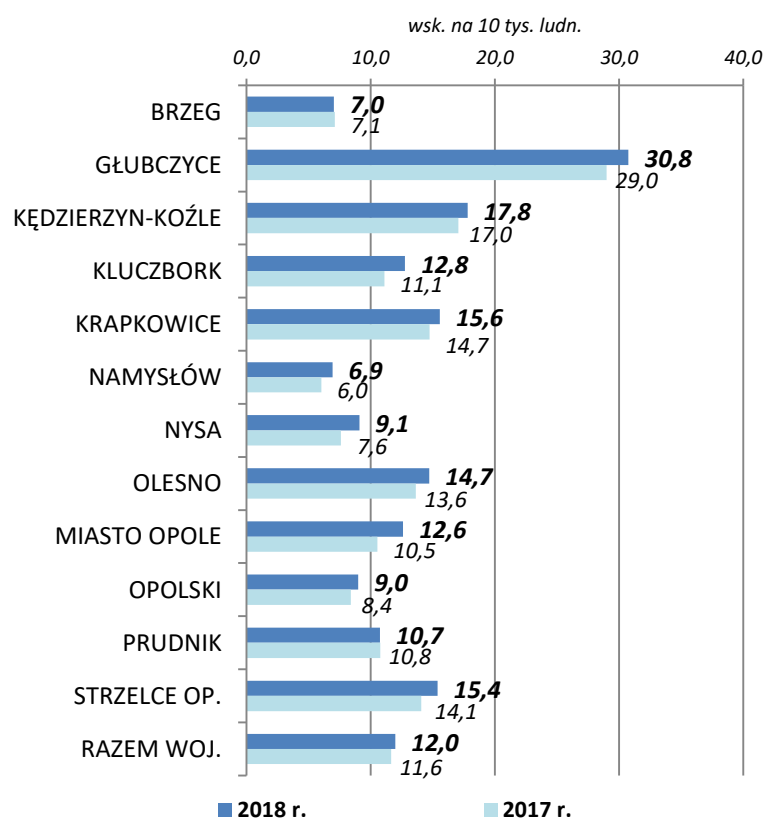
W 2018 r. było ogółem 11 813 miejsc opieki i wsparcia osób niesamodzielnych (w instytucjach pomocy i integracji społecznej oraz placówkach całodobowej opieki, w domach

pomocy społecznej, dziennych domach pomocy, środowiskowych domach samopomocy, miejsc realizacji usług opiekuńczych oraz specjalistycznych usług opiekuńczych, a także miejsc w mieszkaniach chronionych lub wspomaganych).

Ponadto – szeroką działalność opiekuńczo-pielęgniacyjną oraz hospicyjną prowadzi jedna z największych na terenie woj. opolskiego organizacji pozarządowych – Caritas Diecezji Opolskiej, która w ramach 45 funkcjonujących Stacji Opieki obejmuje usługami około 45 tys. mieszkańców woj. opolskiego⁶⁷.

Na każde 1 000 mieszkańców województwa opolskiego w 2018 r. przypadało średnio 12 miejsc opieki i wsparcia (bez świadczeń pielęgnacyjnych realizowanych przez instytucje ochrony zdrowia oraz bez usług pielęgnacyjnych świadczonych przez Stacje Opieki Caritas Diecezji Opolskiej), w tym najwięcej objętych wsparciem odnotowano w powiatach: głubczyckim (ponad 30), kędzierzyńsko-kozielskim (prawie 18), strzeleckim (15,4) i oleskim (prawie 15), a najmniej w powiatach: namysłowskim (6,9) i brzeskim (7).

Wykres 41. Wskaźnik liczby miejsc opieki i wsparcia w powiatach woj. opolskiego w latach 2017-2018

Źródło: obliczenia własne ROPS w Opolu

Ponadto w ramach RPO WO na lata 2014 -2020 (Działanie 8.1. oraz Poddziałanie 10.1.2), powstaną w woj. opolskim 693 miejsca opieki (346 miejsc w całodobowych domach opieki, 150 miejsc w dziennych domach opieki oraz 197 miejsc w mieszkaniach wspieranych).

⁶⁷ Więcej informacji zawiera Analiza ROPS w Opolu pt. Działalność Caritasu oraz organizacji pozarządowych w niwelowaniu dysfunkcji społecznych (Informacja przeznaczona na Komisję Rodziny, Zdrowia i Spraw Społecznychy Sejmiku Województwa Opolskiego).

3.10. Inne rodzaje pomocy i świadczeń (świadczenia rodzinne oraz inne formy wsparcia rodzin)

W 2018 r. ze świadczeń rodzinnych skorzystało w woj. opolskim 37 559 rodzin, w tym 20 132 rodziny pobierały zasiłki rodzinne wraz z dodatkami, a 17 427 rodzin korzystało ze innych świadczeń rodzinnych (pielęgnacyjnych oraz świadczeń wypłacanych z Funduszu Alimentacyjnego)⁶⁸.

W 2018 r. łączny koszt świadczeń rodzinnych i funduszu alimentacyjnego wyniósł 255 528 tys. zł (o 2,6% więcej niż w 2017 r.).

Ponadto w 2017 r.:

- pomoc w postaci dodatków mieszkaniowych otrzymało ok. ponad 10 tys. gospodarstw domowych, a ich koszt wyniósł 13 259 tys. zł (spadek w porównaniu o 2017 r. o prawie 6,8%);
- dodatki energetyczne otrzymało 3 258 gospodarstw domowych, a koszt pomocy wyniósł 341 tys. zł (o prawie 15% mniej niż w 2017 r.);

Realizacja rządowego programu „Rodzina 500 plus”⁶⁹

Świadczenie wychowawcze – na podstawie ustawy o pomocy w wychowaniu dzieci, w wysokości 500 zł miesięcznie otrzymują rodzice wychowujący dzieci niezależnie od dochodu - na drugie i kolejne dziecko do ukończenia 18 roku życia oraz na pierwsze dziecko w przypadku, kiedy dochód na osobę w rodzinie nie przekracza 800 zł netto i na każde dziecko niepełnosprawne, przy dochodzie netto miesięcznie nieprzekraczającym 1 200 zł.

Ponadto - świadczenie wychowawcze przysługuje na każde dziecko do 18 roku życia umieszczone w pieczy zastępczej (w rodzinie zastępczej lub rodzinnym domu dziecka). W przypadku placówek opiekuńczo-wychowawczych – dodatek w wysokości świadczenia wychowawczego przysługuje wyłącznie w placówkach typu rodzinnego (stanowi dodatek do zryczałtowanej kwoty środków finansowych na utrzymanie dziecka w tej placówce).

W województwie opolskim według stanu na koniec lutego 2019 r. programem „Rodzina 500 plus” objęto prawie 49 tys. rodzin, w których świadczenie wychowawcze otrzymało 74 tys. dzieci, tj. 46% wszystkich dzieci w tym wieku. W grupie dzieci (świadczeniobiorców) ogółem było 23,3 tys. pierwszych dzieci otrzymujących świadczenie, (w rodzinach spełniających kryterium dochodowe - mniej niż 800 zł netto lub 1 200 zł netto), tj. 31,5%⁷⁰.

Ponadto – w ramach systemu wspierania rodziny i pieczy zastępczej – w woj. opolskim świadczenie wychowawcze otrzymało ok. 1000 dzieci umieszczonych w rodzinach zastępczych, rodzinnych domach dziecka.

W 2018 r. na realizację zadania w województwie opolskim przeznaczono 466 440 mln zł, w tym: 459,4 mln zł na świadczenia udzielane w gminach oraz 7 mln zł (koszt dodatku w formie świadczenia wychowawczego dla dzieci w pieczy zastępczej).

⁶⁸ Sprawozdanie kwartalne zbiorcze sprawozdanie rzeczowo-finansowe z wykonywania zadań z zakresu świadczeń rodzinnych za IV kwartał 2018 r. (przekazane pocztą elektroniczną z OUW w dn. 21.05.2019 r.)

⁶⁹ Od 1 kwietnia 2016 r. weszła w życie nowa ustawa o pomocy państwa w wychowaniu dzieci, wprowadzająca nową formę wsparcia rodzin wychowujących dzieci – świadczenie wychowawcze.

⁷⁰ Raport Rodzina 500+ wg stanu na koniec lutego 2019 r.

Badania budżetów gospodarstw domowych potwierdzają pozytywny wpływ Programu 500+ na poprawę sytuacji materialnej rodzin, zwłaszcza rodzin wielodzietnych. Według najbardziej aktualnych danych - w 2017 r. – podobnie jak w latach poprzednich, nastąpiła poprawa sytuacji ekonomicznej gospodarstw domowych w Polsce, zwłaszcza rodzin wychowujących dzieci, w tym rodzin wielodzietnych - wynikająca z wprowadzenia od 1 kwietnia 2016 r. świadczenia wychowawczego (ustawa z 11 lutego 2016 r. o pomocy państwa w wychowaniu dzieci – tzw. Program Rodzina 500 plus). Zasięg ubóstwa skrajnego w rodzinach wielodzietnych zmalał z 9,9% w 2016 r. do 7,6% w 2017 r., a ubóstwo skrajne wśród dzieci do lat 17 spadło z 5,5% w 2016 r. do 4,7% w 2017 r.⁷¹

Potwierdzeniem poprawy sytuacji dochodowej gospodarstw domowych w Polsce są m. in. dane GUS, które wskazują, że w 2017 r. r. dochody mieszkańców woj. opolskiego wzrosły o 8,7% (w 2016 r. o 7%), co wpłynęło m.in. na zmniejszenie różnicy między przeciętnymi dochodami rodzin znajdujących się w najtrudniejszym położeniu (rodzin wielodzietnych), a średnimi dochodami pozostałych rodzin⁷².

⁷¹ Zasięg ubóstwa ekonomicznego w Polsce w 2017 r., Informacja sygnałna GUS, Warszawa 2018 r., s.4

⁷² Budżety gospodarstw domowych w województwie opolskim w 2017 r, Urząd Statystyczny w Opolu, Informacja sygnałna, 2018 r.

4. Kadra pomocy społecznej woj. opolskiego⁷³

Wg stanu na 31 grudnia 2018 r. kadra pomocy społecznej woj. opolskiego liczyła 4 238 osób, z tego:

- ✚ 1 801 w jednostkach samorządu terytorialnego (211 w powiatowych centrach pomocy rodzinie i 1 590 w ośrodkach pomocy społecznej);
- ✚ 1 953 w domach pomocy społecznej;
- ✚ 195 w środowiskowych domach samopomocy;
- ✚ 193 w dziennych domach pomocy (w gminie);
- ✚ 49 osób w innych ośrodkach wsparcia (noclegownie, schroniska i domy dla bezdomnych, kluby samopomocy);
- ✚ 2 w klubach integracji społecznej (w gminie);
- ✚ 22 w ośrodkach interwencji kryzysowej (głównie w powiecie);
- ✚ 9 w Wydziale Polityki Społecznej i Zdrowia Opolskiego Urzędu Wojewódzkiego w Opolu;
- ✚ 14 w Regionalnym Ośrodku Polityki Społecznej w Opolu.

Tabela 32. Zatrudnienie w jednostkach i instytucjach pomocy społecznej w woj. opolskim w latach 2017-2018

Lp.	Wyszczególnienie	Liczba zatrudnionych osób		
		2017 r.	2018 r.	Wzrost / spadek w 2018 r. 2017 r.=100%
1.	OGÓŁEM (suma wierszy 2+3+4+5+6+7+8)	4 154	4 238	102,1
2.	Służby Wojewody Opolskiego realizujące zadania z zakresu pomocy społecznej	10	9	90,0
3.	Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Opolu	14	14	100,0
4.	Jednostki samorządu terytorialnego (PCPR i OPS)	1 767	1 801	101,9
4.1	Powiatowe centra pomocy rodzinie, z tego:	206	211	102,4
4.1.1	<i>kadra kierownicza *</i>	23	23	100,0
4.1.2	<i>pracownicy socjalni</i>	32	29	90,6
4.1.3	<i>pozostali pracownicy (administracja i obsługa, inni pracownicy merytoryczni)**</i>	151	159	105,3
4.2	Ośrodki pomocy społecznej, z tego:	1 561	1 590	101,9
4.2.1	<i>kadra kierownicza</i>	90	87	96,7
4.2.2	<i>pracownicy socjalni</i>	466	472	101,3
4.2.3	<i>pozostali pracownicy (administracja i obsługa, inni pracownicy merytoryczni)</i>	1 005	1 031	102,6
5.	Domy pomocy społecznej	1 933	1 953	101,0
6.	Środowiskowe domy samopomocy	182	195	107,1
7.	Ośrodki interwencji kryzysowej	22	22	100,0
8.	Inne instytucje i ośrodki wsparcia samorządu terytorialnego	226	244	108,0
8.1	<i>Dzienne domy pomocy</i>	176	193	109,7
8.2	<i>Kluby integracji społecznej</i>	3	2	66,7
8.3	<i>inne ośrodki wsparcia, w tym noclegownie</i>	47	49	104,3

* dyrektor, z-ca dyrektora, kierownik, z-ca kierownika

** w tym: kierownik działu i kierownik sekcji

Źródło: MRPiPS-03 Sprawozdanie roczne z udzielonych świadczeń pomocy społecznej – pieniężnych, w naturze i usługach za I-XII 2017 i I-XII 2018 r. .

⁷³ Dane o liczbie pracowników (zatrudnionych na etacie, bez względu na jego wymiar) jednostek i instytucji pomocy społecznej w woj. opolskim opracowano na podstawie sprawozdawczości rządowej (MRPiPS-03 Sprawozdanie półroczne i roczne z udzielonych świadczeń pomocy społecznej – pieniężnych, w naturze i usługach za I-XII 2018 r.).

W 2018 r. - w porównaniu do 2017 r., liczba pracowników pomocy społecznej w woj. opolskim wzrosła o 2,2%, przy czym:

- ✚ o prawie 2% zwiększyło się zatrudnienie w ośrodkach pomocy społecznej w gminie, co jest związane przede wszystkim z realizacją w tych instytucjach także innych zadań niż wynikających tylko z ustawy o pomocy społecznej (np. realizacja w części OPS-ów ustawy o pomocy państwa w wychowaniu dzieci, czyli programu 500+, programu „Wyprawka szkolna”, tworzenie nowych lub rozwój już istniejących instytucji i ośrodków wsparcia, w tym domów dziennego pobytu dla osób starszych, placówek wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży, mieszkań chronionych). Jednocześnie część pracowników pomocy społecznej łączy wykonywanie dotychczasowych obowiązków z nowymi zadaniami realizowanymi w gminie (np. w zakresie realizacji projektów społecznych współfinansowanych z UE lub środków własnych)⁷⁴;
- ✚ o 7,1% wzrosło zatrudnienie w środowiskowych domach samopomocy (głównie z tytułu wzrostu liczby miejsc o łącznie 20 w 2018 r.);
- ✚ o ponad 9% wzrosło zatrudnienie w dziennych domach pomocy (w wyniku wzrostu liczby miejsc ora tworzenia nowych placówek
- ✚ bez zmian pozostało zatrudnienie w ROPS w Opolu, a w Wydziale Polityki Społecznej i Zdrowia OUW spadło o jedną osobę.

4.1 Kadra ośrodków pomocy społecznej i powiatowych centrów pomocy rodzinie

4.1.1 Pracownicy socjalni

W 2018 r. w ośrodkach pomocy społecznej woj. opolskiego zatrudnionych było 472 pracowników socjalnych (o 6 więcej niż 2017 r.)⁷⁵.

Zgodnie z art. 110 ust. 11 i 12 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2018 r., poz. 1508 t. j.) ośrodek pomocy społecznej winien zatrudniać pracowników socjalnych (nie mniej jednak niż trzech pracowników) proporcjonalnie do:

- liczby mieszkańców w stosunku 1 pracownik socjalny na 2 tys. mieszkańców lub
- liczby rodzin i osób samotnie gospodarujących, objętych pracą socjalną w gminie, w stosunku 1 pracownik socjalny na 50 rodzin i osób samotnie gospodarujących⁷⁶.

W 2018 r. wymóg zatrudnienia odpowiedniej liczby pracowników do liczby ludności spełniało 27 gmin województwa opolskiego (w 2017 r. – 24 gminy, a w 2016 r. 21 gmin).

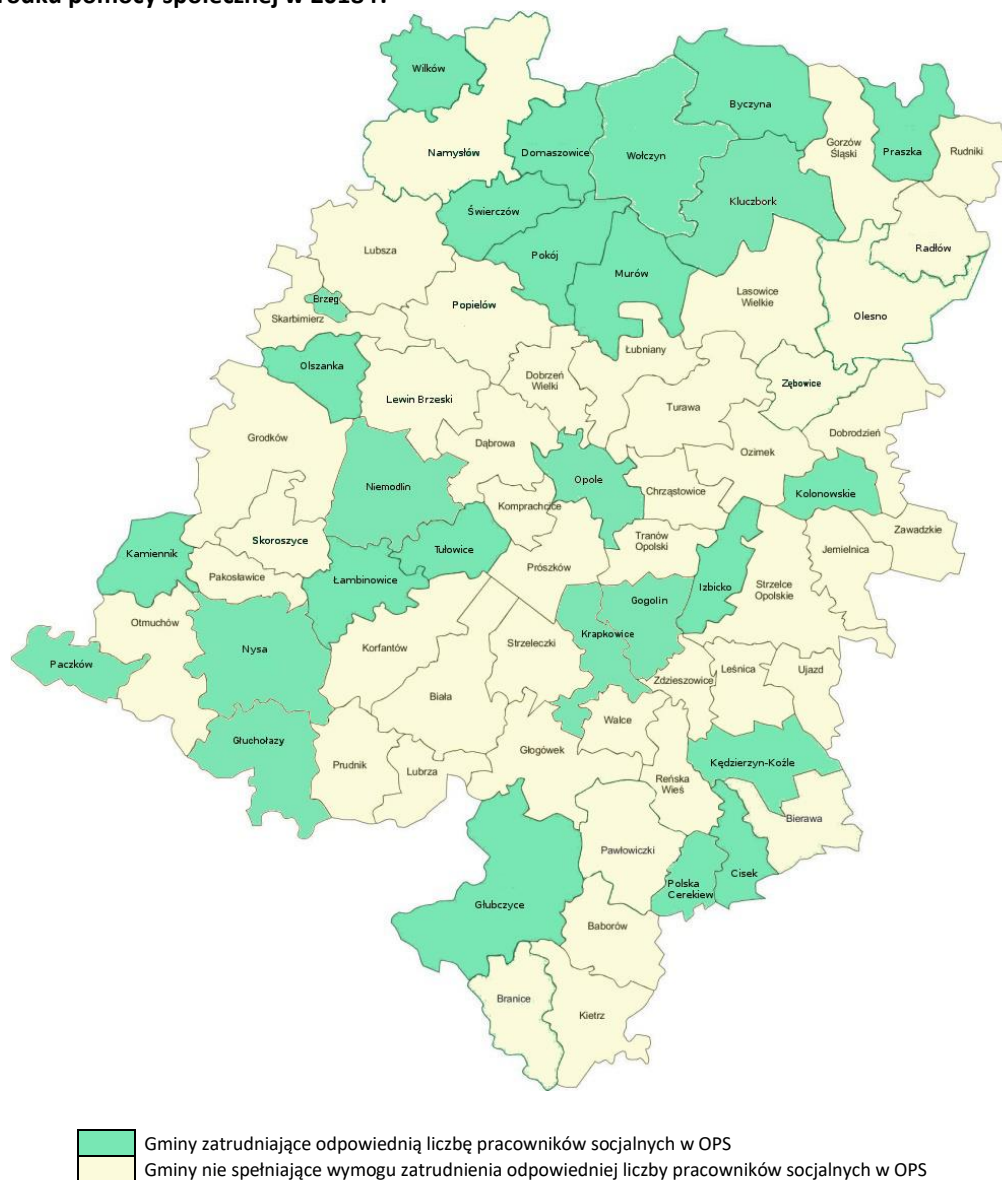
Od wprowadzenia ustawowego wymogu liczba gmin, spełniających standard zatrudnienia pracowników socjalnych do liczby mieszkańców w woj. opolskim, systematycznie wzrastała (średnio o 2-3 rocznie, w 2012 r. standard spełniało 21 gmin). W latach 2013-2017 liczba gmin spełniających ten wymóg wahała się między 20-24, by w 2018 r. zwiększyć się do 27 gmin (38%), tj. najwięcej od 2004 r., czyli od wprowadzenia w ustawie tego rodzaju standardu.

⁷⁴ Wskazanie liczby pracowników OPS-ów, realizujących także inne zadania niż wynikające z ustawy o pomocy społecznej wymaga szczegółowych badań.

⁷⁵ Liczba pracowników socjalnych we wszystkich ośrodkach pomocy społecznej w woj. opolskim wzrosła od 2010 r. o 47 (w 2010 r. w OPS-ach było zatrudnionych 425 pracowników socjalnych).

⁷⁶ Wskaźnik wprowadzony w 2015 r.

Mapa 9. Gminy spełniające ustawowy wskaźnik zatrudnienia pracowników socjalnych (do liczby ludności) w ośrodku pomocy społecznej w 2018 r.

Źródło: MRPIPS-03 Sprawozdanie półroczne i roczne z udzielonych świadczeń pomocy społecznej – pieniężnych, w naturze i usługach za I-XII 2018 r. oraz Ocena zasobów pomocy społecznej za 2018 r. Miasta Opola

Liczba ludności przypadająca na pracownika socjalnego w woj. opolskim w 2018 r. wynosiła średnio 2 090 (w 2017 r. 2 148, w 2016 r. 2 178, a w 2013 r. było to 2 212 osób), co wskazuje, że wraz z obserwowanym od wielu lat spadkiem liczby ludności województwa, wskaźnik zatrudnienia zbliża się do ustawowej granicy - 2000 mieszkańców, i to bez intensywnych działań zmierzających do zwiększenia zatrudnienia tej grupy pracowników.

Najmniej mieszkańców na 1 pracownika socjalnego w OPS jest w gminie Świerczów (pow. namysłowski) – 1 117, a najwięcej w Lubszy (pow. brzeski) – 4 504 (tylko dwóch pracowników socjalnych).

Spośród 71 gmin województwa - 44 (62%) nie spełnia wymogu zatrudnienia odpowiedniej liczby pracowników socjalnych do liczby mieszkańców, w tym 10 zatrudnia mniej niż 3 pracowników socjalnych w OPS (są to ośrodki pomocy społecznej zlokalizowane w gminach wiejskich, a jeden – Leśnica, w gminie miejsko-wiejskiej).

Przyjmując, że przy prognozowanym dalszym spadku ludności województwa opolskiego w kolejnych latach część gmin zdecyduje się na zatrudnienie dodatkowych pracowników socjalnych (zwłaszcza w gminach, w których jest ich mniej niż 3.), w tym w ramach realizacji projektów z UE (na lata 2014-2020), można oczekiwać zwiększenia się liczby gmin spełniających wymóg zatrudnienia odpowiedniej liczby pracowników socjalnych do liczby mieszkańców.

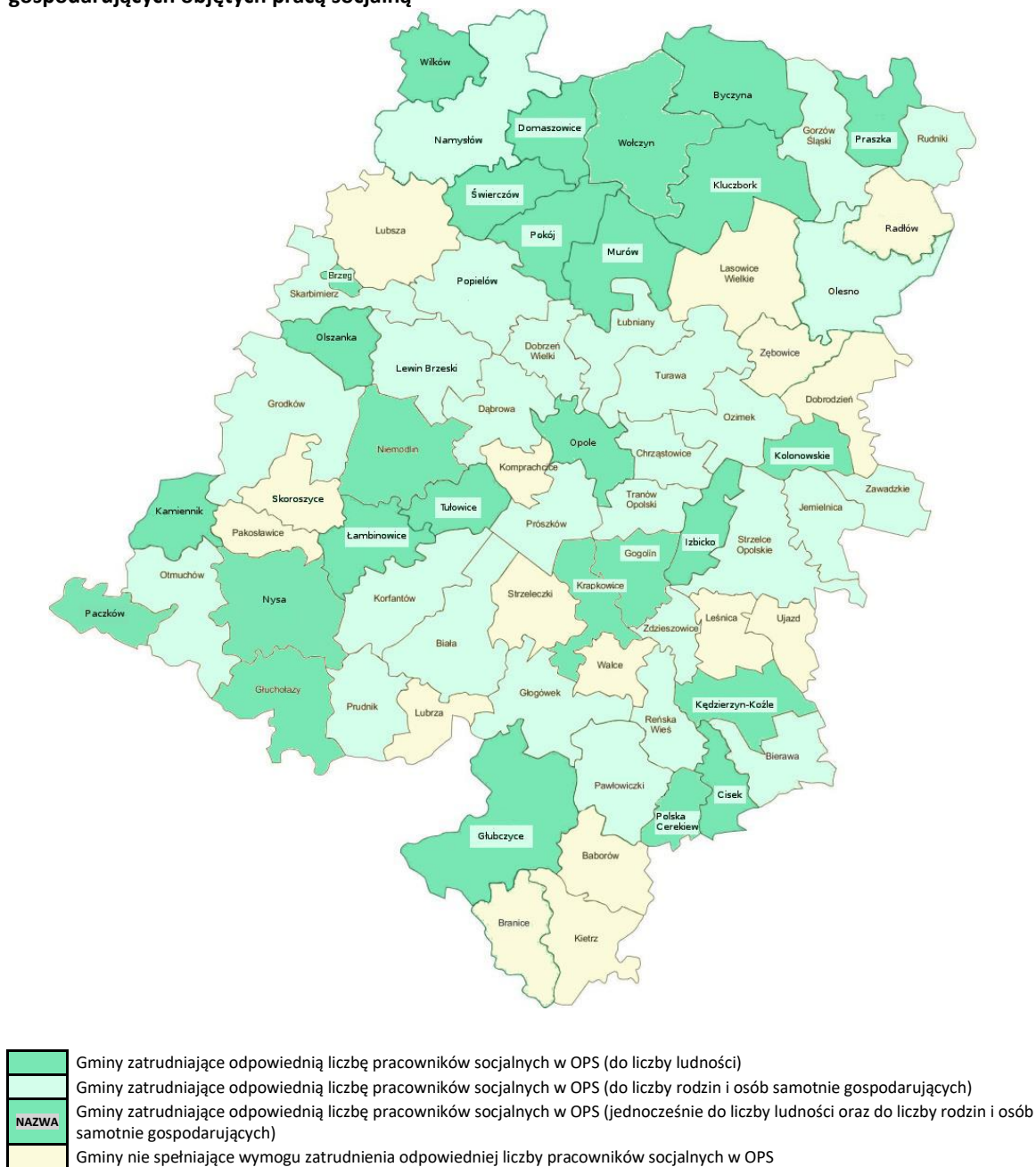
W 2018 r. wymóg zatrudnienia odpowiedniej liczby pracowników socjalnych do liczby rodzin i osób samotnie gospodarujących (drugi wariant standardu) spełniały 44 gminy (62% - w 2017 r. było ich 39). Najwięcej rodzin i osób samotnie gospodarujących na pracownika socjalnego przypadało w Kamienniku - 119, a średnia ich liczba w woj. opolskim wyniosła 41, tj. poniżej maksymalnej wartości (50 rodzin).

Spośród gmin spełniających standard w stosunku do liczby rodzin i osób samotnie gospodarujących 16 gmin spełniało jednocześnie standard zatrudnienia pracowników socjalnych w odniesieniu do liczby mieszkańców (Brzeg, Głubczyce, Kędzierzyn-Koźle, Cisek, Polska Cerekiew, Kluczbork, Gogolin, Krapkowice, Domaszowice, Świerczów, Łambinowice, Praszka, Murów, Tułowice, Izbicko i Kolonowskie).

W 2018 r. – I lub II standard zatrudnienia odpowiedniej liczby pracowników socjalnych spełniało w woj. opolskim 55 gmin (77%), przy czym:

- wyłącznie I standard (tylko w odniesieniu do liczby mieszkańców) spełniało 27 gmin;
- wyłącznie II standard (tylko w odniesieniu do liczby rodzin i osób samotnie gospodarujących objętych pracą socjalną) spełniało 28 gmin;
- jednocześnie I i II standard (w odniesieniu do liczby mieszkańców, a także liczby rodzin i osób samotnie gospodarujących) spełniało 16 gmin.

Mapa 10. Gminy spełniające ustawowy wskaźnik zatrudnienia pracowników socjalnych w ośrodku pomocy społecznej w 2018 r. – razem dwa sposoby obliczania: do liczby ludności oraz liczby rodzin i osób samotnie gospodarujących objętych pracą socjalną

Źródło: obliczenia własne ROPS w Opolu na podstawie MRPiPS-03 Sprawozdanie półroczne i roczne z udzielonych świadczeń pomocy społecznej – pieniężnych, w naturze i usługach za I-XII 2017 r. i I-XII 2018 r

W 2018 r. w 11 powiatowych centrach pomocy rodzinie woj. opolskiego było 26 pracowników socjalnych, a wraz z 3. pracownikami socjalnymi w MOPR w Opolu, wykonującymi zadania powiatowe - 29. W porównaniu do 2017 r. liczba pracowników powiatowych centrów pomocy rodzinie zmniejszyła się o 3 (z 32), co jest zgodne z prognozami PCPR-ów, wskazywanymi w ubiegłych latach, wynikających głównie ze zmiany struktury zadań realizowanych w jednostce (coraz mniej zadań z ustawy o pomocy społecznej, na rzecz wzrostu liczby zadań związanych z wykonywaniem innych ustaw, w tym ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej).

4.1.2 Kadra kierownicza

W 2018 r. kadra kierownicza ośrodków pomocy społecznej i powiatowych centrów pomocy rodzinie woj. opolskiego liczyła 110 osób (dyrektorzy i kierownicy oraz ich zastępcy), z tego w OPS 87 osób, a w PCPR 23 osoby. W porównaniu do 2017 r. liczba kadry kierowniczej zmniejszyła się o 3 osoby w OPS-ach, a w PCPR-ach pozostała bez zmian⁷⁷.

4.1.3 Pozostali pracownicy

W 2018 r. w ośrodkach pomocy społecznej zatrudnionych było 1 031 innych osób, tj. o prawie 3% więcej niż rok wcześniej, w tym: pracownicy administracyjno-księgowi i obsługi (działy księgowości i finansów, zaopatrzenia, transportu, ekipy konserwatorskie) oraz inni pracownicy merytoryczni wykonujący m. in. usługi opiekuńcze i specjalistyczne usługi opiekuńcze w gminie oraz zadania wspomagające w OPS (asystenci rodziny, prawnicy, psychologowie, pedagodzy, aspiranci pracy socjalnej) lub ośrodkach wsparcia (np. w mieszkaniach chronionych, jednostkach specjalistycznego poradnictwa).

Pracownikami OPS-ów są też osoby realizujące zadania z innych systemów wsparcia niż pomoc społeczna lub łączące wykonywanie zadań ustawy o pomocy społecznej z innymi ustawami (o świadczeniach rodzinnych, o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, o pomocy państwa w wychowaniu dzieci, czyli programem Rodzina 500 plus, programu „Wyprawka szkolna”, czyli 300+, o dodatkach mieszkaniowych, a także obejmujący działania związane z: funduszem alimentacyjnym, przyznawaniem stypendiów, przeciwdziałaniem przemocy, realizację Karty Dużej Rodziny oraz innych regionalnych i lokalnych programów pomocowych), co jest widoczne szczególnie w gminach wiejskich.

Liczba innych pracowników zatrudnionych w powiatowych centrach pomocy rodzinie w 2018 r. wyniosła 159, przy czym głównie są to specjaliści pracy z rodziną, aspiranci pracy socjalnej i konsultanci oraz pracownicy obsługi.

5. Zasoby instytucjonalne pomocy i wsparcia w woj. opolskim

W 2018 r. na terenie woj. opolskiego funkcjonowały następujące jednostki organizacyjne pomocy społecznej, instytucje realizujące zadania z zakresu pieczy zastępczej i zatrudnienia socjalnego⁷⁸ oraz inne ośrodki wsparcia i placówki całodobowej opieki:

- 71 ośrodków pomocy społecznej;
- 11 powiatowych centrów pomocy rodzinie;
- 29 domów pomocy społecznej, z tego 28 ponadgminnych i 1 gminny (razem 39 domów wraz z filiami, prowadzone przez samorząd lub na jego zlecenie), na łącznie 3 082 miejsca;
- 19 placówek zapewniających całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym, przewlekłe chorym lub osobom w podeszłym wieku na 723 miejsca⁷⁹;

⁷⁷ W 2012 r. 87% stanowisk kierowniczych w OPS-ach i PCPR-ach zajmowały kobiety (brak późniejszych danych).

⁷⁸ Wymieniono jednostki organizacyjne pomocy społecznej (ustawa z 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, jednostki organizacyjne pieczy zastępczej (ustawa z 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej) i jednostki zatrudnienia socjalnego (ustawa z 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym).

- 23 placówki opiekuńczo-wychowawczych na 521 miejsc, z tego:
 - 17 placówek socjalizacyjnych;
 - 5 placówek socjalizacyjno-interwencyjne;
 - 1 placówka interwencyjna;
- 13 środowiskowych domów samopomocy dla 727 osób z zaburzeniami psychicznymi;
- 20 dziennych domów pomocy dla 1 544 osób starszych oraz 64 kluby seniora dla ponad 4 tys. osób,
- 16 noclegowni, schronisk i domów (wraz z 2. hostelami) z 697 miejscami dla osób bezdomnych oraz uzależnionych i samotnych matek;
- 168 miejsc w mieszkaniach chronionych (przeznaczonych dla: młodzieży opuszczające placówki opiekuńczo-wychowawcze lub rodziny zastępcze, osoby z zaburzeniami psychicznymi, oraz osoby starsze i inne mające trudności w samodzielnym funkcjonowaniu);
- 6 ośrodków interwencji kryzysowej (w 2018 r. pomocy udzielono w nich 4 314 osobom);
- 2 ośrodki adopcyjne (1 prowadzony przez Samorząd Województw Opolskiego w ROPS w Opolu oraz 1 na zlecenie samorządu województwa), w których przysposobiono 70 dzieci,

a także:

- 10 klubów integracji społecznej;
- 5 centrów integracji społecznej;
- 2 specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie, które udzieliły pomocy 557 osobom;
- 40 placówek wsparcia dziennego na 934 miejsca (liczba korzystających dzieci – 769);
- 15 warsztatów terapii zajęciowej, w których uczestniczyło 450 osób niepełnosprawnych;
- 2 zakłady aktywności zawodowej dla 112 uczestników;
- 30 spółdzielni socjalnych (aktywnie działające);

W zasobach instytucjonalnych pomocy i wsparcia w woj. opolskim w 2018 r. odnotowano następujące zmiany:

- o 10 spadła łączna liczba miejsc w domach pomocy społecznej (tj. o 19 zmniejszyła się liczba miejsc w DPS w Kluczborku dla osób w podeszłym wieku i przewlekle chorych somatycznie, natomiast wzrosła o 7 liczba miejsc w DPS w Prószkowie dla osób przewlekle chorych somatycznie oraz o 2 miejsca w DPS dla przewlekle chorych psychicznie w Nysie);
- o 34 wzrosła liczba miejsc w dziennych domach pomocy (w Głubczycach i Kędzierzynie-Koźlu);
- o 20 wzrosła liczba miejsc w środowiskowych domach samopomocy (po 10 w Krapkowicach i Opolu);
- o 228 wzrosła liczba miejsc w placówkach zapewniających całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym, przewlekle chorym i w podeszłym wieku ;
- o 46 wzrosła (do 168) liczba miejsc w mieszkaniach chronionych (nowe miejsca powstały w powiecie brzeskim, Kluczborku oraz przede wszystkim w Strzelcach Opolskich);
- o 93 zwiększyła się liczba miejsc w placówkach wsparcia dziennego w gminach (do 934), a liczba placówek wzrosła o 2 (powstały w Dąbrowie i Zawadzkiem);

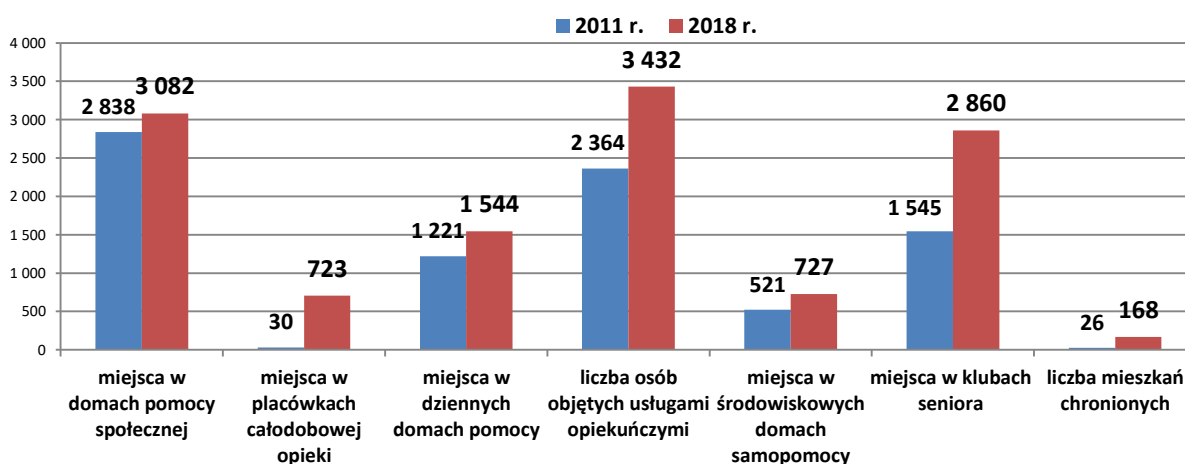
⁷⁹ Są to placówki prowadzące działalność gospodarczą lub działalność statutową (zgromadzenia zakonne), wpisane do Rejestru Wojewody Opolskiego na podstawie wydanego zezwolenia (decyzji administracyjnej). Ich liczba w woj. opolskim sukcesywnie wzrasta (w 2011 r. w Rejestrze znajdowały się 4 placówki, a w 2017 r. 13).

→ bez zmian pozostała liczba: klubów integracji społecznej (10), centrów integracji społecznej (5), warsztatów terapii zajęciowej (15) oraz zakładów aktywności zawodowej (2), a także osób uczestniczących w ich zajęciach, z wyjątkiem wzrostu liczby uczestników CIS (o 57, do 264) oraz liczby osób biorących udział w zajęciach KIS (o 103, do 276).

Analiza tych danych w latach 2011-2018 wskazuje na znaczącą poprawę zasobów pomocy i integracji społecznej województwa opolskiego. Liczba miejsc opieki i wsparcia powiększyła się o:

- 244 miejsca w domach pomocy społecznej (o 8,6%),
- 693 miejsca w placówkach całodobowej opieki dla osób niepełnosprawnych, przewlekle chorych i w podeszłym wieku - 23,5-krotnie,
- 206 miejsc w środowiskowych domach samopomocy - o 40%,
- 1 068 miejsc świadczenia usług opiekuńczych – w domu chorego (w tym specjalistycznych dla osób z zaburzeniami psychicznymi) – o 45%,
- 323 miejsca w dziennych domach pomocy - o 26%,
- 1 315 miejsc w klubach seniora - o 85%,
- 142 miejsca w mieszkaniach chronionych - 6,5-krotnie.

Wykres 42. Liczba miejsc opieki i wsparcia dla osób starszych i niepełnosprawnych – woj. opolskie w latach 2011-2018

Źródło: obliczenia własne na podstawie oceny zasobów pomocy społecznej woj. opolskiego w latach 2011-2018

Ponadto – zmniejszyła się łączna liczba osób, które skorzystały z pomocy udzielanej w dwóch specjalistycznych ośrodkach wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie, funkcjonujących w woj. opolskim, przy czym spadek zanotowano w ośrodku w Kędzierzynie-Koźlu, natomiast liczba korzystających wzrosła w Opolu.

W 2018 r. wzrosła liczba korzystających z 6 powiatowych ośrodków interwencji kryzysowej (o prawie 32%, w tym głównie w MOPR w Opolu). Jednocześnie z corocznych prognoz powiatów wynika, że liczba osób wymagających wsparcia w sytuacjach kryzysowych sukcesywnie wzrasta, co oznacza, że liczba placówek do tego powołanych jest nadal niewystarczająca (ośrodki interwencji kryzysowej znajdują się jedynie w 5 powiatach woj. opolskiego i Mieście Opolu).

Istotny wpływ na utworzenie nowej instytucji lub placówki wsparcia mają środki zewnętrzne lub pozarządowe, a gminy i powiaty jedynie w części finansują takie przedsięwzięcia lub ponoszą koszty ich funkcjonowania. Stąd coraz częściej nowe instytucje powstają ze znacznym udziałem środków rządowych (np. program tworzenia Dziennych domów i Klubów, przeznaczonych dla osób starszych, w ramach Programu Wieloletniego SENIOR+ na lata 2015-2020, przekształconego

z programu Senior-WIGOR) oraz środków unijnych, w tym będących w dyspozycji Samorządu Województwa Opolskiego w ramach perspektywy na lata 2014-2020 (umożliwiających tworzenie np. mieszkań chronionych). Ważnym elementem tych działań są organizacje pozarządowe, które podejmują się prowadzenia tych instytucji lub realizacji w nich zadań, powierzonych przez samorząd terytorialny (np. w ramach aktywizacji osób starszych, pomocy dzieciom i młodzieży).

Dodatkowymi mechanizmami wsparcia samorządu terytorialnego i jego instytucji oraz organizacji pozarządowych, działających w obszarze polityki społecznej, są także inne środki krajowe (np. Programu Funduszu Inicjatyw Obywatelskich na lata 2014-2020) lub zagraniczne (np. Fundusze Norweskie i Europejskiego Obszaru Gospodarczego), a w przypadku projektów w ramach ekonomii społecznej krajowe fundusze unijne (Europejski Fundusz Społeczny), wspierające lokalne inicjatywy w zakresie rozwoju różnych form przedsiębiorczości społecznej, w tym tworzenia spółdzielni socjalnych.

Tabela 33. Zasoby instytucjonalne pomocy i wsparcia woj. opolskiego w latach 2017-2018

Lp.	Wyszczególnienie	Zasoby instytucjonalne pomocy i wsparcia w woj. opolskim		
		2017 r.	2018 r.	Wzrost / spadek w 2018 r. 2017 r.=100%
1.	Domy pomocy społecznej			
2.	liczba placówek	29	29	100,0
3.	liczba miejsc	3 092	3 082	99,7
4.	Środowiskowe domy samopomocy			
5.	liczba placówek	13	13	100,0
6.	liczba miejsc	707	727	102,8
7.	Dzienne domy pomocy			
8.	liczba placówek	20	20 ¹	100,0
9.	Liczba miejsc	1 510	1 544	102,3
10.	Noclegownie, schroniska i domy dla osób bezdomnych			
11.	liczba placówek	16	16	100,0
12.	liczba miejsc	747	697	90,9
13.	Mieszkania chronione			
14.	liczba placówek	84	120	142,6
15.	liczba miejsc	122	168	137,7
16.	Ośrodki interwencji kryzysowej			
17.	liczba placówek	6	6	100,0
18.	liczba miejsc całodobowych	15	15	100,0
19.	liczba korzystających	3 277	4 314	131,6
20.	Specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie²			
21.	liczba placówek	2	2	100,0
22.	liczba korzystających	675	557	82,5
23.	Placówki wsparcia dziennego			
24.	liczba placówek	38	40	105,6
25.	liczba miejsc	841	934	111,1
26.	liczba korzystających	716	769	107,4
27.	Placówki opiekuńczo-wychowawcze			
28.	liczba placówek	23	23	100,0
29.	liczba miejsc	532	521	98,0
30.	Centra integracji społecznej			
31.	liczba placówek	5	5	100,0
32.	liczba uczestników zajęć	207	264 ³	127,5
33.	Kluby integracji społecznej			
34.	liczba placówek	10	10	100,0
35.	liczba uczestników zajęć	379	276 ⁴	127,5
36.	Warsztaty terapii zajęciowej			
37.	liczba placówek	15	15	100,0
38.	liczba uczestników zajęć	450	450	100,0
39.	Zakłady aktywności zawodowej			
40.	liczba placówek	2	2	100,0
41.	liczba uczestników zajęć	112	112	100,0

* z uwagi na brak szczegółowych danych tabela nie uwzględnia klubów seniora, jadłodajni, spółdzielni socjalnych, uniwersytetów III wieku i innych placówek wsparcia środowiskowego w gminie (klubów samopomocy, punktów konsultacyjnych, ognisk) prowadzonych przez organizacje pozarządowe lub współfinansowanych ze środków samorządu terytorialnego (gminnego i powiatowego).

¹ wraz z domami dziennego pobytu „Senior-WIGOR w: Głogówku (powstałym w 2016 r.), Polskiej Cerekwi i Niemodlinie (w 2017 r.), utworzonymi w ramach środków konkursowych MRPiPS przeznaczonych na realizację Programu Wieloletniego „Senior-WIGOR” na lata 2015-2020.

² Za: Sprawozdanie z realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie za okres I-XII 2018 r., zamieszczone w Centralnej Aplikacji Statystycznej - rządowej platformie do sporządzenia mi.in. sprawozdań z realizacji zadań z zakresu pomocy i integracji społecznej przez jednostki organizacyjne pomocy społecznej – aplikacja *Sprawozdania resortowe*.

³ Za: Sprawozdanie Centrum Integracji Społecznej za rok 2018, zamieszczone w Centralnej Aplikacji Statystycznej - rządowej platformie do sporządzenia mi.in. sprawozdań z realizacji zadań z zakresu pomocy i integracji społecznej przez jednostki organizacyjne pomocy społecznej – aplikacja *Sprawozdania resortowe*.

⁴ Za: Sprawozdanie Klubu Integracji Społecznej za I-XII w 2018 r., zamieszczone w Centralnej Aplikacji Statystycznej - rządowej platformie do sporządzenia mi.in. sprawozdań z realizacji zadań z zakresu pomocy i integracji społecznej przez jednostki organizacyjne pomocy społecznej – aplikacja *Sprawozdania resortowe*.

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu na podstawie gminnych ocen zasobów pomocy społecznej w 2017 r. i 2018 r., oraz rejestrów Wojewody Opolskiego (Wydziału Polityki Społecznej i Zdrowia Opolskiego Urzędu Wojewódzkiego w Opolu), a także materiałów własnych i sprawozdań zamieszczonych w CAS.

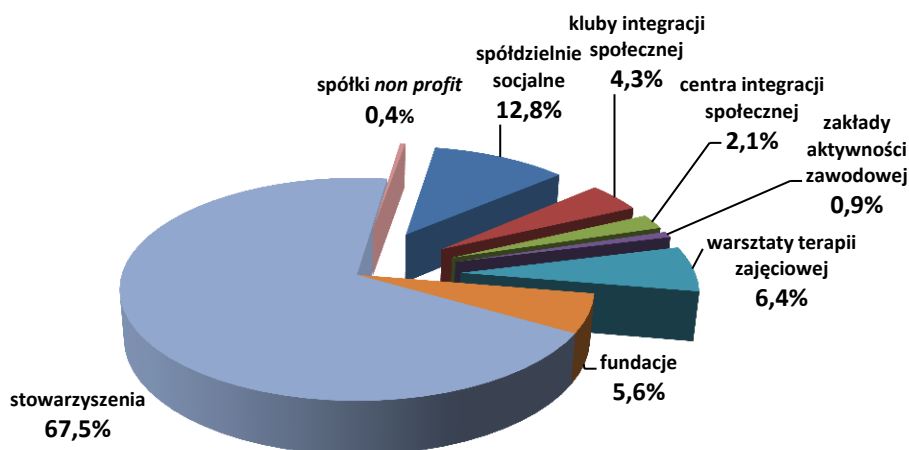
6. Ekonomia społeczna w woj. opolskim

6.1 Podmioty ekonomii społecznej w woj. opolskim⁸⁰

W województwie opolskim funkcjonuje:

- 30 spółdzielni socjalnych⁸¹,
- 1 spółka *non profit*,
- 10 klubów integracji społecznej,
- 5 centrów integracji społecznej,
- 2 zakłady aktywności zawodowej,
- 15 warsztatów terapii zajęciowej,
- 171 organizacji pozarządowych prowadzących działalność gospodarczą lub odpłatną działalność pożytku publicznego – 13 fundacji i 158 stowarzyszeń (stan na koniec grudnia 2016)⁸².

Wykres 43. Podmioty ekonomii społecznej w województwie opolskim w 2019 r. wg typów

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu.

W porównaniu do 2015 r., spadła też liczba centrów integracji społecznej (z 6 do 5). Bez zmian pozostała liczba spółdzielni socjalnych (30), warsztatów terapii zajęciowej (15) oraz zakładów aktywności zawodowej (2). Natomiast 2-krotnie (z 5 do 10) wzrosła liczba klubów integracji społecznej. Wzrosła też liczba fundacji i stowarzyszeń, prowadzących działalność gospodarczą lub odpłatną działalność pożytku publicznego (o 3 podmioty).

⁸⁰ Stan na 23.05.2019 r.

⁸¹ Są to spółdzielnie socjalne zarejestrowane w KRS i aktywnie działające.

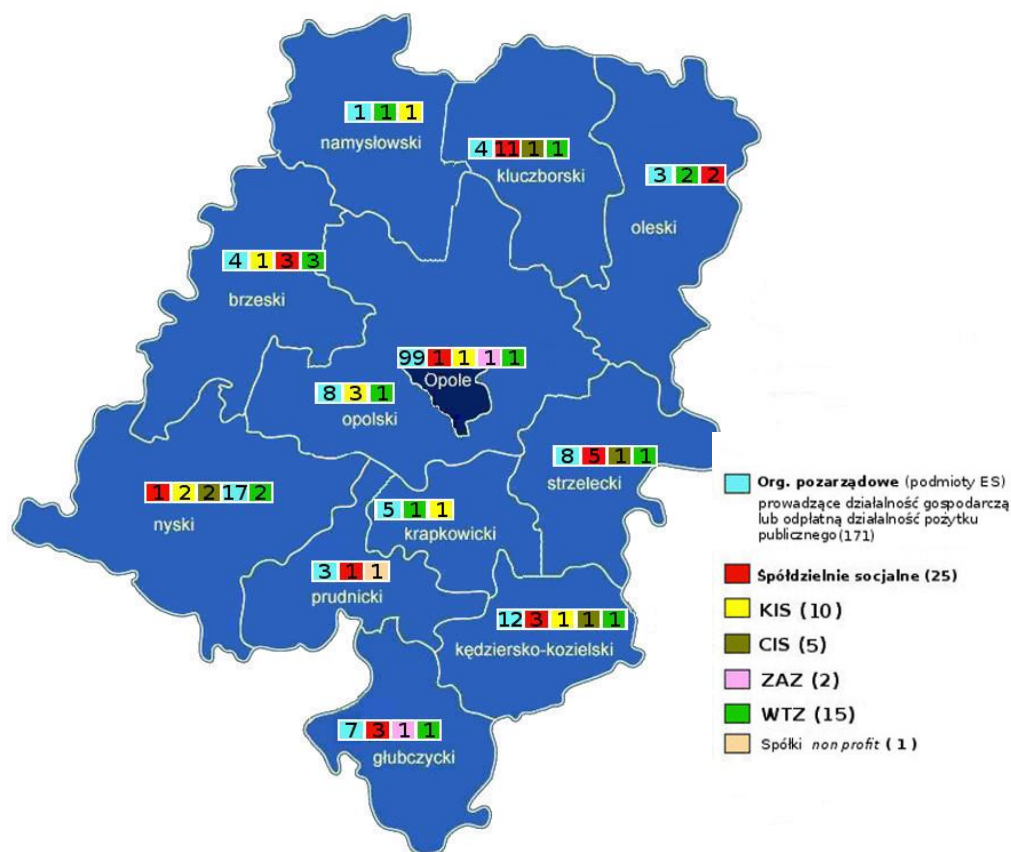
⁸² Podmioty ekonomii (gospodarki) społecznej zalicza się do tzw. trzeciego sektora (obok innych struktur nowoczesnego państwa, tj. sektorów prywatnego i publicznego), w której działają organizacje pozarządowe *non profit* (nie dla zysku), choć ścisłe ich zdefiniowanie jest równie trudne jak wyznaczenie jednolitej granicy między trzecim sektorem i pozostałymi dwoma sektorami. W odróżnieniu bowiem od organizacji pozarządowych podmioty ES funkcjonują zwykle w oparciu o zasadę nie tylko dla zysku (*not only for profit*) lub nie dla prywatnego zysku (*not for private profit*). Oznacza to, że zysk lub jakakolwiek nadwyżka finansowa winna być przekazywana na działalność statutową i wspierać realizowaną przez nie misję społeczną. Za: Defourny, P. Develtere, *Ekonomia społeczna: ogólnoswiatowy trzeci sektor*, [w:] *Trzeci sektor dla zaawansowanych. Współczesne teorie trzeciego sektora – wybór tekstów*, Stowarzyszenie Klon/Jawor: Warszawa, 2006, s. 15.

Tabela 34. Podmioty ekonomii społecznej w woj. opolskim w 2015 r. i 2019 r.

Lp.	Wyszczególnienie	Liczba podmiotów ekonomii społecznej		
		2015 r.	2019 r.	Wzrost / spadek w 2019 r. 2015 r. = 100%
1	Organizacje pozarządowe prowadzące działalność gospodarczą lub odpłatną działalność pożytku publicznego	168	171	101,8
2	Warsztaty terapii zajęciowej	15	15	100,0
3	Spółdzielnie socjalne	30	30	100,0
4	Spółki <i>non-profit</i>	0	1	x
5	Kluby integracji społecznej	5	10	200,0
6	Centra integracji społecznej	6	5	83,3
7	Zakłady aktywności zawodowej	2	2	100,0
	Razem	226	234	103,5

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu na podstawie gminnych ocen zasobów pomocy społecznej województwa opolskiego w 2015 r. i 2019 r.

Mapa 11. Podmioty ekonomii społecznej w województwie opolskim w 2019 r.

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu

Najwięcej podmiotów ekonomii społecznej występuje w Mieście Opolu (103), przy czym w przypadku spółdzielni socjalnych, największa ich liczba jest w powiecie kluczborskim (11). Najmniej podmiotów sektora ekonomii społecznej znajduje się na terenie powiatu namysłowskiego (3), tj. po jednym: stowarzyszeniu, klubie integracji społecznej i warsztacie terapii zajęciowej.

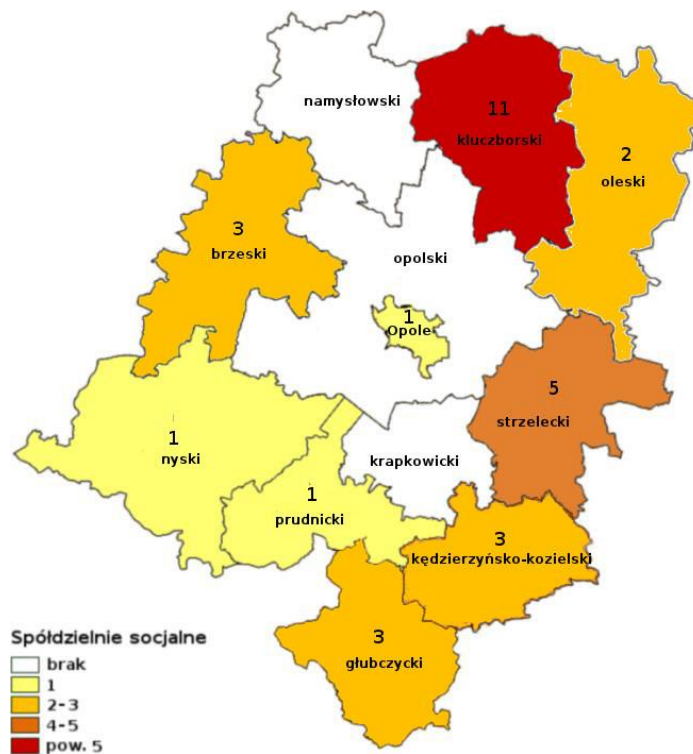
Tabela 35. Podmioty ekonomii społecznej w woj. opolskim w 2019 r. – w powiatach wg typów

Lp.	Powiat	Podmioty ES w woj. opolskim								Razem
		Org. pozarządowe prowadzące działalność gospodarczą lub odpłatną działalność pożytku publicznego ⁸³		Warsztaty terapii zajęciowej	Spółdzielnie socjalne	Spółki <i>non profit</i>	Kluby integracji społecznej	Zakłady aktywności zawodowej	Centra integracji społecznej	
		fundacje	stowarzyszenia							
1	brzeski	0	4	3	3	0	1	0	0	11
2	głubczycki	0	7	1	3	0	0	1	0	12
3	kędzierzyńsko-kozielski	1	11	1	3	0	1	0	1	18
4	kluczborski	0	4	1	11	0	0	0	1	17
5	krakowicki	0	5	1	0	0	1	0	0	7
6	namysłowski	0	1	1	0	0	1	0	0	3
7	nyski	3	14	2	1	0	2	0	2	24
8	oleski	0	3	2	2	0	0	0	0	7
9	opolski	3	5	1	0	0	3	0	0	12
10	prudnicki	0	3	0	1	1	0	0	0	5
11	strzelecki	0	8	1	5	0	0	0	1	15
12	Opole Miasto	6	93	1	1	0	1	1	0	103
	Razem woj.	13	158	15	30	1	10	2	5	234

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu.

Ważną rolę w usamodzielnieniu ekonomicznym klientów pomocy społecznej pełnią szczególnie spółdzielnie socjalne. W 2019 r. w woj. opolskim aktywnie działa **30 spółdzielni socjalnych**, które funkcjonują we wszystkich powiatach woj. opolskiego, z wyjątkiem powiatów: krakowickiego, opolskiego i namysłowskiego.

Mapa 12. Spółdzielnie socjalne w woj. opolskim wg stanu na 23.05.2019 r.

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu

⁸³ Stan na 31.12.2016 r.

6.2 Ośrodki Wsparcia Ekonomii Społecznej w woj. opolskim

Od 2015 r. ROPS w Opolu realizuje projekt w ramach RPO WO na lat 2014-2020, pn. *Wsparcie dla opolskiego modelu promocji, upowszechniania oraz rozwoju sektora ekonomii społecznej*.

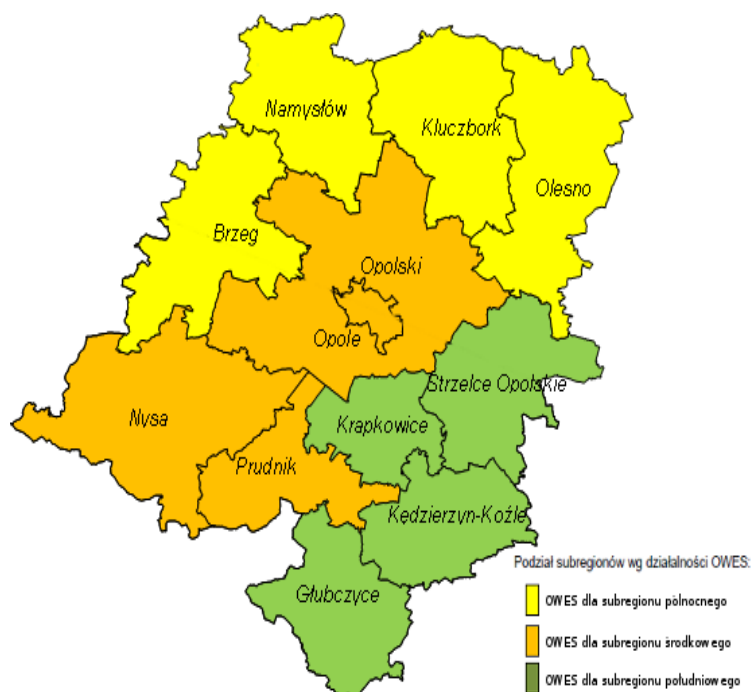
Głównym zadaniem realizowanego projektu jest rozwój sektora ekonomii społecznej, poprzez koordynację działań wszystkich zainteresowanych instytucji, w tym ośrodków wsparcia ekonomii społecznej (OWES) jako wyodrębnionych jednostek, realizujących usługi wsparcia ekonomii społecznej.

OWES-y to wyodrębnione jednostki podmiotu lub partnerstwo/konsorcjum podmiotów, które realizują usługi wsparcia ekonomii społecznej w zakresie:

- animacji i promocji ekonomii społecznej,
- wsparcia powstawania nowych podmiotów ekonomii społecznej,
- wsparcia istniejących przedsiębiorstw społecznych,
- działań bez osiągnięcia zysku lub przeznaczające zysk na działania własne.

Od 2013 r. w woj. opolskim funkcjonuje podział na trzy subregiony, w których działają ośrodki wsparcia ekonomii społecznej (subregion północny z powiatami: brzeskim, kluczborskim, namysłowskim i oleskim, subregion środkowy, obejmującym powiaty: opolski, nyski, prudnicki i Miasto Opole, oraz subregion południowy, w skład którego wchodzi powiaty: głubczycki, kędzierzyńsko-kozielski, krapkowicki i strzelecki)⁸⁴.

Mapa 13. Subregiony wg działalności OWES w woj. opolskim

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu

⁸⁴ OWES –y powstały w 2013 r. w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013, Priorytet VII *Promocja Integracji Społecznej*, Działanie 7.2. *Przeciwdziałanie wykluczeniu i wzmocnienie sektora ekonomii społecznej*, Poddziałanie 7.2.2 *Wsparcie ekonomii społecznej*.

Z informacji przekazanych przez OWES-y w woj. opolskim, wynika, że najważniejszymi barierami w funkcjonowaniu sektora ekonomii społecznej w woj. opolskim są m. in.:

- w zakresie realizacji projektów współfinansowanych ze środków UE:
 - ograniczone możliwości zmiany wskaźników w trakcie trwania projektu (od momentu tworzenia wskaźników do zakończenia projektu upływa dużo czasu, w którym dynamicznie zmieniają się warunki społeczne i ekonomiczne, co istotnie wpływa na wartości wcześniej przyjętych wskaźników);
 - długotrwałe procedury dotyczące naboru osób bezrobotnych do projektów, powodujące zniechęcenie beneficjentów, którzy rezygnują ze wsparcia OWES;
- w zakresie funkcjonowania OWES:
 - ograniczony zakres współpracy OWES z jednostkami samorządu terytorialnego wszystkich szczebli;
- w zakresie tworzenia i funkcjonowania podmiotów ES:
 - niska wartość dotacji przyznawanej na 1 osobę (1 miejsce), powodująca dużą rotację pracowników;
 - spadek liczby osób, które potencjalnie mogą być uprawnione do otrzymania wsparcia finansowego na założenie podmiotu ES, zwłaszcza wśród osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym (z uwagi na brak umiejętności i wiedzy tych osób w zakresie kierowania i zarządzania podmiotem gospodarczym);
 - długotrwałe oczekiwanie na rejestrację podmiotu ES w Krajowym Rejestrze Sądowym, co zniechęca do angażowania się w tego typu przedsięwzięcie.

7. Koszt pomocy społecznej oraz innych zadań z zakresu polityki społecznej w latach 2017-2018 i w 2019 r. (prognoza)

7.1 Zadania gminy

Koszt zadań realizowanych w 2018 r. przez gminy w zakresie pomocy społecznej i innych zadań z obszaru polityki społecznej wyniósł ponad 1 060 mln zł, z tego:

- na zadania pomocy społecznej wydatkowano 269 mln zł,
- a inne zadania z obszaru polityki społecznej – ponad 791 mln zł.

Tabela 36. Środki finansowe przeznaczone przez gminy na zadania pomocy społecznej i inne zadania z zakresu polityki społecznej w woj. opolskim w latach 2017-2018 i w 2019 r. (prognoza) w tys. zł

Lp.	Wyszczególnienie	Środki finansowe przeznaczone na wydatki w pomocy społecznej i inne zadania z obszaru polityki społecznej w budżetach gmin województwa opolskiego w latach 2017-2019 w tys. zł				
		2017 r.	2018 r.	Wzrost/spadek w 2018 r. 2017 r.=100%	2019 r. (prognoza)	Wzrost/spadek w 2019 r. 2018 r.=100%
1	ZADANIA Z ZAKRESU POLITYKI SPOŁECZNEJ OGÓŁEM zadania gminy (suma wierszy: 2+14)	1 024 367	1 060 465	103,5	1 072 214	101,1
z tego:						
2	POMOC SPOŁECZNA * (suma wierszy: 3 do 13)	226 967	269 072	118,6	267 788	99,5
w tym:						
3	świadczenia pieniężne oraz składki na ubezpieczenie społeczne	66 563	61 304	92,1	62 332	101,7
4	usługi opiekuńcze oraz specjalistyczne usługi opiekuńcze	13 976	16 682	119,4	19 880	119,2
5	Program "Dożywianie"	14 809	14 203	95,9	14 637	103,1
6	odpłatność gmin za pobyt osób w DPS	39 135	44 185	112,9	45 437	102,8
7	utrzymanie OPS	64 323	67 472	104,9	72 243	107,1
8	utrzymanie ŚDS	10 998	12 793	116,3	14 282	111,6
9	odpłatność gmin za pobyt dzieci w pieczy zastępczej	7 570	8 450	111,6	9 263	109,6
10	przeciwdziałanie przemocy w rodzinie	1 297	1 492	115,0	1 383	92,7
11	usuwanie skutków powodzi	1 484	208	x	172	x
12	wspieranie rodziny	3 818	26 565	x	16 362	x
13	Inne – pozostałe zadania (w tym m.in. realizacja projektu z EFS)	2 994	15 718	x	11 797	x
14	INNE ZADANIA (suma wierszy: 15:21)	797 400	791 393	99,2	804 426	101,6
15	świadczenia wychowawcze 500+	481 661	466 440	96,8	475 647	102,0
16	świadczenia rodzinne	249 060	255 528	102,6	254 204	99,5
17	przeciwdziałanie alkoholizmowi	15 313	14 868	97,1	15 760	106,0
18	przeciwdziałanie narkomanii	661	1 283	194,1	1 337	104,2
19	ryczałty i dodatki mieszkaniowe	14 252	12 685	89,0	13 356	105,3
20	stypendia socjalne dla uczniów i zasiłki szkolne	6 020	5 752	95,5	4 604	80,0
21	utrzymanie żłobków i klubów dziecięcych	30 433	34 837	114,5	39 518	113,4

*środki na zadania pomocy społecznej ustalono na podstawie części 3 dane o korzystających z pomocy społecznej gminnych ocen zasobów pomocy społecznej woj. opolskiego w 2018 r.

*prognoza wydatków na 2019r. wg danych gmin

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu na podstawie gminnych i powiatowych ocen zasobów pomocy społecznej woj. opolskiego w 2018 r..

Koszt zadań pomocy społecznej w 2018 r. wyniósł ponad 269 mln (o 19% więcej niż w 2017 r.), przy czym wzrosły koszty realizacji większości zadań, tj.:

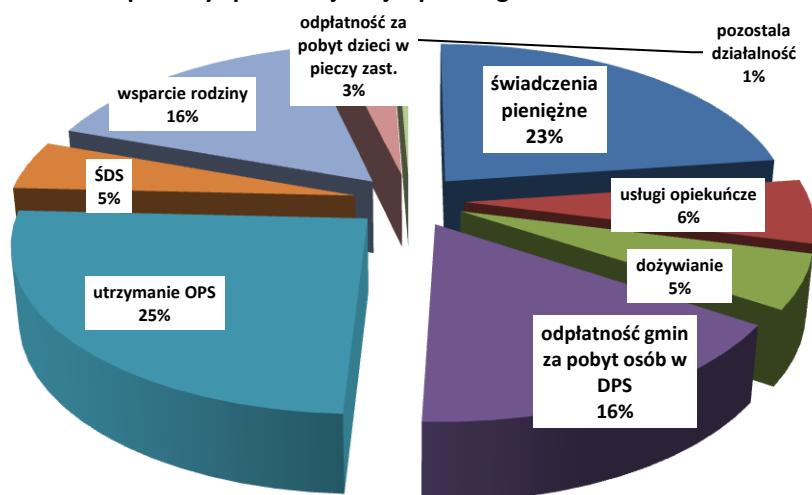
- + koszt usług opiekuńczych i specjalistycznych usług opiekuńczych o 19%
- + o 11,6% wzrósł koszt odpłatności ponoszonej przez gminy za pobyt dzieci w pieczy zastępczej (m.in. wynikający z włączenia do kosztów utrzymania dodatku wychowawczego 500+ oraz dodatku z tytułu rozpoczęcia roku szkolnego „Dobry Start”);
- + koszt odpłatności ponoszonej przez gminy za pobyt osób w domach pomocy społecznej wzrósł o prawie 13% (wzrost liczby osób kierowanych przez gminy do DPS z 2 006 do 2 066);
- + koszt utrzymania środowiskowych domów samopomocy wzrósł o 16,3% (z uwagi na zwiększenie liczby miejsc);
- + prawie 7-krotnie wzrosły wydatki przeznaczone na wsparcie rodziny (poza zatrudnieniem asystentów rodziny, koordynatorów pieczy zastępczej, finansowaniem placówek wsparcia dziennego, wprowadzono dodatkowe zadanie polegające na wypłacie dodatku z tytułu rozpoczęcia roku szkolnego 300+ dla każdego dziecka w wieku szkolnym),
- + ponad 5-krotnie wzrosły wydatki związane z realizacją projektów współfinansowanych ze środków UE (w tym min. *Blżej rodziny i dziecka, Nie-sami-dzielni, Niezależne życie*).

Spadek kosztu realizowanych zadań odnotowano w zakresie świadczeń pieniężnych oraz składek na ubezpieczenie społecznych (o 7,9%) oraz pomocy udzielonej w ramach Programu „Dożywianie” (o 4,1%). W obu przypadkach mniejszy koszt świadczeń wynika ze spadku liczby świadczeniobiorców.

Wśród pozostałych zadań samorządu gminnego w 2018 r. najbardziej wzrósł:

- o koszt świadczeń rodzinnych – o 2,8% (z 248 mln zł do 256 mln zł);
- o koszt utrzymania żłobków i klubów dziecięcych wzrósł o prawie 15% (w 2018 r. o 880 powiększyła się liczba miejsc w żłobkach i klubach dziecięcych – wg maja 2019 r. wynosiła łącznie 4 276);
- o koszt zadań polegających na przeciwdziałaniu narkomanii (o 94%).

Wykres 44. Struktura kosztów pomocy społecznej woj. opolskiego w 2018 r.

Źródło: obliczenia własne ROPS w Opolu na podstawie gminnych ocen zasobów pomocy społecznej w 2018 r.

W strukturze wydatków gmin przeznaczonych na realizację zadań pomocy społecznej – podobnie jak w latach ubiegłych, największy udział miały:

- świadczenia pieniężne (23%) oraz utrzymanie ośrodków pomocy społecznej – 25%;
- odpłatność za pobyt osób w domach pomocy społecznej stanowi 16% ogólnego kosztu,
- 16% wydatków stanowią środki przeznaczone w 2018 r. na realizację zadań związanych ze wsparciem rodziny - zatrudnienie asystentów rodziny, koordynatorów pieczy zastępczej, utrzymanie placówek wsparcia dziennego, a także wypłatę dodatku z tytułu rozpoczęcia roku szkolnego w ramach programu „Dobry Start” (w wysokości 300 zł na każde dziecko w wieku szkolnym). Program rozpoczął się we wrześniu 2018 r., stąd w budżecie gmin w 2017 r. wydatki te nie występują.

Mimo stale wzrastających wydatków przeznaczanych na realizację usług opiekuńczych (w tym specjalistycznych), udział tej formy wsparcia w koszcie pomocy ogółem stanowi jedynie 7%. Utrzymanie środowiskowych domów samopomocy oraz udzielanie posiłku stanowi po 5% kosztu pomocy ogółem.

Biorąc pod uwagę całość wydatków gmin przeznaczonych na politykę społeczną (1 260,6 mln zł), największy udział w tych budżetach mają zadania polegające na wsparciu rodziny:

- wypłata świadczeń wychowawczych 500+, stanowiąca prawie połowę (44%) kosztu zadań realizowanych przez gminy;
- wypłata świadczeń rodzinnych – których koszt w 2018 r. wzrósł w porównaniu do 2017 r. o 2,6%, a udział w koszcie zadań stanowił 24%.

Według prognozy w 2019 r. koszt zadań pomocy społecznej nieznacznie (o 0,5%) zmaleje do 268 mln zł, w tym najbardziej:

- ✚ środki związane z realizacją projektów współfinansowanych ze środków UE (zakończenie realizacji niektórych projektów), a także trudne do przewidzenia świadczenia na rzecz rodziny;

Natomiast wzrosną wydatki na:

- ✚ realizację usług opiekuńczych i specjalistycznych usług opiekuńczych (o 19%),
- ✚ utrzymanie środowiskowych domów samopomocy (o prawie 12%),
- ✚ odpłatność gmin za pobyt osób w domach pomocy społecznej (o 3%);
- ✚ o prawie 10% gminy przewidują zwiększyć koszt związany z odpłatnością za pobyt dzieci w pieczy zastępczej.

Wśród innych zadań polityki społecznej, najbardziej wzrosną wydatki związane z przeciwdziałaniem alkoholizmowi i narkomanii (odpowiednio o 6% i 4%), a także wydatki przeznaczone na tworzenie żłobków i klubów dziecięcych – o 14%.

7.2 Zadania powiatu, w tym koszt świadczeń udzielonych przez powiatowe centra pomocy rodzinie

W 2018 r. na zadania powiatów z zakresu polityki społecznej wydatkowano ponad 200 mln zł, w tym:

- na zadania pomocy społecznej ponad 182 mln zł;
- na zadania związane z rehabilitacją osób niepełnosprawnych ponad 18 mln zł.

W porównaniu do 2017 r. wydatki z zakresu polityki społecznej wzrosły o 5,2%, przy czym na realizację zadań pomocy społecznej – wzrosły o 5,3%, a innych zadań z zakresu polityki społecznej wzrosły o 4,1%.

W zakresie zadań pomocy społecznej największy wzrost kosztu odnotowano w zakresie:

- ✓ utrzymania środowiskowych domów samopomocy – o 13% (w ramach zadań powiatu funkcjonuje 1 Środowiskowy Dom Samopomocy w Oleśnie),
- ✓ utrzymania dzieci w rodzinach zastępczych (o prawie 11% - z uwagi na włączenie do kosztu utrzymania dziecka dodatku wychowawczego 500+ oraz włączenie dodatkowego kosztu - wypłaty dodatku z tytułu rozpoczęcia roku szkolnego w ramach programu „Dobry Start”, w wysokości 300 zł na każde dziecko w wieku szkolnym),
- ✓ o 5,2% wzrósł koszt utrzymania placówek opiekuńczo-wychowawczych.

Tabela 37. Środki finansowe przeznaczone przez powiaty na realizację zadań pomocy społecznej i innych zadań z zakresu polityki społecznej w latach 2017-2018 i w 2019 r. (prognoza) w tys. zł – zadania szczegółowe

Lp.	Wyszczególnienie	Środki finansowe przeznaczone na wydatki w pomocy społecznej i inne zadania z obszaru polityki społecznej w budżetach gmin województwa opolskiego w latach 2017-2019 w tys. zł				
		2017 r.	2018 r.	Wzrost/spadek w 2018 r. 2017 r.=100%	2019 r. (prognoza)	Wzrost/spadek w 2019 r. 2018 r.=100%
1	Koszt zadań powiatu ogółem (suma wierszy: 2 i 8)	190 206	200 144	105,2	206 253	103,1
	w tym					
2	Zadania pomocy społecznej (suma wierszy od 3 do 7)	172 598	181 820	105,3	188 152	103,5
3	domy pomocy społecznej	110 765	115 333	104,1	119 206	103,4
4	ośrodki wsparcia (Środowiskowy Dom Samopomocy w Oleśnie)	685	774	113,0	809	104,5
5	prowadzenie placówek opiekuńczo-wychowawczych	26 832	28 221	105,2	29 634	105,0
6	koszt utrzymania dzieci w rodzinach zastępczych oraz usamodzielnienia wychowanków	25 898	28 630	110,5	29 134	101,8
7	utrzymanie powiatowego centrum pomocy rodzinie	8 418	8 862	105,3	9 369	105,7
8	Inne zadania razem (suma wierszy: 9 i 13)	17 608	18 324	104,1	18 101	98,8
9	pomoc osobom niepełnosprawnym (w tym PFRON)	15 493	15 993	103,2	16 213	101,4
10	w tym: utrzymanie warsztatów terapii zajęciowej	9 830	10 102	102,8	10 676	105,7
11	w tym: dofinansowanie turnusów rehabilitacyjnych	1 365	1 445	105,9	1 146	79,3
12	w tym: likwidacja barier i zaopatrzenie w sprzęt rehabilitacyjny	4 298	4 446	103,4	4 391	98,8
13	zespoły ds. orzekania o niepełnosprawności	2 115	2 331	110,2	1 888	81,0

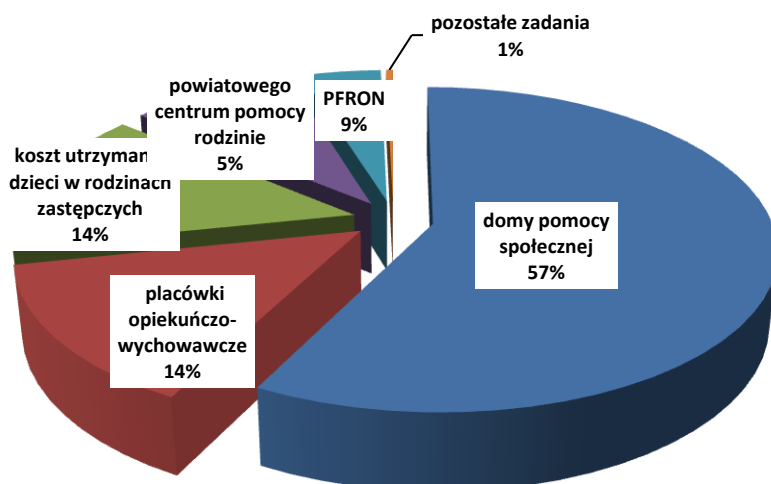
Źródło: powiatowe ocena zasobów pomocy społecznej woj. opolskiego w 2018 r.

W zakresie zadań związanych z pomocą osobom niepełnosprawnym wydatki wzrosły w zakresie:

- utrzymania warsztatów terapii zajęciowej (o 2,8%),
- dofinansowania turnusów rehabilitacyjnych – o prawie 5,9%,
- likwidacji barier architektonicznych oraz zakupu sprzętu rehabilitacyjnego – o 3,4%,
- prowadzenie zespołów ds. orzekania o niepełnosprawności (o 10,2%).

W strukturze kosztów zadań pomocy społecznej realizowanych przez powiat dominują wydatki związane z bieżącym utrzymaniem domów pomocy społecznej (57%) oraz prowadzeniem placówek opiekuńczo-wychowawczych (14%). Na kolejnej pozycji znajdują się wydatki związane z utrzymaniem dzieci w rodzinach zastępczych (14%). Na zadania z zakresu rehabilitacji społecznej i zawodowej osób z niepełnosprawnościami (finansowane ze środków PFRON) przeznaczono w 2018 r. 9% wydatków, a koszt obsługi zadań (utrzymanie powiatowych centrów pomocy rodzinie) stanowi 5% ogółu wydatków ponoszonych przez samorząd powiatowy na realizację wszystkich zadań.

Wykres 45. Struktura kosztów realizacji przez powiaty woj. opolskiego zadań pomocy społecznej oraz zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej w 2018 r.

Źródło: obliczenia własne ROPS w Opolu na podstawie ocen zasobów pomocy społecznej w 2018 r.

Według prognozy - w 2019 r. powiaty przewidują wzrost wydatków na:

- utrzymanie domów pomocy społecznej – o 3,4%,
- utrzymanie środowiskowego domu samopomocy (w powiecie oleskim) – o 4,5%,
- prowadzenie placówek opiekuńczo-wychowawczych o 5%.

Spośród innych zadań z zakresu polityki społecznej o prawie 6% wzrosnąć ma utrzymanie warsztatów terapii zajęciowej.

7.3 Zadania gmin i powiatów – razem

W 2018 r. na realizację zadań pomocy społecznej oraz innych zadań polityki społecznej w woj. opolskim gminy i powiaty przeznaczyły 1 260,6 mln zł, z czego:

- ✚ 1 060,5 mln zł pochodziło z budżetów gmin (84%);
- ✚ 200,1 mln zł budżetów powiatów (16%).

Tabela 38. Koszt pomocy społecznej oraz innych zadań polityki społecznej w woj. opolskim w latach 2017-2018 i 2019 r. (prognoza) – razem zadania gmin i powiatów w tys. zł

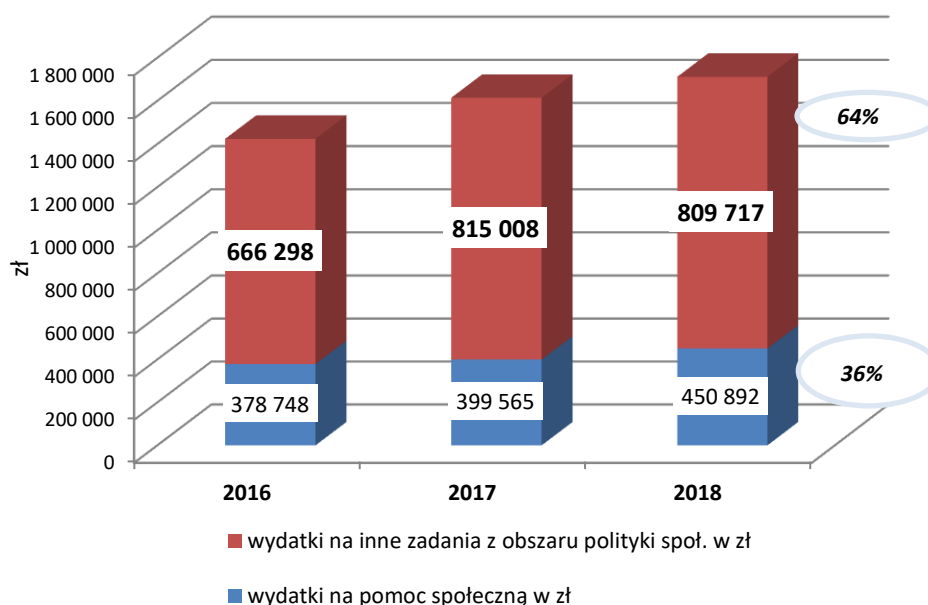
Wyszczególnienie	Środki finansowe przeznaczone na wydatki w pomocy społecznej i inne zadania z obszaru polityki społecznej w budżetach gmin województwa opolskiego w latach 2017-2019 w tys. zł				
	2017 r.	2018 r.	Wzrost/spadek w 2018 r. 2017 r.=100%	2019 (prognoza)	Wzrost/spadek w 2019 r. 2018 r.=100%
WYDATKI GMIN	1 024 367	1 060 465	103,5	1 076 312	101,5
WYDATKI POWIATÓW	190 206	200 144	105,2	206 253	103,1
w tym: środki PFRON	17 608	18 324	104,1	18 101	98,8
RAZEM	1 214 573	1 260 609	103,8	1 282 565	101,7

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu na podstawie oceny zasobów pomocy społecznej w 2018 r.

W 2018 r. – w porównaniu do 2017 r., koszt realizowanych zadań w woj. opolskim wzrósł o prawie 4% przy czym:

- ✓ koszt zadań realizowanych przez gminy wzrósł o 3,5%, w tym wydatki związane z utrzymaniem środowiskowych domów samopomocy, realizacją specjalistycznych usług opiekuńczych, tworzeniem żłobków i klubów dziecięcych, a także wprowadzenie nowej formy wsparcia rodziny – dodatku z tytułu rozpoczęcia roku szkolnego w ramach Programu „Dobry Start” (300 zł na każde dziecko w wieku szkolnym);
- ✓ koszt zadań powiatu wzrósł o 5,2%, w tym najbardziej koszt utrzymania dzieci w pieczy zastępczej – o 11%, prowadzenia placówek opiekuńczo-wychowawczych o 5% oraz prowadzenie powiatowych zespołów orzekania o niepełnosprawności – o 10%.

Wykres 46. Środki finansowe przeznaczane na realizację zadań pomocy społecznej oraz innych zadań z zakresu polityki społecznej w woj. opolskim w latach 2016-2018 – wydatki w tys. zł (udział procentowy)

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu.

W latach 2016-2018 wydatki związane z realizacją zadań pomocy społecznej oraz innych zadań z zakresu polityki społecznej wzrosły o 21% - z 1 045 mln zł do 1 261 mln zł w 2018 r., w tym:

- wydatki przeznaczone na zadania pomocy społecznej zwiększyły się o 19%,
- wydatki na inne zadania z zakresu polityki społecznej (świadczenia wychowawcze, świadczenia rodzinne, wsparcie osób z niepełnosprawnościami) wzrosły o prawie 22% - z 666,3 mln do 809,7 mln zł, co stanowiło 64% ogółu wydatków przeznaczonych na zadania polityki społecznej.

8. Wnioski

- 1) W 2018 r. w województwie opolskim – w porównaniu do 2017 r.:
- liczba ludności zmniejszyła się o 0,4%, a w strukturze ludności wg ekonomicznych grup wieku odnotowano mniejszy (niż w 2017 r.), ubytek osób w wieku przed- i produkcyjnym, jednocześnie mniejszy niż rok wcześniej wzrost liczby osób w wieku poprodukcyjnym,
 - stopa bezrobocia rejestrowanego spadła do 6,3%, a bezrobocia wg BAEL – do 3,4%;
 - zmniejszył się zakres ubóstwa (w zakresie wszystkich granic, szczególnie w zakresie ubóstwa skrajnego, w tym istotnie poprawiła się sytuacja rodzin wielodzietnych, wśród których ubóstwo skraje zmalało o 50%). W woj. opolskim w 2018 r. nie odnotowano gmin o wysokim stopniu zagrożenia ubóstwem, wszystkie gminy uzyskały stopień umiarkowany (47), niski (18) lub bardzo niski (6 gmin);
 - podobnie, jak w latach poprzednich - poprawiły się warunki życia ludności: wzrosły realne dochody (o 8,7% w latach 2016-2017), a przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w sektorze przedsiębiorstw (w latach 2016-2018) wzrosło o ponad 10%;
 - po raz kolejny wzrosło wyposażenie gospodarstw domowych w dobra trwałego użytkowania (woj. opolskie wyróżnia szczególnie wyposażenie w samochody oraz dostęp do Internetu, w tym szerokopasmowego);
 - poprawiła się infrastruktura usług społecznych dla dzieci – liczba miejsc w żłobkach i klubach dziecięcych wzrosła o 880, w tym 796 miejsc utworzono w ramach Programu „Opolskie dla Rodziny”, a liczba miejsc oraz lokali socjalnych powiększyła się o 109;
- 2) W ramach *Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Opolskiego na lata 2014 – 2020* (w obszarze pomocy i integracji społecznej), realizowane są projekty polegające na bezpośrednim wsparciu osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym, w tym osób niesamodzielnych (starszych, niepełnosprawnych i przewlekle chorych), osób bezrobotnych, rodzin z problemami opiekuńczo-wychowawczymi, dzieci i młodzież umieszczonej w pieczy zastępczej. Działania projektowe kierowane są również do kadry instytucji pomocy i integracji społecznej, opiekunów nieformalnych (rodzin i najbliższego otoczenia) oraz wolontariuszy.
- Według stanu na marzec 2019 r., Samorząd Województwa Opolskiego w ramach RPO WO 2014-2020 (w obszarze pomocy integracji społecznej), zawarł umowy na realizację 148 projektów, dzięki którym wsparcie otrzyma ponad 23 tys. mieszkańców regionu. Wartość projektów wyniesie ponad 328 mln zł, w tym dofinansowanie UE – 242 mln zł.
- 3) Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Opolu jest realizatorem projektów:
- *Inwestycja w poprawę wykształcenia kadr zatrudnionych w instytucjach pomocy i integracji społecznej* – **96 osób** zatrudnionych w instytucjach pomocy i integracji społecznej, w 2018 r. uzyskało II stopień specjalizacji w zawodzie pracownik socjalny (praca socjalna z osobami starszymi);
 - *Bliżej rodziny i dziecka – wsparcie rodzin przeżywających problemy opiekuńczo-wychowawcze oraz wsparcie pieczy zastępczej* (szkolenie asystentów rodziny, pomoc w utworzeniu placówek wsparcia dziennego, realizacja usług społecznych dla dzieci w pieczy zastępczej oraz usamodzielniających się). W 2018 r. wsparciem objęto ogółem 1 294 osoby (w tym m.in.: utrzymano 18 stanowisk – asystentów rodziny w gminach: Opole, Domaszowice, Łubniany, Brzeg, Paczków, Popielów, Grodków, Korfantów, Bierawa, Strzelce Opolskie, Dąbrowa, Pokój, Strzeleczyki, Namysłów i Prószków;

uruchomiono 11 placówek wsparcia dziennego w formie pracy podwórkowej, z których korzysta 157 dzieci, usługami wsparcia rodziny objęto 629 dzieci, zorganizowano 3 turnusy kolonijne dla 260 dzieci oraz dwa pikniki rodzinne dla 450 osób; przeszkolono 213 osób - wszystkich zatrudnionych asystentów rodziny oraz 60 kandydatów na asystentów rodziny, uruchomiono 3 mieszkania chronione na 10 miejsc (a do końca 2019 r. powstaną kolejne 4 mieszkania na 11 miejsc), w 2018 r. w siedzibie Ośrodka Adopcyjnego w Opolu utworzono oraz wyposażono pomieszczenie diagnostyczno-konsultacyjne służące do badania i oceny rozwoju poznawczo-emocjonalnego dzieci przebywających w pieczy zastępczej;

- *Specjalizacja kadr zatrudnionych w instytucjach pomocy i integracji społecznej – I stopień specjalizacji w zawodzie pracownik specjalny* (projekt w partnerstwie z województwami: dolnośląskim i śląskim, dla 200 osób);
- *Wsparcie dla opolskiego modelu promocji, upowszechniania oraz rozwoju sektora ekonomii społecznej* (prowadzono działania edukacyjne, informacyjne i promujące sektor ekonomii społecznej);
- *Nie-Sami-Dzielni – rozwój usług społecznych oraz wspierających osoby niesamodzielne* (wzrost liczby miejsc świadczenia usług opiekuńczych, w tym dla osób niepełnosprawnych, zatrudnienie asystentów osób starszych). Wsparciem objętych będzie 289 osób (w tym m.in. zatrudniono w partnerskich jednostkach 43 osoby wykonujące usługi opiekuńcze oraz 7 asystentów osób niesamodzielnych, objęto teleopieką 36 osób, uruchomiono Ośrodek Wsparcia Dziennego dla osób z zespołem otępiennym w Kędzierzynie-Koźlu. W 2019 r. planuje się uruchomienie kolejnych 8 mieszkań wspieranych (w Paczkowie i Białej) na 12 miejsc;
- Projekt partnerski Samorządu Województwa Opolskiego i Samorządu Województwa Łódzkiego, bezpośrednio dedykowany osobom niesamodzielnym, *Niezależne życie – wypracowanie standardu i przeprowadzenie pilotażu w zakresie usług mieszkalnictwa wspomaganego dla osób z chorobami neurologicznymi, w tym z chorobą Alzheimera i chorobą Parkinsona oraz osób starszych*, którego celem jest opracowanie modelowego rozwiązania z zakresu mieszkalnictwa wspomaganego dla osób z chorobami neurologicznymi, przeprowadzenie pilotażu oraz wdrożenie wypracowanego standardu na terenie 5 gmin (2 w woj. łódzkim i 3 w woj. opolskim);
- *projekt partnerski Szkolenie i doskonalenie zawodowe kadr systemu wspierania rodziny i pieczy zastępczej, skierowany do asystentów rodziny, pracowników placówek wsparcia dziennego,, wychowawców, pedagogów, psychologów i osób zajmujących się terapią i opieką na dzieckiem, koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej, pracowników PCPR* (w szkoleniach uczestniczyło 106 osób);

Ponadto – w ramach *Poddziałania 10.1.2 (Infrastruktura usług społecznych)*, w wyniku realizacji projektów, prowadzonych przez OCRG, powstaną w woj. opolskim 693 nowe miejsca opieki i wsparcia dla osób niesamodzielnych (343 miejsca w placówkach całodobowej opieki, 197 - w mieszkaniach wspomaganym oraz 150 - w dziennych domach pomocy).

4) W obszarze działań systemu pomocy społecznej:

- po raz kolejny (od 2010 r.) - zmniejszyła się liczba klientów pomocy społecznej (o ponad 10%), przy czym: zmalała liczba osób objętych pomocą pieniężną i rzeczową, a wzrosła liczba objętych usługami opiekuńczymi oraz liczba uczestników ośrodków wsparcia (dziennych domów pomocy, środowiskowych domów samopomocy);

- w 2018 r. (po raz pierwszy od 2010 r.) zmalała liczba osób i rodzin, które korzystają z pomocy długotrwale (z 61% w 2017 r. do 58% w 2018 r.), co wynikało głównie ze znacznego obniżenia liczby osób objętych pomocą z tytułu bezrobocia,
- bez zmian utrzymuje się struktura świadczeniobiorców wg powodów udzielania pomocy (nadal największe grupy świadczeniobiorców otrzymują pomoc z powodu bezrobocia i ubóstwa), choć w tych kategoriach odnotowano (podobnie jak w rok wcześniej) największy spadek liczby świadczeniobiorców (odpowiednio o: 20% i 21%);
- z powodu spadku ogólnej liczby świadczeniobiorców (o 10%), zmalała również liczba osób objętych pracą socjalną (o 8%), kontraktem socjalnym (3,5%), mimo to, nadal istotnym wyzwaniem pomocy społecznej jest rozwój aktywnych form wsparcia, w tym w formie uczestnictwa w klubach i centrach integracji społecznej;
- wzrosła ogólna liczba pracowników zatrudnionych w jednostkach organizacyjnych pomocy i integracji społecznej (oprócz 2,2%), w tym: w ośrodkach pomocy społecznej - o 2,1%, przy czym liczba pracowników socjalnych wzrosła tylko o 1,3%, a liczba pracowników administracyjno-biurowych - o ponad 5%. W 2018 r. - podobnie jak w latach poprzednich, liczba pracowników socjalnych jest w wielu OPS-ach (zwłaszcza w gminach wiejskich) niewystarczająca. W strukturze zatrudnienia przeważa kategoria „pozostali pracownicy”, ponieważ ośrodek pomocy społecznej - poza zadaniami ustawy o pomocy społecznej, wykonuje także zadania wynikające z wielu innych ustaw, w tym m.in.: o świadczeniach rodzinnych, o dodatkach mieszkaniowych, o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, o pomocy państwa w wychowaniu dzieci (program Rodzina 500+), dodatku z tytułu rozpoczęcia roku szkolnego (program „Dobry Start”), a także realizacji projektów współfinansowanych ze środków UE i programów rządowych (Senior+, Program 75+, „Aktywny samorząd”, ASOS itp.);
- sukcesywne zlecanie gminom nowych zadań z obszaru polityki społecznej nakłada na jednostki pomocy społecznej dodatkowe obowiązki (merytoryczno-administracyjne), co powoduje wzrost kosztu utrzymania OPS-u, utrudniając jego funkcjonowanie oraz realizację głównych zadań pomocy społecznej, zwłaszcza pracy socjalnej, poradnictwa, działań aktywizujących i profilaktycznych;
- podobnie jak w ubiegłych latach, woj. opolskie ma najwyższą wartość średniej -rocznej pomocy przypadającej na jednego klienta (2 981 zł, tj. o 3% większą niż w 2017 r.). Średni, roczny koszt pomocy przypadającej na jednego mieszkańca wyniósł 88 zł, (jeden z najniższych wskaźników w kraju, z uwagi na bardzo niską liczbę osób objętych wsparciem);
- w 2018 r. wydatki na świadczenia pomocy społecznej (gmin i powiatów) wyniosły 451 mln zł (o 15% więcej niż w 2017 r.), przy czym - zmalały wydatki gmin na wypłatę świadczeń pieniężnych oraz rzeczowych (dożywianie), a wzrósł koszt usług opiekuńczych i specjalistycznych usług opiekuńczych oraz utrzymanie ośrodków wsparcia, a także wzrosły wydatki związane z realizacją projektów w ramach RPO WO na lata 2014-2020;
- łączny koszt zadań z zakresu polityki społecznej, realizowanych przez gminy i powiaty, wyniósł 1 261 mln zł - o prawie 4% więcej niż w ub. roku, przy czym - w pomocy społecznej: zmalały wydatki na świadczenia pieniężne, a wzrosły wydatki przeznaczone na usługi opiekuńcze i utrzymanie ośrodków wsparcia oraz realizację projektów współfinansowanych z UE, natomiast w pozostałych zadaniach polityki

społecznej - najbardziej wzrosły środki przeznaczone na utrzymanie żłobków i klubów dziecięcych oraz utrzymanie zespołów ds. orzekania o niepełnosprawności.

- 5) W obszarze systemu wspierania rodziny i pieczy zastępczej
- od początku działania systemu - od 2012 r. w pieczy zastępczej zachodzą oczekiwane zmiany: spada liczba rodzin spokrewnionych i niezawodowych na rzecz rodzin zawodowych i rodzinnych domów dziecka (prawie 3-krotny wzrost). Wzrasta liczba asystentów rodziny (wzrost także 3-krotny), a liczba rodzin objętych wsparciem asystenta rodziny zwiększyła się prawie 4-krotnie. O 56% zwiększyła się również liczba miejsc w placówkach wsparcia dziennego (w latach 2012-2018 powstało 40 placówek a liczba miejsc wzrosła z 365 do 934 (w tym 11 placówek na 157 miejsc w wyniku realizacji projektu w ramach RPO WO 2014-2020 *Blżej rodziny i dziecka*);
 - z uwagi na spadek liczby młodzieży uzyskującej pełnoletniość, w 2018 r. zmalała liczba usamodzielniających się wychowanków pieczy zastępczej (w procesie usamodzielnienia było ok. 400 osób, a wartość pomocy na usamodzielnienie i kontynuowanie nauki oraz zagospodarowanie wyniosła ogółem 2 772 tys. zł (o 7% więcej niż w 2017 r.). Szczególną rolę w usamodzielnianiu się wychowanków pieczy zastępczej pełnią mieszkania chronione – w 2016 r. w ramach projektu *Blżej rodziny i dziecka* uruchomiono 3 dodatkowe mieszkania chronione na 10 miejsc, a w 2019 r. powstaną kolejne 4 mieszkania.
- 6) W zakresie działań instytucjonalnych:
- województwo opolskie – podobnie jak w ubiegłych latach, ma najwyższe w kraju wskaźniki liczby miejsc w domach pomocy społecznej oraz dziennych domach pomocy (na 10 tys. mieszkańców). W latach 2017-2018 w woj. opolskim powstały trzy nowe DOM-y Senior-Wigor: w Niemodlinie, Głogówku i Polskiej Cerekwi oraz 11 klubów seniora (program Senior+), a w ramach projektu NIE-SAMI-DZIELNI powstał Ośrodek Wsparcia Dziennego dla osób z zespołem otępiennym w Kędzierzynie – Koźlu. Łącznie w 2018 r. w woj. opolskim były 64 dzienne domy pomocy oraz kluby seniora na 4 404 miejsca. Ponadto – w ramach programu SWO „Opolskie dla Rodziny” powstanie 150 dodatkowych miejsc w dziennych domach opieki;
 - o 228 wzrosła liczba miejsc w placówkach całodobowej opieki dla osób niepełnosprawnych, przewlekle chorych lub w podeszłym wieku (komercyjnych);
 - powiększył się zakres wsparcia środowiskowych domów samopomocy (o 20 miejsc), zwiększył się również zakres usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania (ogółem o 274 osoby), zwłaszcza specjalistycznych, dla osób z zaburzeniami psychicznymi (o 92 osoby). W 2018 r. pomocą objęto 3 432 osoby przewlekle chore, z niepełnosprawnościami, w tym z zaburzeniami psychicznymi;
 - wzrosła liczba miejsc w mieszkaniach chronionych i wspomaganych, w tym zwłaszcza dla osób starszych – Strzelce Opolskie utworzyły dodatkowo 36 miejsc. Mieszkalnictwo wspomagane jest jednym z priorytetów projektów współfinansowanych ze środków europejskich (POWER), w ramach których woj. opolskie realizuje projekt pn. *Niezależne życie - wypracowanie standardu i przeprowadzenie pilotażu w zakresie usług mieszkalnictwa wspomagane dla osób z chorobami neurologicznymi, w tym z chorobą Alzheimera i chorobą Parkinsona oraz osób starszych*. W efekcie projektu powstaną w woj. opolskim 3 mieszkania wspomagane dla ok. 9 osób z chorobami neurologicznymi (w Brzegu, Białej i Paczkowie), a w projekcie „Nie-sami-dzielni” w 2018r. powstanie 8 mieszkań wspieranych;

- gminy i powiaty systematycznie powiększają zakres wsparcia osób niesamodzielnych poprzez innowacyjne formy, takie jak: *Karta Seniora*, *Koperta życia*, wypożyczalnie sprzętu rehabilitacyjnego, nowe punkty/centra informacyjne, wolontariat, czy systematycznie powstające w samorządach rady seniorów;
 - województwo opolskie wyróżnia na tle innych regionów kraju – wysoki wskaźnik aktywności organizacji pozarządowych, prowadzących usługi pielęgnacyjne i opiekuńcze. Wiodącą organizacją w tym zakresie jest Caritas Diecezji Opolskiej, która wsparciem obejmuje ok. 45 tys. mieszkańców województwa, zwłaszcza obszarów wiejskich;
- 7) W zakresie innych systemów wsparcia:
- zakres pomocy w formie świadczeń rodzinnych objął ok. 37 tys. rodzin woj. opolskiego w tym: świadczenia rodzinne otrzymało 20 tys. rodzin, a świadczenia pielęgnacyjne oraz wypłacane z Funduszu Alimentacyjnego – ponad 17 tys. rodzin;
 - spadł zakres wsparcia polegającego na wypłacie dodatków mieszkaniowych i energetycznych;
 - istotnie poprawiła się infrastruktura w zakresie miejsc opieki na dziećmi – w 2018 r. utworzono 880 nowych miejsc opieki, w tym 796 miejsc w ramach Programu „Opolskie dla Rodziny”;
 - w 2018 r. w woj. opolskim powstało 109 nowych lokali socjalnych, łączna liczba lokali socjalnych wyniosła 3 460. Mimo systematycznego wzrostu ich liczby od kilku lat, nadal na miejsce w lokalu socjalnym oczekiwało 1 891 osób (o 9% więcej niż w 2017 r.);
 - W 2018 r. *Program Rodzina 500 plus* objął w woj. opolskim prawie 74 tys. dzieci, wychowujących się w 49 tys. rodzin, oraz ok. 1000 dzieci w pieczy zastępczej, a koszt wypłaty świadczeń wychowawczych wyniósł 459,4 mln zł (prawie tyle samo co rok wcześniej). Ponadto – wprowadzono w życie kolejne programy: „Dobry Start” polegający na wypłacie dodatku z tytułu rozpoczęcia roku szkolnego w wysokości 300 zł, program „Opieka 75+”, którego celem jest poprawa dostępności usług opiekuńczych, w tym specjalistycznych usług opiekuńczych, dla osób w wieku 75 lat i więcej;
- 8) Najważniejsze wnioski i rekomendacje zawarte w gminnych i powiatowych ocenach zasobów pomocy społecznej województwa opolskiego w 2018 r., wskazują – przede wszystkim, na konieczność zwiększenia środków finansowych na realizację wzrastającej liczby zadań z obszaru polityki społecznej, a także konieczność powiększenia kadry jednostek organizacyjnych. Dotyczy to zwłaszcza ośrodków pomocy społecznej, które – oprócz ustawy o pomocy społecznej, realizują zadania wynikające z kilkunastu innych ustaw (w 2018 r. na gminy nałożono realizację kolejnych nowych zadań: program „Dobry Start”, program „Opieka 75+”, Senior+, ponadto coraz więcej samorządów w latach 2017-2018 przystąpiło do realizacji projektów współfinansowanych ze środków europejskich.
- W systemie pomocy i integracji społecznej następuje stopniowe przekształcenie struktury świadczeniobiorców ze względu na główny powód udzielanej pomocy - coraz częściej klientem OPS jest osoba z niepełnosprawnością, przewlekle chora lub starsza, albo rodzina wieloproblemowa, w której występuje przemoc, sytuacje kryzysowe, trudności opiekuńcze i wychowawcze. Wymaga to wprowadzenia zmian w systemie wsparcia - w kierunku rozwoju usług społecznych (opiekuńczych, pielęgnacyjnych, rehabilitacyjnych, edukacyjnych, wspomagających), przy jednoczesnym utrzymaniu poziomu pomocy materialnej (pieniężnej i rzeczowej).

Większość analizowanych gminnych i powiatowych ocen zasobów pomocy społecznej podkreśla konieczność:

- promowania rodzicielstwa zastępczego oraz idei rodzicielstwa zastępczego wśród mieszkańców, a także zapewnienie odpowiedniej liczby miejsc w rodzinnych i instytucjonalnych formach opieki zastępczej (zwłaszcza tworzenie rodzin zastępczych zawodowych oraz rodzinnych domów dziecka);
- rozwoju infrastruktury mieszkań chronionych dla usamodzielnionych wychowanków rodzinnej i instytucjonalnej pieczy zastępczej oraz wsparcie procesu usamodzielniania także w zakresie finansowym;
- zwiększenia zakresu wsparcia osób niesamodzielnich, poprzez rozwój sieci ośrodków wsparcia, placówek całodobowej opieki, usług opiekuńczych i asystenckich oraz propagowania idei rodzinnych domów pomocy społecznej, wolontariatu oraz innych form (szczególnie mieszkań o charakterze wspomaganym);
- zwiększenia działań aktywizujących i wspierających osoby z niepełnosprawnościami, w tym szczególnie - tworzenia warsztatów terapii zajęciowej oraz dodatkowych zakładów aktywności zawodowej;
- usprawnienia systemu wsparcia osób z niepełnosprawnościami (połączenia form wsparcia – rozproszonych obecnie w wielu resortach, pobudzania aktywności społeczności lokalnej, tworzenia ośrodków opieki i wsparcia, punktów informacyjnych i doradczych dla osób niepełnosprawnych);
- zwiększenia zatrudnienia asystentów rodziny i asystentów osób niepełnosprawnych, specjalistycznego poradnictwa, usprawnienia działań i efektywności zespołów interdyscyplinarnych;
- profesjonalizacji kadry pomocy społecznej poprzez podnoszenie kwalifikacji pracowników, udział w szkoleniach tematycznych uwzględniających tematykę zmian w polityce społecznej, problem przemocy domowej, praca z osobą bezdomną, trudności opiekuńczo-wychowawcze, wsparcia osób niesamodzielnich, uzależnień od alkoholu, cyberprzestępczości itp.
- z uwagi na coraz powszechniejsze zjawisko wypalenia zawodowego wśród kadry pomocy społecznej konieczne jest wsparcie pracowników poprzez zatrudnienie specjalistów tj.: superwizora, mediatora rodzinnego, coacha, którzy wspieraliby pracowników w działaniach aktywizujących klientów pomocy społecznej
- dalszego i aktywnego uczestnictwa w realizacji projektów współfinansowanych ze środków EFS, wynikających z coraz bardziej ograniczanych możliwości finansowych i organizacyjnych jednostek samorządu terytorialnego.

9. Rekomendacje

Uwzględniając zmiany, jakie wystąpiły w 2018 r. w systemie pomocy społecznej oraz innych systemach wsparcia w woj. opolskim, należy:

I. W obszarze pomocy i integracji społecznej oraz systemie wspierania rodziny i pieczy zastępczej:

1. Prowadzić działania systemowe, zmierzające do poszerzenia zakresu świadczeń o charakterze profilaktycznym i aktywizującym środowiska najbardziej zagrożone ubóstwem i wykluczeniem społecznym. Należy zmierzać do:
 - rozwoju usług społecznych dla osób i rodzin w największym stopniu zagrożonych wykluczeniem, poprzez zwiększenie liczby usług aktywizujących i wspomagających, zwiększenie liczby ośrodków kompleksowego wsparcia, łączących elementy aktywizacji zawodowej i społecznej (doradztwo zawodowe, praca socjalna, poradnictwo psychologiczne i prawne, zdrowotne),
 - rozwój kadr pomocy społecznej, poprzez tworzenie zachęt dla samorządu terytorialnego do zwiększenia zatrudnienia pracowników socjalnych i innych specjalistów,
 - wzmocnienie koordynacji działań wielu sektorów, w tym szczególnie rynku pracy i pomocy społecznej, a także ochrony zdrowia i oświaty, w celu tworzenia programów kompleksowego wsparcia,
 - unowocześnienie form kształcenia oraz doskonalenia zawodowego kadr pomocy i integracji społecznej, poprzez tworzenie dodatkowych kompetencji, budowanie standardów łączących elementy aktywizacji zawodowej i społecznej, dostosowanych do specyficznych potrzeb klientów (osoby z niepełnosprawnościami, niezaradne życiowo, dzieci w rodzinach wieloproblemowych, kobiety, mieszkańcy terenów wiejskich).

II. W zakresie działań na rzecz osób starszych i z niepełnosprawnościami, należy:

1. rozwijać system wsparcia osób niesamodzielnych oraz ich rodzin, poprzez zwiększenie liczby miejsc opieki całodobowej z miejscami okresowego pobytu, a w szczególności zwiększenie oferty usług świadczonych w lokalnej społeczności (domy dziennego pobytu, środowiskowe domy samopomocy, kluby seniora, uniwersytety III wieku, usługi opiekuńcze, edukacyjne, wspomagające, w tym świadczone przez asystentów osób niesamodzielnych, a także w formie mieszkalnictwa wspomaganego),
2. umożliwienie tworzenia placówek łączących różne formy wsparcia (np. pomocy społecznej i ochrony zdrowia na rzecz osób niesamodzielnych), w tym w formie mieszkalnictwa wspomaganego,
3. rozwój usług społecznych świadczonych w miejscu zamieszkania (edukacyjnych, wspomagających, rehabilitacyjnych, pielęgnacyjnych, kulturalnych, rekreacyjnych itp.), w tym z udziałem asystentów (rodziny, osób strasznych, z niepełnosprawnościami), w szczególności usług aktywizujących i wspomagających na rzecz osób usamodzielniających się i opuszczających system pieczy zastępczej, w tym w formie mieszkań chronionych/treningowych,
4. rozwój kształcenia i doskonalenia zawodowego kadr pomocy społecznej poprzez dostosowanie programów szkoleń do zmieniających się potrzeb, a także poszerzenie katalogu form kształcenia (wizyty studyjne, warsztaty, seminaria, coaching);

5. rozwój katalogu narzędzi wsparcia o działania diagnostyczne (np. rozpoznanie potrzeb osób przebywających w DPS co do deklaracji powrotu do środowiska i skorzystania z usług świadczonych w lokalnej społeczności),
6. rozwój i doskonalenie środowiskowych form wsparcia łączących m.in. opiekę zdrowotną i społeczną oraz aktywizację osób niesamodzielnych, w tym w formie usług wspomagających, działań profilaktycznych, zapobiegających umieszczeniu osoby niesamodzielnej w placówce całodobowej opieki,
7. dostosowanie profilu kształcenia kadr pomocy społecznej, ochrony zdrowia, rynku pracy - o kompetencje właściwe dla sprawowania profesjonalnej opieki na rzecz różnych grup klientów (w tym szczególnie osób starszych o specyficznych potrzebach zdrowotnych i społecznych).

Ponadto działania systemowe winny:

8. promować i upowszechniać informacje o działaniach wszystkich instytucji i podmiotów w obszarze pomocy i integracji społecznej, a także powiązanych zadań z zakresu polityki społecznej,
9. kontynuować współpracę z III sektorem poprzez promocję jego działalności, a także kierowanie wsparcia finansowego i merytorycznego, zwłaszcza do organizacji działających w obszarze: usług społecznych, opiekuńczych, poradnictwa i ekonomii społecznej;
10. wspierać i współpracować z samorządem terytorialnym w zakresie rozwoju usług społecznych dla osób niepełnosprawnych (inicjowanie i promowanie koniecznych zmian oraz realizacja i rozwój działań z wykorzystaniem środków PFRON);
11. prowadzić monitoring potrzeb oraz realizowanych działań, zwłaszcza w zakresie projektów współfinansowanych ze środków europejskich.

Spis tabel

- Tabela 1. Ludność wg ekonomicznych grup wieku w Polsce i woj. opolskim w latach 2016 – 2018
- Tabela 2. Ludność wg ekonomicznych grup wieku w woj. opolskim w 2018 r. – wg powiatów
- Tabela 3. Najważniejsze wskaźniki demograficzne woj. opolskiego w 2010 r. i latach 2016-2018 oraz wg prognozy GUS w 2030 r.
- Tabela 4. Zasięg ubóstwa w woj. opolskim w latach 2014-2017 (wg przyjętych w danym roku granic ubóstwa) - % osób w gospodarstwach domowych
- Tabela 5. Bezrobocie w woj. opolskim w latach 2016-2018
- Tabela 6. Żłobki i kluby dziecięce w woj. opolskim w 2019 r., - wg powiatów
- Tabela 7. Projekty realizowane w ramach RPO WO na lata 2014-2020 w *Priorytecie 8. Integracja społeczna*
- Tabela 8. Miejsca opieki i wsparcia tworzone w ramach Poddziałania 10.1.2. *Infrastruktura usług społecznych*
- Tabela 9. Dzieci przysposobione w woj. opolskim w latach 2016-2018
- Tabela 10. Zadania Samorządu Województwa Opolskiego w zakresie pomocy społecznej oraz niektórych zadań z zakresu polityki społecznej w latach 2016-2018
- Tabela 11. Osoby i rodziny, którym udzielono wsparcia w woj. opolskim w latach 2016-2018 i 2019 r. (prognoza)
- Tabela 12. Liczba osób i rodzin objętych pomocą ośrodków pomocy społecznej w woj. opolskim w latach 2017-2018 – wg powiatów
- Tabela 13. Koszt świadczeń udzielanych przez ośrodki pomocy społecznej woj. opolskiego w latach 2017-2018
- Tabela 14. Świadczenia pieniężne pomocy społecznej w woj. opolskim w latach 2017-2018
- Tabela 15. Powody udzielenia świadczeń z pomocy społecznej w latach 2017-2018
- Tabela 16. Klienci pomocy społecznej wg form pomocy w latach 2017-2018 i w 2019 r. (prognoza)
- Tabela 17. Placówki wsparcia dziennego w woj. opolskim w 2018 r.
- Tabela 18. Podmioty pieczy zastępczej w woj. opolskim w latach 2012-2018
- Tabela 19. Podmioty rodzinnej pieczy zastępczej w powiatach woj. opolskiego w latach 2012- 2018
- Tabela 20. Liczba dzieci w pieczy zastępczej w woj. opolskim w latach 2012-2018
- Tabela 21. System wspierania rodziny i pieczy zastępczej w woj. opolskim w latach 2012-2018
- Tabela 22. Liczba domów pomocy społecznej i miejsc w tych domach w woj. opolskim w 2018 r.
- Tabela 23. Średni, miesięczny koszt utrzymania 1 miejsca w domach pomocy społecznej w woj. opolskim na 2019 r.
- Tabela 24. Oczekujący na umieszczenie w domach pomocy społecznej w woj. opolskim w latach 2016-2018 (w tym: dla osób w podeszłym wieku, przewlekle chorych somatycznie i niepełnosprawnych fizycznie)
- Tabela 25. Placówki zapewniające całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym, przewlekle chorym lub osobom w podeszłym wieku w woj. opolskim w 2018 r.
- Tabela 26. Liczba dziennych domów pomocy i miejsc w tych domach w woj. opolskim w 2018 r.
- Tabela 27. Środowiskowe domy samopomocy w woj. opolskim w 2018 r.
- Tabela 28. Mieszkania chronione w województwie opolskim w 2018 r.
- Tabela 29. Liczba osób korzystających z usług opiekuńczych i specjalistycznych usług opiekuńczych

i wskaźnik na 10 tys. ludności w woj. opolskim w latach 2017-2018

Tabela 30. Koszt usług opiekuńczych w woj. opolskim w 2018 r.

Tabela 31. Miejsca opieki i wsparcia dla osób starszych i niesamodzielnych w woj. opolskim w latach 2014-2018

Tabela 32. Zatrudnienie w jednostkach i instytucjach pomocy społecznej w woj. opolskim w latach 2017-2018

Tabela 33. Zasoby instytucjonalne pomocy i wsparcia woj. opolskiego w latach 2017-2018 i w 2019 r.(prognoza)

Tabela 34. Podmioty ekonomii społecznej w woj. opolskim w 2015 r. i 2019 r.

Tabela 35. Podmioty ekonomii społecznej w woj. opolskim w 2019 r. – w powiatach wg typów

Tabela 36. Środki finansowe przeznaczone przez gminy na zadania pomocy społecznej i inne zadania z zakresu polityki społecznej w woj. opolskim w latach 2017-2018 i w 2019 r. (prognoza) w tys. zł

Tabela 37. Środki finansowe przeznaczone przez powiaty na realizację zadań pomocy społecznej i innych zadań z zakresu polityki społecznej w latach 2017-2018 i w 2019 r. (prognoza) w tys. zł

Tabela 38. Koszt pomocy społecznej oraz innych zadań polityki społecznej w woj. opolskim w latach 2017-2018 i 2019 r. (prognoza) – razem zadania gmin i powiatów w tys. zł.

Spis wykresów

Wykres 1. Zmiany liczby ludności wg ekonomicznych grup wieku w Polsce i woj. opolskim w latach 2016 – 2018 (w %)

Wykres 2. Przyrost naturalny na 1000 ludności w Polsce i woj. opolskim w 2010 r. oraz w latach 2016-2018

Wykres 3. Wskaźnik urodzeń, zgonów i przyrostu naturalnego na 1000 ludności wg województw w 2018 r.

Wykres 4. Udział procentowy liczby osób w wieku poprodukcyjnym – Polska i woj. opolskie w latach 2016-2018

Wykres 5. Udział procentowy liczby osób w wieku poprodukcyjnym w populacji ogółem w woj. opolskim w latach 2017-2018 – wg powiatów

Wykres 6. Wzrost liczby ludności w grupach wieku: 60 lat i więcej oraz 80 lat i więcej, w powiatach woj. opolskiego do 2030 r. (wg prognozy ludności gmin GUS na lata 2017-2030)

Wykres 7. Zmiany liczby ludności wg ekonomicznych grup wieku w woj. opolski w latach 2010-2018 oraz wg prognozy GUS w latach 2018-2030

Wykres 8. Zmiany liczby urodzeń żywych, zgonów i przyrostu naturalnego w woj. opolskim w 2010 r. i 2018 r. oraz wg prognozy GUS – w 2030 r.

Wykres 9. Wskaźnik zagrożenia ubóstwem po uwzględnieniu w dochodach transferów społecznych wg typów gospodarstwa domowego w 2014 r. i w 2017 r.

Wykres 10. Zasięg ubóstwa w woj. opolskim w latach 2014-2017 wg przyjętych w danych roku granic ubóstwa (% osób w gospodarstwach domowych)

Wykres 11. Zasięg ubóstwa skrajnego w Polsce w 2017 r. w gospodarstwach domowych z dziećmi w wieku 0-17 lat

Wykres 12. Zasięg ubóstwa skrajnego wg grup wieku w latach 2016-2017 (% osób w gospodarstwach domowych)

Wykres 13. Wskaźnik zasięgu ubóstwa według województw w 2017 r. – ubóstwo skrajne i relatywne

- Wykres 14. Stopa bezrobocia rejestrowanego w woj. opolskim w latach 2014-2018
- Wykres 15. Grupy bezrobotnych będące w szczególnej sytuacji na rynku pracy w Polsce i woj. opolskim w 2018 r.
- Wykres 16. Wskaźniki BAEL w woj. opolskim w IV kwartale roku w latach 2015-2018
- Wykres 17. Stopa bezrobocia według BAEL w Polsce i woj. opolskim w latach 2014-2018 (IV kwartał)
- Wykres 18. Liczba lokali socjalnych w woj. opolskim w latach 2014-2018 i 2019 (prognoza)
- Wykres 19. Uczestnicy Projektów realizowanych w ramach RPO WO na lata 2014-2020 w Priorytecie 8. *Integracja społeczna*, wg stanu na koniec marca 2018 r. i na koniec marca 2019 r.
- Wykres 20. Działalność ośrodków adopcyjnych woj. opolskiego w latach 2017-2018
- Wykres 21. Beneficjenci pomocy społecznej oraz zarejestrowani bezrobotni w woj. opolskim w latach 2010-2018
- Wykres 22. Zmiany liczby zarejestrowanych bezrobotnych oraz klientów ośrodków pomocy społecznej w woj. opolskim w latach 2017-2018 (w%)
- Wykres 23. Struktura świadczeniobiorców pomocy społecznej woj. opolskiego w latach 2017-2018
- Wykres 24. Wskaźnik deprivacji lokalnej w woj. opolskim w latach 2010-2018
- Wykres 25. Udział klientów długotrwale korzystających z pomocy społecznej wśród wszystkich osób objętych świadczeniami pomocy społecznej w woj. opolskim w latach 2017-2018 oraz wg prognozy na 2019 r..
- Wykres 26. Powody udzielenia pomocy społecznej w woj. opolskim w latach 2017-2018
- Wykres 27. Udział procentowy klientów pomocy społecznej otrzymujących świadczenia pieniężne, objętych pracą socjalną i kontraktem socjalnym w woj. opolskim w latach 2010-2018
- Wykres 28. Struktura podmiotów rodzinnej pieczy zastępczej w woj. opolskim w latach 2016-2018
- Wykres 29. Wskaźnik liczby miejsc w placówkach opiekuńczo-wychowawczych na 10 tys. mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym wg powiatów woj. opolskiego w 2018 r.
- Wykres 30. Dzieci w podmiotach pieczy zastępczej w woj. opolskim w latach 2017-2018
- Wykres 31. Liczba dzieci w pieczy zastępczej na 1000 ludności w wieku przedprodukcyjnym w woj. opolskiego w latach 2017 -2018 wg powiatów
- Wykres 32. System wspierania rodziny i pieczy zastępczej w woj. opolskim w latach 2012 i 2016-2018
- Wykres 33. Domy pomocy społecznej woj. opolskie w 2018 r. - wg typów
- Wykres 34. Wskaźnik liczby miejsc w domach pomocy społecznej na 10 tys. ludności wg powiatów woj. opolskiego w latach 2017-2018
- Wykres 35. Oczekujący na umieszczenie w domu pomocy społecznej woj. opolskiego w latach 2016-2018 (w tym dla osób w podeszłym wieku, przewlekle chorych somatycznie i niepełnosprawnych fizycznie)
- Wykres 36. Liczba miejsc w DDP woj. opolskiego na 10 tys. ludności w 2018 r. (wskaźnik wg powiatów)
- Wykres 37. Wskaźnik liczby miejsc w środowiskowych domach samopomocy w woj. opolskie w 2018 r.
- Wykres 38. Liczba osób korzystających z usług opiekuńczych i specjalistycznych usług opiekuńczych w woj. opolskim w latach 2014-2018

- Wykres 39. Liczba osób objętych usługami opiekuńczymi i specjalistycznymi usługami opiekuńczymi w powiatach woj. opolskiego w latach 2017-2018 (wskaźnik na 10 tys. ludności)
- Wykres 40. Wskaźnik liczby miejsc w instytucjach opieki i wsparcia dla osób starszych i niepełnosprawnych. Województwo opolskie w latach 2014-2018
- Wykres 41. Wskaźnik liczby miejsc opieki i wsparcia w powiatach woj. opolskiego w latach 2017 -2018
- Wykres 42. Liczba miejsc opieki i wsparcia dla osób starszych i niepełnosprawnych – woj. opolskie w latach 2011-2018
- Wykres 43. Podmioty ekonomii społecznej w woj. opolskim w 2019 r. wg typów
- Wykres 44. Struktura kosztów pomocy społecznej woj. opolskiego w 2018 r.
- Wykres 45. Struktura kosztów realizacji przez powiaty woj. opolskiego zadań pomocy społecznej oraz zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej w 2018 r.
- Wykres 46. Środki finansowe przeznaczone na realizację zadań pomocy społecznej oraz innych zadań z zakresu polityki społecznej w woj. opolskim w latach 2016-2018 (wartość i udział procentowy)

Spis map

- Mapa 1. Stopień zagrożenia ubóstwem w woj. opolskim *obliczony wg metody wzorca rozwoju* – stan na 31.12.2017 r.
- Mapa 2. Stopień zagrożenia ubóstwem w woj. opolskim *obliczony wg metody wzorca rozwoju* – stan na 31.12.2018 r.
- Mapa 3. Liczba zarejestrowanych organizacji fundacji i stowarzyszeń wg województw w 2017 r.
- Mapa 4. Wskaźnik liczby organizacji pozarządowych przypadających na 10 tys. mieszkańców – wg województw w 2017 r.
- Mapa 5. Liczba lokali socjalnych w gminach woj. opolskiego w 2018 r.
- Mapa 6. Wskaźnik deprivacji lokalnej (liczba osób w rodzinach, którym przyznano świadczenie na każde 1 000 mieszkańców) w woj. opolskim w 2018 r. – wg powiatów
- Mapa 7. Liczba rodzin objętych pracą asystenta rodziny w woj. opolskim w 2018 r.
- Mapa 8. Liczba miejsc w domach pomocy społecznej w woj. opolskim w 2018 r. – wg typów
- Mapa 9. Gminy spełniające ustawowy wskaźnik zatrudnienia pracowników socjalnych (do liczby ludności) w ośrodku pomocy społecznej w 2018 r.
- Mapa 10. Gminy spełniające ustawowy wskaźnik zatrudnienia pracowników socjalnych w ośrodku pomocy społecznej w 2018 r. – razem dwa sposoby obliczania: do liczby ludności oraz liczby rodzin i osób samotnie gospodarujących objętych pracą socjalną
- Mapa 11. Podmioty ekonomii społecznej w województwie opolskim (bez fundacji i stowarzyszeń) w 2018 r.
- Mapa 12. Spółdzielnie socjalne w woj. opolskim wg stanu na 23.05.2019 r.
- Mapa 13. Subregiony wg działalności OWES w woj. opolskim